İSKENDER PALA

Babil'de Ölüm
İstanbul'da Aşk

Bu, İğneyle Kuyu Kazdığım ve L&M'i Niçin Yazdığımdır

Bize kalırsa aşkı tanımayan bir okuyucu bu kitabı hiç okumamalıdır. Çünkü bir yazıcı, aşk konusunda istediği kadar deneyimli olsun ve inandırıcı şeyler söylesin, kitabının konusu herkesin can sıkıcı bulduğu acılar, hasretler ve ayrılıklar ise, hele de adını Elem koymuşsa, söylediklerinin aşka dair merak edilen şeyler olduğuna ve ilginç şeyler söyleyeceğine kolay kolay kimseyi inandıramaz, bunu bilirim. İşte o yüzden, batı odasının nakışlı tavanı altında Leylâ ile Mecnûn'un öyküsünü anlattığım o uzun gecede, bana böyle bir kitap yazmam konusunda ısrar eden dostlarıma çok kereler "Böyle bir öykü yalnızca elemi anlatacağı için şimdiki insanlara çok da çekici gelmeyecektir." diye söyledim. Çünkü elem, kadim zamanlardan bu yana yaşanmış ve yaşanacak bir düşünce ile eylemin karışımıydı -siz buna hayal ile gerçeğin, yahut edebiyat ile tarihin de diyebilirsiniz -ve bundan heyecanlı bir serüven çıkartabilmek, günümüz için zor görünüyordu.

Ertesi akşam bir rüya gördüm. Iştar tapınağının Babil zig-guratına bakan penceresi önünde bilge rahip Akeldan, bana kendi zamanında olup biten her şeyi, ama her şeyi anlattı ve çıldırtıcı güzellikteki altın ilah heykelleri arasında çivi yazısıyla kazınmış yedi tablet gösterip "Aşkı bilen biri için yedi gerçek sır vardır." dedi. "Bu sırları bana öğretmekle cevheri madene çevirseniz, damlaya deniz yükleseniz!" dedim. "Bilmek, yanmaktır!" karşılığını verdi ve "Eğer aşkı öğrenmek istersen önce elemi yaşamalısın. Fuzulî'nin aşk kitabını incelersen eğer, onun yolunu yordamını da keşfedebilirsin!" demeyi de ihmal etmedi. Sonraki günlerde Fuzulî'nin eleme dair dizelerinin bulunduğu kitabını Akeldan'in anlattıklarıyla yorumlayarak yeniden okudum. Olup biteni iyi anlayabilmek için tarih yazmalarını karıştırdım uzun zaman ve eski aşkları hayallerle giyindirdim. Aşkın derinliklerinde uzaya açılan yüksek kapının sırlarını gördüğümde de tarihin koridorlarında tanık olduğum serüvenleri okuyucuyla paylaşmak geldi içimden.

Bir kitapta yazarın ilk yazdığı değil, okuyanın son söylediği cümle önemlidir muhakkak. Kitapların ve yazarların değişmez kaderidir bu. Bunca didinmelerim ve iğneyle kuyu kazmalarım, o son sözü doğru söylemek içindir.

Doğu, ak, erkek ejder yılıydı. Güz rüzgârlarında, divitimi yakut hokkaya bandırıp bu öyküyü yazmaya başladım. Ve Fuzulî'nin dizelerinde bir aşk oluverdi yirmiüç bin yıllık gizem...

1

Bu, Öykümüzün Başlangıcıdır Sevinç İçinde Büyüyen İlk Acıdır

Ne içindeyim zamanın

Ne de büsbütün dışında

Yekpare, geniş bir ânın

Parçalanmaz akışında

A. H. Tanpınar

İlimler Akademisi'nin antik çağ bazilikalarından bozma kütüphanesinin kalın duvarlarından sızan ışıklara Dicle'nin serin rüzgârlarıyla birlikte top sesleri de karışmaya başladığında kalbi duracak gibi olmuştu. Onca dil dökmeleri ve övgü dolu şiirleri karşılığında âmâ ve kambur kütüphane memurunun mahzenden çıkarıp getirdiği yasak ciltleri kendisine vermeden, dışarıdaki def sesleri ve sevinç çığlıklarının cazibesine kapılıp halkın akın ettiği surlara gitmesinden değil, kentin üzerine sinmeye başlayan değişiklikten ürkerek kendisini dışarı çıkarıp kütüphane kapılarını kilitlemesinden korkuyordu. Neyse ki Keldani ve Asur tarihi uzmanı bu yetmişlik Süryanî memur, Osmanlı hakanı Kanun Koyucu Süleyman'ın Bağdat'a giriyor oluşundan pek heyecanlanmamış ve kesik kesik öksürerek yalnızca "Olacak olan olur; beklenen gelir. Bugün doğan yarın elbet ölür." diye mırıldanarak sormuştu:

"Ciltleri istiyor musunuz, yoksa gidip siz de Basralı hurma tüccarları gibi sultanın at koşumlarını mı seyredeceksiniz?"

Elli yaşlarındaki Hilleli Mehmet Efendi için gerçekten zor bir soru oldu bu. Acaba o da pek çokları gibi sultanın kente girişini seyretmeli miydi? Kütüphaneci sormasa böyle bir istek doğmayacaktı belki içinde. Şimdi gönlü, duyduğu top seslerinin Bağdat'a kazandıracağı yeni çehrenin seyretmeye değer bir manzara olacağını hissediyor, öte yandan zihni,

harabeleri arasında çocukluk aşkını yitirdiği Babil tapınağı ve asma bahçelerinde yazılmış satırların gizemli dünyasında düşsel gezintilerin ihtirasıyla yanıyordu. Bir an, kütüphanecinin hızlanan kalp atışlarını duyacağını ve zihni ile gönlü arasındaki ikilemin alnına çizdiği kırışıklıkları göreceğini zannetti.

"Ciltler!" deyiverdi.

Sanki görüyormuş gibi elindeki ciltbentleri ocağın yanındaki şilteye bırakıp kapıyı içerden kilitlemek üzere emin adımlarla uzaklaşırken kütüphaneci, "O halde!" dedi, "Güneş şu pencereden içeriye giresiye kadar çalış, sultanın askerleri buraya el koymak için ancak o zaman gelebilirler." Bunları söylerken eliyle kubbenin altındaki vitraylı pencerelerden birini işaret ediyor ve başını, sanki bastığı yerlere bakıyormuş gibi önünden ayırmıyordu.

Mehmet Efendi'nin heyecan ve aceleyle kaytanlarını çözdüğü ilk deri ciltbent, at cambazlarının taşıdıkları çantalara benziyordu ve içinden bazı parşömenler çıkmıştı. Bunlar MjS. 70 yılında Kudüs yağmalanırken şehri terk etmek zorunda kalan ilk dönem Hıristiyan rahiplerinin büyük küpler içine koydukları tomarlara benziyorlardı ve Mehmet Efendi'nin bilmediği bir alfabe ile yazılmışlardı. "Herhalde" dedi içinden, "Bu kör kütüphaneci yanlış sandıktaki ciltleri alıp getirdi. Yahut sırayı bir eksik saydı." Tomarların hepsi aynı türdendi ve üzerlerinde İsa'yı çarmıhta ve Meryem'in kucağında gösteren tasvirler vardı. Mehmet Efendi tomarları cilde koyup ağzını bağlarken elinde tuttuğu deri parçalarında çölün tam orta yerinde yaşayan keşişlerin İbranî ve Aramî harflerle yazdıkları 100 kadar logia olduğunu bilseydi, büyük olasılıkla hayatının geri kalanında tıp veya şiirle değil de teolojiyle uğraşır, kutsal iki ırmak arasındaki antikiteleri çözmeyi denerdi. Hele Aziz Augustin'in Ostia'da satın aldığı balığın sarıldığı parşömeni elinde tuttuğunu ve üzerindeki cümlelerin de Aziz Thomas îndli'nden alınan gizemli ayetler olduğunu bilseydi...

İkinci ciltbent istiflenmiş meşin kartuşlarla doluydu. Her kartuşun içinde çuvaldızla dikilmiş 20-24 sayfalık risaleler ve bazı sayfalarında toprak boya ile çizilmiş çıplak kadın ve erkek tas-virleriyle insan anatomisine ilişkin çizimler, ilaç yapımında kullanılan ilkel damıtıcılar, taslar, sürahi ve potalar, dizi dizi ilaç tüpleri, çeşitli bitkilerin yapraklarından kesitler, kök lifleri,

değişik kuş ve böcek çizimleri yer alıyordu. Evet, aradığı bilgilerden bazıları bunlardı; kütüphaneci bunları olsun yanlış getirmemişti. Üzerindeki ecnebi alfabelerin altına birileri tarafından Arap diliyle yazılan küçük açıklamaları okumaya başlayınca elindeki hazine daha da dikkatini çekmeye başlamıştı: "Potelamaus Soter'in iskenderiye Kütüphanesi bilginlerine çizdirdiği maraz-ı humma risalesi", "tbn Sina'nın ana rahminde ceninin nasıl yaşadığına dair eş-Şifa risalesi", "Serapium'da bitki köklerinden elde edilen şuruplar ve tedavi usulleri risalesi", "Eflatûn-ı Uahî'nin ruh ve ölüm risalesi"... Bunlar tam bin yıl önce Roma başpiskoposu ile papaz ve rahiplerin, "Burada Tanrı'nin işine ortak olunuyor!" diyerek yaktırdıkları iskenderiye Kütüphanesi'nden kaçırılan kitaplar ile daha sonra islam bilimcilerinin hazırladıkları tıp ve felsefe yazmalarının fasikülleriydi.

Son ciltbentte yalnızca iki kitap vardı. Bunlardan biri at ehlileştirme ve yetiştirmekten, çöl hayvanları ile develerin hastalıkları ve tedavilerinden bahsediyor; diğeri de Bağdat'ın tarihçesi ile Kırk Haramilerin ve ünlü kervan soygunlarının öykülerini anlatıyordu. Bunun sonunda Binbir Gece Masalları'ndan bir bölüm de yer almaktaydı ve hepsi o bölgelerde sıklıkla kullanılan Mısır çıkışlı firavun kâğıdına yazılmışlardı.

Hilleli Mehmet Efendi isim isim hangi rafın kaçıncı bölmesinde ne tür kitapların bulunduğunu ezbere bilen bu âmâ kütüphaneciye aradığı kitaplardan bazılarının bunlar olmadığını, büyük olasılıkla yanlış rafa baktığını söyleyecekti ki, onun bu ciltbentleri sandıklardan binbir güçlükle çıkardığını ve dışarıdan gelen seslere bakılırsa Kanun Koyucu'nun bostancı ağalarının kapıyı çalmalarının an meselesi olduğunu düşünerek fikrinden vazgeçti, ikinci ciltbendin tomarını yeniden açıp ileride yazmayı planladığı Sağlık ve Hastalık adlı Farsça eser için eski hekimlerin tedavi yöntemlerini araştırmaya, sayfalardaki anatomik insan tasvirlerini tek tek inceleyip kopya etmeye başladı. Her hareketinin kör kütüphaneci tarafından dinlenildiğini ve sayfayı biraz sert çevirecek olsa adamın kasden öksürdüğünü, bu tavırlarıyla görevini, gözlerini okuyucudan ayırmayan bir bekçiden daha fazla yaptığını düşünerek risalelerden birini koynuna koyup götürme düşüncesinden utandı. Çünkü elindeki kitap iskenderiye Kütüphanesi'nin en eski damgasını taşıyordu. Silindir biçimli seramiklere kazılıp kâğıt üzerinde yuvarlanarak basılan bu damgayı dikkatlice incelediğinde Roma devletini

imparatorluğa dönüştüren Ceasar'ın, Yombe'yi takip ve mağlup ederek iskenderiye'ye vardığı sırada çıkan ayaklanmada Kleopatra'nın umarsız tavırları yüzünden yanan o ilk kütüphaneye ait olduğunu gördü. "Tisegor ve Tales nâm filozofların tartışmaları risalesi' ha!.. Keşke bu alfabeyi okuyabiliyor olsaydım!.." Kitabın sayfalarını çevirirken "iyi de..." dedi kendi kendisine "...bu kitap, bilim tarihini yeniden başlamak zorunda bırakan o yangından nasıl kurtulmuş acaba?" ve cevabı bulmakta gecikmedi "Yangından sonra Marcus Antonius'un Bergama'dan getirttiği ikiyüz bin kitaptan biri olmalı!" Fuzulî Mehmet Bey elindeki kitabı nazenin bir sevgili gibi sevmeye başladı ve tarihi eskiten o uzun ve muhteşem zamanın tozlarını avuçlarının içinde yavaş yavaş, haz duyarak okşadı, kokladı, seyretti...

Şehrin bütün minarelerinden okunmaya başlayan fetih kasideleri, sultanın, topraklarına kattığı yeni kente girmek üzere olduğunu gösteriyordu. Bu sevince ortak olmak için Süryani ve Rum kiliselerinin zangoçları da, çan seslerini yarıştırırcası-na var güçleriyle asılıyorlardı zincirlere. Doğu yakasının Yahudileri de dahil olmak üzere herkes Dicle kenarlarına, Mansur mabedi, Tak-ı Kisra, Zübeyde Türbesi, Mustansıriye derslikleri meydanlarına toplanmış, uzunca süredir Şah Tahmasb ve Safevîler'in devam eden adaletsiz yönetimine son verilmiş olmasının abartılı coşkusunu yaşıyordu. Her zaman böyle olurdu; yeni bir hakimiyet, eski hâkimlerin öncelikle kendi hükümlerindeki insanlar tarafından dışlanmasını ve acımasızca eleştirileri beraberinde getirirdi. Şehrin dün yerlisi olanlar, bugün yeni ele geçirilmiş bir kente girmiş gibi davranıyorlar ve akın akın sokaklara, meydanlara yığılarak Tahmasb'a lanetler okuyan küfürler, Osmanlı sultanına da, kırk yıldır tanıyorlarmışça-sına övgüler yağdıran korolar oluşturuyorlardı. Asıl kalabalıklar ise Şii Bağdat'ta Sünniliğin merkezi konumundaki Imam-ı Azam türbesi çevresinde birikmişti. Buradan Dicle'nin doğu yakasına, Tebriz Kapısı girişine doğru, sultanın bağışlayacağı altınlardan pay alabilmek hevesiyle sıra sıra dizilen dilenciler de dahil her düzeyden insan yer alıyor ve sultana dua ediyormuş gibi birtakım kalıp sloganları bağırışıyorlardı. Vali Tekelü Han'ın, İbrahim Paşa'ya kenti teslimin-den sonra bu kalabalıklar gittikçe artmış ve geceyi de orada coşkulu eğlenceler düzenleyerek geçirmeye başlamışlardı. Geceleri meydanlarda sa-bahlayanların çoğu yağma için koyun tuza, kurt koyuna seğirdir gibi şehre gelmiş bedeviler, suçlular ve kaçaklar idiler. Ne var ki

yeniçeri ağası bir müfreze asker ile surların dört kapısını da tutmuş ve "Sözümden dışarı taş koparanın başını koparırım!" diye dellallar çığırtmış, bunların da elleri böğürlerinde kalakalmıştı. Şimdiki homurtuları ve Kanun Koyucu hakkında düzdükleri övgülerin gitgide azalmasının nedeni buydu.

Dicle vadisini dolduran hurma fidanları onbir pare top sesiyle sarsıldığında, kentin uğultulu kalabalıkları bir kez daha dalgalandı. Kanun Koyucu şehre giriyordu. Bu, seven ile sevilenin kavuşması gibi bir şeydi. Sultan, aşk efsanesindeki Şirin için mimar Ferhad'ın yaptığı Kasr-ı Şirin'den yola çıkmış İbrahim Paşa'nın bayraktan Cafer Bey'den kale anahtarlarını teslim alarak kendisine 500 altın ile bir kürk bağışladıktan sonra, bir insana saldıran iki canavar rölyefiyle bir kat daha heybet kazanan tılsımlı Halep Kapısı önüne doğru ilerliyordu. Şu anda onun merasim çavuşları, beyleri, solakları, peykleri ve kumandanlan arasında rahvan yürütülen küheylanı üzerindeki güven verici asaletini görenler ona neden Muhteşem Süleyman denildiğini kolayca anlayabilirlerdi. Bu adam eski Roma ilahlarıyla savaşmak için yaratılmış gibiydi. Girdiği kapının iki yanındaki tunç topların üç kantarlık taş gülleleri onun elinde bir topuz olabilirdi ancak.

Sevinç çığlıkları Akademi Kütüphanesi'nin dış avlusuna ulaştığında, kulaklarıyla görmek istercesine dışarıyı dinleyen Süryani memur, Hilleli Mehmet'in önündeki kitapları alıp sandıklarına kilitlemek üzere götürdü. Geri döndüğünde elinde murassa bir hançer vardı. Kabzası çift boynuzlu ve çatal dilli bir yılan başı biçiminde dökülmüş bir hançerdi bu. Zümrüt ve yeşim taşlar hakkedilmiş kınından sıyırıp sanki yalın yüzü üzerinde yazılı bir cümleyi Hilleli Mehmet Efendi'ye okur gibi "Ölmesini bilenler için hançer hayat demektir; ve aşkı bilen biri için yedi gerçek sır vardır, ona sahip olan dünyaya hakim olur." dedi sözcükleri ayrı ayrı vurgulayarak. "Bu hançer sana Tanrı'nın bir emaneti ve bir sırrı olsun, sakla bunu!" Hilleli Mehmet şaşkın bakışlarla, "Bir hediye almanın neresinde sır olabilir ki?" diye geçirdi önce içinden, sonra da bu bölgelerde, ayrılırken hediyeleşmenin tarihin en eski geleneği olduğunu düşünüp "Galiba ihtiyar benim bir daha gelmemi istemiyor!" diye yorumladı olanları.

İhtiyar adam, kamburunu çıkarır gibi eğilip dışarıdan yaklaşmakta olan ayak seslerine kulak kabarttı. "Zaman azalıyor, senden emaneti istediklerinde uygunsuz kişilere teslim etme. Sen onları tanırsın elbet." dedi

fısıldayarak. Adam birden değişmiş, başka birisi oluvermişti sanki. Sesi kısılmış gibiydi. Hareketleri dünkü kütüphaneciye benzemiyordu. Alnından terler boşanıyor, elleri titriyordu. Yüzüğünü parmağından zorlukla çıkarıp iç kısmındaki gizli kapakçığını açtı, Hilleli Mehmet'in şaşkın bakışları arasında ağzına götürerek yutkundu. Hilleli Mehmet "Adam esrar üryakisiymiş bre!" dedi şaşkınlıkla ve demlenme vaktinin geldiğine ve o şaşkınlık ile az evvel saçmaladığına hükmetti. Aksi takdirde olanlara bir anlam vermek çok zordu. Sesler, Kanun Koyucu'nun askerlerinin iç avluya girdiklerini gösteriyordu. Kütüphaneci iyice başkalaşmış, garip tavırlarla çevresindeki eşyaları elleriyle yoklamaya başlamıştı. Bir şey arıyor, yahut gözlerinin görmediği şeyleri tanımaya çalışıyor gibiydi. Bir ara Mehmet Efendi'nin yanına sokuldu ve elleriyle birlikte avucundaki hançeri de yeniden okşayarak "Asla unutma!" dedi, "Aşkı bilen biri için yedi gerçek sır vardır. Ona sahip olan dünyaya hakim olur." Hilleli Mehmet Efendi esrar tiryakilerinin sayıklama nöbetlerini biliyordu ama ihtiyar adam tıpkı vasiyet eder gibi yumuşak bir sesle ikinci defa aynı cümleyi aynı biçimde tekrar etmişti. "Sen iyi birisin!" demişti sonra da, görmeyen gözleriyle tam da gözlerinin içine bakar gibi ve devam etmişti:

"Sırrı koruyacağına söz ver bana ve emaneti uygunsuz adamlara teslim etme!"

"?!.."

Kütüphanenin iç kapısı açıldığında içeriye sırma işlemeli kaftanı içinde, çevresindekilere emirler verişinden yüksek rütbeli olduğu anlaşılan karayağız çehreli, kısa kesilmiş kırçıl sakallı bir zabit girdi. "Adım Celalzâde Mustafa!" dedi kapı önünde kendisini karşılayan kütüphaneciye "Ve sultanın nişancısı olurum. Kitaplar ve kütüphaneyi teslim almaya geldim ihtiyar!." Kütüphaneci bir yandan anahtarları kendisine uzatırken diğer yandan kitap koleksiyonları hakkında bilgiler veriyor, değerlerinden bahsediyordu. Koca Nişancı, hemen oracıkta, yeniçeri odabaşılarından birisi eşliğinde dört neferi kitapların sayımıyla görevlendirdi. Kütüphane anahtarlarını kethüdasına verip "Koruna!" dedi. Sonra kitap mahzenlerini ve binanın yapısını inceledi. Kapıdan çıkacağı sırada gözü, aldığı notları toparlamakta olan Mehmet Efendi'ye ilişip sordu: "Efendi, kim olursunuz?"

"Hilleli şair Fuzulî bendenizim efendim."

Koca Nişancı aldığı cevaptan büyük bir şaşkınlık duymuş, adeta ürkmüştü, inanmak istemez bir tavır ile,

Canı kim cananı için sevse cananın sever

Canı için kim ki cananın sever canın sever

dizelerini yüksek sesle okuyup "Ya bunca şeker sözleri sen mi dersin peki?" diye sordu. Sesinde inanmazlığının alay eder tavrı gizliydi.

"Evet efendimiz, kulunuz derim."

"Yani ki gazeller der, aşkı terennüm edersin he mi?"

"Gayret ederim efendim!"

Celalzâde bir yandan onu konuşturuyor, diğer yandan inanmaya çalışıyordu. Gerçekten de karşısındaki adam o lirik aşk şiirlerini söyleyen adam mıydı? iki yıl evvel bir tomar şiirini İstanbul'a getiren kervan bir daha gelmemiş ama o şiirler her mecliste okunur olmuştu. Bu mütevazı ama temiz giyinişli adam o şair miydi gerçekten ve kendisi bu kadar şanslı olabilir, daha Bağdat'a girdiği günün sonlarına doğru, ne pahasına olursa olsun aramayı ve bulmayı düşündüğü şair ile karşılaşabilir miydi? Kader ona bu kadar cömert davranabilir miydi? Konuşurken bütün bunlar zihninden geçiyor ve her soru cevaptan sonra, karşılıklı okunan her beyitten sonra çocuklaşmış gibi bir sevinç ile ona daha yakın olmak istiyor, emredici konuşma üslubu saygılı bir lisana dönüşüyordu. Nihayet, "Gel o vakit koca şair!" dedi, "Seni bağrımıza basalım bir. Doğduğunuz gün talihin eli beşiğinizin üstüne bir yıldız asmış sizin. Eğer Allah'ın size cömertçe verdiği yeteneğinize sırt çevirmezseniz, emin olunuz, bugün hünkarımızın eşiğine, İstanbul'a ulaşan şöhretiniz bir gün gelecek Türk'ün olduğu her yerde bilinecektir."

Kırk yıl birbiriyle yakın yaşayan hiç kimse, kütüphanenin yüksek kubbesi altında kucaklaşan bu iki insan kadar derinden dost olamazdı. Karşılıklı beyitler ve gazeller söyleşerek çeyrek saat kadar sohbet eden bu iki insan birbirlerini sanki çocukluklarından tanıyormuş kadar seviştiler, birincisi saygıda, ikincisi sevgide asla kusur göstermedi. Osmanlı devletinin

maliyesinden sorumlu duygusal bir devletlu ile ruhunu Mezopotamya'nın sıcak rüzgârında eritmiş bir gönül eri ancak böyle dost olurdu. Ayrılırlarken Koca Nişancı, "Üstadım!" dedi, "Lütfen üç akşam sonra gelip beni bulunuz. Bulunuz ki Hüseyin Baykara'nm ruhunu şad edelim." Bu davet, siyaseti ve diğer konuları bir yana bırakıp yalnızca şiirden ve sanattan konuşalım demekti ve "Ferman efendimizindir!" diye cevap verdi Hilleli şair Mehmet Fuzulî.

Kütüphaneden ayrıldığında gün batalı bir saat kadar olmuştu. Bağdat'ın akşam rüzgârlarına açık meydanlarındaki toz serpintilerinden korunmak için gözlerini kısarak yürürken, hayatının en ilginç günlerinden birini yaşadığını düşünüyordu. Bu ilginçlik Bağdat'ın fetih sevinciyle çılgınlaşarak sokaklara dökülen insanlardan değil, kütüphanecinin garip tavırlarından ve günün sonunda tanıştığı adamdan ve aldığı davetten ileri geliyordu. Sevinmesi mi, üzülmesi mi gerektiğini bilemiyordu. Üzülüyordu; kütüphaneciyi odasında terk ettiğinde ateşi vardı ve başında beklemeyi teklif ettiği halde, "Hayır!" demişti, "Gitmelisin!" Seviniyordu; Osmanlı maliyesinin en üstündeki adamla tanışmıştı. Bu, başına hüma kuşu konmak gibi bir şeydi. Maliyeci Celalzâde'yi düşünürken çektiği maddi yıkıntılar aklına gelmedi değildi. Yaptığı harcamalar ve satın aldığı kitaplar yüzünden çektiği parasızlık son raddelere varmıştı. Ama olsundu, Anadolulu şairlerle tanışacak olmanın heyecanı yanında parasızlık da neydi ki?!.. O sırada kütüphanecinin kendisine verdiği hançeri yokladı; koltuğunun alünda duruyordu. En kötü durumda bu hançeri satar, belki birkaç hafta daha Bağdat'ta kalabilir, araştırmalarını tamamlayabilirdi. "Ne garip bir adammış şu âmâ kütüphaneci!" diye geçirdi içinden, "Bilge birisine benziyordu, meğer esrar söyletiyormuş adamı."

Sonra yeniden Celalzâde'nin davetine takıldı zihni. Bağdat'ı teslim alan sultanın ordusunda, adını bilip ününü duyduğu İstanbullu şairler vardı. Onlarla tanışmak ve şiir söyleşmek elbette çok heyecan verici olacaktı. İleride sancakbeyi atanacak olan Taşhcalı Yahya, divan kâtibi Hayalî, Üsküdarlı yeniçeri Aşkî ve daha başkaları. Sırf onlarla şiir sohbetleri yapabilmek için şehrin ucuz hanlarından birinde birkaç gece daha geçirmeyi göze almak gerektiğim, yol boyunca tekrarlayıp durdu kendisine.

Ne kadar talihli insanlardı şu Anadolu şairleri. Sanatı ve sanatçıyı koruyup kollayan bir hükümdarın elinden yemlenen şahinler gibiydiler. Baykara toplantılarında kim bilir ne mutlu, neşeli ve eğlenceli saatler geçiriyorlar, ne güzellikte şiirler okuyorlardı. Edebiyat bu insanlar için bir yaşam biçimi olsa gerekti. İstanbul'da bir Baykara meclisinde Ali Şir Nevai makamında oturmak ne erişilmez bir hayaldi kendisi için.

Bağdat, ilk günkü zafer şenliklerini geride bırakmış, surları ele geçiren askerlerin taşkınlıklarından veya kolluk güçleri tarafından sorgulanmaktan, hatta evlerinin yağmalanacağından korkan insanların sinmişliğiyle dolu bir geceye başlıyordu. Hilleli Mehmet, iki gün önce kaldığı handan eşyasını alıp imareti olan bir medrese hücresine taşınmıştı. Burada ücretsiz kalabilir, yiyip içebilirdi. Bir de, gece yatağına uzandığında koynun-daki murassa hançerin ağırlığım kalbinde hissetmese... Öyle ya, koynunda bir servet taşıyordu ve böyle bir günde ve böyle bir medrese hücresinde bu hançerin üzerinde bulunması başına pek çok iş açabilir, bir sürü sorgu sual ile karşılaşabilirdi. Ama çok da güzel bir hançer idi şüphesiz. Yağız bir serdengeçtiye benzeyen güzelliğini seyretmek ve üzerinde taşıdığı mücevherleri incelemek hoşuna gidiyordu. Bir hediyeyi satacak olmanın vicdan azabıyla parasızlık nedeniyle alamadığı kitapların hüznü söyleşiyor ve çarpışıyordu yüreğinde devamlı. Tükenmeye yüz tutmuş mumun titrek aydınlığında hançeri seyrediyor, seyrederken kakma mücevherlerinin güzelliğiyle hayallere dalıyor, kâh gidip arastada hançeri tümden satıyor, kâh bir sarrafa üç-beş altm verip gizlice üzerindeki mücevherleri söktürüyor, bazen en iri yakutu Hille'de yolunu gözleyen kadınına yüzük yap-tırtıyor, bazen bilimsel araştırmalar yapmak üzere kitaplar satın alıyor, çocuklarının giysilerine nakış diye işletiyordu. Her defasında hançerin güzelliğine bir kez daha hayran oluyor ve bu güzellikten ürküyordu.

Hele şu kabzasındaki çifte boynuzlu yılan başlığı ne garip bir sembol idi. Bir de bunun simetrisinde, parmaklar birbirine yapışık duran bir el rölyefi yer alıyordu. Bu, sanki o güne kadar gördüğü madenlerden dökülmemiş gibiydi. Çeliğe hiç benzemiyordu. Tunç veya pirinçten de değildi. Böyle güzel bir hançerin demir olması da düşünülemezdi. Altın yahut gümüş dese, rengi de onlara benzemiyordu. Çakısıyla üzerini çizmek istedi, sonra bir eğe taşına sürttü ama bir türlü anlayamadı, çok sert bir maden idi.

Üzerinde yazıya benzer işaretler vardı. Süryani alfabesini bilirdi, ama Süryanice değildi bunlar. Çift taraflı yalın yüzünü incelerken parmağını keseyazdı ve hemen kınına sokup kabzasındaki işaretleri gözden geçirmeye başladı. İki parmak kalınlığında bu silindir kabzaya spiral şeklinde telkârî bölmeler işlenmişti. Her bir bölme verev geçmelerle kartuşlar gibi birbirine bindirilmiş, her kartuşun içine harfler yerleştirilmiş, bunların arasına da yedi adet irili ufaklı teşbih tanelerini andıran yakutlar hakkedilmişti. Sallandıkça şıkır şıkır sesler çıkaran parlak yakutlardı bunlar. Kabzada yedi harf ile yedi yakut olduğu dikkatini çekince Süryani kütüphanecinin sözlerini hatırladı: "Aşkı bilen biri için yedi gerçek sır vardır. Ona sahip olan dünyaya hakim olur."

Kafası karışmıştı. Gecenin geri kalan kısmını hep bu sözleri düşünerek ve gözünün önündeki hançere bakarak geçirdi. Hançerin kabzası üzerinde yedi dilim, yedi dilimin üst noktalarında yedi yakut, onların altlarına gelişigüzel serpiştirilmiş yedi harf vardı. Bunlar arasında bir bağlantı olmalıydı, ama neydi? Kütüphaneci "Aşkı bilen..." demişti. Demek ki bunun aşk ile bir ilgisi vardı. Aşk üzerine herkesten ziyade bilgi sahibi olan kendisiydi. Ona aşk nedir diye sorsalar, tek bir cevap veremeyecek kadar aşk içindeydi. Yıllarca aşkın ayak seslerini bestelemiş, aşkın acısıyla beslenmişti. Hasreti ve hicranı nerede görse tanırdı. Aşkın yedi kademesini yaşamış, mistiklerin aşk ile anlattıkları yedi hikmeti öğrenmişti. Bütün gece aşk, yedi, hançer, yakut deyip durdu. Bu kelimeler onun sayıklama nöbeti gibi bir gece geçirmesine yetmişti. Ertesi sabah ilk işi kütüphaneye gitmek olacaktı. Uyuduğunda zihninin içinde yedi rakamlı bütün bir medeniyet birikimi çarpışmaktaydı, ama bu, yedi sırrın ne olduğunu bilmesine yetmedi.

Fuzulî, Koca Nişancı'nın Dicle'ye sırtını dayamış konağının kapısına varıp kâhyasına kendisini tanıtırken yüreğinin duracağını sandı. Yiyeceklerle donatılmış gümüş tepsilerin sıra sıra sedirleri donattığı salona girdiğinde yüzüne çarpan sıcaklığın ortadaki büyük pirinç mangaldan mı, içini kaplayan heyecandan mı, yoksa kendisine gülümseyen dost yüzlerden mi kaynaklandığını anlayamadı. Çeng ve santur nağmelerinin doldurduğu salonda bulunanların yarısı o içeri girince ayağa kalkmış, diğer yarısı da onun şiirlerinden dizeler okuyarak ayrı ayrı hoş geldin demişlerdi. Nişancı Bey'in sağ yanındaki şilteye oturduğunda kendini ilk defa bir sınav heyeti

huzurundaymış gibi hissetti. Bütün gözler üzerindeydi. Servi boylu sakiler sofraları donatmaya başladıklarında aradaki resmiyet kalkıp senli benli bir şiir sohbeti ve müzik ziyafeti başladı. Kimi gazel okuyor, kimi muamma soruyor, kimi mesnevi anlatıyordu. Perde arkasından gelen müzik yer yer Meragî bestelerini, bazı bazı Mevlanâ güftelerini dillendiriyor, atışmalar, iğnelemeler, şakalar, öyküler, kahkahalar derken söz Leylâ ile Mecnûn'un ölümsüz aşklarında düğümlendi ve karşılıklı anlatımlardan sonra Hayalî Bey Fuzulî'ye dönüp "Bağdat'ın nadide gülü, sözün seçkin sultanı!" dedi, "Çöl kızı Leylâ ile çılgın âşıkı Kays'ın öyküsü iranlı şairler tarafından defalarca yazılmış. Ne ki Türkçe söyleyen pek az ve sözleri pek cılız. Bu gizli hazinenin sandığını açsanız, bir kitap yazsanız ve bu eski bahçeye bir taze güzellik verseniz!.."

Hilleli Mehmet Fuzulî şafak sökümünde konaktan yarı mahmur ayrılırken, o geceden zihnine kazınmış bu sözler kulaklarında çınlamaya başlamıştı bile...

2

Bu, Rahip Akeldan'ın Bilgelik Süsüdür ve Uzay Sırlarının Gizemli öyküsüdür

İşte Keldanilerin diyarı, o kavim artık yok.

Afur, onu çölün vahşi hayvanlarına bıraktı,

onlar kulelerini diktiler, onun saraylarını

yaktılar, onu viraneye çevirdiler.

Tevrat, Işaya, XXIII/13

Bağdat ilimler Akademisi'nin yılışık ve açgözlü kapıcısının, "Yüce efendim! Saygı değer kütüphanecimiz, -ki Tanrı'ya yakın olduğuna şahitlik ederim- Kanun Koyucu'nun askerleri kütüphaneye geldikleri günün akşamında zehirlenerek ölmüş bulunalı ancak yedi gün oldu ve şimdiye kadar onu soran altıncı kişi sizsiniz." diye hayrete düşerek anlattığı sabah, eğer Hilleli Mehmet Fuzulî, İstanbul'dan gelen şairlerle yeniden buluşma arzusunun önüne geçebilseydi, derhal Hille'ye dönecek ve hayatının geri kalan kısmında bu yaşadıklarını unutmaya çalışacaktı. Ama olmadı, içinden gelen karşı konulmaz arzulara yenik düştü ve Süryani kütüphanecinin temiz yüzünü, görmeyen gözlerini ve bilgeliğini anımsadı bir an. Onunla güzel günler yaşamışlar, daha doğrusu o kendisine devamlı yardımsever davranmış, gurbet hissini tattırmayacak kadar da yakın davranmış, aşını paylaşmış, kahvesinden ikramda bulunmuş, Hille'den, çoluk çocuğundan bahsettikleri zamanlarda içindeki yalnızlık hasretini dile getirerek güvenini kazanmıştı. Çok şey biliyordu ve kendine özgü aristokrat bir dünyada yaşıyordu. Rafine zevkleri vardı ve ikram etmeyi çok seviyordu. Kütüphaneden kazandığı maaşa göre çok da cömert idi.

Fuzulî, ihtiyarın zehirlenerek öldürüldüğünü duyunca kaldığı medrese hücresine gidip hançeri tekrar incelemeye karar vermeden önce bütün

bunları düşünüyordu. Bir defa, kapıcının dediği gibi kütüphaneci zehirlenmemişti, yüzüğündeki ze-hiri içmişti. "Adamı esrar çekiyor sanmakla ne kadar safça davranmışım meğer!" diye hayıflandı o yüzden. Peki ama neden intihar etsindi? Eğer Bağdad'a gelen yeni Osmanlı kimliği ile bir alıp veremediği yok ise ölümü esrar perdesi taşıyor demekti. Bu durumda "Onu kapıcıdan soranlar, mutlaka hançerin peşinde olmalılar." diye düşünmekten kendini alamadı, içini bir korku kaplamıştı. Belki de bu yüzden o hançeri yeniden incelemesi gerekiyordu. Öyle düşünmüştü.

İki avucu içinde tuttuğu bu hançer, Kerbela ahalisinin yöresel kıyafetlerini tamamlamak üzere göbekleri üzerindeki kuşağa taktıkları türden koç boynuzu basit bir hançere benzemiyordu. Bu hançerin antik değer taşıdığı, artık bu yörelerdeki kılıç ustalarının böyle hançerler yapmadıkları, belki eski Iran şahlarına armağan edilen nadide ve murassa hançerleri yapan eski ustaların eserlerinden biri olduğu belliydi, işlemesi, işçiliği, süsleme taşları hep özel idi. Kını üzerindeki rölyefe dikkatle bakıldığında, serçe parmak ile yüzük parmağı yumulu, orta parmaklar birbirine yapışık duran bir sağ el olduğu fark ediliyordu. Buna daha önce hiç dikkat etmemişti. Acaba neyin ne-siydi bu işaret? Bedevi Araplar arasında yaygın olarak kullanılan bir kabile işareti olabilir miydi? Yahut bunun bir anlamı var mıydı? O güne kadar böyle bir arma yahut sancak işareti de görmemişti. Üstelik bütün bu sorular, kabzanın diğer rölyefi olan çifte boynuzlu yılan başlığı için de geçerliydi.

Kapısının çalınma ihtimaliyle korku içinde geçecek bir gün başlıyordu şimdi. Kader kendisini nelerle karşılaştırıyordu? Eğer ihtiyar kütüphaneci kendisine iyilikler yapmış olmasaydı "Canı cehenneme!" deyip yoluna gidecekti. Hille'de kendisini bekleyen bir ailesi ve yapması gereken araştırmalar, yazması gereken kitaplar vardı. "Hançerden kurtulmanın bir yolunu bulmalı!" diyordu durmadan, sonra kütüphanecinin son sözlerini düşünü-J yordu: "Emaneti koru, lâyık olmayanlara teslim etme!" demişti o. Şimdi hatırlıyordu, bunu söylerken elini onun omzuna koymuş ve hançerin üzerinde gördüğü kabartma el işaretindeki gibi iki parmağını yummuştu. Bunun bir dostluk ve güven işareti olduğuna karar verdi ve bu vasiyetini yerine getirmesi gerektiğini düşündü.. Peki ama yedi gerçek sır neydi?

"Hançerin kabzasındaki yarım daire kesimli taşlan alsam ve sonra onu bilinmeyen bir yere gömüp kurtulsam, böylece emanetin hiç olmazsa lâyık olmayanların eline geçmesini en-gellesem!.." diye geçirdi içinden. Evet, taşlar yerine yapışık değildi, ama sökülecek gibi de değildi. Her birini sıra ile yokladı, gruplar halinde zorladı; olmuyordu. Evde kâğıt keserken kullandığı söğüt yaprağı bıçağıyla yuvalarını açmaya çalıştı. Tek tek bütün taşların çerçevelerini genişletmeye gayret etti... Mümkün değildi, bütün taşlar yerinde şıkır şıkır etmesine rağmen hiçbirisi sökülemiyordu. "Hançerin çeliği çok sert dökülmüş, suyu iyi verilmiş!" diye geçirdi içinden Fuzulî Mehmet Efendi. Avucuna alıp var gücüyle taşlan sıktırmayı ve yuvalarının sertlik derecesini hissetmeyi düşündü. Nihayet, iki avucunun arasında bütün taşlara aynı anda baskı yapınca hançerin kabzası keskin ucundan ayrılıp çelikleşmiş bir ses çıkartarak ok gibi karşı duvara çarptı. Hilleli, biraz korku biraz da heyecan ile tuttuğu her şeyi elinden fırlatıp, içinden koruyucu dualar mırıldandı. Kalbinin hiç bu kadar ürküntü ile çarptığını hatırlamıyordu. Elinde tuttuğu hançerin masum bir aksesuar veya o yörelerin giysilerini tamamlayan bir süs değil bir suikast silahı olduğunu düşünüp dehşete kapılmıştı. Bu hançer başına bela olacağa benziyordu. "Evet evet, bundan bir an evvel kurtulmalıyım!" diye tekrarladı içinden. Ne yapacağını bilemiyordu. Neden sonra gözleri yerdeki kabzaya takıldı. İçinden bir sahtiyan şerit sarkıyordu. Yarım arşın boyunda tabaklanarak inceltilmiş ve tomar biçiminde sarılmış bir deri idi bu. Uzunca bir baklava dilimi gibi verev kesilmişti ve üzerine, hançer kabza-sındaki ile aynı olan işaretlerden rastgele serpiştirilmişti Korka korka eline alıp iyiden iyiye incelemeye başladı "bu şeridi. "Sır, işte bu deride yazılı olan şey olmalı!" diye düşündü içinden. Kalbinin ritmi artmış, elleri titremeye başlamıştı. Bunların ne olduğunu anlamak ve çözebilmek için belki de yeniden kütüphanelere gitmesi gerekecekti, Şimdilik bunları resim yapar gibi kopyalamayı akıl ettiğine sevindi. Araştırma sonuçlarını yazdığı tomarları arasından en ince tabaklanmış bir parşömen çıkarıp üzerine koyarak harfleri resim yapar gibi kopyalamaya başladığında içinden hâlâ "Bir şifre^ olmalı!" diye mırıldanıp duruyordu. İyi ama neyin şifresiy-di? Hem üzerindeki bu rakamlar veya harfler de ne anlama geliyordu? Aklının yorulmaya başladığını hissedesiye kadar kendini bu sorular içinde bocalamaktan alamadı.

Hilleli Mehmet Fuzulî eğer o gün korkusunu biraz daha yenip kafa yorsaydı belki verev şeridi hançerin spiral çizgileri üzerine saracak ve bilge rahip Arşiya Akeldan ile Babil Cemiyeti'nin büyük sırrına ait şifreyi bulacaktı. Yazık ki o, bu hançerin ileride başına bela olacağını düşünerek gecenin bir yarısında, eski hâline gelecek şekilde bütünleyip kabzasını kınına taktıktan sonra, medresenin avlusundaki dut ağacının altına gömmeyi tercih etti. Hançerin içinden çıkan şeridi ise matarasının eskiyen kayışının iç yüzüne bir astar gibi yapıştırarak saklamayı tercih etti. Kopyaladığı kâğıdı, Bağdat'ta geçireceği son günde, kütüphanecinin sur dışındaki maşatlığa defnedilen cesedinin yanına gömmeyi ve böylece emaneti sahibine iade edip bu konuyu sonsuza kadar zihninden söküp atmayı planladı.

Saatler geçiyor ve o merakını yenemiyordu bir türlü. Bu harfler neyin nesiydi? Bunları gömerek kurtulmak belki ömrünün sonuna kadar merak etmek olacaktı. Birkaç gün daha ilimler Akademisi Kütüphanesi'nde araştırma yapmak o kadar da kötü olmasa gerekti.

İlk araştırdığı kitaba göre bunlar Keldanilere ait çivi yazısının harfleri idiler. Hançerin üzerindeki çift boynuzlu, çift diLi yılana benzeyen hayvan motifi boğa ile ejderin, yılan ile grifo nun başlarından izler taşıyordu. Babil'in baş tanrısı Marduk'u temsil eden pençeleri kuş tırnaklı, gövdesi pul pul, uzun boyunlu ve iri başlı Babil ejderi Siruş idi. Birkaç gün süren araştırmalarının sonuçlarını topluca değerlendirdiğinde kayıp bir medeniyetin kapılarını aralamaya başladığını hissetti ve yaptığı işin dehşetinden ürktü.. Yedinci günün sonunda çivi yazısının harflerini çözmüş, Kanun Koyucu'nun Dizçöken Ağası'ndan aldığı özel izin ile de kütüphanede kilitli iki sandığı açtırmış, Keldani dilini bilen Mısırlı yarı sağır yetmişlik bir kıptiye bütün parasını verip sandıkların içindeki papirüslerde yazılı satırları hayretten hayrete düşerek dinlemek üzere loş bir odanın mum ışığında uykusuzluğa hazırlanıyordu.

"Keldaniler şimdi ayağını bastığı Mezopotamya topraklarında yüzyıllar önce yaşamışlardı. Arbeles, Ninova, Cutha, Sipara ve Ur gibi şehirlerde çağlarının en ileri medeniyetini kurmuşlar, felsefeyi, ölçü birimlerini, geometriyi ve takvimi ilk onlar icad etmişlerdi. Bir çemberi 360 dereceye ayıran onlardı. Sesleri belirli işaretlerle tanıtan gerçek alfabeyi yine onlar icad etmiş ve yeryüzünde ilk yazılı kültürü meydana koymuşlardı. Bilim

alanında insanı hayrete düşüren çağlar üstü bir ilerleme gösterdiklerini herkes bilir. Krallıklarını hukuk ye edebiyat kuramlarıyla yönetiyor, sözü kelam derecesinde söylüyorlardı. Ama en önemlisi, uzay araştırmalarındaki ilerlemeleri idi."

Mısırlı ihtiyar anlatırken Hilleli şairin ilgisini en çok bu konu çekmişti, ihtiyarın papirüslerden okuduklarına göre Keldani bilgeleri kendilerinin ayaltı âlemde yaşadıklarını ve ayüstü âlemdeki yedi gezegenin tabiatı idare ettiğini düşünüyorlardı. Tanrıtanımaz eski krallıkların pek çoğunda olduğu gibi Keldanilerin de yıldızlara tapıyor oluşlarını yaşlı adama "Elbette!" diye yorumladı, "Açık gökyüzünde, diğer ülkelerde görülmemiş bir ışıkla parlayan yıldızlardan etkilenmeleri doğaldı ve bazılarının diğerlerinden daha parlak ve hareketli oluşuna bağlandılar. Bu düzen ve ihtişam, ancak bir Tanrı düşüncesiyle açıklanabilirdi. Öyle de yaptılar. Tesbit ettikleri gezegenlerin her birine bir ad koyup onlara ilah dediler, hepsini ayrı bir renk ile gördüler ve gösterdiler." Yaşlı Mısırlı, çoktandır kimseye anlatamadığı eski bilgilerini anlatırken kendini önemli birisi gibi hissediyor ve heyecanını sesine yansıtıyordu: "Şamas (Güneş) altın rengindedir. Sin (Ay) gümüş gibi. Nebo (Utarit) mavi, Iştar (Zühre, star) beyaz, Nergul (Merih) kırmızı, Marduk (Müşteri) erguvanî ve Ninip (Zühal) siyahtır." Hilleli şair zekâsının bütün antenleriyle onu dinliyor ve adamın elindeki satırlar yukarıdan aşağıya eridikçe, papirüs ruloları tersine sarılıyor ve bilgiler kütüphanenin ışıksız duvarlarında yankılanıyordu. Keldani bilgelerine göre hayvan figürlerine benzeyen bu ilahlar gökyüzünü dolaşırken tanrısal burçlarda konaklıyorlar ve ayaltı âlemdeki-lerle konuşmak ve onlara birtakım meramlarını ifade etmek için farklı günlerde farklı biçimlerde geziniyorlardı. Böylece yıldız bilimciler dünyada olacak şeyleri önceden keşif ve tahmin yoluna gidiyor, çoğunlukla da isabet kaydediyorlardı. Rahipler bu yüzden hem kahin hem bilim adamı idiler. Şeytanı kovarken, Dicle ve Fırat'tan balık yakalarken, aslan avlarken, tarlaları biçerken, sevişirken ve savaşırken hep bu tanrılar adına hareket ediyor ve mabetlerinde onları temsil eden som altın figürler ve heykelleri aracı yaparak tanrılanndan yardım isteme ayinleri düzenliyorlardı. Yortu günlerinde bunlara kıymetli taşlardan kolyeler takıp ipek kumaşlardan elbiseler giydirmek ise en büyük ibadetleri sayılıyordu.

Mısırlı ihtiyarın okuyup tercüme ettiklerinde Hilleli Meh-med Fuzulî'nin dikkatini çeken başka bir özellik daha vardı; her şeyi yedi rakamıyla açıklamak. Keldanilerin yaşadığı ayaltı âlemdeki her şey ayüstü âlemdeki tanrılar gibi hep yedi rakamıyla ilintiliydi. Göklerin sayısının yedi olduğunu ve evrenin yedi kozmik yapıya sahip bulunduğunu söylüyorlardı. Vaazlarında da daha çok, tanrılara ait feleklerin ve burçların onar bin yıllık adımları olan yedi devre yaşanacağını ve bu yedi devrede yedişer önemli kehanet meydana geleceğini anlatıyorlardı.

Mehmet Fuzulî papirüslerden birinde Babil zigguratının yedi katlı bir planını görmüştü. O anda, kendisine emanet edilen hançerin bu ziggurata ait olduğunu bilseydi belki de olacakların hiçbiri olmazdı. "Belli ki bunu tanrılarına adadıkları için yedi katlı yaptılar." diye mırıldandı yalnızca. Ziggurat bilgeliğin yedi sütunu ile desteklenmişti. Alt katında birbirinden geçilen yedi gizli bölme vardı. Bunların en sonuncusunda bir çocuğun kurban ediliş töreni tasvir edilmişti. Çocuk yedi yaşlarında görünüyordu ve yedi kollu şamdanlar taşıyan yedi rahibin ortasında bıçak altında bekliyordu. Yedi tabakta yedi benekli mantarlar ve yanlarında da yedi dilimli yedi kadeh bulunuyordu. "İçlerindeki şarabın da yedi yıllık olduğuna yemin edebilirim!" dedi Fuzulî kendini tutamayarak ve ihtiyarı kahkaha ile güldürdü. Başka bir sayfada Fırat'ın yedi kolu tarafından sulanan Babil ülkesinin haritası vardı. Yedi tarh halinde ayrılan tarlaların üzerine bereket tanrısı En-lil'in yedi kolu uzanıyordu. Haritanın devamındaki sayfalarda her sonbaharda yedi gün şükran orucu tutulduğu ve bu orucun yedi hububattan yapılmış bir çorba ile açılması gerektiği yazılıydı. Krallarının saraylarının ve tapmaklarının yedişer kapılı yapıldığı da oradan öğrendiği bilgilerdendi. Bir başka resimde ekmek-şarap ayini temsil ediliyordu. Baş rahip ellerini birleştirerek uzatmış, onu selamlayan kral ailesi ile halk da ellerini rahibin elleri üzerine koyarak onu selamlamaktaydılar. Hilleli şairin dikkatini çeken şey, ortadaki rahibin elinin, tıpta hançerin üzerindeki kabartma gibi iki küçük parmak yumulu resmedilmiş olmasıydı. Ayine katılanların üzerinde litürjik kıyafetler de çok dikkat çekiciydi ve detaylardan, ayin ritüellerinin çokluğu anlaşılıyordu.

Üç gün boyunca iki sandık papirüsü teker teker incelediler. Ne şair, ihtiyara ne aradığını söylüyor, rje de ihtiyar ona bir şey soruyordu. Nihayet son papirüse sıra geldiğinde Fuzulî bir an, yüreğinin atışını ihtiyarın

duyacağını sandı; bereket versin adam işitme özürlüydü. Burada yazılı olanların kendisindeki hançer ve şifreler ile bir ilgisi olduğunu hissetmişti. Evet, bu papirüste Babil Cemiyeti'ne ait bilgiler vardı.

İhtiyar Kıpti'nin okuduklarına göre Babil Cemiyeti (BC), uzay araştırmaları yapan yedi bilge rahipten oluşuyordu. Kurdukları Babil Uzay Araştırmaları Merkezi'nde (BUAM) yaptıkları gözlemler ve hesaplamalara göre dünyanın yuvarlak olduğunu ve güneş çevresinde döndüğünü keşfetmişler, ama bunu kimseye açıklayamıyorlardı. Nabukadnazar'ın üçüncü nesil torunu Nippin, zalim bir kral idi ve bilgeler elde ettikleri bu gerçeğin onu ürküteceğinden korkuyorlar, bu korkunun da hayatlarına mâl olacağını biliyorlardı. Göklerin hareketiyle ilgili bu bilgi onlara yeni teoriler üretme fırsatı vermiş ve yaptıkları uzay gözlemleri sonucunda evrenin galaksilerden oluştuğunu, eğer uygun hız ve ortam oluşturulabilirse kara delikten geçildiğinde galaksiler arası yolculuk yapılabileceğini, bu galaksiler-deki diğer dünyalar ile iletişim sağlanabileceğini, nitekim uzaylı yaratıkların da bir zaman gelip aynı sistemi kullanarak dünyaya yolculuk yapabileceklerini, bu yolculukları ilk defa yapacak olan gezegen sakinlerinin galaksiler arası dünyalarda hakimiyet sağlayabileceğini ve eğer bu yolculuklar kötü niyetli olursa onlardan korunma yöntemlerini vs. pek çok konuyu araştırmışlar ve bulgularını şifreleyerek fırında pişirip korudukları tabletlere yazmışlardı. Buna ait yedi tablet ve çizimleri Iştar tapınağının gizli mahzenine saklamayı planladıklarında, içlerinden birisinin, küçük menfaatler karşılığında diğer bilge rahiplerin yaptığı araştırma sonuçlarını krala gammazlayacağını nereden bilebilirlerdi ki!.. Bilim ahlâkına aykırı olarak meslektaşlarının yaptıklarını birer günah diye anlatırken, bu zavallı âdâm aslında bilgelik sıfatını üzerinden sıyırıp attığını bilmiyordu. Meslektaşlarının, Babil kralı Nabukadnazar'ın yasalarına karşı çıkarak kâfirce keşiflerde bulunduklarını, bunların halkı azdıracak ve isyana sürükleyecek bilgiler olduğunu general Nippin'e gizlice anlattığı gecenin seherinde BUAM'ın gözlemevi olarak kullandıkları kuyularda beş bilge adamın kelleleri toprağa düşürülmüş olarak bulundu. Öğleye doğru da bu azgın dinsizlerin gözlem araçları dahil hiçbir teknik donanıma dokunulmadan, bütün kuyular cesetlerin üzerine kapatılmıştı. O gece bu yedi rahipten bir tek bilge, Arşiya Akeldan, hasta annesini ziyarete gittiği için şehir dışındaydı. Yolda kendisini karşılayan kölesinin soluk soluğa anlattıklarını dehşetle dinlemiş ve arkadaşlarının başına gelenlerden

ürkmüştü. Şehre dönmek yerine bir hafta gizlenerek planlar yapmayı, BUAM'ın onca emek ve keşif sonucu bulunan gerçeklerini kurtarmayı kurdu kafasında. Gerçekten de general onu suçlu ilan ettirmiş, kralın hazinelerinden altın heykelleri çaldığını söyleyerek halkın öfkesini üzerine yönlendirmeyi başarmıştı. Saklandığı bağ kulübesinde yalnızca yemişlerle karnını doyurmaya çalışarak bütün planlarım hazırladı. Sonunda bir gece kılık değiştirip gizlice kente girerek Babil Zigguratı'ndaki Işta tapınağının mahzenine, BUAM'ın bütün hazinesi ve tapınağın bütün altın ilah heykelleriyle birlikte, araştırma sonuçlarının tamamını, yıldızların ve gezegenlerin yerleriyle uzay keşiflerinin çizimlerini de gösteren yedi tableti taşıyarak mermer kapıyı içerden kapayıp BC'nin sırlarıyla birlikte kendini de gelecek kuşakların bulması için saklamayı uygun buldu. Tapınaktaki son duası, kölesine verdiği Siruş başlıklı hançerin bilimsel zekâya sahip iyi kişiler eline geçmesi, ileriki zamanlarda bu bilgileri anlayacak ilim adamları ve onlara zarar vermeyecek yöneticiler ortaya çıktığında birilerinin bu heykellerle dolu kutsal hazinenin parasıyla, uzay yolculuklarına ilişkin araştırmaların sonuçlarını gösteren tabletler üzerindeki bilimsel gelişmeyi devam ettirebilmeleri ve kara deliği aşarak uzayda varolduğunu bildikleri diğer dünyalılar ile sağlıklı iletişim kurabilmeleri, yahut dünyayı kötü niyetli uzaylıların istilasından kurtarabilmeleri üzerineydi.

Mısırlı ihtiyar yazıların burada bittiğini, ama papirüse derkenar olarak Arap alfabesiyle cümleler yazıldığını söylediğinde, Fu-zulî'nin heyecanı bir kat daha artmıştı. Büyük olasılıkla ölen âmâ kütüphanecinin yazısıydı bunlar ve Pehlevice yazılmışlardı, ihtiyar Kıbtî bu dili bilmiyordu ve Fuzulî bunun için kütüphaneciye "Dinince dinlensin!" diye dua etti. Çünkü burada Iştar mabedi ile kapısındaki şifrelerden bahsediliyordu. Ayrıca üzerindeki işaretler, Siruş başlıklı hançerin kabzasmdaki işaretler ve iki parmağı yumulu duran el motifi idi. Belli ki Akeldan'dan sonra birileri hançer üzerinde araştırma yapıp bulgularını bu papirüslere geçirmişlerdi. Bu kilit sistemine göre satranç tablası gibi mermer bir kartuşa yerleştirilmiş olan tuşlara bir harf-bir rakam sırasıyla basıldığında mabedin mahzen kapısı kendiliğinden aralanacaktı.

Son satırda bildirildiğine göre bilge rahip Akeldan, bütün uğraşının sonunda olup biteni henüz onüç yaşında olan iki yıllık kölesine anlatmış, sonra da şifreyi harflere ve rakamlara bölerek hançerin sapına harfleri,

şeride de rakamları işlemiş, hançeri kölesine emanet ederek Iştar tapmağında ebedî uykusuna dalmıştı. Adını ölümsüzleştirmek için de şifre harflerini A-K-E-L-D-A-N diye yazmış, aralarına da 6-0-0-3-3-2-0 rakamlarını koymuştu.

Hilleli Mehmet Fuzulî, Bağdat medresesindeki dut ağacının dibine gömdüğü hançerin ve kabzasından çıkan sahtiyan şeridin üzerindeki harf ve rakamları bu satırlarda okuyabiliyordu. Ama bunun, nerede olduğunu bilmediği Iştar mabedi kapısında nasıl kullanılacağını kestiremiyordu.

Onun bilmediği ve hiç bilemeyeceği şifre aslında çok kolay düzenlenmişti. Eğer denizcilerin hayatını bilseydi bunu çözebilirdi. Eski gemiciler gizli haberleşmeleri için bir fıçının üzerine sardıkları sahtiyanlara yazı yazar, sonra bu sahtiyanı kuşak diye bir tayfaya verirler, gemi vardığı yerde mektubu okumak isteyen kişi aynı çapta bir fıçı bularak sahtiyanı ona sardığında şifre kendiliğinden çözülüverirdi. Şerit üzerine düzensizce serpiştirilen harflerin farklı çapta bir silindire sarılması durumunda ise şeritten hiçbir şey anlamak mümkün olamazdı. Arşiya Akeldan'in burada yaptığı, fıçı yerine hançerin Siruş başlıklı kabzasını kullanmak olmuştu. Hançer kabzasına belli aralıklarla harfleri kazımış, her iki harf arasında spiral şeklinde devam eden boşluklar bırakmış, bu boşluklarda yer almasını istediği rakamları da şeride yazmıştı. Eğer deri şerit hançer kabzasına uygun biçimde sarılırsa A-6-K-0-E-0-L-3-D-3-A-2-N-0 dizgesi elde edilmiş olacaktı. Bu dizge, Iştar tapınağının kapısındaki kartuş üzerinde tuşlanması gereken şifre idi ve yalnızca hançerin sapında anlam kazanıyordu. Hançer olmadan şerit, şerit olmadan da hançer işe yaramayacak, kopyalanmaları halinde hançer kabzasının yarıçapı, yahut şerit boyu değişirse şifre bozulacaktı. Üstelik Akeldan, şifrenin tek aşamalı basit bir şifre olarak kalmasını tehlikeli gördüğü için her harf arasına bir rakam koyarak onu kripto sistemine dönüştürmüş, böylece ikinci kademe bir şifre daha oluşturmuştu. Rakamlar, Akeldan ismini oıuşturan Babil alfabesindeki çivi yazı harflerden kaç basamak sonraki harfin tuşlanması gerektiğini bildiriyordu. Bu da harf ve rakam sırasına göre, söz gerimi A'dan sonraki altıncı harf, sonra K, ardından E, sonra L'yi takip eden üçüncü harf diye devam edecekti.

Belli ki Akeldan'm sadık kölesi efendisinin sırrını saklamakla kalmamış, üstadlarının yürüdüğü bilim yolunda onların hatırasına hürmeten yeniden yedi kişilik gizli bir BC oluşturmuştu. Belki de kendisi bu araştırmaları devam ettiren bir bilge olarak yaşamış veya kralın adamları arasında hayat sürmüştü. Metinlerde ona ait bilgiler bulunmuyordu, ama üyeler hakkında bir şart yer alıyordu. Buna göre Cemiyet'in sırrını bilen kişiler hiçbir çağda yedi kişiden fazla olmamalıydılar. Aradan geçen yüzyıllarca zamanda bunların içinde şüphesiz çok çeşitli insanlar yaşayacaktı. Belki bilimselliğe önem veren büyük bilginler kadar adaletli devlet adamları, dünyayı ele geçirmek isteyen ihtiras kurbanları kadar Babilli bilginlerin uzay keşiflerini açıklayarak şöhrete kavuşmak isteyerî hayalciler, hazinelere konmak isteyen açgözlüler kadar devletlerarası entrikaları yönlendirmek isteyen gizli servis elemanları, kazara bu cemiyetin sırlarını öğrenen dilenciler kadar insanların uzayda seyahat edebilmelerine ilişkin çizimler yapan amatörler de olacaktı. Ama her ne olursa olsun, Cemiyet'e üye yedi kişiden yalnızca büyük üstad Marduk hançere sahip olacak, ama asla onu açma yahut başkasına gösterme yetkisi bulunmayacaktı. Çünkü Cemiyet inancına göre hançeri tek başına açan ve şeridi kabzaya saran kişi hemen oracıkta tanrıların lanetine uğrar ve ağzından köpükler saçarak kuduz köpekler gibi ölürdü.

Fuzulî papirüsün arkasında Cemiyet'in gizlilik içerisinde yedi yılda bir defa toplanacağını ve bilimsellik açısından dünyanın geldiği noktayı değerlendirip Keldani araştırmacılarının sırlarını açıklayıp açıklamamak konusunda tartışacaklarını okudu. Ayrıca üstad Marduk, her yıl dolunayın yedinci defa doğuşunda yedi güvercin ile üyelerine iyi dileklerini bildiren bir mesaj gönderip onların hayat çizgilerini kontrol edecek, ölen birisi var ise onun yerini alan yeni üyeden haberdar olacaktı. "Belli ki" diye düşündü Fuzulî, "Süryani kütüphaneci son toplantıda cemiyet üyelerinin kişiliklerini tahlil etmiş ve onların bilimsellikten ziyade hazine peşinde oldukları kanaatine varmış. Yoksa neden intihar etsin ki!" Bu görüşünü kuvvetlendirici satırları bulmakta da gecikmedi zaten. Çünkü yazıların devamında Berberi bir bilgin ile Avusturyalı bir tüccarın toplantı boyunca uzay bilgilerinden çok bilimsel çalışmaların finansmanından bahsettikleri ve parayı gerçeklerden daha önce konuşmaya başladıkları yazılıydı. "Bu yüzden..." dedi Fuzulî, "Âmâ kütüphaneci hançeri onlara teslim etmek

yerine Kanun Koyucu'nun Bağdat'a girdiği gün bana verip intihar etmeyi yeğledi."

İmaretteki hücresine döndüğünde zihnindeki düşünceler daha da aydınlanmaya başlayan Fuzulî, Uykusuz geçen bir gecenin sonunda anladı ki, BC'nin ilk üyeleri hançerin keskin yüzü içine sakladıkları deri şeride dair hiçbir ipucu bırakmamışlardı. Düşünmüşlerdi ki nasıl olsa çubuğu açan kişi bu şeridi de görecek. Eğer hançeri açan yalnızca hazinenin peşinde ise hiç olmazsa bu deri şerit ile ilgilenmez ve kendileri için altın külçelerinden ve zümrütlerden daha kıymetli olan bilimsel çalışmalarına zarar vermezdi. Eğer hançeri açan kişi bilimsel çalışmaların peşinde ise o vakit zaten hançerin kabzasmdaki harfleri tamamlayan bir şifre anahtarına ihtiyaç duyacak ve bu şeridi arayıp bulacaktı. Yine de gelecek meslektaşlarına bir oyun oynamak yahut bir şaka yapmak ister gibi, bu deri üzerindeki şifreleri çözenlerden para peşinde olanlar tabletlere; tabletlerin peşinde olanlar da önceden mükafatlandırılmak üzere hazineye kavuşsunlar diye ikinci kademe bir kripto sistemi bulunmuştu.

Bütün tarihi yapanlar, hiçbir çağda BC üyesi yedi akıllı adamdan çok olmadılar; olmalarına da gerek yoktu. Dünya yedi kişi için küçük bile sayılırdı çünkü.

3

Dicle'de Bir Küçük Çilek İdim Ben Mecnûn Olup Hayat Buldum Yeniden

Kârbân-ı râh-ı tecridiz hatar havfin çekip

Gâh Mecnûn gâh ben devr ile nevbet bekleriz

Fuzuli

Mecnûn ile ben, soyullanmışlık yolunun

kervanıyız. Yolkesiciler kervanımıza saldırıp

da tekilliğimizi bozmasınlar diye bazen o,

bazen de ben, sıra ile şu dünyanın aşk nöbetini tutuyoruz.

Dicle'nin serin yamaçlarında bir çilek idim ben. Son taşkında bedevilerin bağlar ve bahçeleri harab olunca geç yeşermiş, şiddetli güneş ile erken kızarmıştım. Bir gün kara kaşlı, kara gözlü bir Arap kızı, nazik elleriyle koparıp koydu sepetine beni. Dalım ve yaprağım benimle idi. Umuyordum ki al dudaklarına dokunacaktım. Hatta tam da dudaklarına yaklaştırmışken... Olmadı... Olamadı... Olamadım. Eksik kaldım, yarım kaldım.

Adı Leylâ idi, dudaklarından koparıp bir kazana attı beni sonra hiç acımadan. Hurma lifleri, çöl dikenleriyle beraber kaynadıkça kaynadı suyum; dağıldım, ezildim. Yanıyordum ve henüz olgunlaşmamış bir hurma ile kol kanat olduk bu yangında birbirimize, ama nafile!.. Gül dudaklar umarken dikenler battı yüreğime. Yanışım ateşten miydi, aşktan mı, anlayamadım. Bir tekneye döktü güzeller güzeli sevgi dolu varlığımı, çiğnetti çocuklara. Suyla yeşermiş, mehtapla rengimi bulmuştum; güneşte kurutulup candan ayrıldım. Mermer ile merdane arasında lif lif karıştım kaderini paylaştığım hurmayla ve birbirimize sıkı sıkı sarılmayı öğrendik

dikenlerle. Rengim solarken, canıma batan liflerin ve dikenlerin hesabını soramadım kimselerden.

Birkaç gün sonraydı, yaralarım iyileşmeye, kaynayan kabarcıklarım kurumaya yüz tutmuştu. Leylâ'nın ellerine değen mühreler, melankoli hastalarının başını okşayan merhametli hekimler gibi okşamaya başladı bağrımı bir bahar ikindisinde. O gün, Dicle'ye yansıyan gün ışıklarının tutuşturduğu kızıl renklere bakarken sevdim Leylâ'yı ve nazik elleri üzerimde gezinirken tattım hazzını sevginin. Dudaklarından ayırmıştı beni ama kınalı parmakları arasında dudaklarının rengiyle sarmaş dolaş idim. Okşadığı bedenimde tarihe ad bırakan âşıkların en muhteşem yüreği çarpıyor gibiydi. Parşömen oluyordum görünüşte; ama içimdeki kıpırdanışlardan haberi yoktu yüzümü okşayan ellerin. Kazanda sarıldığımız o yeşil hurmadan üzerime bir hayat iksiri sinmiş gibiydi. Ölüyor muydum, yoksa diriliyor mu, kestiremiyordum. Varolmanın ayrımındaydım, nefes alıyor gibiydim. Leylâ'nın elleri beni tutsun ve bırakmasın istiyordum, içimde duygular vardı ve onun ellerinin sıcaklığıyla sonsuza kadar yanabilir, götürdüğü yere her gün yeniden gidebilirdim. Var idim, ama ne idim; anlayamıyordum. Gelişimini tamamlayamamış organizmalar, küveze konulmuş bebekler gibiydim; ama çok hızlı büyüyordum. ilk dadım, ilk aşkımın adı oldu. Leylâ!.. Ne büyük mürebbiye idi benim için, ah bir bilseniz, yıldızlı çöl gecelerinde Leylâ'nın türkülerini dinlemek... Onun nefesinden özümsediğim kavurucu rüzgârın sesi kulaklarımdan kalbime bir bengisu gibi akıyordu. Kavurucu günleri takip eden nemli akşamlarda, Dicle'nin yamaçlarında kaç derin hazzm sarhoşluğuy-la tanıştım, şimdi hatırlamıyorum, ama artık başkaları bana kâğıt diyorlar ve bir tomar diye alıp satmaktan bahsediyorlar. Bir de Leylâ bana dokununca hissettiğim şeyin adını söyleseler!.. Keşfetmeye başladığım şeyin yüreğimi kaçıncı kez buğulandırdığını ve kendimi tanımanın niceliğini bilmeden akan bu mutlu günlerde sanki gitgide kendimi tamamlıyordum. Üç odadan ibaret kerpiç kulübenin Leylâ'ya ait penceresinden içeriye dolan ılık geceler boyu çölün ıssızlığına ve derinliklerine fısıldanan şarkılarda bunu daha iyi hissediyordum. Uzak deve kervanlarının çıngıraklarını her duyuşunda gözünden yaşlar akan Leylâ'nın, koyu çöl sessizliğine karışan lirik şarkılarına mugay-lan dikenlerinde ötüşen cırcır böcekleri eşlik etmeye başlayınca, ben de ağlamaklı oluyordum. Gündüzler boyu gözlerini diktiği ufuklardan bir ses duymak için seherlere

dek dinlediği çölün acımasızlığına kin bağlıyordum. Kulübenin raflarına her gün yeni tomarlar istiflendikçe sesindeki hüznün bir kat daha arttığını hissediyor ve söylediği bütün gazellerin ve mahnıların içindeki gizli maceraları anlıyordum. Yazık ki o zamanlar anladığımı anlatamıyordum. Biliyor ama bildiremiyordum. Fark ettiğimin fark edilmesini istiyordum, ama olmuyordu. Leylâ beni fark etmiyordu. Onun gözünde ben bir parşömen idim. Acaba tomarlanmış bütün parşömenler benim gibi hissediyorlar mı, Leylâ'nın acısını anlıyorlar mıydı?!.. O günlerde yaşadığım şeyin "eşyanın ruhu" demek olduğunu ve Doğulu uluslarda bunun için "eşyaya bakma"nın gerçeği görmekle eşdeğer tutulduğunu sonradan öğrenecektim. Buna göre varlığa bürünmüş her şeyin bir ruhu, bir hayatı vardı. Tıpkı insanlar veya hayvanlar gibi bitkiler de, cansız varlıklar da birer hayat sürüyor, yerküre topyekun nefes alıyor, yaşıyor ve yaşatıyordu. Toprakta hayat vardı, suda hayat vardı, ateşte ve havada hayat vardı. Hatta hayat bunlardan ibaretti. Ben ki toprağın ve suyun çocuğu, ateşte nefes almış, serin esintilerden gıdalanmıştım. Varlığım bilgiyle yoğrulmuş gibiydi. Biliyordum, bildiğimi bilmenin bilinciyle biliyordum. Leylâ'yı, çölü, Dicle'yi, kervanların çıngıraklarını, mugaylan dikenlerini, hurma liflerini, aslanların sinsice yarlaş-malarını ve eşeğin anırmasını, pek çok şeyi biliyor, hissediyor, gözlemliyordum.

Kulübedeki rafların dolmaya yüz tuttuğu akşamlardan bi-rindeydi. Leylâ bulunduğum raftan beni tutup dizlerine yatırdı ve ocaktan aldığı ucu kömürlenmiş bir çubuk ile tam göğsüme "Kays" diye yazdı. "Kays!" diye tekrarladı sonra birkaç kez; "Sevgilim!" dedi sonra "Seninle kuzuları otlatıyorduk, ne hoş günler idi, baharlar geldi geçti, sevgililer kavuştu, sen dönmedin. Yağmurlar sekizinci kez yağdı vadilere, ilk yağmurlarda geleceğim demiştin, gelmedin. Keşke hiç büyümeseydik Kays! Kuzularımız hiç büyümeseydi keşke ey vefasız sevgili!.." Sonra kömür karası ile Kays adını yazdığı bağrımı dudaklarına götürüp öptü, öptü, öptü... Yüreğimi o an hissettim. "Senin adın Kays olsun e mi?" dedi ince bedenimi pencereden süzülen güneşe tutarak ve adımı yazdığı yerimden, tam yüreğimden yeniden öptü. Her değişinde dudağının, bir kez daha sarhoş oldum o gecede. Kalbimin ta içine sızdı buseleri. Kays'ın adı değil de kendisi olmak geçti içimden. Beni Kays diye çağırarak tekrar tekrar öpmesini istedim. Yüreğinin sıcaklığını hissettim sabaha kadar. Bana sarılmış, kalbimi kalbinin üzerine örtüp öyle uyumuştu. Muhteşem bir geceydi. Sabah buruk

bir tad vardı onun dudaklarında ve tuzu dilimde idi diri sıcaklığının. Eliyle yüreği arasında hiç kıpırdamadan nefes aldığım ilk ve son geceydi. O da beni sevmişti ki rüyalardan arta kalan sabahta tekrar okşadı yufka bedenimi. Gözünden süzülen iki damla yaş ile adımı yıkadı sonra babası görmesin diye. Duman rengi bir lekeye dönmüştü şimdi harfler: Kaf ve ya ve sad. Artık "Kays" diye okunamıyorlardı, ayrılmış, dağılmış, bozulmuşlardı. Ne ki kömürün izi, gizli bir fligran gibi adımı Kays koymuştu ya, ben bu adı sevdim, bu ad benim adım oldu. Öyle ki Kays'ın adıyla birlikte kaderini taşımaya and içtim. Bağrımda Kays adı kadar yüreğime de çılgın bir aşk gelip yerleşti.

Gün doğarken, Leylâ ile saadet dolu geceyi paylaştığımız kulübemizin yakınlarından bir deve kervanı geçmekteydi. Hicaz'dan Bağdat'a giden bezirganlar imiş meğer bunlar. Dicle parşömenlerini de toplamak üzere her mevsim buraya uğrar-larmış. Raflardaki tomarlar birer birer balyalanıp denklendi. Sıra bana geldiğinde Leylâ, adımı yazıp gözyaşıyla sildiği bağrımı yeniden öptü ve "Ömrümü adadığım sevgili! Umarım bu kâğıt senin eline ulaşır ye gönül gözünü açtığında kendi adını okur, sevgimin büyüklüğünü anlarsın!" diye mırıldandı. Destelerimin arasına kara saçlarından üç uzun tel, bir tutam çörekotu ve kurutulmuş lotus yaprakları koydu babasından gizli. Kokusunu verdi bana, aşkını emanet etti. Hissettiğimi biliyor gibi kulağıma sevgi sözcükleri fısıldadı, "Seni seviyorum, unutma!" dedi son defa öperken de.

Ben, Leylâ'nın nazik elleriyle koyduğu denkler arasına katışıp giderken, yazık ki o hiç duymadı benim çığlıklarımı, ilk ayrılığı ve ilk acıyı bu yolculukta öğrendim. Yaprak yaprak aşk, tomar tomar hasret taşıyordum içimde.

İlk ayrılık ve ilk acı... Geriye döner miydim, dönebilecek miydim?!.. Leylâ beni neden kazana atmak yerine dudağına götürmemişti sanki!.. Satılma düşüncesini kabullenemiyor-dum. Üstelik kime ve niçin satıldığımı da bilmeyecektim. Belki elden ele dolaşacaktım, belki rengim dört bir yana dağılacaktı kitap sayfalarında; peki ya gecede düşüm, günde Hayalîm olan sevgilinin elini tekrar hissedecek miydim?!.. Acaba hangi parçam, hangi kitapta yaşayacaktı? Deste deste dağılan varlığım acaba hangi yazı ile derlenip toparlanacaktı, bilmiyordum. Bildiğim, keskin bıçaklarla

yontulmuş çift dilli kalemlerin bağrımı kanatmasına hazır olduğumdu. Yazıcılar, sözlerini ve sözcüklerini hoyratça serpiştireceklerdi üzerime, canımın ne denli yandığını hissetmeden. Belki açık saçık resimler çizecek, belki efsaneler sıralayacaklardı olur olmaz. Acaba aşka dair satırlar da işlenecek miydi kalbime? Kervancının bir arkadaşıyla söyleşirken anlattığına göre Bağdat'ta en çok kutsal metinler yazılıyormuş kâğıtlara. Acaba üzüntümü giderecek bir teselli cümlesi var mıydı o kitaplarda?

Hilleli tacire satıldığımda kimse bana sormadı bu alışverişin nedenini. Satılan bendim; satan da, alan da ayrıydı oysa. Felek beni mezada koymuştu bir kez, isteğimi kim sorsun! Deve mahfelerinde, katır terkilerinde Hille'ye doğru giderken yaşamamış olmayı, varlığımın yok olmasını çok istedim bu yüzden. Uzaktan heybesinde gittiğim katıra saldırmayı kollayan.aç aslanlara yal-varasım geldi hatta. Tacirin belindeki kılıç da, kabzasına yapıştığı yay da, hatta bize yoldaşlık eden tasmalı köpek de benim düşmanım gibiydiler. Vahaya geldiğimizde taciri yılanlar yahut akrepler sokar diye de umdum nedense. Leylâ'nın yurdunda kalmak, rüzgârların önünde kumlara karışmak geçiyordu içimden. Kaderim hareketsizlik üzerine yazılmıştı ya; isteyebiliyor ama ya-pamıyordum. Tutkun âşıklar gibi irademin hep başkalarının elinde bulunacağını o zaman anladım. Hiç kimse duymayacaktı çığlıklarımı, kimse sormayacaktı bana ne istediğimi. Varolmanın dayanılmaz bir yük olduğunu benden daha iyi kim bilebilirdi oysa? Bundan böyle herkes hakkımda ileri geri kararlar alacak, bana istediklerini yapabileceklerdi ve ben, edilgen hayatımda her emre itaat için hazır bekleyecektim. Belki pahalı ücretlere satılacak, saygın kişiler elinde, bilge insanlara hizmet edecektim ama saygınlığım, öpülüp baş üzerine konulmam, üzerime yazılacak satırlarla belirlenecekti. Artık bir köle sayılırdım. Yolculuk boyunca bu gerçeği kendime tekrar edip durdum. "Bari" diyordum^'Iyi efendilere hizmet edeyim, güzeller yanında bulunayım."

Ve ben Kays, çöllerin nadide lotusu Leylâ'nın âşıkı, günler ve geceler boyu dua ettim bağrıma Leylâ yazılsın diye.

4

İlk Aşkım ve İlk Acım: Adı Leylâ

Aşk Derdime İlacım: Adı Leylâ

Bende Mecnûndan flizûn âşıklık isti'dâdı var

Âşık-ı sâdık benim Mecnûn'un ancak adı var

Fuzulî

Bende Mecnûn'dan da öte bir âşıklık yeteneği var.

Gerçek âşık benim, ama Mecnûn'un adı

çıkmış bir kere!..

Fuzulî, Bağdat'tan Hille'ye dönerken Anadolulu şairlerle yaptığı şiir sohbetlerinin lezzetini dimağında; hükümdara sunduğu kasideye karşılık kendisine bağlanan günde dokuz akçelik maaşın hazzını zihninde; üç ay önce bırakıp gittiği ailesinin hasretini kalbinde ve BC hakkında öğrendiklerinin ağırlığını da ruhunda taşıyordu. Matarasının kayışına her el uzattıkça benliğine karabasanlar hücum etmesine artık izin vermeyecekti. Kanun Koyucu'nun lütfettiği dokuz akçelik maaş sayesinde daha rahat bir hayat yaşayacak, bilime ve şiire daha fazla zaman ayıracaktı. Arapça ve Farsça yazdığı kitaplar ve şiirlere Türk diliyle yazılmış yenilerini eklemeyi arzuluyordu.

Bağdat'taki medrese hücresinde kendisini ziyaret edenlerin sayısı artınca dut ağacının dibine gömdüğü hançerin lanetine uğradığını düşünmüş, Süleyman Han'ın adamlarına durumu açmanın bir faydasının olmayacağını, hatta bunlardan birinin de BC üyesi olması halinde hayatının daha fazla tehlikeye girmesi ihtimalini hesap ederek işi bilmezliğe vurup hançeri teslim etmeyi uygun bulmuştu. Şimdi merak ettiği şey, hançerin bilginler elinde mi; yoksa hazine avcılarının elinde mi olduğuydu. Çünkü günler

boyu tehditler, göz dağlan ve zorlamalarla kapısını aşındıranların görevi yalnızca bir kargo hizmeti idi ve hiçbiri ne hançerin gizli bölmelerinden, ne de matara kayışının içine astar yaptığı deri şeritten bahis açmıştı.

Fuzulî, Bağdat'taki son gününde Süryani kütüphanecinin mezarını ziyarete gitmeyi bir vasiyet bilmiş ve gördükleri karşısında hayretler içinde kalmıştı. Kütüphanecinin gömülü olduğu yerde mermer bir lahit duruyordu. Belli ki bunu kendisi ölmeden önce hazırlatmış, birileri de vasiyetine uyarak daha mezarının toprağı kuruyup oturmadan getirip üzerine koymuştu. Başında nasıl dua edeceğini bilemedi önce. Sonra lahidin yan kapakları ile şahide ve ayak ucundaki kabartma figürleri, rölyef ve nakışları inceledi. Aradığını ise bir karış kalınlığındaki mermer kapakta buldu. Siruş başlıklı hançeri görür görmez de "Sırrını saklayacağım ihtiyar, kabrinde rahat uyu, dinince dinlen!" diye dua edip and içti kendi kendine. Hille'ye dönerken matara kayışının arka yüzündeki Keldani harflerinin Osmanlı Türkçesi'ndeki karşılıklarını ezberlemeye çalışması işte bu iyi niyetin eseriydi.

Ailesinin onu hasretle kucakladıklarının üçüncü ayında Bağdat'ta yaşadığı maceralar aklından silinmiş ve ilk olarak Hilleli bezirganlara iki kısır koyun vererek Bağdat abadîlerinden ve Frenk parşömenlerinden bir tomar kâğıt ısmarlamıştı. Oradayken parasızlık yüzünden alamadığı kâğıtlardı bunlar. Ve üzerine, hani o İstanbullu şairler ile tadına doyamadığı şiir dolu gecede Hayalî Bey'in sözünü ettiği öykü yazılacaktı. Daha şimdiden, kendisini sınav verecek bir öğrenci gibi hissediyordu:

"Çöl kızı Leylâ ile çılgın âşıkı Kays'ın öyküsünü Türk diliyle yazsanız!" demişti Hayalî Bey "Ve bu gizli hazinenin sandığını açıp eski bahçeye bir taze güzellik verseniz!.." diye onun şairliğine olan güvenini belirtmiş, iltifat etmişti. Fuzulî, zor bir işe başlayacak olmanın tedirginliğini duyuyor, âdeta lodos öncesi melankolilerde geziniyordu. Zihni her an yeni bir öykü kurgusuyla meşguldü, iranlı ve Türk şairlerin daha önce yazdıkları bütün Leylâ ile Mecnûn öykülerini arıyor, buluyor, kopyalarını aldırtıp getirtiyor, okuyor, beğeniyor yahut beğenmiyor ama her birini defalarca inceliyordu. Şairlerin her birinde ayrı bir üslup vardı, kimisi olayları özetleyip tasvirleri çok uzatmış, kimi olaydan başka bir şey anlatmamıştı. Bazısının şiirinde yavan bir söyleyiş göze çarpıyor, bazısı zirve güzellikleri anlatıyordu. Üslup

denen şeyin önemini bir kez daha anladı ve "Ben..." dedi içinden, "Ne olayları, ne tasvirleri anlatmalıyım! Ben aşkı anlatmalıyım, her şeyiyle aşkı anlatmalıyım."

Kâğıtlar eline ulaştığında, artık öyküsünü yazmak için kendini hazır hissediyordu. Öncelikle yumurta akı ve nişasta ile bir ahar hazırladı. Basık tavanlı kerpiç evinin ortasında kalan pen-ceresiz çalışma odasının serin döşemesine deste deste yaydığı parşömenlerin düzlenmesi için uçlarına mermer parçalarından ağırlıklar bastırarak bir sünger ile muhallebi kıvamındaki aharı yavaş yavaş ve yedire yedire sürüyordu. Arkalı önlü iki defa yaptığı bu işlemin sonunda kâğıtları yaprak yaprak kurutuyor ve yeniden desteleyip gerdiriyor, üstüne ağır taşlar koyuyor, sonra tekrar aharlıyor, tekrar kurutuyordu. Sürdüğü sıvının kalınlığını bir düzeye indirmek ve pürüzsüz sayfalar elde etmek için üzerine cilalanmış silindirik taşları mühre niyetine bastıra bastıra sürterken, elinin altında tuttuğu her bir sayfanın vazı ile buluşmak üzere acı çektiğini, acıların da bağrına güzellik olarak yansıdığını bilemezdi elbette.

Fuzulî tomarlardan bir yenisini açtığında yere saçılan çöre-kotları ve lotus yapraklarına bakakaldı. Odasına güzel bir koku yayılmıştı. Nil kıyılarında biten lotus esansıyla her gün bedenini ovan En-lil'in kokusu gibiydi bu. Çörekotlannı birer birer toplarken parmaklarının ucuna dolanan bir şeyi fark etti. Bu, Hıta ülkesinin miskleri kadar kara üç tel saç idi ve dimağını sarhoş eden bir koku yayıyordu. Birdenbire çöl kızı Leylâ'nın silueti belirdi gözlerinin önünde. Yüreğinin derinlerinde bir yerlerde buruk bir sancı hissetti. Kaç gündür öyküsünü yazdığı Leylâ'yı düşünerek onu gözlerinin önünde canlandırmayı deniyor, ona kişilikler biçiyor, kimlikler çıkarıyor, giydiriyor, yürütüyor, konuşturuyor ve sonra bunları zihnine kazıyıp öyküsünü anlatacağı insanı tanımaya çalışıyordu. İşte şimdi hayalinde gerçekten de bir güzel kız canlanmıştı. Günlerdir aradığı güzelin bu olduğuna o anda karar verdi. Ne var ki hayaline gelen Leylâ'nın biraz efsaneler güzeli Leylâ'yı, biraz da Dicle yamaçlarında çilek toplayan Leylâ'yı anımsattığını hiçbir zaman bilmedi. Ne öyküsünü yazarken, ne de daha sonra Leylâ'dan bahsederken... O, öyküsünün kahramanı olan Leylâ'yı kendi zihninde şekillendirdiğini sandı hep. Oysa Dicle'nin serin yamaçlarındaki lotus kokulu kız idi bu.

Neden sonra elindeki üç tel saçı yeniden iki parmağı arasında ovuşturdu, yakından baktı ve şairane hayallerle bu saçların kime ait olduğunu kestirmeye çalıştı. Bir yandan da lotus yapraklarındaki kokudan, bu saçların sahibine ait asil ıtır zevkini damıtmaya çalıştı.

Fuzulî, kendisi için bir sır olan bu saçların öyküsünü, elinde tuttuğu bir kâğıdın bildiğini hiç düşünmedi elbette. Bense bunu düşünsün ve beni keşfetsin, benimle muhatap olsun diye umutla bekledim hep. Yalnızca bağrımdaki kömür lekesiyle avucundaki çörek otları arasında bir aşk büyüsünün bağını hissetmesi bana yetmiyordu. Biraz sonra, elindeki saçları saklayan kâğıdı yakından görmek isteyerek beni yerden kaldırdı, bir müddet ışığa doğru tutup damarlarımı gözden geçirdi ve sonunda adımın yazılı olduğu yeri, Leylâ'mın dudak izini sağ elinin iki parmağı arasında hassasiyetle yokladı.' "Burada bir hatıra gizli olmalı, acaba kime aittir ki?" diye kendini meraka kaptırırken, yazacağı kitabın başlığını koyacağı ilk sayfada kullanılmak üzere beni bir ayırdı ve köşedeki sergenin üst gözüne itina ile yerleştirdi. Şimdi olup bitenleri ben de rahatça seyredebilirdim artık.

Ahar sürme işlemi sona erdiği zaman derin bir nefes aldı Hilleli Fuzulî. Bugün ilk dizeleri dizmeyi düşünüyordu. Yazaca- ğı öykünün planlarını yeniden gözden geçirirken birdenbire âmâ kütüphanecinin hayali belirdi karşısında:

"Aşkı bilen biri için yedi gerçek sır vardır. Onlara hakim olan dünyaya sahip olur."

Karar verdiği andı bu; kütüphanecinin sırrına ait çözemediği şifreleri, yazacağı kitabın içine gizleyecekti. Kütüphaneci "Aşkı bilen..." demişti. O halde şifreleri yerleştireceği beyitler aşkı anlatmalıydı. "Yedi gerçek sır..." demişti, o halde bunlar sır kadar gizli olmalıydı. Aşk ve sır... Kütüphaneci için bu ikisini yan yana getirmek boşa gitmezdi. Zaten aşk ile gizliliğin yan yana bulunması dikkat çekmezdi. "Çünkü gerçek aşk, gizli olandır!" dedi içinden. Bunları düşündüğü için de kendisine "Aferin!" demeyi ihmal etmedi. Şimdi Siruş başlıklı hançerin kabzasındaki AKELDAN adındaki harfleri matara kayışına işlediği rakamlar ile birleştirmesi gerekiyordu. Önünde yedi harf ile yedi rakam bulunuyordu. Öyleyse bunları L&M

öyküsünü anlatacağı beyitlerden yedi tanesine yaymalıydı, iyi de bu yedi beyit hangileri olacaktı?

Saatlerce düşünüp kararını verdiğinde, bundan hiç kimseciklere söz etmemeye and içerek çöl kızı Leylâ ile çılgın âşıkı Kays'ın öyküsünü yazmak üzere divitini mürekkebe bandırdı.

***

Leylâ'nın aşkını taşıyan âşıkın ben olduğumu kimseciklere anlatamamanın huzursuzluğuyla tedirginim şimdi. Hilleli Meh-med Fuzulî'nin elinde katlanıp aynı boyda yapraklar biçiminde kesilirken, göklere ulaşan çığlıklarımı hiç kimselere duyuramamış olmamdan da şikayetçi değilim ayrıca. Çünkü Fuzulî' nin yanında iken aşkın acı demek olduğunu çok iyi öğrendim. Kölenin aşkındaki acının elbette bir kat fazla olması gerektiğini de biliyorum. Olgunlaşmak acılarla oluyordu çoğunlukla. Kaldı ki Leylâ'dan ayrılırken bağrıma aşk yazılsın diyen ben idim ve dualarım kabul olmuş, bir şair eline düşmüştüm. Hem de Türk'ün olduğu her yerde dalga dalga sesi yayılan bir şair eline. Onun üzerime yazacağı yazılardı şimdi beni baş tacı ettirecek. O iğne ile bağrımda delikler açıp ibrişimlerle sayfa sayfa diktiği vakit de canım acımıştı elbette, ama yazıya hazır bir defter olunca, hele Fuzulî gibi bir şair üzerime beyitler yazmaya başlayınca bütün bütün sevinç duymuş, çektiğim onca acıyı unutmuştum. Hem Fuzulî aşkı anlatırken hep acıdan, elemden, ayrılıktan, yanmaktan, parçalanmaktan bahsediyordu. Aşk ayrılığının bir azab olduğunu söylüyor, sonra da azabın "a-z-b" kökünden türediğini, bunun da "lezzet" demek olduğunu söylüyordu. Demek ki aşkın azabında bir lezzet vardı v§ dertleri zevk edinmeyince aşkın tadı çıkmıyordu. Ben ki tarihin tanıyıp tanıyacağı en büyük âşıkın öyküsünü taşıyordum, elbette Kays kadar acı çekecek ve acı çekmekle onun varlığında yaşayabilecektim. Bunu bildiğim içindir ki her acıya katlanmaya, aşktan şikayet etmemeye karar verdim. Ne güzel sözlerdi Efendim Fuzulî'nin sözleri! Üstelik bağrıma yazılan öykü de Kays'ın ağzından dökülüyordu: "Tanrım, aşkın derdiyle içli dışlı eyle beni. Bir an olsun aşktan ayrı bırakma canımı."

Fuzulî bir aşk öyküsü diziyordu sayfalanma ve bana defter diyordu. Dizelerden oluşmuş bir öyküydü bu, bağrımda inci inci halkalanan. Süslenen bir güveyi gibiydim. Çektiğim onca acıya değmişti bu güzel

sözler. Hele bir yerde şöyle yazmıştı Fuzulî, benim dileğimi biliyormuş gibi, "Evren baştan başa saçının bir tek teline bağlı, ey cihan güzeli, adı Leylâ!"

Leylâ ile Kays'ın, Amiroğulları obasından iki amca çocuğunun öyküsüydü bağrıma yazılan. Divit hokkadan her çıkışta bir kat daha güzelleşerek, biraz daha heyecan ve aşka dolanarak ilerliyordu. Sanki Fuzulî gençlik aşkına, hocasının ay parçası kızına, hani şu "Gözüm canım efendim sevdiğim devletlü sultanım" dediği dilbere yeni rastlamış bir âşık gibiydi. Bu adamın aşk hakkında bildiği her şey bir yağmur damlası berraklığıyla dökülmekteydi kaleminden. Derinlikli, çağrışımlı dizeler, aşkın bin bir hâli, sevginin felsefik çözümü. Bir sarmaşık diyordu o aşk için. "Aşk" sözcüğü zaten sözlükte "sarmaşık" demekmiş. Bir sarmaşık çınarları servileri nasıl sarıp sarmalarsa, aşk da öyle sarıp sarmalarmış çınar gibi yiğitleri, servi boylu dilberleri. Ve her sarmaşık, sardığı ağacı kuruturmuş sonunda. Dıştan yemyeşil ve güzel gösterirmiş ama içten içe kurutur, çürütür, çöker -tirmiş. Bütün bunları bahçesindeki en güzel hurmayı kurutan sarmaşığa bakarak anlatıyordu, her dizeyi yazdıkça gelin gibi süslenmiş ama meyvadan kesilip kurumaya başlamış olan hurmaya bir kez daha gözleri dolarak bakıyordu. "Kays!" diyordu içinden, "İşte bu fidan gibi çürüdü sarmaşık kendisini sarınca." Ya Leylâ! O da Kays'tan az değildi ya! Bu öyküyü yazarken hangisinin aşkı diğerinden üstün olmalıydı, bir türlü karar veremiyordu. Kays, evet aklını yitirmiş, adı Mecnûn'a, Çılgın'a çıkmıştı ama dünyaya ün salmıştı. Bir delilik idi ki onunkisi, binlerce akıllılığa bedel. Çıldırmıştı ama çağlar boyu bütün akıllılar bu çılgınlığı kıskandılar. Öte yanda Leylâ vardı, aşkını anlatmasına törenin engel olduğu, sevdiğini söylemeyi ar edinmiş, geleneklerin tutsağı. Mecnûn aşkını söyleyebiliyordu ama onunki tam da yüreğinde gizli kalmıştı. Aşkını gizli tutan âşık elbette açıklayandan üstündür. Acıyı kendisine ayırıp sevgiliye safa sunan âşık elbette daha üstündü. Hem Süryani kütüphaneci de "Aşk ve sır" dememiş miydi?! Demek ki daha Arşiya Akeldan'dan itibaren aşk ile gizlilik birbirine süt ile şeker kadar yakışıyordu. BC'nin bilge rahipleri aşk ile sırrı yan yana koymuşlardı.

Fuzulî'nin aşk ekseninde anlattığı öyküye göre, Kays ile Leylâ henüz çocuk yaştayken aynı okula gidiyorlar ve birbirlerini sevmeye başlıyorlardı. Leylâ'nın memeleri bile belirme-mişmiş o zaman, Fuzulî böyle düşünüyor.

Çok geçmeden aşkları duyuluyor ve annesi Leylâ'yı okuldan alıp eve kapatıyor, Kays da ayrılık acısıyla çöllere düşüp aklını yitiriyordu. Halk ona "çılgın, deli" anlamında "Mecnûn" demeye başlıyordu, iki sevgilinin ömür boyu süren muhteşem aşkları, sonunda ölümle son buluyor ve dünyada kavuşamayan Leylâ ile Mecnûn aynı mezarda sarmaş dolaş oluyorlardı.

Günler ilerliyor, öyküde her şey yerli yerine oturuyordu. Olaylar hızla gelişirken, yıllar çabucak geçiveriyordu. Biraz trajik, biraz lirik anlatımıyla gerçekten her okuyanın gözünü doldurup boşaltacak sahneler yazılıyordu bir bir. Olaylar sona yaklaşınca, yani Leylâ mezara girip de Mecnûn onu kucaklamaya giderken, Anadolu zariflerinin teklifini yerine getirmekten ve başarılı bir sınav vermekten dolayı Fuzulî'nin heyecanı iyiden iyiye artmıştı. Ama asıl heyecan, şiirleri kalbime göme göme büyüyen benim bağrımdaydı. öykünün sonunu merak ettiğimden değildi bu heyecan; sık sık Leylâ adının anılmasındandı. Her defasında Dicle yamaçlarındaki hayatımı ve son gecede eli göğsüme yaslanmış uyuyan Leylâ'mın saçının kokusunu yeniden duymamdandı. Usta şairdi şu Fuzulî vesselam. Öyküde anlattığı aşkı yaşayan ve Amiroğulları'ndan biri diye adı anılan sevgiliyi, yani Leylâ'yı, benim Dicle yamaçlarında bıraktığım sevgiliye benzeterek anlatıyor, sanki benim gönlümü yapmak istiyordu. Ve yine sanki ben bunu duyuyor, hissediyor, Kays'ın aşkını kendi aşkım gibi yeniden yaşıyor ve hikâyedeki aşk sözlerini söyleyebiliyor, için için konuşabiliyordum. Bazen öyle oluyordu ki, neredeyse sesimi Fuzulî'ye duyurabilecek gibi sessiz çığlıklar atıyordum. Bazı dizeler yanlış yazıldıkça çırpınmaya başlıyor, mürekkebi çevreye dağıtmayı diliyor ve harfin şeklininin bozulmasını arzuluyordum. İstiyordum ki Fuzulî serçe parmağını dudağına götürerek onu silsin, bağrımdan kazısın ve daha güzelini, daha doğrusunu yazsın; böylece Ami-roğlu Kays'ın değil de benim aşkım anlatılsın.

Öykü ilerleyip aşkın gerçekliği meydana çıktıkça benim de duyarlılığım artmaktaydı. Bir köle gibi algılanmayı kabullenir olmuştum. Efendim Fuzulî'nin yüksek sözlerinin kölesi olmak, sözün değerini bilmeyen meclislere efendi olmaktan yeğ idi ve kimse hissetmese de kendimi bir efendi olarak, "sevenlerin efendisi" olarak görmeye başlamıştım. Fuzulî, Leylâ'nın ağzından "Bende Mecnûndan da fazla bir âşıklık yeteneği var; çünkü gerçek âşık benim, Mecnûn'un ise adı çıkmış." diye yazdığında,

"Hayır!" demiştim, "Mecnûn'dan ziyade aşkı olan asıl benim, gerçek âşık da benim!"

Adıma parşömen, tomar, kâğıt, defter, her ne denirse densin ben; elem öyküsünün erkek kahramanı idim artık ve Leylâ'nın aşkını içimde hissediyordum. Belki insanlar katında bir köle idim, bu değişmeyecekti, beni yine benim irademin dışında alacaklar, verecekler, satacak, atacak tutacaklardı, koyacak ve kaldıracaklardı, bana ne istediğimi asla sormayacaklardı ama ben yine de Leylâ'nın aşkını içimde hissedecektim, onun acı çeken âşıkı olacaktım. Evet ben bir köle idim, ama muhteşem bir köle idim. Seven ve sevdiğini içinde taşıyan gizemli bir köle. Sayfalarıma dizeler dizildikçe de ihtişamım artıyor, aşkı hissettikçe bir başkalaşım, bir tür değişim geçiriyordum sanki. Leylâ'nın çöl kokulu bağrında başlayan aşkım tamamlanıyordu. Zaman zaman öykudeki Kays'ı kıskanıp onu öyküden kovmak isteyişim bundandı. Bu çağda Mecnûnluk bana yaraşırdı elbet. Leylâ'yı benden daha çok kimsenin sevebileceğini düşünmüyordum ve eğer benden çok seven olursa herhalde bedduam onu kara toprağa karardı. Tıpkı öykudeki kaderdaşımın rakibi Ibn Selam için ettiği beddua gibi.

Efendim Fuzulî sözcükleri aruza vurdukça sözler ahenk buluyor, anlatım musikîye dönüşüyor, ritim de sürükleyiciliği sağlıyordu. Bütün bunların ardında Leylâ olgunlaşmış, kemâle ermiş ve eşi bulunmaz bir güzeller güzeli olmuştu. Kâh saçlarını örmek geçiyordu içimden, kâh uyurken dudaklarını öpmek. Bu dayanılmaz bir aşk çilesiydi. Leylâ adı geçen her sayfada kalbim hızla çarpıyor, onu yakınımda, yanıbaşımda veya bana sımsıkı sarılmış hissediyordum. Gün oluyor, öykudeki Kays'ın kavuşamadığı Leylâ benim koynumda uyuyor, gün oluyor içimdeki Leylâ benden uçup gidiyordu. Onun kederini anlatan sayfalarda ağlamak da bana düşüyordu hep.

Fuzulî'nin öyküye başladığının ellisekizinci günüydü. O gün Leylâ, hacca giden kervandan ayrılıp dağlar delisi Mecnûn'u aramak üzere sahralara yönelecek, devesinin yularını boynuna atıp kulağına "Ey anlayışlı yoldaş!" diyecekti, "Sen muradımı biliyorsun, ama ben yolu bilmiyorum. Şimdi rehberim sensin, git ve Kays'ı buldur bana." Deve gidecek, gidecek ve onu yabanıl hayvanlarla oturur bulacaktı. Efendim Fuzulî sahnenin

buradan sonrasını çok canlı anlatmaya, her hecede heyecanımı bir kat daha arttırmaya başlamıştı. Bir müddet iki âşık sitemlerle konuştular, birbirlerinin aşktaki sadakatlerini denediler. Daha doğrusu Leylâ, Mecnûn'un gerçekliğini ve aşkını sınayıp durdu. Yazık ki Mecnûn onun, "Ey vefalı âşık! îşte ben geldim, Leylân geldi, hani yıllardır beklediğin sevgili!" diye yalvarmasının değerini bilemedi ve, Leylâ'ya değil de bizzat aşka âşık olmuş gibi şöyle deyiverdi:

"Leylâ, eğer ben ben isem, nesin sen; yok sen sen isen, ya neyim ben?!.."

Fuzulî bu beyti, Mecnûn'un sahralarda Leylâ ile bütünleştiğini ve onu her zerresiyle kendinde hissettiğini, yıllar yılı ruhunda onunla birlikte yaşadığını, Leylâ'yı tamamen içselleştir-i diğini ve duygularındaki aşkınlığı anlatmak için söylemişti. O kadar Leylâ ile doluydu ki, o anda Leylâ'nın "Ben geldim!" demesini ikilik saydı, özünde olanı kaybedip karşısında olana kapılanmayı aşkın alt derecesi gördü ve "Ey sevgili! Hayli zamandır ben senim, sen de ben; biz iki bedende tek ruh, bir kabukta çifte bademiz, öyle iken sen ve ben diyerek arada ikilik çıkarmak aşkımıza yakışmaz!" dedi ve garip bir biçimde onun bu beytinin yansıması bende belirdi ve o andan sonra ben gerçek bir âşık gibi hayat buldum, içimden "Ey Kays! Eğer ben gerçekten ben isem sen kimsin; yok eğer sen Kays isen, ya ben kimim?" diye sayıklayıp durdum. O anda benimle Kays arasında da bir ayrılık ve gayrılık kalmamıştı. Efendim Fuzulî, birkaç gün kulaklarında çınlayıp duran bu beytin, aslında benim durmadan sayıkladığım aşkım, hep haykırmak istediğim feryadım olduğunu hiç bilmedi. O "Eğer ben ben isem, nesin sen ey Leylâ! Ve eğer sen sen isen, ben neyim a güzeller güzeli?!" diyen sesi gaipten duyduğunu sandı, oysa bu beyit, benim her defasında bir kez daha yüksek sesle haykırarak kişilik ve kimliğimi tamamladığım, imanım ve inancım sayılan sözlerimden başka bir şey değildi. Ben, Dicle yamaçlarının mahzun çileği, şimdi artık Kays olmuş, Mecnûn olmuştum ve öykünün sonuna kadar bu kâğıtta yaşayacak, aşkı bütün gam ve kederli yanlarıyla tadacaktım. Öykü deki Leylâ, benim Dicle kıyılarında bıraktığım ince parmaklı, kara gözlü, kara saçlı sevgilimin ta kendisiydi artık. Bir kâğıt olarak eksik idim, Leylâ'ya dair sözlerle tamamlandım. Ölü idim, dirildim; uyuyordum, uyandırıldım, istesem Efendim Fuzulî ile konuşabilecek kadar kendimi değişmiş hissediyordum. Onun elini, parmaklarını, divitinin

ucundan yayılan mürekkebi görüyor, hissediyor, düşüncelerini okuyor, dilini anlayabiliyordum. O uyuduğunda bir köle gibi baş ucunda bekliyor, evden dışarı gittiğinde rafta dönüşünü bekliyor, çocukları yanına geldiğinde babalık şefkatini hissediyor, geceler boyu mum ışığında şiirler yazarken kurduğu hayalleri zihninden okuyabiliyordum. Bana tam olarak ne olmuştu, pek bilmiyordum, ama can gözüyle görüyor, hâl diliyle anlıyordum. Başka bir boyutta, beni anlatan şair ile aynı zamanı yaşıyordum. Leylâ'mın etrafında bir tül gibi dolaşıyor, bir düşünce olup Leylâ'ya sahip çıkmayı görev biliyordum. Zaten bu yüzden kendimi bir köle, Fuzulî'yi de efendim olarak gördüm. Efendim, kölesinin duygularından hep habersiz yaşasa da bu böyleydi. Çünkü köleler sadece tanıklık eder konuşmaya, fikir söylemeye haklan bulunmazdı. Ben de defterin sayfaları arasından bakarak görüyor, hissediyor ve tanıyordum, o kadar. Bütün bunlara Leylâ için sahip olduğumu düşünüp tıpkı öyküdeki Kays gibi Leylâ'yı bulmaya and içmem için günlerce kendimi dinlemem, aşkın yüceliğinin her şeyden üstün olduğunu anlamam, gerekti. Evet, Kays olup Leylâ'yı bulacaktım. Ben bunun için Dicle yamaçlarından koparılmış ve kazanlara atılmıştım. Üstelik bana kimlik ve kişilik veren Efendim'e teşekkür edebilmek için de buna mecburdum, irademelimde değildi, ama yolların bir gün Leylâ'ya çıkacağını umuyordum ve bunun için daima dua edecektim. Leylâ için yaşamak ve tıpkı Kays gibi Leylâ uğrunda varlığımı yok etmek... Dalımdan koparıldığını gün dudaklarını arzuladığım o çöl güzelini bulmak ve yok olacaksam onda yok olmak... Böylece Efendim'in acıklı hikâyesini mutlu sona erdirmek.

Vaktiyle Leylâ'nın yakınında bitmiştim, gelecekte onun elinde yitmeyi istiyordum.

Fuzulî, defterinin ilk sayfasındaki kömür karasının bulunduğu yere, gözyaşıyla yıkanan Kays fligramnın tam üzerine, hani Leylâ'nın dudak izinin bulunduğu yere, kara mürekkep ile öyküsünün adını yazdığında divitini hokkaya bandırdığı günün üzerine tam yetmiş üç defa güneş doğmuştu. Üç kızdan sonra dördüncü çocuğunun erkek doğduğunu haber almış bir babanın mutluluğuyla kitabını eline aldı, önce okşayıp sever gibi dört köşesini yokladı ve nihayet ta'lik hat ile özenerek yazdığı adını tekrar okudu: *Kitâb-ı Leylâ ve Mecnûn.*

Bahtı kara, gözü kara, saçı kara çöl kızının aşkı da böylece kara harflere karışmış oldu.

Ben Leylâ'nın aşkı ile sarhoşken BC'nin sırrı da kara harflerin arasına karılmış, orada ebediyyen saklanmak üzere âsûde bir uykuya yatmıştı. Efendim Fuzulî matara kayışının astarındaki rakamları beyit sıra numaralanna işlemiş, bunu yaparken de "aşk" ve "sır" kelimelerini kullanıp tıpkı Babilliler gibi 7 ve katlarından yararlanmıştı. Böylece kitabının içinde "aşk" ve "sır" sözcüklerinin ortak geçtiği beyitlerin numaraları bulunup her biri yediye bölündüğünde, artık sayılar BC'nin hazineleriy-le BUAM'ın uzay sırlarını insanlığa sunacak kapının şifresini verecekti.

Efendim Fuzulî çok zeki birv adamdı şüphesiz. Bana emanet ettiği bu rakamlar ne zaman keşfedilip uyandınlacaktı, kimler o sırrı bulmak için benim peşime düşeceklerdi, şimdilik bilmiyordum. Hatta bir ara, aşkımın onca güzelliği ve damıtümışlığı içinde birtakım gizemli maceraların katıştırılmış olmasını da biraz yadırgamadım değil. Sanki hayatımı birilerinin eline peşkeş çekilmiş gibi hissettiğim ilk gün idi o. Bekleyecektim, bekleyecek ve görecektim. Bir yandan aşkı rafine coğrafyalarda seçkin şairlerin gönüllerindeki gibi hissedecek, diğer yandan taşıdığım sırrın yükü altında ezilmeden ve kendimi ezdirmeden yaşamaya alışacaktım. Bu benim kaderimdi.

Efendim Fuzulî, çoluğunu çocuğunu alıp Hille'den Kerbela'ya taşındığının ikinci yılındaydı. Hayatının en bahtiyar günlerini yaşarken benim beyitlerim üzerinde küçük düzeltmeler yapıyor, kopya etmek isteyenlere verirken de sayfalarım arasına koyduğu eklenti kâğıtlar ile beyitlerime ya yeni ilaveler, yahut eksiltmeler yapıyor, böylece kopyalarımdaki sıra numaralarını benimkilerden uzak tutuyordu. Gerçi kopya yapan yazıcılar zaten kendi keyiflerine göre ilaveler veya eksiltmeler yaparak benim beyit sıra numaralarımı değiştiriyorlardı ama Efendim Fuzulî hiçbir ihtimali göz ardı etmiyor, Süryani kütüphaneciye verdiği sözü tutarak BC'nin ve BUAM'ın sırrını koruyordu.

Efendim'in Kerbela'daki hayatı dingin, âsûde ve huzurlu geçiyordu. Aslında bunu çoktan hak etmişti de. Oğlu Fazlî, Kerbela Medresesi'nde okuyor ve tıpkı babası gibi gençliğini şiirler yazarak yaşıyordu.. Kızını, hazret-i Hüseyin torunlanndan bir seyyid ile evlendirmişti. Kanun

Koyucu'nun valisi Ayaş Mehmet Paşa, ona sık sık hediyeler göndererek gelip Bağdat'a yerleşmesini teklif ediyordu. Efendim gerçi bu tekliflere övgü dolu kasideler yazarak karşılık veriyor ama nedense Bağdat'a gidip valinin koruması altında asalak yaşamayı onuruna yediremiyordu. Bir de Bağdat valilerinin sık sık ya azledilmeleri, ya ela başka göreve atandırılmalan vardı. Ayaş Paşa'dan sonra gelecek vali kim veya nasıl bir insan olacaktı, onunla anlaşabilir miydi, şiire ve sanata hoş bakar mıydı?!.. Bağdat'a taşınma konusunda daha bir sürü soru vardı aklında. Ama hepsinden önemlisi, göz önünde olursa BC'nin veya Babil ilahlarının altın heykellerini arayan hazine avcılarının ailesine verebilecekleri zarar idi. Bu yüzden Ayaş Paşa'nın en son teklifine de hayır demek zorunda kalınca ona alışılmış övgü kasidelerinden biri yerine beni göndermeyi uygun gördü. Ne var ki benim o günlerde daha giyecek bir elbisem bile yoktu. Üzerimde "*Kitâb-ı Leylâ ve Mecnûn*" yazıyordu ama henüz öyle derli toplu bir kitap bile sayılmazdım. Kullanılmadan eskimiş, yaşamadan ihtiyarlamış gibiydim. Yapraklarım hâlâ o ibrişim ve iğne delikleriyle yaralanıyor, acı hissediyordum. Özellikle geçen yıl kopyamı alan yazıcı beni çok hoyrat kullanmış, üzerime kahve bile dökmüştü. Efendim, hem yanık lekelerini tedavi etmek, hem de porsumuş kemerlerimi sıkılaştırmak için beni yeniden dağıtıp topladı. Yeniden çuvaldızı bedenime batırıp ibrişimlerle bağladı. En son da sığır gönünden bir tabakaya sarıp sarmaladı ve titrek mum ışığında, gecenin geç saatlerine kadar bazı yerlerimi tekrar tekrar okuyup değiştirdi. Bu değişikliklerin bazısı da BC şifrelerini taşıyan beyitlerden üçünün sıralarını yeniden eski düzenine getirmek için yapılmıştı. Gecenin son çeyreğinde yorgunluk ve zayıf ışıktan yorulmuş yaşlı gözleri kapanır-» ken beni göğsüne bastırıp derin bir iç geçirdi. Hayatının en mutlu uykusunu uyuduğunu ilk o gece gördüm...

Efendim'in kalp atışlarını doya doya dinleyip dostluğunu hissettiğim ilk ve sori gece oldu bu. O rüyasında Leylâ'yı görüyor muydu bilmem, ama kalbinde Leylâ olduğunu hissediyordum. Efendim ile aynı güzeli mi seviyorduk? Ona ihanet mi ediyordum? Kendimden utanmam gerekir miydi? Yoksa o da yan odada uyuyan karısından utanır mıydı?!.. Sabaha kadar bazen onun kalbini, bazen kendi kalbimi dinleyerek ağladım, ağladım. Belki de Efendim'den ayrılmaktı beni ağlatan. Bu geceden sonra Efendim'i bir daha görebilecek miydim?!.. Ve daha da önemlisi, satırlarım arasına BUAM'ın uzay yolculuklarına ilişkin sırlarıyla Babil ilahlarının

altın heykellerine açılan kapının şifrelerini serpiştirerek başıma gizemler dünyasının saltanat tacını giydiren bu yufka yürekli koruyucum olmadan nasıl yaşayacaktım?..

Ben Mecnûn, Efendim Hilleli Mehmet Fuzulî'nin dizelerinde yaşayan köle... Çilek idim kazanlara attılar, kâğıt diye pazarlarda sattılar. Hücrelerim iki tomarı doldurmuştu, Bağdat çarşısında iki koyuna takas edildim ve kendimi Hilleli lirik şairin kulu bildim. Onun evinde aşkı tanıdım, sonra acıya alıştım, aşk mektebinde yıllar yılı Leylâ'yı çalıştım. Yazıldım kitap oldum; dile geldim, söyledim, hitap oldum.

Ben Kays!.. O muhteşem köle!.. Ve sultanım Leylâaaaaaaaa!...

5

Bu, Karların Kana Bulandığı ve Ciğerimin İlk Kez Yandığıdır

Kadem kadem gece teşrifi NâiK o mehin Cihan cihan elem-i intizâra değmez mi

Ey Nailî! Geceleyin o ay sevgilimin adım adım gelişi, cihan cihan bekleyiş acısına değmez mi?

Kerbela'nın yıllık vergisini toplayan memurun heybesinden çıkıp Ayaş Mehmet Paşa'nın eline geldiğimde o da tıpkı Efendim gibi beni öpüp alnına götürdü ve günün son ışıkları masallar diyarı Bağdat'ın dizi dizi kubbelerinde kırılırken içimdeki öykünün başlangıcını okumaya başladı. Çocukluğunda annesinden bir halk hikâyesi olarak dinlediği L&M'in bu detaylı ve şairane anlatımı karşısında heyecanlandığını, beni elinde tutuşundan anlıyordum. Kays'ın Leylâ ile buluşmak için çareler aradığı bölümü okurken gözlerinden iki damla yaşın süzüldüğünü gördüğümde, onun da kalbini vaktiyle gizli bir sevdaya kaptırdığını ve kim bilir kaç geceler hayaller kurarak rüyalara daldığını anladım. O sırada selamlıkta sönmeye yüz tutan mangalı değiştirmeye gelen hizmetkârı bile duymamıştı. Öykümün sonlarına yaklaştığında esen rüzgâr şiddetini arttırmış, A'zamiye minarelerinden çifte müezzinin okudukları sabah ezanları duyulmaya başlamıştı. Zerdeva kürkünü omuzuna alıp konağın harem kısmına geçerken, beni Kanun Koyucu'ya armağan etmeyi planlamaya başlamıştı bile. "Böyle muhteşem bir kitap gönderip kendimi hatırlatırsam belki ilerde nişancılık görevini almak için vesile bulmuş olurum." diye geçiriyordu içinden.

Paşa, birkaç gün sonra Basra hakimi Emir Raşit'in, Osmanlı'ya itaatini bildirmek ve birçok hediyelerle birlikte kentin anahtarlarını hükümdara sunmak üzere gönderdiği kafilenin dizçöken ağasını çağırıp "Bak a ağa!" dedi ve kesin bir emir üslubunda devam etti, "Sana seçkin yeniçerilerimden elli nefer muhafız tayin ettim. Hünkarımıza sunulacak armağanlarla birlikte bu kitabı da İstanbul'a götüresin ve bedestende Kara Piri'ye ulaştırasın.

Armağanları korumak senin boynunadır, ancak kitabı yerine teslim etmen benim emrimdir, bilesin. Şimdi durmayıp gidesin ve karda kışta ne armağanları, ne askerlerimi telef etmeyesin. Uğurun açık ola!."

Yola çıktığımızda koynumda Efendim'in daha evvel söylediği âşıkane gazeller ile Kara Piri'ye yazılmış bir pusula taşıyordum:

Selamdan sonra,

Halda haldaşım, yolda yoldaşım, Kara Piri karındaşım,

Fuzulî üstadımın bir kıta L&M mesnevisiyle perakende gazellerini yolluyorum. Gazelleri Balıkesirli Zatî ile Hayalî Mehmet Bey'e teslim edesin. Mesnevi, sultanımız efendimiz içindir. Ancak daha evvel usta ellere uğrayıp boş sayfalarının minyatür ve tezhiple doldurulması, ardından bir ciltçiye sahtiyan üzerine murassa cilt yaptırılması, sonra da usulünce hünkâra takdimi konusunda gayret ve emir senindir.

Çocukluğunu paylaşan Ayaş Mehmet

Biz ilerlerken soğuklar da şiddetini arttırıyordu. Amid sancak merkezi Diyarbakır'a gelesiye kadar atlarımızın çullarıyla süvarilerin kaftanlarının ıslanması dışında her şey yolunda gitmişti. Kale dizdarı konaklamamız için Sincariye Medresesi'ni hazırlatmış. İki gün burada bir sandık içinde dinlendim diyebilirim. Dinlendim, çünkü katır sırtında ve bir torbaya sarılı olarak geçen dağ tepe yolculuğumuzda tombak kaseler, gümüş kakma leğenler, ayaklı şamdanlar, kaşık ve kepçe takımları ve sahanların çıldırtıcı gürültüsünü işitip donuk yüzlerim görmekten yorulmuştum. Gevşeyen ibrişimlerimi belime sarıp uzunca süre hareketsiz beklemeye ihtiyacım vardı. Zaten yol boyunca, Yasavul Ağası'nın beni neden kumaşların, ipek oyaların ve atlasların olduğu sandığa koymadığına; en azından terki, kamçılar, koşum takımları, mestler, çizmeler, çarıklar ve peştemallerin olduğu yükler arasına lâyık görmediğine söylendim durdum içimden. Bu coğrafyalarda onca kervanlar saf kehribar ve kırmızı mercan kakmalı abanos, servi ve hatta sindiyandan, kadife astarlı musanna sandıklarda gazeller, kasideler, mesneviler taşımışlarken, o şiirlerden hiçbirisi benim gibi dört köşe ağaç sandığa mahpus bir köle muamelesi görmemiştir

herhalde. Zahir, bu adam beni arayan birileri olursa bulamasın diye bu sandığa kapatmıştı. En azından ben öyle düşünüyordum. Her neyse, yolculukların elbette bir meşakkati olduğunu anlamam için sırtımı soğuk metallere dayamam gerekiyormuş işte.

Kocakarı soğuklarının son günlerinde ayrıldık Diyarbakır'dan, ilk konağımız Karacadağ etekleri oldu. Rüzgâr neredeyse yüküyle katırları uçuracak gibiydi. Bu fırtınaya çadır dayanmazdı. Sandıklar indirilip tuğla örgüsü dizilerek bir evlek yer hazırlandı. Son sandıkta ben vardım ve yere indirilirken birden kapak açıldı, içindeki bıçak çanakların gürültüsüyle birlikte ben de karların üzerine serilip kaldım. Yasavul Ağa'nın muhafızları azarlayan sesini işittiğimde kendimi onun ellerinde buldum birden. Bereket versin karlar yalnızca bir sayfama değdiği için yazılarımdan ancak iki satırdaki mürekkebin dağılmasıyla bu feci kazadan kurtulmuştum. Sandık kapatılırken Yasavul Ağa'nın beni tekrar metallerin arasına hapsetmeyip atının terkisine koymasındaki maksadının, yeknesak geçen yolculuğunda beni okumak mı yoksa bir daha kar sularına düşürülme korkusunu duymamak mı olduğunu kestiremedim. O, verilen emirlere tam itaat eden bir askerdi. Bunca yıllık askerliğinde bir şeyleri kendi başına düşünmek yerine hep emirleri uygulamayı tercih ettiği için sorunlara çare bulurken çok kaba oluyor, beynindeki düşünme ve öngörü çeperleri açılmadığı için çok basit şeyler bile ona karmakarışık planlar gibi gelebiliyor-du. Pek çok asker gibi o da kendi başına bir işe kalkıştığında afallayıp şaşırıyor, kuşandığı silahların gücünü aklından önce uygulamaya koyuyordu.

Günün yorgunluğu karları bile karartmaya başladığında, muhafızlar denkleri çözmeye başladılar. Az sonra, hazırlanan evlekteki karlar temizlenip çevresine öbek öbek ateşler yakılmıştı bile. Katırların sırtındaki çadırlar kaputları iki kat gelecek biçimde zemine yayılıp üzerine, bulunabilen kuru ağaç gövdelerinden birkaçı, dalıyla budağıyla yerleştirildi. Muhafızların tilki derisinden yapılmış kalpakları, koyun postu sırtlıkları, camuş gönü çarıkları ıslanmış, ağırlaşmış, soğuğu iliklerine geçirir olmuştu. Isınmak için kimisi oturup ayaklarını ovuşturuyor, kimisi parmaklarım katırların kasıklarına dayayıp kuyruklarıyla da topuklarını sarıyorlardı. Bazıları da çareyi, çam ağaçlarının gövdelerini urganlarla çevirmek suretiyle atlar ve katırlar için hazırlanmış basit ahırın içine kapağı atmakta buldular. Burada atlarının gövdelerini kendilerine siper edinip onların vücut

ısısından yararlanıyorlar, yıllar yılı birbirlerine iyice alıştıkları atlarıyla koyun koyuna uyuyorlardı.

Karanlık çöktüğü saatlerde kar ve tipi şiddetini arttırmaya başladı. Muhafızların yaktığı ateşler de birer birer sönüyordu. Nöbetçiler şiddetli ayazdan ve aşırı yorgunluktan uyuşmuş, gözleri kapanma ve kanları donma noktasına gelmişti. Herkesin başının çaresine bakmayı yeğlediği saatlerde ise uzaktan uzağa kurt ulumaları, çakal ve sırtlan sesleri duyulmaya başlamış, katır ve atların huzursuzlukları gittikçe artmıştı. Ömrü at sırtında geçen askerler böylesi dağlarda atsız kalmanın ne demek olduğunu iyi bildiklerinden olacak, kendi sağlıkları kadar onların da hayatını düşünüyorlardı. Nöbetçilerin ikazıyla uyanan birkaç muhafız işte bu yüzden, atları kaçıp gitmesinler diye hepsini ayaklarından birbirine bağladılar. Çengelistana dönmüş uzun ağaçlar ve kar fırtınasından göz gözü görmez olmuştu.

Gece yarısını geçince avuçlarını huhlamakla meşgul devriyelerden biri dikkat kesilip karanlığın sesini dinledi. Sanki havada bir tehlike sezmişti. Kesik kesik sincap ve üveyik sesleri geldi bir an kulağına. "Acaba..." diye söylendi içinden, "Bir şeyden mi ürktüler?" Hayvan seslerini taklit ederek gece haberleşmesi yapmanın yaygın olduğu bir coğrafyada bulunduğunu düşündü sonra. Daha dikkatli dinlemeye başladı ve diğer nöbetçiyi ünledi usulca. Fakat o da ne, arkadaşı yerde yatıyordu. Tam "Basıldık!" diye bağıracaktı ki bir hançerin boğazına dokunan serinliğiyle yıkılıverdi. Dünyadan gözünde kalan son hayal, iki yaşında bırakıp sefere çıktığı oğlu oldu. Karanlığı yırtan "Haaaak!" çığlığı da son sesi.

Ortalık bir anda gırtlak gırtlağa gelen cenkçilerle dolmuştu. Yarım saat kadar süren boğuşmadan sonra iki taraf birbirlerini tanıyıp dost düşman belli olmuş, kılıçlar çekilip çakaralmazlar ele gelmişti. Ortada kalan on kadar cesedin iki yanında, eski dağ adamlarını andıran zebellah herifler birbirlerine saldırmak üzere emir bekliyorlardı. Salavattan ürkmüş şeytanlar gibi bakıyorlardı karşılıklı yüzlerine.

Gelenler, Gürcü Mavrol Han'ın kızı Perihan yüzünden saray ile arası açılan ve Perihan'ın ihanetinden sonra "Avrat hatırı için avrat sözüne uyan avrattan kötü olur!" diye dövüne dövüne Osmanlı'ya isyan edip Celali olan eski Erciş Beyi'nin adamlarıydı. Bastıkları kafilenin kimler olduğundan

haberleri yoktu. Diyarbakır'dan çıktıklarını görünce sandıklar neyse de atları ile üzerlerindeki giyeceklere tamah edip peşlerine düşmüşlerdi. Osmanlı başkentine gitmekte olan Basra hazinesiyle karşılaşacaklarını bilselerdi şüphesiz daha kalabalık gelirler ve ilerideki sarp kayalıklardan birinde pusu kurarlardı. Yalnızca içlerinden biri neyin peşinde olduğunu biliyor ve savaşmak yerine gözlemlemeyi yeğliyordu.

Sessizliği, konuşmasından Şah ismail bendelerinden olduğu anlaşılan Celali ağası Küçük Acem bozdu. Bu adam, unsuz evin hamurunu bulup ineksiz evin südünü içer takımından zalim bir haydut idi. Erciş Bey'ine bağlı görünür ama baskınlardan elde ettiği her şeyi el altından iran'a gönderir, günlerce çarıklarını ve giysilerini çıkarmadan ordan oraya gezip lokmacılıkla uğraşır, başına topladığı azılı haydutları geçindirmek için kılık değiştirip Osmanlı askeri kıyafetiyle köy basar, böylece Erciş Beyi'nin itibarını arttırmaya çalışır bir şahseven ağası idi. Karacadağ civarında konuşlandığı yıllardan birinde, adamlarıyla birlikte dağlarda zemheri fırtınalarına yakalanıp da onsekiz karış karlar üstünde, soğuktan adamlarının elleri ve ayakları donmaya başlayınca en yakın köye baskın verip herkesi evinden atarak adamlarını yerleştirmiş ve bazılarının kollarını testere ile kesip tedavi etmeye çalışmıştı. Evinden başka gidecek yeri olmayan bir kadıncığı beşikteki bebeğiyle birlikte karlar üzerine fırlatması köy halkının sabrını taşırınca diklenmişler ve o da köyün erkeklerini öldürtüp kadınlarını kendi evbaşlarma peşkeş çekmiş, ondan sonra da dost-düşman arasında kaybettiği bütün itibar ve şerefini göz ardı edip eşkıyalığı raconuna uygun yapmaya başlamıştı. Cinayetler, baskınlar, talan, çalıp çırpma... Her türlü kötülük beklenen birisi olmuştu artık. Allah sanki kalbinden bütün merhamet hissini almış, yerine de şiddeti koymuştu, işkenceden, eziyetten, zulümden onun kadar zevk alan bir başka insan daha düşünülemezdi. Yanındaki adamlarının bile kendisine güveni var sayılmazdı. Hepsi ya korkularından, ya da çıkarları hesabına onun saflarında bulunuyorlardı. En son olarak bastığı köyde sırf bir parça ısınmak için köylünün ahırlarını ve boş ambarlarını yaktığını bilmeyen yoktu. Şimdi yine sahnedeydi ve bastığı kafileyi kolay lokma gördüğünden olsa gerek, kalın ses tonuyla bir mani okudu:

Horozu kapışanda

Beygiri tepişende

Devesi apışımda

Ver mene bir Abbasi

İstediği Abbasî o yörelerde tedavülde olan geçer akçenin adıydı. Bunun anlamı da güzellikle sandıkları istemekti. Beri yanda Emir Raşit'in Yasavul Ağası onun bu arzusunu şiirle dile getiren üslubuna yabancı sayılmazdı. Kendine güvenini göstermek ve adamlarına cesaret vermek için diklendi:

Men gazanıp yetirem

Apartıp haraç virem

Özüne kürem kürem

Nah sana eşşek sıpası

Bu olumsuz cevap iki tarafın da çakaralmazları ateşlemesi için yetti. O anda otuz kadar adamın birdenbire yere yıkılışını ben değil kim görse yüreği dayanmazdı. Üstelik hâlâ her ağacın arkasında bir çakaralmaz pusudaydı. Atların ve -katırların vahşi kişnemeleri arasında kimin kimi vurduğu, yahut kime kılıç salladığı belli değildi. Yalnızca bir kişi, vuruşmaya girmeyen, geride kalarak kalın bir çam gövdesinin arkasından çete vuruşmasını seyreden adam herkesi görebiliyor, kıtalin seyrini saniyesi saniyesine izlemeye çalışıyordu. O, savaşmak ve ganimet toplamak için değil, emir aldığı efendisinin huzuruna görevini yapmış olanların gururuyla çıkmak için buradaydı. Saatler ilerledikçe sesler birer birer azalıp ölüm feryatları arka arkaya çoğaldı. Sabaha doğru kan kokusuna gelen kurtlar etrafımızı sarmış ve ne kadar ceset var ise parçalamışlardı. Zavallı küheylanlar da halatlarla çevresi alınmış ahırlarında, dizginlerinden birbirlerine bağlı oldukları için, sürü sürü kurtların saldırısından kurtulamamışlar, çoğu acı hırıltılarla can vermişti.

Gün ışığı köknarların ve çamların iğne yapraklarından süzülerek beyaz karlar üzerinde yakamozlar vurmaya başladığında, sipahi bölüğü erlerinden Alacaatlı Mustafa düşmek üzere olduğu ağaçtan aşağıya baktı. Gece sesler

kesilip de kurt sürülerinin havlamaları yaklaşınca ağaca tırmanmış ve iki çatal arasında beklemişti. Bulunduğu yerden kurtların birer ikişer geldiklerini ve karınları doydukça gittiklerini görüyor, arkadaşlarından yahut atlardan kurulu bu kurt sofrasının boşalır gibi oldukça bu sefer de çakalların geldiklerini izliyor, sesleniyor, bağırıyor, ağacın dallarını sallayarak üzerlerine kar dökmek istiyor ama hiçbirini kaçırtamıyordu. Zaten çok geçmeden dermanı tükenmiş, donma ile bayılma arasında kendinden geçmişti. Şimdi gözlerini açtığında önce olanları hatırlamaya çalıştı ve kendini yokladı. Evet, kurtulmuştu, hayattaydı. Ama neye yarardı, bütün yoldaşları ölmüştü. Çevrede aç kurtlardan ve çakallardan bir eser görünmediğine sevindi. Yavaş yavaş ağaçtan indi ve sırtına giyecek bir şeyler aramak ve yarasını sarmak için parçalanmış giysileri yoklamaya başladı. Bir ara yerdeki bedenlerden birinin kımıldadığını gördü. Kolundan yara alıp kan kaybettiği için bayılan bu adam, yeniçeri üçüncü ortasında aynı sahana kaşık çaldıkları Gökçe Ali idi. Üzerine sandık devrildiği ve açıkta kalan ayaklarını da bir köpek leşi örttüğü için gece kurtlar ona pek ilişmemişlerdi. Derhal yanına vardı ve üzerindeki sandığı kenara itip sırtüstü çevirmeye çalıştı. O Gökçe Ali'nin ağır bedeniyle uğraşırken Küçük Acem'in yoldaşlarından biri zannettiği ejder suratlı bir adamın elinde kılıç karşısında durduğunu görerek ürktü. "Belli ki o da benim gibi ağaçta saklanmış!" diye düşündü önce ve eline geçirdiği bir dal parçası ile karşı koymaya çalıştı. Ne var ki adam güçlü çıkmış, kılıcı boğazına dayayıp üstüne çökmüş, "Bana kitabı ver, yoksa son duanı oku!" diyordu. Alacaatlı'nın şaşkınlığını o anda benden başka kimse anlayamazdı. Zavallının ne benden haberi vardı, ne de benimle ilgili olup bitenden. Anlamsız gözlerle üstündeki zebellah adama baktı. O ısrarla "Kitap!" diyordu, elinde Efendim Fuzulî'nin matara kayışını göstererek, "Bu kayışın sahibinin yazdığı kitap!.. Bana kitabı ver! Şafak sökeli sandıkları ve adamlarınızın üzerini arıyorum, onu nereye sakladığınızı sen biliyorsun mutlak! Kitap!" Alacaatlı adamın elinde salladığı kayışa ve üzerindeki işaretlere şaşkın gözlerle bakarken "Hangi kitap?" diye sorsa bile kendisinin hangi kitap olduğunu bilemeyeceğini biliyordu. Belki birkaç nefes daha kazanıp adamın boğazından çekilmesini sağlayabilirim sanıyor, onu lüzumsuz cevaplar ve boş cümlelerle oyalamaya çalışıyordu. Hayata bağlılık bu demekti zahir. Bir dakika sonra öleceğini bile bile bir dakika daha fazla yaşayabilmek için çırpınmak bu demekti. Ben bir yandan olanları seyrederken diğer yandan Efendim Fuzulî'nin matara kayışına bakıyordum.

Gerçekten de kayış o kayış idi. Acaba Efendim'in başına bir şey mi gelmişti?! Acaba bu kayış bu adamın eline nasıl geçmişti. Kimdi bu adam? BC'den mi yoksa hazine avcılarından mı? Neden bu kadar zalimce davranıyor, neden bu kadar acımasız olabiliyordu? Göğsüne çöktüğü adamın da bir hayatı olduğunu düşünmemek bakımından geceki kurtlardan bir farkı olabilir miydi?! Çaresizlik, altta kıvranan adamın sesini iyiden iyiye yalvarışlara itmiş ama onu yumuşatmaya yetmemişti. Ve hiç olmayacak bir şey oldu ve tam hançer Alacaatlı'nın boğazını keseceği sırada bir el silah sesi duyuldu. Üzerindeki ağırlığın göğsüne yığılıp kalması, Alacaatlı'ya önce kendi ölümü gibi gelmiş ve damarlarındaki kanın boşaldığı hissini vermişti. Ne ki bilinci yerindeydi ve ölen kendisi değildi. Davranıp üzerindeki ağırlığı yana itti. Meğer bu bağırışına Gökçe Ali'nin iyiden iyiye kendine gelmesini sağlamış ve arkadaşının zor durumda olduğunu görünce son gücünü toplayıp çakaralmazını ateşlemesine kapı aralamıştı. Üstelik arkadaşının bahsedilen kitaptan haberi olmadığından da haberdar idi. Çünkü akşamki çengin en şiddetli yerinde, dizçöken ağası kendisine yaklaşıp, "Bre Gökçe karındaşım, vazifen bu kitabı İstanbul'a ulaştırmaktır. Hazinelerden ve hepimizin hayatından önemlidir." demiş, o da beni koynuna sokup öyle vuruşmuştu. O gece yazılarıma zarar gelmemesi, ve tomarımın dağılmamasını, vuruşmanın şiddetiyle karlar üzerinde parçalanmamamı ben işte bu Gökçe Ali'ye, bu Türkmen yiğidine borçluydum. Sabaha kadar o üşüdükçe ben de üşüdüğümü hissetmiş, sandığın altında baygın iken donmaması, yarasından akan kanın durması için dua etmiştim. Olanlar bana değerli olduğumu ve peşimde insanlar dolaştığını hissettirmişti. Efendim Fuzulî, Süryani kütüphanecinin vasiyetini yerine getirerek Siruş başlıklı hançerin kabzasındaki sırrı şifreleyip öykümün içine karıştırmış, esrarengiz hançeri Bağdat'ta dut ağacının altına gömerken de, sonra çıkarıp karanlık yüzlü insanlara verirken de bu dertten sonsuza kadar kurtulduğunu düşünmüştü ama, belli ki matara kayışının astarına koyduğu şerit, benim başıma işler açmaya yetmişti. Kayış şeridi ile hançer bir araya gelmedikçe BC'nin sırrı çözülemezdi, bunu biliyordum. Ama işte şerit kötü niyetlilerin eline geçmişti bile. "Bu kayışı Efendim'den alanlar acaba kendisine bir kemlik ettiler mi?" sorusu, işte bu yüzden ciğerimi hep yaka geldi ve şimdi bile bu soruyu kendime her soruşumda üzülürüm..

Çakalların ve tilkilerin ürkek bakışları arasında iki arkadaş, Alacaatlı Mustafa ile Gökçe Ali çevreye bakındılar. Her taraf ceset doluydu. Gece devam eden kar, bazı cesetlerin ve Basra hazinesinin üstünü örtmüştü. Çakalların eşelediği cesetler ise tanınmaz haldeydi. Kendi yoldaşlarından hayatta olan başka biri kalmamıştı. Hemen bir ateş yakıp çevrelerine gelmeye başlayan vahşi hayvanları oradan uzaklaştırdılar. Üstelik yiyecek bir şeyler de bulup pişirmişler, sırtlarına üşümeyecek elbiseler giyinmişlerdi.

Öğleye doğru artık biraz daha kendilerini güçlü hissediyorlardı. Gökçe'nin yarasındaki kanama da durmuştu. Hazine sandıklarından birini açtılar. Birer murassa hançer ile üçer zümrüt alıp yeniden kilitlediler ve açıkta kalan hazine sandıklarını, kürüdükleri kar ile örttüler. Ayakta kalan dört attan ikisini eyerlediler. Gece boyunca kurtlara yem olmamak için çırpınıp halsiz düşen yarah atların başlarına birer kurşun sıkmayı da ihmal etmediler. Alacaatlı Diyarbakır'a gidip valiye durumu haber verecek, Gökçe Ali de İstanbul'a yollanıp olup biteni ilgili yerlere anlatacak, sonra da beni Bedesten'de Kara Piri'ye iletecekti. Cesetleri gömmeye zamanları olmadığı için eski arkadaşlarının ruhlarından af dileyerek vedalaştılar.

Şimdi Gökçe Ali'nin terkisinde İstanbul'a gidiyorum. İçimde Leylâ'nın aşkı, koynumda da bir mektup ile Efendim Fuzulî'nin gazelleri var. Öykümün arasında BUAM'ın uzay bilimlerinin sırlarıyla dolu tabletleri ile Babil hazinelerine açılan kapının şifresi gizli. Fırsat el verirse bir gün geri dönüp kara gözlümü arayacağım. Kim bilir, belki kader onu da savurur sultanın ülkesine ve bir yerlerde buluşuruz. Tabii ben onu bulmadan, BC beni bulmazsa.

Leylâaaaaaaaa!..

6

Bu, Gizli Kimlikle Dağlar Tepeler Geçtiğimiz, İstanbul'a Yetmek İçin Akla Karayı Seçtiğimizdir

Bu şehr-i Sitanbul ki bî-misl ü behâdır

Bir sengine yek-pâre Acem mülkü fedadır

Nedim

Bu paha biçilmez İstanbul şehri ki dünyada bir benzeri daha yoktur. Oranın bir tek taşına, İran diyarı (veya bütün ecnebi ülkeler) baştanbaşa feda olsunlar.

Gökçe Ali, yol iz bilmeden, karlı dağlardan ve fırtınalı tepelerden, köpek sesleri duydukça belki bir yerleşim yeri vardır diye sığır tezeğinin duman kokusunu ala ala, haramilerin ellerine düşmeden, ormanlarda, sürülmüş tarlalarda, çorak vadilerde günlerce at sürdü. Kâh yollarda kirpi ve tavşan yedi, kâh dağlarda kar suları içti. Gece oldukça koynunda, gündüz giderken terkisinde saklıyordu beni. Okuma bilmiyordu, "Bir süvari için bir kitap yükten başka nedir ki?!.." diye geçirdi bir ara içinden. Ama emanete hıyanet etmeyecek bir adamdı ve dizçöken ağanın vasiyetine uymak zorunda hissediyordu kendini. Şehir ve kasabalara yakın gidiyor ama asla halk içine karışmıyordu. Nihayet sekizinci günde Sivrihisar civarında, halktan uzak bir bahçe içine kurulmuş Bektaşi tekkesinde ilk defa sıcak bir çorba içti ve yumuşak döşekte yattı. Ertesi gün huzuruna çıktığı baba-dedeye başına gelenleri anlatıp kılık değiştirdi. Koynunda beni sakladığından hiç bahsetmedi ona. ilk defa sıcak çorba ve yumuşak yatak ile biraz kendine geldikten sonra atını tekkeye bağışlayıp yola koyuldu yeniden. Bu sefer yaya giden bir Kalenderi abdalı idi ve yolculuğunu tam onbir günde tamamladı. Üsküdar'da bindiği kayık, iri dalgalar arasından İstanbul surlarına doğru yaklaşırken yol boyunca sırt sırta yattığım Basra

hazinesinden alınma murassa hançeri ve beni, kayıkçı ve diğer yolcuların dikkatini çekmeyecek şekilde torbadan yavaş yavaş çıkardı. Sanki gündelik işlerini yapmaya devam eden bir tacir gibi davranıyordu. Hançeri belindeki kuşağının içine çaprazlama soktu. Birisini serpuşunun içinde, diğerini çarığının ucunda, üçüncüsünü de pazubendinde sakladığı zümrütleri eliyle tek tek yokladı, içi rahattı artık. Bundan ötesi emin belde İstanbul idi. Halk buraya Dârulemân, yani ki "emniyet yurdu" diyordu. Burada kanunsuzluk olamazdı.

Denizi ilk o gün gördüm. Vatanım sayılan Dicle'den birkaç kat daha geniş olan Boğaz sularının Marmara'ya aktığı burnun ucundan Halic'e doğru uzanan surların içindeki İstanbul'un yeşil korular arasında yer yer görünen bir kuleler, dikili taşlar, anıtlar ve minareler kenti olması dikkatimi çekti. Halic'e bakan yamaçlarda üst üste binmiş gibi ahşap evler var idiyse de genelde şehrin öbek öbek görünen mahalleleri, bağlar ve bahçeler arasında birbirlerine kol uzatmış, biraz sırt sırta veya omuz omuza vermiş ışıltılı sevgililer gibi görünüyordu. Surların 16 kapısından büyüklükte üçüncü durumdaki Bahçekapısı'ndan girdiğimizde tedirgin yüzler ve korkarak yürüyen insanların doldurduğu bir kentle karşılaştım. Bir hafta önce kimi meydanlardaki çığlıklarla, kimi kapılara vurulan yumruklarla uyanan halk sokaklara dökülmüş, dehşet içinde dünyanın sonunu yaşamış. Yakın köyler ve kasabalar dahil saatler boyunca herkes bir kıyamet provası seyretmiş. Gökyüzü tutuşmuş, yıldızlar yere dökülmeye başlamış. "Bahçem yıldız doldu!" diye çığlık atan kadınlar, dolunay büyüklüğünde ateş topları görmüşler çatılara ve yollara düşen. Sabaha kadar ikiyüz ellibin yıldızın yağdığını sayanlar(!) bile olmuş. Ertesi gün herkes bir kıyamet beklentisi içinde tedirgin ve tevbekâr olmuş, iki gece üst üste hiç kimse doğru dürüst uyumamış. "Başımıza gökten taş yağıyor!" diye öne atılan birtakım hocaların halkı dehşete salmaları kentin düzenini allak bullak etmiş. Bir yandan camiler dolarken, diğer yandan sur diplerindeki gizli genelevler taşlanmaya, kahve ve tönbeki dükkanlarıyla koltuk altı meyhaneleri yıkılmaya başlanmış. Daha bir gece evvel aynı yerlerde zevkle sarhoş olanlar, kötü kadınların koynunda yatanlar yapmış bütün bunları üstelik. Dün de iş bir fahişenin sokakta parçalanmasına kadar vardırılmış. Etleri dilim dilim edilip kentin dikili taşlarına, çeşmelerine ve çınar ağaçlarının gövdelerine çivilenmiş ibret alınsın diye zavallı kadının. Halkın dilinde saraya karşı bir öfke olduğu hemen anlaşılıyor. Devleti yönetenlerin işleri

kadınların güdümüne bıraktıkları, rüşvetin her yerde yüz göstermeye başladığı, alışverişlerde fiyatından fazlaya malların satılır olduğu, insanların azgınlık ettikleri ve bütün bunlara karşılık Allah'ın gökten taş yağdırdığı, bundan ibret almak gerektiği gibi konular hemen her yerde konuşuluyor. Kimileri de bu dehşet gecesinin etkisinden çabuk kurtulmuş ve sürüp giden gündelik kavgalarına dönmeye başlamıştılar.

Sur kapısında yol ikiye ayrıldı. Devlet-i Aliyye'nin kalbi Topkapı'ya giden yol taş döşeliydi ve bostancı neferlerinin nöbet tuttukları girişinde halk birikmiş, müneccimbaşının saraydan dönüşünü bekliyordu. Seyyar satıcılar, macuncular ve zembiline koyduğu kitapların reklamını yapan tellalın sesi, kalabalığın boğuk gürültüsü içinde kaybolup gidiyordu. Her birinin ağzından türlü laflar çıkıyor, biraz sonra müneccimbaşıya soracakları soruları birbirlerine sorup yorumlar yapıyorlardı. Yazık ki bunca kalabalık, başlarına düşen taşların ne olduğunu değil de neye işaret olduğunu öğrenmek istiyorlardı, İstanbul fethedildiği zaman görünen kuyrukluyıldızı şehrin düşüşünden sorumlu tutan kardinaller gibi, müneccimbaşı da şimdi bu yıldız yağmurlarını uğursuzlukla yorumlamayacaktı. "Eğer" diye düşündüm, "Müneccimbaşı Bilge Akeldan'ın bildiklerini biliyor olsaydı, bunun bir göktaşı yağmuru olduğunu ve Tanrı'nın her otuzüç yılda bir böylesi havai fişek gösterilerini bizim için bahşettiğini söyleyip korkmamaları gerektiğini tembih edebilirdi, ama galiba zavallı şimdi kendisi de halk kadar korkuyor olmalıdır."

Gökçe Ali'nin saptığı toprak yol kentin yerleşim merkezine doğru gidiyordu ve biz, iki taraflı tek tük evler, bedesten ve ka-palıçarşı derken Eskisaray önünden geçerek onun yeniçeri ayakdaşlarının bulunduğu Etmeydanı'na vardık. Gökçe Ali'nin kaç zamandır seferlerle, savaşlarla, kan ve şiddetle tanışık geçen zamanların kalıntısı olarak ruhuna sinen tedirgin düşüncelerden kurtulduğunu ve İstanbul'a ait âsûde hayatı özleyen huzurlu kalp atışlarını duyabiliyordum. Adımlarında bile bir tazelik ve şakraklık vardı artık. Üç yıldır görme fırsatı bulamadığı kentin fazla da değişmediğini düşünüyordu. Yalnız kışla yakınlarına gelince, vaktiyle kayıtlı olduğu orta neferleriyle birlikte ara sıra talim için çıktıkları, iki yakada Mesihi Mescidi ile Bizans su kemerine yaslanan çayırda bir şantiyenin kurulduğu ve temel kazıcıların, dülgerlerin, taş yontucuların, demir dökümcülerin, kumcuların ve kireççilerin harıl harıl çalıştıklarını görmek onu pek meraklandırdı.

"Herhalde" dedi içinden, "Süleyman Han'ın genç ölen sevgili şehzadesi Mehmet için yaptıracağı ilan olunan külliyenin temelleri bunlar olsa gerek." diye düşündü ardından. Gördüklerinin, mimarbaşı Sinan ustanın ilk defa cami, medrese, türbeler, aşevi, kervansaray, sıbyan mektebi, muvakkithane ve sebilleri aynı kompleks içinde toplamayı düşündüğü ve çizimlerini buna göre yaptığı Şehzade Külliyesi olduğunu çok sonra öğrenecekti. "Kolay gele Sinan usta!.." dedi içinden, "Kolay gele!"

Kışlanın kapısına geldiğimizde derviş kıyafetinden dolayı, "Hayrola erenler, tekkenin yolunu mu kaybettin?" diye alay eden nöbetçilere Gökçe Ali yün abasını açıp omuzundaki dövme işaretini gösterdi. Bu işaret, yeniçeri ortalarının' sancak ve flamaların-daki işaretin aynısı olan bir kurt dövmesiydi ve derhal içeriye buyur edilmesini sağlamıştı. Önce biraz eski yoldaşlarıyla görüşüp hasret giderdi, sonra bölük orta reisine çıkıp başından geçenleri bir bir anlattı. Ardından da yeniçeri ağasına hançer ile zümrütleri teslim edip macerayı rapor etmek üzere beraberce sarayın yolunu tuttular. O gün ben kışlada kaldım. Doğrusu bu muhteşem kenti gördükten sonra bir de oranın kalbi sayılan Topkapı Sarayı'nı görmeye dayanabilir miydim, bilmiyorum. Üstelik bu asker kışlasında eğlenceli günler geçireceğe benziyordum; her şey bana o kadar yabancı ve o kadar ilginç geliyordu ki!..

***

Gökçe Ali beni bedestende Kara Piri'ye teslim ettiğinde günlerden salı idi. Orta boylu, temiz yüzlü bu karayağız adam önce Ayaş Paşa'nın mektubunu okudu. Sonra ayrı sayfalarda yazılı olan gazelleri alıp göz gezdirdikten sonra katlayıp serpuşunun arasına koydu. Akşam evine gitmeden önce de kâhyasını çarşıya gönderip kuruyemişler, mezelikler, mevsim meyvaları almasını tembih etti. Meğer bu hazırlık benim içinmiş. Cumaya kadar Kara Piri'nin Yedikule'deki evinde emektar lala tarafından sayfalarım baştan sona yüksek sesle okundu. Leylâ ile yaşadığımız hazin aşkın öyküsünden en ziyade etkilenenler evin küçük oğlu ile gelinlik kızı, bir de cariye Dilşeker idi. Dilşeker'i görünce Efendim Fuzulî'nin, öyküyü yazarken bu kızı görerek yazdığını zannettim. Sayfalar bir bir açılırken Kara Piri'nin etine buduna enli hanımı sık sık başını kerevite koyup şekerlemeler yapıyordu ama Dilşeker ile evin genç kızı kendilerinden geçiyorlardı. Leylâ ile Kays'ın çölde buluşmaları bölümü okunurken

Dilşeker'in yaşmağı arasından, kirpiğine takılı kalan gözyaşında o sahneyi bütün gerçekliği ve ayrıntılarıyla gördüm. Benim aşkım ile Dilşeker'in kalbi arasında belki de ezelden kalan bir sevgi bağı vardı. Belki de ezel bezminde ruhlarımıza nasipleri dağıtılırken aşkı isteyen gönlüm o sırada bu kızın yanında duruyordu. Belki de orada benim nasibim yalnızca aşktan, acıdan ve heyecandan yazılmış, kader defterim bunlarla doldurulmuştu.

Dilşeker'in gözyaşını damıtan sayfamda bir minyatür eskizi yer alıyordu ve bu eskiz Efendim Fuzulî'nin kömür karasına dokundurduğu kirpi oku kaleminin izlerini taşıyordu. O anda kendimi minyatürün silik çizgileri arasında Leylâ ile çölde buluşurken gördüm. Bedenim yarı çıplalc, etrafımda kurt ile kuzu, aslan ile ceylan, kartal ile güvercin aşkın büyüsüne kapılmış öylece oturuyorlardı. Leylâ elini uzatmış, "Ey vahşilere bildik, benimle yabancı olan! Ey derdime derman, gönlüme sultan! Beni tanımadın mı; Leylâ'nı bilmedin mi? Yoksa unuttun mu; hani seninle ben, küçücüktük, okula gitmiştik, sevmiş sevişmiştik. Bir tende iki can, bir kabukta iki badem idik.." diye anlatıyordu bana. Evet evet, burada Efendim Fuzulî beni resmetmeye çalışmıştı ve bu sahnede her şey ne kadar da benim hissettiklerime uygundu, öykünün sonuna doğru, içimde bugüne kadar gizlenen ruhun Kays'a ait olduğu gerçeğini bir kez daha gördüm. Yoksa üçbininci beytim okunurken kendi mezarımın başında bekleyen Leylâ'yı eski tazeliğiyle nasıl görebilirdim ki!?. Üstelik Dicle yamaçlarında beni dudaklarına lâyık görmeyen kızın hayali de yoktu artık gözümün önünde. Karşımda Leylâ vardı. Amiroğulları'ndan Mehdi'nin kara bahtlı kızı Leylâ. Ve ben, Leylâ için çöllere düşen çılgın, Mülevvah'm oğlu Kays. Ama yine de ben Mecnûn, Efendim Fuzulî'nin kölesi. Bir de BC'nin sırrı; duygu dünyamın hayata yönelik penceresi. Beni iki kat aranılır yapan sır...

Kara Piri'nin evinde öykümün sonuna gelindiği gece Dilşeker fenalık geçirmişti. Evin genç kızı da gizli gizli akıttığı gözyaşlarını aşikâr etmekten çekinmedi. Soranlara Leylâ için üzül-J düğünü söylemesinin yalan olduğunu ben biliyordum. O, iki ay evvel çarşıda gizlice elini tutan civelek oğlanın aşkıyla ağlıyordu. Onu yakan hasret alevi benim de içimi kavurmuş, bana Leylâ'mı hatırlatmıştı.

"Kaderim güzelleri ağlatmak olmamalı!" diye düşünmeye başladım şimdi de. Leylâ'yı aramak için çıktığım bu yollarda kısmetim hep gözyaşı

olsun istemiyordum. Yoksa kendi gözyaşlarını kadar başkalarının gözyaşlarından, kendi hicranım kadar başkalarının hasretlerinden de sorumlu görecektim kendimi.

İşin bir de farklı boyutu vardı. Satırlarıma gözlerini iliştirenler, başkalarına hissettirmediklerini sandıkları acılarını benden gizleyemediklerini bilselerdi acaba bana hangi duyguyla yaklaşırlardı?! Daha doğrusu, istemeden onların mahrem hayatlarını izlediğimi bilselerdi... Onlar benim yalnızca cildimi okuyorlar, sayfalarıma bakıyorlar, dış yüzümü görüyorlardı, ama ben onların dışları kadar içlerini de biliyor, yüreklerinden geçeni anlıyordum. Bu bana acı veriyordu. Çünkü onların neşeli anları, kederli zamanlarından, üzüntüleri de sevinçlerinden daha büyüktü. Görünüşte hemen hepsi mutlu idiler, ama derinlerde bir yerlerde daima hüzünlere batmışlardı, "insanlar hep böyle mi?" diye düşünmeye başlamış, "Acaba Dicle yamaçlarında bıraktığım sevgili Leylâ'mın da kederleri var mıydı?" diye merak etmiştim. O zamanlar şimdiki gibi yetilerim gelişmiş değildi, insanların kişiliklerini yalnızca parmak uçlarındaki kan dolaşımından kestirmeye çalışıyordum.

Başkalarının mahrem hayatını bilmenin ne ağır bir yük olduğunu ilk kez Kara Piri'nin evinde anladım. Hane halkının ben yokmuşum gibi davranmaları, gözlerimin önünde pervasız tavırları olağanmış gibi yapmaları, hele yalnız kaldıkları zamanki davranış ve düşünceleri kendimi bir namus hırsızı gibi hissetmeme yol açtı. Söz gelimi Kara Piri'nin kızının geceliğini giyerken arkasını bile dönme gereği duymaması beni çıldırttı. Ben hissedilmek, fark edilmek, muhatap alınmak istiyordum oysa. Yazık ki Kara Piri'nin sevgi yüklü kızıyla yalnız kaldığım o gecede ben, Efendim Fuzulî'nin aşkı çoğaltan kölesi gibi davranmak istedim önce ve kirpiklerimi yumdum sıkıca, ama başaramadım bir türlü gözlerimin, karşımda soyunan güzelliğe kaymasını.

***

İstanbul'un Bizans'tan kalan tılsımlı sütunlarını ve kiliseden döndürülen camilerini, Maktul İbrahim Paşa'mn Makbul olduğu zamanlarda Viyana seferinden dönerken askerlerine top arabalarında taşıtıp görkemli sarayının önünde kalan Bizans hipodromunun harabeleri arasına diktirdiği Venüs, Apollon ve diğer üryan Yunan heykellerini birer birer geride bırakarak

gidiyorduk. Bunlar, sanki torunları kepazeliklerini seyredip de ibret alsınlar diye donup kalmış beyaz günahların bakir ve bakireleriydiler. Ama kader onları torunlarından uzaklaştırıp seyredenleri terletecek bir utancın ortasına atıvermişti. Ben, Kara Piri'nin kadife astarlı kaftanına yasladığı elinde duruyordum. Yanımızda Hoten'den kâğıt, baharat ve ipek getiren çekik gözlü bir bezirgan vardı, İstanbul'a ilk defa geldiğini konuşmalarından anladığım bu adam çok meraklı biriydi. Bir ara onun BC üyelerinden biri olduğu zehabına bile kapıldım. Kenti tanımak istiyor, gördüğü her şeyi soruyordu. Dikkatini en çok da dikili taşların çektiğini biliyordum. Nitekim Kara Piri sorularından bunalmışçasına anlatıyordu: "Bu sütunların hemen hepsi Bizans'tan kalmadır. Halk eskiden hepsinin birer tılsımı olduğuna inanıyordu. Antik çağdan Ortaçağ'a geçen inanışa göre bu sütunlardan kimisi zelzeleye, kimisi yangına karşı şehri koruyordu ve bizzat krallar tarafından keşişlere okutturularak diktiriliyorlardı. Artık şehirler kurulur yahut onarılırken, açılış törenlerinde tılsımlı sütunlar dikmek her memlekette yayılmıştır, İstanbul'da bunlardan pek çok vardır. Eski saray önüne Konstantin zamanında dikilen şu sütunun bin parça beyaz mermerden yapıldığı, dört tarafına canlı gibi duran asker figürleri yerleştirildiği, üzerine de peri yüzlü bir bakire heykeli konulduğu, bu bakirenin yılda bir kez bağırıp bütün kuşları başına topladığı ve gökte oluşan izdihamdan dolayı bazı kuşların ölüp yere düştükleri, halkın da kuşları kapışıp kutsal yiyecekler gibi şifa diye yedikleri bunların en ünlüsüdür.

Tavukpazarı'ndaki şu sütunun yerinde eskiden kırmızı renkli som mermerden silindirik bir sütun varmış. Kent zelzeleden yıkılınca tamir esnasında tılsım olarak bu sütunu dikmişler. Tepesinde bir sığırcık kuşu rölyefi yer alırmış o zamanlar. Zelzeleden yıkılınca çemberlerle tamir etmişler de adı şimdi Çemberli Taş olarak kalmış."

Kara Piri çenesini dinlendirecek kadar konuşmasına ara verdikten sonra yine sorulara boğuluyor, sonra yine konuşuyor, yine ara verip yine anlatıyordu:

"Surdaki altı mermer direk, altı bilge insan adına dikilmiş. Bunlardan üzerinde tunçtan kara sinek resmi olanın devamlı bir sinek sesi çıkardığına ve bu yüzden sivrisineklerin İstanbul'a giremediğine, tepesinde kurt motifi

taşıyan sütun sayesinde İstanbul civarındaki koyun sürülerinin çayırlarda çoban-sız gezebildiğine, birbirine sarılmış iki sevgili heykeli bulunan sütuna da geçimsizlik çeken karı kocaların sarılmaları hâlinde aralarının düzeleceğine inanılırmış. Hâlâ inananlar bile var." diye başını ve elini salladı Kara Piri, bâtıl inançlara kapılmadığını gösterir bir eda ile. Arastaya doğru yaklaştıklarını görünce de şehir tur rehberliği görevinin bitmekte olduğuna sevinip son bir gayretle bildiklerini yanındaki tacir ile paylaştı:

"İstanbul'da bunun gibi salgın hastalıklara, yangına, düşman saldırısına, ahlâkın korunmasına, velhasıl akla gelebilecek her şeye bir tılsım bulmak mümkündür. Halk, daha oniki yıl evvel Rum ve Ermeni mahallelerinden bazılarında, bir yeniçeri ağasının, İstanbul'u yılan, çıyan, akrep gibi haşarattan koruyan üç başlı ejderha motifli burma sütundaki yılanlardan birinin başını kılıcıyla vurup kırmasından sonra şehre yılanların dolduğunu söyleyerek ortalığı velveleye verdiklerini ve padişahın askerleri tarafından fitnenin önünün zor alındığını hatırlıyor, İbrahim Paşa'nın sefer dönüşü yüzlerce asker ve ordudaki top mandalarına çektirerek İstanbul'a getirttiği heykelleri halkın hoş karşılamamasmın asıl nedeni biraz da bu huzursuzluk idi."

Kara Piri'nin anlattıklarını bezirgan ile birlikte ben de masal gibi dinledim. Nihayet İbrahim Paşa'nın, belki de sultanın sarayına nisbet olsun diye böylesine görkemli yaptırdığı sarayı sağımızda bırakarak arastaya vardık. Önü saçaklı küçük dükkanların çepeçevre kuşattığı bir genişçe avludan ibaret olan arasta, sefere çıkılırken orduya çağrılan zanaatkarlar örnek alınarak kurulmuş bir çarşı idi. Kara Piri'ye göre İstanbul'da belli mesleklere ait arastaların en önemlisi içinde hassa bölüğünden mürekkepçiler, kâğıt tüccarları, ciltçiler, ebruzenler, minyatür ve tezhip sanatçıları, divit ve hokka imalatçıları, gümüş işçileri ve simkeşler, ibrişim ve iğnecilerin bulunduğu bu arasta idi. Kırtas eminine bağlı olarak lonca sistemiyle çalışıyordu. Önünde papirüslerin, parşömenlerin, Bağdat, Pekin ve Viyana kâğıtlarının ayrı gözlerde tomarlamp müşteri beklediği bir dükkanı geride bırakarak beraberimizde gelen bezirgan ile buluşacak olan Rüstem Ağa'nın dükkanına girdik.

Müteferrikalardan olan bu yaşlı adam ayaklı, değişik melodiler çalabilen boy boy, çeşit çeşit saatler yapıyordu. Dünyanın pek çok yerinden kendisine

müşteri gelir, ya istediği ebatta bir saat siparişi verir, yahut dükkanında sıra sıra duran saatlerden birini hamallara yükleyip alıp götürürdü, imalathanesinde yüz kadar kalfa ve çırak çalıştırdığı biliniyordu. Onun saatçilik feir-nindeki başarısı, yaptığı saatlerin kirişini saksağan bağırsağından kendi elleriyle çekmesindeydi. Dükkanının önünde kurutulmaya bırakılmış pis kokulu ipliklerin aslında üzerine koku giderici kimyasallar sürülmüş saksağan bağırsakları olduğunu o zaman anladım.

***

Saat rakkaslarının baş döndürücü hızını geride bırakıp değirmi şiltelere oturarak eğimli rahleleri üzerine koydukları sayfalara tasvirler çizen nakkaşların bulunduğu dükkana girdiğimde yeni evimin burası olduğunu, en azından birkaç hafta burada kalacağımı anlamıştım. Dükkanın ortasında renk renk boyaların konulduğu çini fincanlarla dolu yuvarlak bir tezgah duruyordu. Tezgahın ortasında tel taraklar, içi kum dolu kaseler, yarısı suyla dolu bardaklarda ince uçlu fırçalar, mühreler, mıstarlar, maktalar ve keskiler vardı. Tezgahın çevresine birbiri ardına yan oturmuş bu temiz yüzlü insanlar, yaptıkları seri tasvirler için günlük hesabıyla üç ayda bir maaş alıyor ve sipariş üzerine kitap nakışlıyorlardı. Arada sırada çok özel resimler de çiziyor ve bunları değerli müşterilerine sunuyorlardı. Ustaları atölyede bulunmadığı zamanlarda bahnameler ve cinsel içerikli kitaplara açık saçık tasvirler yapmaktan da gizli bir zevk duyuyorlardı. Sanatları uğruna birçoğu sonunda gözlerinin görme yetisini kaybeden bu adamlar, ömürlerinin sonlarını genellikle başkalarının desteğine muhtaç yaşıyorlardı. Kendilerini teselli için olsa gerek birbirlerine, nakış yapa yapa gözlerinden olan ustalarının ezbere nasıl güzel öykü sahneleri çizdiklerini imrenerek anlatıyorlardı.

Ben, birçoğunun yüzünde yaptıkları güzel tasvirlerin ruhlarındaki izdüşümü parlayan bu insanların önlerindeki sayfaların tasvirlerini gözden geçirirken, hepsi birden ayağa kalkıp kapıdan giren yaşlıca bir zatı selamladılar. Meğer onların üstadla-rı sayılan Nasuh Efendi imiş bu. Padişahın ordusunda iken güzel matrak talimleri yaptığı ve herkesi acı kuvvetine hayran ettiği için Matrakçı Nasuh Usta diyorlardı ona. Saray nakkaşha-nesinin baş ressamı idi. Efendim Fuzulî onun ismini sık sık anar, kendisini tanıdığını söylerdi. Sultanın Bağdat'ı aldığı seferde o da varmış

meğer, hatta yolculuk sırasında gidilen yerlerin, bu arada Efendim'in kasabası olan Hille'nin de minyatürünü yapmışmış. Kara Piri ile tanışıyorlarmış meğer. İki gün evvel sözleşip bu vakitte Nakkaş Haydar'm dükkanında buluşmaya söz vermişlermiş.

Nasuh Usta beni çok merak ettiğini söyleyip Kara Piri'den kendisine gösterilmemi istedi. Gerçekten de beni eline alır almaz öpüp koklayarak uzun uzun Efendim Fuzulî'den bahsetti. Birkaç sayfadan dizeler okuyup hayranlığını belirtti. Sonra Haydar Usta'ya tembihte bulundu:

"Yiğidim! içimizde şiirin kıymetini en çok sen bilirsin. Fuzulî üstadımın L&M kitabıdır, özenesin ve güzelleştiresin."

Bu sözler karşısında varlığım şiddetli rüzgârlara kapılmış gibi titredi. Bir an, "Evet, işte bu benim ve bu benim hikâyem!" diye bağırmak geçti içimden. Bu çarşının ve bu nakkaşhanenin bana güzel bir yuva olacağını düşünüp sevindim; "Kıyamete kadar huzurla oturabileceğim bir yuva!" diye geçirdim içimden.

Ben, Amiroğulları'ndan Mülevvah'ın, kaderi hazin yazılmış şehzadesi Mecnûn. Efendim Fuzulî'nin kölesi; onun kitabında yaşıyorum. Ve sen, nerdesin Leylâaa?!..

7

Bu, Güzellik Salonlarında Uyandığım

ve Müstesna Renkler İle Boyandığımdır

Kâlâ-yı maârif satılır suklarında

Bâzâr-ı hüner ma'den-i Um ü ulemâdır

Nedim

Bilgelik kumaşı satılır bu kentin çarşılarında,

hünerin pazarı kurulur. Bastan basa

bir bilim ve bilginler ocağıdır vesselam...

Nasuh Usta'nın kalfalarından olan Nakkaş Haydar Ağa, gerçekten de şiirin kıymetini biliyordu. Efendim'in dizelerini okudukça sevincinin artmasını, kalbinin hızla vurmasından anlıyordum. Arada sırada tekrarladığı dizelere benzer kendince dizeler mırıldanırken, sanki Nigarî mahlasıyla yazdığı şiirleri Efendim'in beyitleriyle örtüştürmeye çalışıyor, nakkaş kalfalarına arada sırada beyitler okuyup yorumlar yapıyordu. Öykümün akışı içinde nerelere hangi tür tasvirler çizileceğini, hangi malzemelerin kullanılacağını tek tek anlatıyordu. Bölümlerim arasında boş bırakılmış yerleri ayırabilmek ve bu arada sayfalarımın alt kısımlarındaki delil sözcüklerini kaybetmemek için bazen öykümü ezberlemeye yelteniyor, bazen de içinden bu beyitlerin anlamlan arasında şifreler arıyordu. Anladım ki Haydar Usta'nın BC'den haberi vardı. Resim çizilmek üzere dağıttığı sayfalarımdaki beyitleri alelacele kopya etmesi de bunun içinmiş gibi geldi bana. Eğer sıralama yahut ciltlemede bir değişiklik, yahut kazara bir kayıp sayfa söz konusu olursa zorda kalmamak, BC adına görevinde ihmal göstermemek istiyordu. Parçalanan cildimden nakış için ayrılan sayfalarım kalfaların ustalıklarına göre paylaştırıldığı geceden itibaren Haydar Usta ta ilk beytimden başlayarak beni okumaya koyuldu. Bazen Fuzulî mahlasıyla yazılmış gazellerime hayran kalıp bunların Nigarî

mahlasını taşımadığına üzüldü, bazen içinde Arşiya Akeldan'a ait bir iz ve bir sembol aradı, bazen öykümün akışından ipuçları yakalamaya çalıştı, öyküme ait sahneleri sayfa boşluklarıma çizen kalfaları her kontrol edişte de Efendim Fuzulî'nin eskizlerini tekrar tekrar gözden geçirdi. Böylece bir yandan çizilen minyatürlerin öyküme uygun olduğunu kontrol ederken, diğer yandan Efendim Fuzulî'nin çizgilerinin ana hatlarıyla korunmasına da özen gösteriyordu. Hatta kalfaları, onun ilk defa bu kadar titizlenerek çalışmasından bunalıp arada bir güvensizlik bunalımının başgöstermesine bile kapı aralamışlar, bugüne kadar meğer ustalarını tanıyamamış olmanın dedikodusunu yapmaya başlamışlardı.

Bir parçam benden koparılmıştı ya, çizilen nakışları en çok ben merak ediyordum. Acaba insanlar beni nasıl.hayal ediyorlar ve bu nakkaşlar beni ne kadar tanıyorlardı? Sayfalarıma, Efendim'in anlatımlarına uygun sahneler çizecekleri kesindi, ama acaba beni bana ne kadar benzetebileceklerdi? Sabırsızlanıyordum.

Kalfalar, daha evvel çize çize usta oldukları sahneleri belirleyip raflarda duran Nizamî Hamsesi'nden ilgili nakışları tekrar gözden geçirdiler. Oralarda çizilen resimlerime baktılar. Ancak Efendim Fuzulî nakışlanmam için öyle yerlerde boşluk bırakmış veya öyle ilginç sayfalarda yer ayırmıştı ki, bunların diğer mesnevilerde örneklerini bulmak, yahut o sahnedeki ruh halimi veya tavrımı belirlemek olası değildi. Örneğin, bütün giysilerimi ve kıymetli mücevherlerimi verip avcının tuzağına düşmüş ceylan yavrusunu kurtarmam veya kendimi zincire vurdurup Leylâ'nın köyüne gitmem, orada birbirimizi görünce düşüp bayıldığımız sahneler bunlardandı, öte yandan Leylâ'nın doğum sahnesi ve yapılan şenlikler, okulda diğer çocukların arasında yan yana oturup ders dinlediğimiz, Leylâ'nın okuldan alınması üzerine arkadaşlarımın beni kırlara götürmeleri, babamın beni çöllerde bulup eve dönmem için yalvarması, dünürcülerin Leylâ'nın çadırına gidip onu benim için istemeleri ve amcamdan "Bende deliye verilecek kız yok!" yanıtını almaları, aklımın başıma gelmesi için dua etmek üzere Kabe'ye götürülüşüm ve eşiğe başımı koyup "Tanrım, aşkımı arttır!" diye ettiğim dua, geri dönüşte yine çöllere düşüp vahşi hayvanlarla dost olmam ve hepsinin çevremde dolanmaları, îbn Selam'ın Leylâ'yı görüp çarpılması ve düğünleri, yiğit Nevfel'in ordularını toplayıp Leylâ'yı bana almak için amcamın ordusuyla savaşması, îbn Selam ölünce

Leylâ'nın yas tutuyormuş gibi yapıp aşk hasretiyle ağlaması, sonra gelip çölde beni vahşilerle otururken bulması, annesine vasiyet etmesi ve ölmesi, benim ölüm haberini alıp mezarın üzerine kapanarak can vermem, hepsi tek tek ve özenle çiziliyordu. Her nakış tamamlandıkça Haydar Usta onu yeniden kontrol ediyor, bir yandan renklerin ve desenlerin kontrastlarını incelerken, diğer yandan Bağdat Bilimler Akademisi'ndeki Süryani Kütüphaneci'den kendisine ulaşan BC gizemlerini tanımaya, Hilleli şairin Bağdat'taki günlerinden bu kitaba yansıyan hatıraları anlamaya, çözmeye, belki keşfetmeye çalışıyordu. Henüz hakkımda bir şey bilmediğini anladım. Söz gelimi BC şifrelerinden ve bu şifreleri beyitlerim arasında araması gerektiğinden haberi yoktu. Bütün yaptığı, çizimler üzerinde durup belki bir define haritası çözer gibi Iştar tapınağının yerini ve kapısını kendisine açacak bir mucize beklemekti. Onun bu tavırları beni biraz olsun rahatlatmıştı. Demek ki BC henüz benim düzenleniş biçimim hakkında, Bağdat'ta kalan hançer veya Efendim'in matara kayışına astar yaptığı şerit hakkında bilgi sahibi değildi. Eğer bunları biliyor olsalardı Nakkaş Haydar beni ele geçirir geçirmez resimlerime değil de şiirlerime dikkat kesilirdi.

Nakkaş Haydar'ın Osman ve Pervane adlı iki öğrencisi vardı. Maharetli ve yetenekli iki nakkaş olacakları her hallerinden belli idi. Erdebil kedisinin ense tüyünden koparılmış ince kıllardan yaptıkları fırçalarıyla sayfada çizgi çizerken yahut spiral çekerken, o tüyler ellerinde neredeyse bir tek saç teline döner, incelir, incelir, hayale dönerdi. Toprak boyaları, kırmız ve çivit alaşımlarını, alkol ve kimyasal eczaları uygun ölçülerde karıştırarak elde ettikleri renkleri sayfaya geçirirken öyle sanatlar gösteriyorlardı ki, sırf onları çalışırken görmek üzere insanlar bu atölyeye geliyor, bazen saatlerce kalıyorlardı. İşte beni en güzel bu ikisinin renkleri anlattı ve hatta bütün öykü boyunca çizilen bütün tasvirlerin içinde bana en çok benzeyen Mecnûn yüzünü, Leylâ'nın mezarı üstüne kapandığım zamanki sahnede kalfa Osman çizdi.

Nakkaş Haydar'ın atölyesinde pek çok ziyaretçim olduğunu söylemeliyim. BC ile alâkaları olmayan, BC diye bir şeyi hiç duymayan, yalnızca sanat endişesiyle ve şiir aşkıyla beni görmek, tanımak isteyen insanlardı bunlar. Bastonuna dayanarak iki büklüm kambur sırtını zor taşıyan müftü Lütfı Efendi'yi, -Colombus İstanbul'a gelip de denizcilikle

ilgili keşif projelerine himaye aradığı vakit Sultan II. Bayezid'e "Bana gemiler verin size yeni bir dünya vereyim!" dediği zaman sultanın, "Bu keferenin söyledikleri araştırıla!" diye işi havale ettiği ilim heyetinin başkanı bu adam imiş ve "Ahir zamanda yeni dünya mı olurmuş?!" diye Columbus'un teklifini sultana reddettirmiş-; Kanun Koyucu nezdinde elçi iken ülkesine sandık sandık kitaplar ve bir de lâle soğanı gönderen Avusturyalı diplomat Baron Busbecq'i, paşaların özel kitaplıkları için siparişler veren bazı kütüphanecileri, okuma meraklısı mollalar ve daha birçok kimseleri bu arada sayabilirim. Hepsi sayfalarım arasında küçük molalar vermekten haz duyan, bilgelik ve hüner şehri İstanbul'un zarif insanlarıydı bunlar.

Ziyaretçilerim arasında mutlaka söz etmem gereken altı kişi vardı ki onları size anlatmazsam öykümün bu kentte ne derece önemli bir yer tuttuğunu yeterince idrak etmemiş olursunuz, ilk önce Balıkesir'de saraç çırağı iken İstanbul'a gelip mektep medrese yüzü görerek şiire yönelen ve Yavuz Sultan Selim Han zamanından itibaren İstanbul zarifleri arasında saygın bir yeri olan Satılmış Efendi geldi. Ona İstanbul'da Satı Bey diyorlardı ve Bayezid Han Camii avlusunda bir remilci dükkanı var. Bu dükkana devrin şairleri ve şiir heveslilerinin gelip şiirler okuduklarını, yeni yazdıkları şiirler hakkında dükkan sahibinin eleştirilerini dinlemek istediklerini bilmeyen yok. Onu gözümde çok büyütmüş olmalıyım ki karşıma kısa boylu, zayıf, köse sakallı bir ihtiyarcık çıkınca, "Olamaz!" dedim içimden "Koca şair Zatî Efendi bu ufak tefek adam olamaz!" Ama olmuştu, işte ünlü şair Zatî Efendi idi karşımda duran. Üstelik de öyküme göz atarken kalbinden "Ah keşke bu dizeleri ben yazmış olsaydım!" diye geçirdiğini biliyordum.

Diğer ziyaretçilerimden üçü henüz Fatih Medresesi'nde yüksek öğrenim görüyorlardı ve ortak özellikleri tarih ve edebiyata karşı duyarlılıklarıydı. Aralarında konuşmalarından anladım ki birisi Fatih Camii müezzininin oğlu Abdülbaki, ötekisi Gelibolu kasabasından gelmiş olan Âlî, diğeri de Sadettin Molla idiler. Bana gösterdikleri saygı ve Efendim Fuzulî hakkında söyledikleri övücü sözlere bakarak bilimde ve edebiyatta yetenekli öğrenciler olduklarını, eğer talihin rüzgârları ters esmez ise ileride büyük adamlar olacaklarını düşündüm.

Son ziyaretçilerim, en büyük itibarı gördüğüm Hayalî Bey ile şairlerin yaşam öykülerini yazmayı kendisine iş edinmiş olan Âşık Çelebi idiler. Hayalî Bey beni bir yandan sayfa sayfa okuyor, diğer yandan Nakkaş Haydar Ustalya düşüncelerini söylüyordu. Hatta bir ara, Efendim'in hediyyesi olarak beraberimde getirdiğim gazelleri koynundan çıkardı ve onlarla aynı ölçü ve uyakta yazdığı kendi şiirlerini -o bunlara nazire diyordu- art arda okuyup ağladı. Âşık Çelebi de Efendim'in hayatı hakkında daha çok bilgiyi nasıl elde edebileceğini ve bunları kitabına hangi üslupla yazabileceğini hesap edip duruyordu durmadan. Bu güzel yüzlü adamla karşılaştığım zaman konuşabiliyor olmayı çok isterdim. Öyle ki başka hiçbir zaman, söz yeteneğine sahip olmayı böylesine kuvvetle arzu etmemiştim. Düşünsenize bir kez, eğer Âşık Çelebi ile karşılaştığımda Efendim Fuzulî hakkındaki bilgi ve hatıralarımı anlatabilseydim, bunlar onun Meşairu'ş-Şuarâ adını verdiği biyografi kitabında ne muhteşem bir bölüm olur, ne mükemmel nakışlarla süslenirdi. Belki de o benim anlattıklarımdan başlıbaşına bir kitap yazar, Hilleli Efendim'i bütün Türk illerine tanıtırdı. O gün konuşamamıştım ve bu bana itibar bağışlayan Efendim'in üzerimdeki hakkını yeniden hatırlayıp bir kez daha üzülmeme yol açtı. Derinlerde bir yerde Efendim'e lâyıkıyla teşekkür edememiş olmanın acısını duydum. Aynı acıyı yıllar sonra "Fuzulî ölmüş!" haberini aldığım gün de hissedecektim. Onun hakkını hiç ödeyememiştim zaten ben ve asla da ödeyemeyecektim. Gerçi bundan böyle dizelerimi okuyanlar hep onu hatırlayacaklar ve ardından güzelliklerini konuşacaklardı ama ben, çöl güzelinin sevdasını, başkaları farkına varmasa da onun sayesinde yüceltmiş olmanın ezikliği altında hep çalınmış zamanlarda yaşamaya mahkum kalacaktım. Başkaları bende muhteşem bir aşk tecrübesi görecek ama ben hep ödünç aşklar yaşayacaktım. Nitekim şimdi de özümde bir köle idim, Efendim Fuzulî'nin kölesi idim, ama nereye gitsem sultanlar gibi karşılanıyordum. Galiba Efendim o ünlü dizesini kendisi için değil de benim için söylemişti:

"Padişah gibi bir köle; muhteşem bir dilenciyim."

* * *

Üsküdarlı Nakkaş Haydar'ın ciltevine götürüldüğümde işkenceye sıkıştırılmış bir kitabın üzerine yüksekten düşen giyotinin sesiyle ürperdim.

Buradaki her şey, Babil zindanların-daki işkence aletleri gibiydi. Arşiya Akeldan'ın onca yıl ülkeden kaldırmaya çalıştığı suçların cezası buradaki eşyalara benzer eşyalardan yansıyordu mahkumların bedenlerine. Bir ara, BC yahut altın İlah heykellerinin peşindeki hırsızların da bu aletlere yabancı olmadıklarını düşünüp titredim. Çünkü burada, gözlerimin önünde çuvaldızlarla derileri deliyorlar, falçatalarla gön yontuyorlar, mukavvaları ağır mermerler altına bastırıyorlar, kâğıtları ibrişimlerle dikiyorlar, kapakların üzerine pirinç şemse ve köşebent kalıplarını el işkenceleriyle sıkıştırıp günlerce öylece bekletiyorlardı.

Aynı eşyalar kullanıldığı, aynı işler yapıldığı halde bir nak-kaşhane ile bir zindan arasında ne büyük fark vardı. Birinde insan yaratılışının en estetik boyutta güzellik anlayışına kapı aralanıyor, diğerinde insan ruhunu en ziyade kıskaca alan insanlık dışı tavırlar sergileniyordu. Bir falçata yahut bir iğne, burada güzellikler yaratırken, orada acı veriyordu. Burada bıçaklar güzelliği tıraş ediyor, orada güzel boyunlardan kan akıtıyordu. Orada aynı çengelleri kullananlara cellat, burada sanatçı deniyordu. İnsanın bir niyet ve düşünce ile anlam kazandığını düşündüm. Demek ki insanlar niyetlerine göre iyi veya kötü, güzel veya çirkin olabiliyorlar, eşyaya bakış açılan da buna göre oluşuyordu. Ruhlarını şeytana satanlar ile Rahmân'a adayanlar da işte bu ince çizgi ile birbirinden ayrılıyordu. Birileri zamanı çoğaltıyor, diğerleri harcayıp tüketiyordu çünkü. Birileri iyi şeylerle hayata anlam katarken, diğerleri hayatın kötülüklerine tapıyordu.

Bunları düşündükten sonra nakkaşhanede bunca güzel resimlerle beslenen estetik ruhumu birdenbire vahşi ürpertiler kapladı. Bunun bir sınav olduğunu ve ruhumu törpülemem gerektiğini düşündüm. Çaresiz, her gördüğüme tahammül edecektim, öyle de oldu. önce yapraklarımı sıkıştıra sıkıştıra diktiler; feryadımı kimseciklere duyuramadım. Ardından işkenceye koyup tırnaklarımı sökercesine üzerime giyotin düşürdüler; çığlıklarım ölüleri uyandıracak gibiydi ama ciltevin-dekiler oralı olmadılar. Sahtiyan üzerine altın yaldız şemse koyarak hazırladıkları miklepli bir kapak içine ebru teknesine batırılmış kartonlarla bağladılar beni; çırpınışlarımın hiçbiri fayda vermedi. En son, cildime vernik sürüp karanlık bir sandık içinde üzerime ağırlıklar bastırdılar; sesimi duyuramadım, hatta hiç sesim çıkmaz oldu. Tam üç gün%ürdü bu azap. Leylâ'nın adı dilimde, sevgisi kalbimde,

resmi bağrımda ve hayali de baş ucumda diyeydi bütün tahammülüm; yoksa ben ben olmaktan çıkmış, kendimi kaybetmiştim.

Hassa ciltçiler loncasının en güzel Hatayı nakışlarını yapan Nakkaş Haydar beni gün ışığına çıkarıp da keten elyafı ile tozumu toprağımı silip silkelerken, yeni görünüşüme bakmak geldi aklıma. Aman Allah'ım, bu ben miydim?!.. Ben bir köleydim, ama şâhâne giysiler içinde buldum kendimi. Bu bilgelik kentinin zarif adamlarıydı bana bu güzelliği veren ve içimdeki güzelliği suratıma yansıtan. Altın işlemeli kaftan giymiş bir şehzade gibi görünüyordum. Bu çarşıya neden arasta (süslenme evi) dediklerini o vakit anladım. Belime korse konulmuş; yüzüme gözüme sürmeler, allıklar sürülmüş, saçım ve perçemlerim taranmış, sanki bir gerdek için hazırlanmıştım. Onca eziyeti görüp üç gün zindanda güzellik ve estetik adına işkence gördükten sonra, şimdiki görünüşümden ötürü kendime güvenimi bir kat daha arttırdım. işte o an, çok istedim Leylâ'nın yanımda olmasını, yahut onunla yeniden kucaklaşmayı.

Leylâ!.. Seni aramak için yazık ki irademelimde değil. Beni getiren de, gönderen de; satan da, alan da başkası. Ben sana gelemiyorum bari sen getirt; sana saülamıyorum, bari sen al!..

8

Bu, Abdal Kongay Işığın Peşime Düştüğü ve Bin Bir Düşüncenin Başıma Üşüştüğüdür

Öyle sermestem ki İdrâk etmezem dünya nedir

Ben kimim, saki olan kimdir, mey ü sahbâ nedir

Fuzuli

Aşk ile öyle sarhoş olmuşum ki artık bilmiyorum dünya nedir? Ve bilmiyorum, ben kimim; bana bu içkiyi sunan da kim; içki ve kadeh nedir?!..

Ben Topkapı Sarayı'nın kapısından girdiğim sırada Nakkaş Haydar'nın ciltevinden yedi güvercin havalandı. Ayaklarında, dünyanın değişik yerlerindeki BC üyelerine ulaştırılmak üzere küçük pusulalar taşıyan yedi posta güverciniydi bunlar ve Nakkaş Haydar Usta, "Bir gelin, kem bakışlardan ve yavuz ellerden ancak bir sarayda korunabilir ve sonsuza kadar yaşar." diye yazmıştı. Aynı anda Ahırkapı'sındaki Bektaşi zaviyesinden de iki erkek güvercin havalanmış ve bir saat kadar sonra üçüncü bir güvercin ile, Nakkaş Haydar'ın dişi güvercinlerinden biriyle geri dönmüşlerdi.

Bu zaviye, kongay ışık abdallar ile Şah İsmail'in istihbarat servislerine hizmet eden gezginci Kalenderi dervişlerin konaklamaları ve haberalma hizmetlerini yürütmeleri için kurulmuş ve sarayın hemen burnunun dibinde bir elma bahçesi içine gizlenmişti. Cildimi yapan Ahmed Usta'nın dükkanında Nakkaş Haydar tesadüfen keşfettiği zaman öğrendim bunları.

Ciltevinde işkenceler arasında canımın acıdığı günlerden birinde Ahmed Usta'ya bir ışık abdal gelmiş ve okumak için yeni kitaplar aradığını söylemişti. Belinde teber, kolunda teşbih, kulağında küpe, göğsünde ve pazularında Zülfikar dövmeleri yer alıyordu ve abasının altında giysi olarak

yalnızca bir kuşak ile dizlerine kadar bir etek vardı. Usturaya vurulmuş başından Melamî serpuşunu çıkarıp çayının demine kuşağında sakladığı esrar kutucuğunun demini katıştırarak içerken Nakkaş Haydar, açıkta kalan zekerine bir halka takılı olduğunu görüp "Baba erenler, kuşu tuzağa bend eylemişsin!" diye takıldı, "ikide birde havalanıyor da!" diye karşılık verdi ışık abdal ve sohbeti koyu-laştırıp gezdiği yerlerden, tanıştığı insanlardan, şahit olduğu akıllara durgunluk verici olaylardan ve devlet siyasetinden uzun uzun anlattı. Ahmed Usta onun bir amaç için kendisini ziyaret ettiğini daha başından anlamış, bir bahane bularak Nakkaş Haydar'ı da ciltevine çağırarak sohbete katılmasını sağlamıştı. Nakkaş Haydar bir abdal derviş için okuma yazma bilip bunca derin fikirler yürütmenin normal olamayacağına karar verdiğinde konuşulanları ölçüp tartmaya başlamış, bu dazlak tıraşlı, garip kılıklı abdala bir mim koymuş, hatta peşine bir adam bile takmıştı. "Çok okuyan değil çok gezen bilirmiş erenler, hele anlat biraz!" diye diye onu konuşturmaya çalıştıysa da derviş yalnızca kendi istediklerini anlatmış, Haydar'ın sorduklarından hiçbirine dişe dokunur cevaplar vermemişti.

Anlattığına göre adı Musa idi. iran'ı, Turan'ı dolaşıp Fazlullah Hurufî aşkını, Hallac-ı Mansur sırrını, Nesimi öğretisini yaymaya çalışıyordu. Bağdat'tan başladığı yolculuğuna Balkanlar'a doğru devam ederek insanları Hak yola uyandırmak istiyordu. Cübbesi nerede akşamlarsa orada sabahlayarak, belindeki keşküle ne düşmüşse onu harcayıp kanaat ederek, suyunu derelerden içip azığını ağaçlardan toplayarak dağ bayır aşıyor, Hak yoluna sefer eyliyordu. Son bir ayını Sivrihisar'da bir Bektaşi Tekkesi'nde geçirdiğini söyleyince, "Bu abdal derviş de tıpkı benim geldiğim yerlerden buraya gelmiş!" dedim kendi kendime ve sonra, "Gökçe Ali'nin izini takip ediyor olmasın?" diye bir şüpheye düştüm. Artık onu ben de dikkatle dinleyecektim. Okumak için yeni kitaplar aradığı bahanesine Haydar Usta gibi ben de inanmamıştım. Konuşmaların devamından bu şüphemde haklı olduğumu da anladım. Bu adam Bağdat'tan bu yana peşime düşmüş bir Şah İsmail casusu idi. Nakkaş Haydar'in da benim gibi düşündüğünü, bir yandan onu dinlerken diğer yandan işine devam ediyormuş gibi tekneden genişçe bir ceylan derisini çıkarıp suları süzülsün diye tam da benim sayfalarımı düzleyen mermerin önüne örtmesinden anladım. Artık onları göremiyor ama konuşulanları tamı tamına duyabiliyordum. "Erenler!" dedi Nakkaş Haydar, "Biraz da eski kavimlerden, tarihe ait şeylerden anlarsanız bize!.."

Abdal Musa, çok kurnaz bir adamdı. Bu sorunun altında nelerin araştırılacağını hemen kavradı. Nakkaş Haydar'ı kendisine inandırabilirse aradığı şeyi bulabilmeyi de umuyordu üstelik. Konuya daha kolay girebilir diye Haçlı seferlerinden bahsetti uzun uzun. Kilisenin yönlendirdiği bu kutsal savaş için denizlerden ve karalardan bütün Hıristiyan dünyanın şatolarını, tarlalarını, karılarını bırakarak nasıl dalga dalga Kudüs'e geldiklerini, zırhlara bürünmüş atların ve şövalyelerin geçtikleri yerleri çekirge sürüsü uğramış ekinler gibi nasıl harab ettiklerini, ama kutsal topraklara vardıklarında et ve kemikten ibaret Müslümanlar önünde çok acılar çektiklerini, ardı arkası gelmeyen o savaşların acımasızlığını, ateş toplarının ve zehirli okların yağdığı ormanlarda yanık insan kokusunun dillerini sarkıtarak soluyan kurtları ve aç köpekleri bile nasıl kaçırttıklarını, Selahaddin ile Richard'ın kahramanlık mukayeselerini, Haç ile Hilal kavgasını ve bu savaşların Hıristiyan ruhlarda açtığı derin yaraların hâlen devam ettiğini, uzun uzun anlattı. "Bakın bir de hikâye anlatayım size Haydar Usta!" dediğinde, "Haydi bakalım çıkar ağzından baklayı!" karşılığını vermek geldi içimden.

"Bu Haçlı seferlerinden dördüncüsünde Papa Innocentius, Macar kralı Andras'a gizlice bir hançer vermiş ve Kudüs alındığı vakit bunu İsa'nın beşiğine değdirdikten sonra Süleyman Mabedi'ndeki bir hançer ile değiştirmesini istemişti. Bu hançer ta Babilliler zamanından kalma olup, kabzasında çifte boynuzlu ejderha başı taşıyan lanetli bir hançer imiş." Musa'nın bu cümlesinden sonra içimden bir şeylerin koptuğunu hissettim. Çünkü Efendim Fuzulî'nin medrese avlusundaki dut ağacının altına gömdüğü Siruş başlıklı hançerden bahsettiğini anlamıştım. Musa heyecanla sürdürüyordu sözlerini: "Kimin eline geçerse ona ölüm getirirmiş bu hançer. Papa bunu Süleyman Mabedi'ne koyarak lanetini kıyamete kadar bağlamak istiyormuş. Andras, sonunda ordusundan yedi adam seçmiş. Her birine "Evrenin Şövalyeleri" rütbesi verip kendileri ile atlarına giydirilmek üzere birer çelik örme zırh hediye etmiş. İçlerinden en gözü pek olanına hançeri teslim edip diğerlerini de onu korumak üzere Eyyubi tabyaları içine, değişik kimlik ve kıyafetlerle göndermiş. Bunlar bizim akıncılar gibi dil biliyor, Müslümanlığın gereklerini yerine getiriyor ve aynı zamanda Selahaddin'in askerlerinden lojistik ve stratejik bilgi topluyorlarmış. Ne ki üçüncü gün Selahaddin'in "Ordu içinde casus vardır, her kim bir casus kellesi getirirse bir doru at vereceğim!" fermanı üzerine üç tanesi kellelerinden korkup

paçayı kaptırmamak için firar etmişler. Onun kaçtığını gören diğer dördü telaşa kapılınca da yakalanmışlar ve hemen savaş alanında öldürülmüşler. Bu hengamede birkaç uyanık da, iki gün evvelki çarpışmada ölen bazı Haçlı askerlerinin kellelerini keserek, sanki kaçan casusların kelleleriymiş gibi Selahaddin'den ödül almışlar. Takip eden günlerde casus olduğu için öldürülenlerin sayısı otuz ikiyi bulmuş."

Nakkaş Haydar Musa'nın çayını tazeledikten sonra "Peki erenler, hançere ne olmuş?" diye konuşmaya ayak verdi. "Ne olacak, o günden sonra laneti yine devam etmiş. En son, ömrü uzun olası sultanımızın Bağdat'ı fethettiği sırada âmâ bir kü-tüphanecideymiş. Adam intihar etmiş ve bir daha gören olmamış. Diyorlar ki, hançerin laneti daha sonra bir kitaba geçmiş."

Nakkaş Haydar "Vallahi erenler, çok şükür ben sağ olduğuma göre senin lanetli kitap henüz bize gelmemiş!" diye gülerek karşılık verdiğinde ben "Acaba gizlediğim sır bir lanet mi?" diye düşündüm. Şimdiye kadar geçtiğim yerlerde arkamda ölüler bıraktığım doğruydu. Bana sahip olanların ölümle burun buruna geldikleri de... Ama ben yine de bir lanetli gibi hissetmiyordum kendimi. Fakat Nakkaş Haydar ile Abdal Musa'nın konuşmalarından anladım ki bundan böyle beni yalnızca bilginler değil, hırsızlar da arayacaktı. Acaba BC üyelerinden hangisi altınları bilime tercih etmiş ve Akeldan'ın sırrını söylememesi gereken kişilerle paylaşmıştı? Hangi adam iyi ile kötüyü karıştırmış, iki taraflı oynayan casuslar gibi ruhunu satmıştı. Bilgi, evet tehlike demekti, ama bilginler de en saygın insanlar sayılırdı. Bilgiye hükmedenlerin altın ile ne işleri olabilirdi ki?! Bilgi ile zenginlik bir arada düşünülebilse bile bilgi ile hırs aynı ruhta çatışır dururdu. "İnşallah zehirli oklara hedef olurlar!" diye beddua ettim böyleleri için.

Gün kararasıya kadar başka konulardan ve kitaplardan konuştular. Musa, "Eyvallah!" deyip ayrılacağı sırada keşkülünü Nakkaş Haydar'a uzatmış, o da içine bir peksimet ile satması için bir minyatür koyarak kendisini kapıya kadar uğurlamıştı. Aslında niyeti ne tarafa gittiğini kontrol etmekti. Nitekim o arastanın doğu kapısından çıkar çıkmaz da peşine adam takmıştı.

Ertesi gün Nakkaş Haydar'ın benimle ilgili çalışmalarını hızlandırması dikkatimi çekti. Sanki lanetli olduğum masalına inanmış da benden kurtulmak istiyormuş gibi geldi bana. Gökçe Ali'nin izini takip ederek Ahmed Usta'nın cilthanesine kadar ulaşan bu adamın bir Melami abdalı veya Kalenden dervişi olmadığını, tam aksine Babil hazineleri peşinde bir çeteden olduğunu akşamki takip sırasında anlamıştı. Onun iranlı şahsevenlerden olduğundan da şüphelenmedi değildi, ama "Şah ismail'in her yerde casusu var zaten!" diye düşünüp bu konu üzerinde fazla durmadı. BC'nin sırrını hırsızlardan korumanın şimdi kendisine düştüğüne karar vermiş, bunun için kendi kendine and bile içmişti. Ciltevinde emniyette olmayacağımın ve bir an evvel güvenliğimi sağlamak gerektiğinin bilinciyle çareler düşünüyordu. Bir an evvel cildimin bitirüip saraya teslim edilmemin emniyetli bir yol olduğuna hükmetti.. Ne de olsa Ahırkapı'daki Bektaşi Tekkesi'nin kolları saraya uzanamazdı. Hem birkaç gün sonra bu tekkeyi sarayın bostancısına ihbar etmek, içinde şah'sevenlerin bulunduğunu ve casusluk yaptıklarını ortalığa yaymak da mümkündü. Bütün öğleden sonrasını çareler, düşünerek geçirdiği o gün, "Se-mah (Üç Hilal)" adlı saray gizli servisinde çalışan bir akrabasını da ziyarete gitmiş ve burada daha başka İşler döndüğünü öğrenmişti. Bazı yeniçeri odabaşlarının çeteleşerek uzak görüşlü dürbünler ile Boğaz deniz trafiğini ve gemilerin bandıra ve alay sancaklarını gözetledikleri, Fransız gemileri geldikçe tekkenin çatışına çektikleri işaret sancaklanyla haberleşip onlara bazı gizli bilgiler aktardıkları, derviş kılığında İstanbul içinde yirmi kadar istihbarat elemanı çalıştırdıkları, geçimlerini sağlamak için de Galata limanındaki hammal teşkilatını kurdukları ve loncaya bağlı olarak bütün yük indirme ve yüklemelerden haberdar oldukları, gizli kargolar geldiği zaman bizzat kendilerinin hammal kıyafetinde limana gittikleri, yeniçeri ocağındaki rütbeleri sayesinde de güvenliği sağladıkları gibi bilgiler bunlardandı.

Nakkaş Haydar beni bir an evvel saraya teslim etmenin iyi olacağına, bütün bunları öğrendiği zaman iyiden iyiye inandı. Düşündüğüne göre ben sarayda kaldığım müddetçe nasıl olsa hazine-i hassa kitapları arasına kaydftlunur ve kilit altına alınırdım. Çağlar ve bilimsel gelişmeler hızla akıp dünyanın uzaya açılacak kapılarının sırlarını açıklama zamanı geldiğinde de hâzine dairesinden alınıp sultanın önüne konulmam kolaylaşırdı. Çünkü Nakkaş Haydar şu andaki dünyanın medeniyet birikimine bakarak gelecekte BUAM'ın İstanbul'da kurulacağını düşünüyordu. Öyle ya, hangi devlet

Osmanlı'dan daha üstündü ve bilimsel çalışmalarda onu geçebilirdi?!.. Vaktiyle haç adına hizmet veren bilginler ve bilgiler İstanbul'un fethinden sonra hilal için çoğalmı-yor muydu? Ve BC üyelerinin çoğunun ileride bu ülke topraklarında yaşaması pekâlâ mümkündü!.. Bir de şu hırsızlar olmasa!..

***

Saraya bir gelin güzelliğiyle adım attığım sıralarda Nakkaş Haydar'nın güvercinlerle gönderdiği pusula beni, bilge Akeldan'ın tabletlere kazıdığı sırrın açıklanacağı güne kadar bu duvarların içinde yaşayacağıma inandırdı. Saray bana huzur mu verecekti, yoksa hüzün mü bilmiyordum. Leylâ'mı aramak kolay mı olacaktı; zor mu, bilmiyordum. Burada güce sahip mi olacaktım, boyun mu eğecektim, onu da bilmiyordum. Bildiğim, Kanun Koyucu'nun, duvarları samur kürkle kaplı odasından dünyaya yayılan ihtişamına kendimi teslim etmenin heyecanıydı, İstanbul arastasında köle pazarlarının bütün paralarıyla tartılacak, bütün mücevherlerinden ağır tartacak kadar güzelleşmiş, saraylara yaraşır bir asalete bürünmüştüm. Bunu beni korumak isteyen BC mi yapmıştı; yoksa sultanın iltifatına kavuşmak isteyen Ahmed Usta veya Nakkaş Haydar mı, farkında değildim.

Farkında olduğum şey, Leylâ'yı özlüyor olmamdı.

Leylâ!.. Yokluğunda alnıma lanetler koyanlardan kurtar beni.

9

Bu, Gülhane'de Bir Cevizle Karıldığım ve Megril Kızına Leylâ Diye Sarıldığımdır

Gehî vuslatta âşık, gâh mehcûr

Bu dünyadır gehî matem, gehî sûr

Bakî

Âşık bazen vuslattadır, bazen ayrılıkta...

Dünya derler buna; bazen ölüm, bazen düğün

(vuslat olunca düğün, ayrılık olunca ölüm)...

Leylâ diye sarıldım ona. Saçları gün ışığı gibiydi; ona bakan, "Bu kız başında bir güneş taşıyor!" derdi. Gözleri berrak maviydi; ona bakan, "Gökyüzü yere inmiş!" sanırdı. Şark iklimlerine ait bir sabah bahçesinin aydınlığını taşıyan yüzünde eski Anadolu masallarının renkleri okunuyordu. Yürüse ayaklarının altında yeşil çimenler bitecekti neredeyse. Temiz, aydınlık bir yüreği vardı.

Yağmurun lodosu eleyip geçen şiddetiyle sarsılan şu zemheri gecesinde yüzümü yakan sıcak nefesine bıraktım kendimi, tutuldum; yandım, yakıldım. Narin başının kuşça ağırlığı ve kınalı saçlarının amber kokusu içimi bayıltıyor, zihnimi mest ediyordu. Yalnızca birkaç kuru dalı kalmış asırlık ceviz ağacının ancak ikimizin sığabileceği kovuğunda gecenin geç saatlerini soluyorduk. Cevizin koca gövdesini aşk ile sarıp yine aşk ile kurutan sarmaşık dallarının yapraklarından süzülen yağmurların hüzünlü şarkısını dinleyerek özgürlüğü derin derin içine çektiğini hissedebiliyordum. Hükümdarın kanunlarını ve kadınefendinin kıskançlık dolu talimatlarını çiğnemenin dehşet ve heyecanıyla titreyen beyaz teni durmadan ıslanıyor, ayağındaki ağrı gittikçe şiddetleniyor, iliklerine işleyen soğuk, zihnini uyuşturup uyku ile uyanıklık arasında

kâbuslara salıyordu. Buna rağmen mutluydu, acıları ilk kez bir anne gibi hissediyordu. Yerinden kımıl-dayamıyor, bir elini üzerimde, diğer elini karnında gezdirerek yaşamaya çalışıyordu.

Şimşeklerin ışığını kollayarak surları gözetleyen bostancı neferinin ters voltasından yararlanıp sarayın yüksek duvarlarından ulu ceviz ağacının dalma atladığı sırada karnında dört aylık oğlu, bohçasında ben vardım. Ne var ki cevizin güvendiği dalı ona ihanet ederek sarayın kanunlarına sadık kalmış ve kı-rılıvermişti. O anda iki elim olmasını ve Leylâ'mı yere düşerken tutmayı ne kadar isterdim.

Onun hassas ruhunda Leylâ'mı buldum ben ve o gece Leylâ diye sarıldım latif bedenine. Ama sultan ona ilk sarıldığı gün "Rukâl!" demişti, "Gecemi safalarla doldurdun, adın Şeb-safa olsun!"

Rukâl, dört yıl evvel Osmanlı sarayına satılmış ve sarayın kapısından girerken kendisine, "Burada köle olmak efendi olmaktır. Çünkü sarayda terbiye olmayan, hiçbir yerde terbiye öğrenemez. Burada terbiye müziktir, resimdir, edebiyat, tarih ve coğrafyadır." denilmiş, bu konuda dikkati de çekilmişti. Esirciler Gürcistan'ın Megril diyarından kaçırıp getirmişlerdi onu İstanbul'a. Yedikule esir pazarından alınıp cariye diye saraya verildiğinde mehtaba "Ya doğ; ya doğayım!" diyen onaltı-sında bir taze idi. Irkının bütün güzelliği nakış nakış yüzüne, göğsüne, beline, bacaklarına yansımıştı. Kafkasların şimşir, ardıç ve servileri arasında yaban kedisi, tilki, kır tavuğu ve zerda-valara tuzak kurarken felek onu tuzağa düşürmüş, esircilerin kafesine koymuştu. Osmanlı sarayının ne temrinindi ve nar şerbetleri, ne macun ve helvaları o koyu gölgeli dağların kaynak sularının, bal ve cevizlerinin tadını unutturabilmişti ona.

Gülhane'deki ceviz ağacının kovuğunda birbirimize sarılmış yağmuru dinlerken Rukâl de, ben de geçmiş günleri düşünüyorduk. Onun dört, benimse kırk yıllık hatıralarımız vardı şu duvarların ötesinde. Hiç çıkmayacakmış gibi girdiğim şu duvarların ötesinde acılarımız, sevinçlerimiz vardı, ikimizin de mutluluklarımız, hüzünlerimiz; kahkahalarımız ve gözyaş-larımız kalmıştı orada. İyi mi yapmıştık saraydan kaçmakla, daha doğrusu o giderken beni de yanına almakla iyi mi yapmıştı, dışarıda başımıza neler gelecekti, kaderimiz nasıl çizilmişti, bilmiyorduk. Sevgilerimiz çoğalacak mıydı, yitirilecek mi? Buraya doğmak için mi

saklanmıştık, ölmek için mi? Gülecek miydik, ağlayacak mı, bilmiyorduk. Hayallerimizle hatıralarımız birbirine karışmıştı. Rukâl'ın gözlerinden iki damla yaş düştü bağrıma. Acı gülümseyişlerle harmanlanmış iki damla yaş. Bütün bir hayat macerasını okudum o iki damlada bu taze gelinin, bütün aşkını düğümlediği umutlarını gördüm ve yüreğim bir kez daha yanarken, bir kez daha sevdim onu Leylâ diye.

Hareme geldiğinin ilk günlerinde -ki ben o zamanlarda ihtişamın ördüğü şu surların içini karış karış öğrenmiştim artık-rüyasında hep kilise zangoçu olan babasını görüyor, annesinin öz diliyle konuşuyor ve hüzünlü sesiyle,

Heves geçer sevda değil

Benim yazgım başka yazgı

Ah dolandım başımda dert

Kara haber tez varırmış

Nani na didou nana nanina

türküsünü mırıldanıp duruyordu. Sarayın ıssız taş duvarlarına çarpan sesi teselli değil işkenceye dönüşüyor ve yatağına her girişte dua gibi "Nani na didou..." nakaratını tekrarlıyor; kâbuslarla dolu uykusundan uyandığında da nefesi kesiliverecek gibi oluyordu. Sarayın yol yol mermerlerle ayrılmış ağaçlı bahçesinde gezerken, taş duvarlı yüksek kubbeleri altında otururken, mum alevleri kalın kapıların ardında titrerken, nevruz bayramlarında saray bahçesinde baharın renklerini ruhuna damıtırken, kurdelalarla paketlenmiş nevruz tatlılarını neşeyle yerken hep ruhunun üşüdüğünü hissediyordu. Bahçenin, belki de sarayın en önemli kişisi olarak tanıdığı harem ağasının yerlere kadar uzanan ışıltılı elbisesi içindeki siyah öfkesinden korkarak alışmaya başladığı bu hayat ona çok ayrı bir dünya gibi görünüyor ve hep bu rüyadan bir gün uyanıvermeyi bekliyordu. Zaman ilerledikçe gerçekleri kabullenmeye başladı. Rus ve Martinikli cariyelerle dost olması bu teselli dönemine rastlamıştı. Benzer öykülerini anlatarak birbirlerine güven vermeye çalışıyorlar; ekmeklerini, tatlılarını ve çubuklarını bölüşüyor, sevinçlerini ve hayallerini paylaşıyorlardı. Paylaşmadıkları tek şey parfümleriydi. Bedenlerine ve boyunlarına sürdükleri esansların sırrını

kimseyle paylaşmak istemeyişleri elbette ikbal şansını yitirmemek içindi. Belki de sultan onları kokularından ayırabilsin diyeydi. Ve çok ilginç biçimde, bu gencecik kadınlar hep bir ayrı romanın kahramanı idiler.

Kanun Koyucu zamanında buradaki hayat daha bir başkaydı. Değişim, Selim zamanında başladı sayılır. Şimdi Osmanlı sarayına hükmeden Sultan Murat ise kuralları ters yüz etmiş gibi artık. Son on yılda saraydaki sosyal hayat da birdenbire yozlaştı. Kubbealtı toplantıları, resmî görüşmeler, savaş kararları, dış ilişkiler, diplomasi, elçi kabulleri derken haremde de farklı bir hiyerarşi kendini göstermeye başladı.

Selim'in oğlu Murad'ın üç eşi vardı. Büyük kadınefendi haremde her şeyi düzenliyor, sultanın ilgisini üzerinde tutabilmek için onun hoşuna gidecek her düzenlemeyi yapıyordu. Sultanın garip hikâyelere olan merakını kamçılıyor, meddahlar ve soytarılar aracılığıyla onu hemen her gece sanki odasına hapsediyordu. Kadın, eski Türkçe'de "hükmeden ve emreden dişi" demekti ve Hürrem'in yaşadığı bu sarayda, bu sözcük, en gerçek anlamını bulmuş gibiydi. Şimdiki sultan da, görünüşte babasından ve dedesinden kalan geniş topraklara hükmediyor, ama gerçekte ordusunun başında bir gün bile sefere çıkmıyordu. Sarayın koridorlarından ve yüksek kubbeli salonlarından dünyaya yön vermeye çalışıyor, meddahı Tıflî'nin anlattığı kahramanlık ve şaklabanlık öykülerime de acziyetine teselli peçesi örtme yoluna gidiyordu.

Ve bir gün Rukâl'i sultana arz ettiler. Henüz onyedi yaşındaydı ve körpe tenini hamamda keseleyip ıtırlar sürdüler, ellerini kınaladılar. Meşşatalığını Hızır Hayrettin Reis'in Cenevizli korsanlardan elde edip Kanun Koyucu'ya armağan ettiği ikiyüz esirden biri olan ve bu sarayda yaşlanan Şebperi kadın -ki asıl adı Speranza idi- yaptı. Şebperi Rukâl'e, gerdanını açıkta bırakan ipekli bir tuvalet giydirdi, Megril esanslarıyla boynunu oğ-du ve nasıl davranması gerektiği konusunda kulağına sırlar fısıldadı.

Baş kadınefendinin kin ve kıskançlık dolu bakışları arasında Rukâl, bir huri gibi süzüldü Sultan Murad'ın odasına. Bir masalın içine girer gibi heyecanla girdi kapıdan. Yavaş yavaş adımlarla, bir tüy yere düşer gibi sessizce yürüdü. Niyeti, haremdeki her kadın gibi bir daha oradan ayak kestirmemek, sonunda başkadınefendi olmaktı. Bu kalın duvarların arasında nefes almak için buna ihtiyacı vardı. Madem ki buradan çıkamayacaktı,

öyleyse sıradan biri olmak yerine fark edilen biri olmalıydı. İyi bir terbiye almış, okumasını öğrenmişti. Babasının kilisesinde neşideler söylediği zamanlardan kalma musikî bilgisini ilerletmişti. Çeng çalıyor ve şiir yazıyordu. Bir kadının, ancak bir erkek yanında güzel olduğunu düşünüyor, ikiye bölünerek yaratılan cinsiyetin bütünleşmesiyle hayatın devam ettirilebileceğine inanıyordu.

Rukâl'in duygusallığı, dişiliğinin önündeydi. Speranza'nın kulağına fısıldadığı şuh öğütleri tutmak yerine kendisi gibi olmayı yeğledi ve sultana bedeninden önce kalbini sunmayı uygun buldu. Muradî mahlasıyla âşıkane gazeller yazan sultanın onu anlayacağını biliyordu. Şiir her ikisinin de ortak duyarlılığı olursa neden birbirlerini sevmesinlerdi ki?! Rukâl, çok geçmeden sultanın kalbine giriverdi. Artık ona memleketinde anlatılan hikâyelerden demetler sunuyor, yeni yazdığı şiirlerden okuyor, yabancı dillerde şarkılar söylüyordu. Sultanın bütün o haşmetinin arkasında nahif bir kalp taşıdığını keşfetmişti ve bunu dişili-ğiyle değil, tatlı diliyle yapmıştı. Şiir, buluşma noktalarıydı.

Günler akarken Rukâl, eski arkadaşlarının hepsinin kalbinden sürgün edildiğini fark etti. Hamile kaldığını anladığı zaman, eski dostlarından sevincini paylaşacak bir tek insan bulamamıştı. Sultanın aşkını kalbinde, çocuğunu karnında büyütmenin mutluluğuyla önceleri buna pek aldırmamış, tesellisinin acısından büyük oluşuna şükretmişti. Ne var ki gün geçtikçe her şey tersine dönmeye başlamış, kıskançlıklar düşmanlıklara, sözler yalanlara karışmıştı. Bazı gecelerini sultan ile geçiriyor, diğer zamanlarda hücresine çekilip can sıkıntısını gidermek için çeng çalıyor, şarkılar mırıldanıyor, şiir kitapları okuyordu ama artık gittikçe daha yalnızlaşıyordu. Gözde olduktan sonra neredeyse kendisini oyalayacak bir şey kalmamıştı koca sarayda. Ne büyük çelişki idi bu! Hele de rakipleri ile arasına resmiyet girdikten, onlardan uzaklaştıktan, yahut onlar kendisini aralarından uzaklaştırdıktan sonraki yalnızlığı dayanılır şey değildi. Dünyaya bir şehzade getirmenin bedeli bu kadar ağır mı olmalıydı?!.. Hem belki bebeği kız doğardı, kim bilir?!

***

Ben Mecnûn, Efendim Fuzulî'nin kölesi, o günlerde tanıdım Rukâl'i. Sultan, gönlünü eğlendirsin diye verdi beni ona. ilk sayfamın kenarına

tuğradan imzasını yazdığı kara is mürekkebini hokkadan döktüğü inceltilmiş deniz kumu ile kurutmuş ve harfleri parmak uçlarıyla yoklayıp tam üzerine hatıra niyetine bir buse kondurmuştu. Bu, bağrımda taşıyacağım üçüncü buse idi ve Dicle'nin serin yamaçlarında bıraktığım Leylâ'm ile Efendim Fuzulî'nin dudak izlerinin tam arasına denk düşmüştü.

Dostluğumuz o gün birdenbire başladı. Kıskançlıklar sultana ihanet kılığında yansıtılıp sarayın koridorlarında "Rukâl, Osmanlı tahtına Hıristiyan bir şehzade vererek esaretinin intikamını alacağını söylüyor." diye fısıldandığı günün gecesin-deydi. Kalbinin atışlarını hissederek uyumadan önce bütün dizelerimin en derin anlamlarını, bütün mahremiyetimin en gizemli taraflarını ona açmış ve kedere bulanmış sevincini arttırmaya çalışmıştım. Ve Efendim Fuzulî'nin bana biçtiği aşk öyküsü, ilk kez o gece korkutmuştu onu. Leylâ'yı düşünüyor ve kendisini Leylâ yerine koyarak acı çekiyordu. Leylâ acı çekerken ben nasıl sevinebilirdim?!.. Üstelik de bütün zamanların en muhteşem Mecnûn'u olmaya zoraki mahkûm ve gönülden arzulu iken!.. O gece, yüreğimi açtığım, yüreğini okuduğum o gecede varlığımdan haberdar olduğunu hissettim. İlk kez muhatap alıp benimle konuşan o idi. Ve bütün sırlarını bir bir anlattı, bütün dizelerimi tek tek mırıldandı. O gece birbirimizi okuyarak teselli bulduk, birbirimize sarıldık. Muhteşem bir geceydi ve de muhteşem bir aşk!..

***

Rukâl, sultanı görmeyeli neredeyse bir ay olacaktı. Kadme efendi ve kızlarağası, meddahlara bol ihsanlarda bulunarak sultanı, o pek sevdiği hikâyelerin koynunda uyutmayı başarıyor-lardı. Rukâl'i sorduğunda da hasta olduğunu söylüyorlardı. Sarayın duvarlarından atlamayı denediği geceden iki gün evvel kadınefendi odasına girmiş ve "Geçen hafta sipariş ettiğin beşik artık yaptırılmayacak. Üç gün sonra ebe kadın hamamda çaresine bakar." demişti.

Rukâl, asırlık ceviz ağacının gövdesinde yağmur düşleri görürken, bir eli karnındaki bebeğin beşiğini sallıyor gibi mutluydu. O gece sabah olduğunda, masalların kızı, gün ışığı saçlarının arasında beliren gümüş rengi telleri görmedi. Bu ilk akların, karnındaki bebeği yaşatma sevincinin keffareti olduğunu yalnızca ben anladım.

10

Bu, Sultanlara Adanan Hikâyem ve Kırk Yıl Süren özge Pâyemdir

Cihanın nimetinden kendi âb u dânemiz yeğdir

Elin kaşanesinden kûfe-t viranemiz yeğdir

Bakî

Dünya dolusu maldan, kendimize ait bir tas su

ile bir lokma ekmeğimiz yeğdir. Başkasına ait

saraylardansa, köşesinde oturduğumuz

viranemiz hoştur bize.

Rukâl, ceviz ağacının ovuğunda hasmı göğsüme yaslayıp uyurken bir an ağacın en uç dalma tırmanıp duvarların ötesinde geçen kırk yıla yeniden bakmak geçti içimden. Dile kolay, tam kırk yıl. Şehzade Mehmet'in yası sinmişken duvarlarına sarayın, Kanun Koyucu'nun huzuruna Efendim Fuzulî'nin bir kölesi gibi değil de içi yanan bir babanın acılarını azaltacak bir elçi gibi ihtişamla gelmiştim. Kaç kez yanmıştı yüreği evlat acısıyla ve kaç kez bir teselli elçisi olarak görevimi özveriyle yerine getirmiştim, bilmiyorum. Kanun Koyucu beni çok sevmiş ve iltifat etmişti. Onun has hareminde yirmi yılım geçmişti. Saray hayatımın yarısıydı bu. Diğer yansında özellikle gündüzleri cariyeler yahut ağalar dairesindeki musiki meclislerinin baş köşesinde bulunmuştum. Beni hemen herkes el üstünde tutuyordu. Meşkhanede suznâklar, zirefkendler, nihavendler, ruhavi ve hicazlar çalınırken çöl kızı Leylâ'mın hayalîyle mest olduğum nice zamanları geride bırakmıştım. Zihnimi sarhoş eden güzellikleri ise sultanın şairlerle kurduğu şiir meclislerinde yaşadığımı söylemeliyim. Sofyan vurularak musikî öğretilen enderunda zeki gençlerin dimağlarını açmış, devşirme çocuklarının memleketlerinde bırakıp geldikleri hatıralarını dinlemekten kâh mutlu olmuş, kâh hüzünlenmiştim. Kemence, şeştar, santur, miskal ve ney sesleri arasında kendimi âhenge kaptırıp raks edesim

geldiği zamanları hatırlıyorum da şimdi, bunun bir mutluluk olduğunu ve o zamanlar değerini iyice bilemediğimi anlıyorum. Musikî ile şiir bu sarayda bir elmanın iki yarısı gibiydi. Sarayın gündelik hizmetlerini yürüten cariyelerin kendi aralarında düzenledikleri fasıl konserlerinde ince zevkler vardı. Bu duvarların ötesinde ne güzel sözler öğrenmiş, ne rafine nükteler dinlemiş, kâh gülmüş, kâh ağlamıştım. Sultanın her zaferden ve fetih haberinden sonra düzenlediği sohbet meclislerinde eğlencenin dünya siyasetine karıştığı demler yaşamıştım. Saraym dışından gelen şenlik seslerinin buradaki insanlara nasıl bir hakimiyet ve güç verdiğini Kanun Koyucu'nun zamanında öğrendim. Halkına sevinçler yaşatan bir hükümdarın mutluluğuna ortak olmanın hazzını kim tarif edebilir ki?!..

Saraya özgü bezm ile rezm arasında kırk yılım akıp geçti. Bezm ile rezm, yani eğlence ve savaş, sultanların ta Orta Asya'dan itibaren genlerinde taşıyıp getirdikleri iki duygu. Türklük gibi, ırk düşüncesi gibi, hayat felsefesi gibi.... Zafere erince sevinip eğlenmek; veya sevinç ve eğlenceyi çoğaltmak üzere zafere susamak. Zafer ve eğlence bu sarayda hayatın en belirgin akışına yataklık ediyordu. Ancak bu eğlencelerde nezih sohbetler, musikî meclisleri, şiir okunan ve şiirle konuşulan uzun kış geceleri ağırlıktaydı. Arada sırada ilk beytimden son beytime kadar okunarak itibar gördüğüm geceler de yaşadım. Benim aşk hikâyem buradaki hemen herkesi etkiliyordu. Efendim Fuzulî'yi yalnızca bu sarayda edilen dualar bile cennete gönderir diye düşündüğüm çok olmuştur bu yüzden.

"Dersaadet", İstanbul'un en zarif adıydı ve "kutluluğun kapısı" demeye gelirdi. Yetenekli her insanın saadete ermesi mümkündü bu kentte. Sokaklarında bilgelik satılan, reaya ve tebaasının mutluluğu devletin gücüne yansıyan bu sarayda ben, Kanun Koyucu'nun zamanında, korkusuz, endişesiz, her zararlı fikirden ve eylemden korunmuş olarak âsûde bir hayat sürdüm. Hatta BC'nin yahut hazine avcılarının üzerime salacağı adamları bile unutmuştum.

Sultan Fatih, Bizans'tan devraldığı Konstantinepol'ün Zeytinlik nam bu en müstesna köşesine, denize bir burun çıkıntısı yapan bu ağaçlarla dolu tepeye, kendisi için bir konaklama kompleksi yaptırdığında, ortaya çıkan binalar hiç de bir saray görünümünde değilmiş. Ama yine de halk buraya

devletin gücüne yakışsın diye Yeni Saray demiş. Daha sonra, Lâle Devri'nde Topkapı Sarayı, bu araziye de Sarayburnu dediler. Eskiden binalar daha az, kullanılan bahçe daha küçükmüş ve bir tek ağaç bile kestirmemiş Fatih bu sarayı yaptırırken. Hatta bu yüzden mimarlar planı çizerken surların geçeceği yerleri belirlemede çok zorlanmışlar.

Ayasofya tarafındaki Bâb-ı Hümayun'dan sarayın Alay Meydanı'na girdiğim o ilk gün ağaçtan ağaca kurdelalar asılıydı ve sipahi oğlanları, silahtarlar, ulufeciler ve bâstancı neferleri çeşit çeşit yiyeceklerin bulunduğu sofralarda eğleniyorlardı. Meğer iki gün evvel Hürrem'in Cihangir adını koydukları bir şehzadesi doğmuşmuş. Akağaların beklediği orta kapıdan girip arz odasına vardığımda Kanun Koyucu'nun Bağdat'ta 9 akçe maaş bağladığı Efendim Fuzulî'yi hatırlayıp hakkında övücü sözler ettiğini hatırlıyorum.

Bir saraylı olarak yaşadığım günlerde ve yıllarda, bu güç ve ihtişam merkezinin günden güne nasıl yeni yapılarla genişlediğini, büyüdüğünü gördüm. Mutfakların, fırınların, cephane meydanının, balıkhanenin, kayıkhanenin, Kubbealtı'nın, Sepetçiler Köşkü ve diğer köşklerin arasında yıllar akıp gitti. Bana sarayın hazine dairesinde bir yer vermişlerdi ve asıl konağım murassa silahlar, diğer devletlerin hediye gönderdikleri mücevherler ve savaş ganimeti olarak getirilen kıymetli eşyaların bulunduğu odada bir sandık idi, ama geçen kırk yıl içinde kendi sandığımda gecelediğim pek az zaman olmuştur. Bazen sultanın salonunda, bazen bir cariyenin odasında, bazen de bir saray görevlisinin hücresinde uzun kış gecelerini, sıcak yaz ikindilerini yaşadım. Her birerinin duyguları, düşünceleri, ihtirasları, sevinçleri ve hüzünleri farklı farklı idi. Ama genelde bu sarayın duvarlarına bir mücadele ve çekişme ruhu sinmiş gibiydi. Borada sevinçlerden çok hüzünler vardı. Kanun Koyucu ve oğlu Selim'in sefer için saray dışında bulundukları zaman bu sürtüşme içinden çıkılmaz entrikalara dönüşebiliyordu. Bazen sarayın dışındaki hayatın daha mutlu geçtiğini düşündüğüm zamanlar olmuştu bu yüzden.

Burada kaldığım üç hükümdarın zamanında bir dünya devletinin nasıl idare edildiğini, dünya siyasetinde ne büyük bir sorumluluk yüklenildiğini çok iyi anladım. Aslında Kanun Koyucu'dan sonra devlet denilen şeyin yalnızca bir sarayın varlığından ibaret kaldığını ve artık gülümsemez olmuş

bu duvarların, halkın yahut diğer milletlerin bakış açılarında kendiliğinden bir güç ve iktidar hissi uyandırdığım fark ettim. Dıştan bakarak buradaki hayatı ilginç bulanlara hep "içinde kaç gün yaşamak istersiniz?" sorusunu sormak isteyişim bundandır. Kanun Koyucu'dan sonra bu soruya olumlu cevap verecek insanların sayılarının fazla olamayacağına inanıyorum ben. Dışarıdan bakıp saray hayatına özenenler, buranın serin koridorlarında esen soğuk rüzgârlara acaba kaç zaman dayanabilirlerdi? Buna rağmen yine de bu sarayda bir çekicilik vardır ki, Müslüman ve Hıristiyan dünyanın her yerindeki insanın rüyalarını, hayallerini, düşüncelerini süsler, hatta bazılarında bunu bir ihtiras trajedisine dönüştürürdü. Kiminin içinden bu saraya sahip olmak, kiminin gönlünden buraya hükmetmek, kiminin hayallerinden de burada bir gece sabahlamak geçerdi ve saray ne kadar eskirse eskisin, bu hep böyle kalacaktı.

Ceviz ağacının yalnızca ikimize yeten hücresinde Rukâl'in, umutlarını biriktirdiği al yanaklarına kar aydınlığı vururken sarayda geçen kırk yılımın benden neler alıp götürdüğünü de düşündüm. Bir defa, bedenime o kadar insan dokunmuş, o kadar farklı el okşamıştı ki yüzümü!.. Zaman zaman kendimi sur dip-lerindeki kötü çaşıt karılarına benzettiğimi bile hatırlıyorum. Elbisem bir hayli kirlenmiş, güzelliğimi pekiştiren renklerim çizilmiş, Mezopotamya'da bıraktığım Leylâ'mın tasvirlerine dokunulmuş, ilk aşkımın mahremiyetine girilmişti. Leylâ ile eski fısıltılarımızın bile duyulduğunu hissettiğim zamanlarda kimseye duyuramadığım feryadlarım ayyuka çıktı kaç geceler. Çaresizliğin sesini, saadet yurdu olan bu sarayda bile kimse duymuyordu nedense, öyle ki Efendim'in dizelerini okuyanların gönlünde yeniden yaşarken gitgide gençleştiğini hissettiğim ruhum, Leylâ ile yan yana gösterilen tasvirlerimize bakanlarca yıpratılıyor, eskitiliyor, porsutuluyordu. Öykümdeki sevgilimle beni mezara götürecek olan asil aşkımı hissederek titreyen yürekler ve halimize acıyarak dökülen yaşlar sayfalarımı bozmuş, yer yer yazılarıma kara girdaplar çizmişti. En mahrem maceramı her geçen gün biraz daha efsaneleştirerek ağlayanlarla birlikte az ağlamadım içten içe. Leylâ ile çadırında buluştuğumuz veya onunla kırda sarıldığımız zamanı resmeden sayfalarım açıldığında bazı cariyelerin dudaklarını ısırarak hüzünlendiğini, bu garip hüzünle birlikte gizli bir şehvet de duyduklarını görerek kalbimin kan ağladığı, gözyaşımın kana dönüştüğü zamanlarım oldu. Gizli sırlarım ve Leylâ'ya olan aşkımın şehvetle seyredilmesine oldum olası hiç tahammül edemedim, hâlâ da

tahammül edemiyorum. Eğer erotik resimlere bakacaklarsa saray kütüphanesindeki bahnamelerden bir nüsha getirtip bakabilirlerdi. Ben aşkımın nezih kalmasını istiyordum. Saraydaki insanların bütün gizliliklerini öğrenmenin ve tabii onları çıplakken görmenin cezasını böyle ödemeye mecburdum belki de.

Yıldızlı yaz gecelerinde ağustos böceklerinin, sincapların, Zeytinlik'teki gece kuşlarının seslerini dinleyerek dize dize dillerden gönüllere aktığım zamanları asla unutmayacağım. Ne mutlu gecelerdi onlar; bazen Valide Hafize Sultan'in elinde, bazen Gülbahar'm bağrında, bazen Dilefruz'un saçlarında uyumuştum. Hasekiağa Uruzbay'ın, solakbaşı Toraman Ağa'nm, müteferrika Beşir Çelebi'nin ve hekimbaşı Mehmet Ağa'nın kâh memleketlerinde bıraktıkları, kâh İstanbul sokaklarından birine sakladıkları sevdalarını dinleyerek sabahladığım zamanlarım da güzel zamanlardı. Beni en çok aşçı neferi Yamalı Mustafa koruyup kollamıştı. Kanun Koyucu'nun son zamanların-daydı. Uzun kış gecelerinde, haremin ve has odanın kapıları kapandıktan, efendileri uyuduktan sonra bıkmadan usanmadan ocaklılara ve sarayın diğer bekâr uşaklarına sayfalarımdan bölümler okur, içlerindeki aşk ve sevgi hislerini onlara hatırlatarak hepsinden teşekkür alırdı. Okumayı çocukken yamaklığını yaptığı Şamlı bir tatlı ustasından öğrenmişti. Böyle şiir dolu sohbetlerde zaman zaman kendilerine ziyafetler de çeker, mutfak emininden habersiz kilerden mezelikler çıkarıp Şehzade Selim'in şaraplarından kaçırarak birkaç yudum içerlerdi de. Ama bu gecelerin beni asıl şaşırtan yanı, gündüzleri heybetleri ve kıyafetleriyle dıştan bakanlarda ihtişam, özlem, imrenme, belki biraz ürküntü ve saygı uyandıran bu adamların, karanlık çöküp de kendileriyle baş başa kalınca aslında birer çocuk gibi ağlamalarıydı. Hemen hepsinin kalbini kanatan, uzaklarda bıraktıkları bir Leylâ vardı ve ben bazen kendimi onlardan daha şanslı hissediyordum.

Rukâl, kar ayazından uyuşan ellerini koynuna sokarak daldığı rüyasında kendini Kafkas dağlarındaki eski evine, o özlediği ve ezberlediği masallara attığı sırada ben, "Acaba," diye geçirirdim içimden "sarayda geçen yıllar boyunca, hafızamdan silinmeyecek oranda beni etkileyen neler yaşamıştım?" Uzunca bir müddet her şeyi hatırlamaya, bütün maceramı film şeridi gibi gözümün önünden geçirmeye başladığımda bu şeritten yalnızca birkaç sahneyi çerçeveleyebilelim. Ortaya çıkan tabloda önce her

yedi senede bir beni kontrol edip cildimi ve sayfalarımın yerinde durup durmadığını yoklayan hadım harem ağaları, ardından da farklı iki kadın silueti belirdi. Bunlardan birinciler BC'nin gizli bayrağını elden ele devreden üyeleri; ikinciler ise Kanun Koyucu'nun çağında sarayda yaşamış şanslı hanımefendilerdi.

Osmanlı sarayının her döneminde BC'nin bir üyesi mutlaka bulunuyordu ve bunu benden başka kimsecikler bilmiyordu. Bereket versin bunların görevi, benim emniyette olduğumu kontrolden ibaretti. Zannediyorum taşıdığım sırrı araştıracak bilgiye bir türlü ulaşamıyorlar, Kanun Koyucu'nun siyaset etmesinden korkuyorlardı. Nitekim Hürrem'in kolları her yana ulaşmaya başlayıp da hünkarın otoritesi azalınca benim de gizli hücrelere kaçırılıp geceleme alışkanlığım oluştu. Ama bütün bu akşamlarda BC'nin benimle olan ilgisi en fazla üç çift göz tarafından incelenmeme yönelik oluyor, üstelik bu gözler de dizelerimi bir sır elde etmek için değil, ulu Marduk'un hatırası önünde içsel bir ayin huzuru duymak için okuyorlardı. O zamanki BC üyelerinin hemen hepsinde çocuksu bir içtenlik vardı ve onlar, dünyanın henüz bilimsel düzeyinin BUAM'la ilgili çalışmalar yapmaya yetmediğini, kendilerinin, şimdilik bu büyük sırrı saklamakla yükümlü olduklarına iman ediyorlardı. İçlerinden yalnızca biri, en sonuncusu, Sudanlı Abdüsselam Ağa, hem aşkın ne olduğunu, hem de okumayı biliyor ve beni odasına götürebildiği her gece, mum ışığında sabaha kadar tedkik edip Efendim Fuzulî'nin aşkı anlattığı beyitleri tekrar tekrar kontrol ile bunları ebced rakamlarıyla hesap ediyor, bulduğu sayıları bir deftere kaydedip saklıyordu. Daha sonra onları kime gönderiyor yahut veriyordu bilmiyordum, ama o kişinin sarayın dışında birisi olduğundan emindim. Yalnızca bir seferinde, bundan bir yıl kadar evvel, beni koynuna sokup Kocamustafapaşa Camii bitişiğinde bir eve götürmüş, orada kim olduğunu anlayamadığım Rum şiveli ve müderris kıyafetli birine göstermiş "Bu kitabın sırrını çözmek istiyorsan içinde aşk sözcüğü geçen beyitleri yorumlaman gerekir." demişti. Zihnim ilk defa o gün bir ihanet fikriyle sarsıldı. Efendim Fuzulî'nin sırrının açığa çıkması halinde kendimi nasıl hissedeceğimi düşündüm. Acaba emanete hıyanet mi etmiş olurdum?!.. Bu fikir ile birkaç günler boyunca cildimin dağılmasını, sayfalarımdan birkaçının kopmasını -ki bu benim için sakat kalmak gibi bir şeydi- istedim. Bereket versin müderris kılıklı adam, "O hâlde," demişti, "içinde aşk geçen beyitleri kopya edelim derhal ve Atmeydanı'ndaki dikili

taşın üzerindeki alfabeye çevirip araştıralım." Bu adamın cübbesi altında kadim Asur kültürüne ait güneş kursu biçiminde bir kolye bulunuyordu. Üzerinde çivi yazısıyla yazılmış bir tılsım olduğunu sandığım madalyonun arka yüzünde Bağdat ile Musul arasındaki dörtbin yıllık Keldani geleneğinin en ünlü kralı Nabukadnazar'ın resmi ile Siruş'un efsanevi baş figürü yer alıyordu. O gece Abdüsselam Ağa okumuş, bu karanlık adam yazmış ve içinde aşk sözcüğü geçen 66 beytimin listesini çıkarmışlardı. Bereket versin bunlar aşk beyitlerini, Leylâ ile öykümüzü anlatan sıra içinde değil de kendilerine göre yeni bir sıra düzeniyle kopyalamışlardı.

Rukâl'in bohçasında saray duvarını aştığım şu anda Abdüsselam Ağa'nın beni yitirmekle nasıl üzüldüğünü ve şu anda kimlerle haberleştiğini, gagaları yaldız hızmalı güvercinlerin hangi istikametlere uçtuğunu görmek, izlemek isterdim. Rukâl'i bunca sevmemin altında biraz da bu kaçışı benim de istemem, belki maceradan hoşlanan ruhumun arzuları yatıyor galiba. Rukâl'in beni sürükleyeceği yerde saraydaki kadar emniyette olur muyum bilmem, ama bir gerçek var ki, taşıdığım sırra çok yaklaşan birinden kaçmış durumdayım şu anda. Belki de sevinçte haksızdım; zira BC'nin hangi üyesinin dünyanın yuvarlak olduğu fikri kadar galaksiler arası seyahat ve kara delikle de ilgilendiğini; hangisinin Babil'in kutsal hazinelerinin peşinde olduğunu kestiremez olmuştum. Son zamanlardaki tedirginliğim de, sırrımın keşfedilmesi halinde varlığımın tehlikeye gireceğini hissetmeye başlamam da bu yüzdendi aslında. Peşimde sayılan gittikçe artarak dolaşan karanlık tiplerin kopyalarımı topladıklarından ve her nerede bir L&M nüshası bulurlarsa incelemeye aldıklarından ürkmüştüm. Onların bana benzeyen kardeşlerimi toplamaları aslında bana ulaşma isteklerinin bir çabasıydı. Leylâ'nın aşkı kadar emindim ki onlar her kopyamda farklı beyit dizilişi ve farklı sayfa ebatları gördükçe çıldırıyorlar, her defasında hesaplarının farklı bir sonuç vermesinden bıkıp usanmış olarak küfürler ediyor, lanetler okuyor, tartışıyor, çekişiyorlardı. Bana ulaşmaları demek, bütün hesaplarının sağlamasını yapmak demekti. Bunun için her defasında benim tıpatıp bir kopyama ulaşmayı umarak yeni bir nüshamı incelemeye koyuluyorlar, ama çok geçmeden ya hattatın yazısındaki değişik stillerdeki uygulamalar -nesih, ta'lik, rika bunlardandı- veya sayfalarda yer alan beyit sayısının azlığı-çokluğu, hatta bazen de yazıcının kendi keyfine göre bazı beyitleri öne veya arkaya alması hep onlar için birer bulmacanın parçaları gibiydi ve içlerinde, çalışmalarını yeniden gözden geçirme

dürtüsünü uyandırıyordu. Ben işte bütün bu farklı anlayışları bertaraf edebilecek güçteydim. Çünkü beni Efendim Fuzulî bizzat kendisi yazmıştı ve Iştar tapınağının şifrelerini beyitlerim arasına bizzat kendisi koymuştu. Bir kişi, ister BUAM'ın yüce bilimsel gerçeğini, ister Babil ilahlarının altın heykellerini arıyor olsun, mutlaka bana ulaşmak zorundaydı ve L&M adıyla yazılmış kopyalarıma bakarak bu yolculuğu yapamayacağını pekâlâ biliyor olmalıydı.

Son birkaç yılda, Atmeydanı'ndaki dikilitaşın üzerindeki hiyeroglifleri okuyabilen herkes benim için potansiyel bir BC üyesi olup çıkmıştı. Elinde L&M ile bu dikilitaşların karşısında saatler geçiren insanların sayısının arttığını biliyordum. Bereket versin kopyalarımın pek çoğunda sayfalar benim öyküm-deki gibi düzenlenmemiş, beyitlerin yerleri, yazı stilleri ve bazı bazı da sıraları değiştirilmiş oluyordu. BC'nin sırrı bendeydi ve onu isteyenler benim peşimi hiç bırakmayacaklardı. Efendim Fuzulî yedi aşk beytine aşk ve sır dolu ondört sözcük yerleştirmiş ve bunların sırasını mabedin kapısındaki rakamları şifreleyen rakamlara rastlayacak şekilde düzenlemişti. Bunun ne müthiş bir oyun olduğunu şimdi daha iyi anlayabiliyordum. "Şeytanın aklına gelmez!" dedim kendi kendime. Kocamustafapaşa'da geçirdiğimiz o gecede Abdüsselam Ağa bu beyitlerden birisi üzerinde çok durmuş ve hatta "Aşkın" demişti, "felsefesini bilmeden bu şifreyi çözmek imkansız görünüyor." Sonra eklemişti; "Efendi! Sen hiç âşık oldun mu? Bilir misin ne hastalık ve ne şifadır o!.. İşte bak ne diyor şair:

Refoldu hicâb-ı şâhid-i râz

Aşk oldu melâmet ile demsâz

Yani "Sır gelininin duvağı açılınca aşk ile kınanmışlık birbiriyle aynı dilden konuştu" demeye getiriyor. Burada şairin "sır gelininin duvağı" dediği şey, Iştar mabedinin kayıp şifresidir bence. Bunu açmak için "aşk ile kınanmışlık" sözcüklerinin birbiriyle ilişkisini bilmemiz gerekiyor. Ben âşık oldum, biliyorum insanların kınayışlarını. Hiçbir din yasaklamamış aşkı, hiçbir bilge yahut öğreti de. Ama biz kendimize yasaklamışız nedense. Hıristiyanlık tarihi aşkın yüz karasıyla çalkalandı asırlarca, âşık oldu diye engizisyonlarda yargıladı insanları, içlerindeki şeytandan arındırmak için ruhlarını yaktı. Müslümanlar da ayıp saydılar aşkı ve hâlâ ayıplıyorlar

âşıkları. Onlar için varsa yoksa mecazi aşk. iki kalbin, haydi diyelim iki bedenin birbirini sevmesinde ne kötülük olabilir sence? En akıllıları hep mecaz aşkı, hep Yaratıcı'ya olan aşkı övdüler yüzyıllarca. Şairleri de zaman zaman buna çanak tuttular üstelik. Şimdi İstanbul'da aşktan bahseden herkes minareyi çalmışçasına mistik bir kılıf hazırlıyor. Aşka medhiyeler düzenleyen şairler alkışlanırken, bizzat âşık olanlar ayıplanıyor, işte bu yüzden aşk ile melamet (kınanmışlık) eski bir şark töresidir. Buna göre âşık, önce aklından kurtulmalı ve gönlünü ön plana çıkarmalıdır. Akıl henüz insana hükmederken aşkta yücelmenin yollan kapalı durur. Çünkü akıl insana dünya ilgilerini, sevgili dışındaki varlıklarla ilişkileri ve onları önemsemeyi telkin eder. Oysa âşık sevgiliden başka en ufak bir şeyi önemsediği zaman gerçek aşka eremez. Sufiler bu yüzden önce nefislerini öldürürler, âşıklar da akıllarını. Aklın ve nefsin ölmesi için de âşıkın ayıplanması gerekir. Çünkü insan egosuna en ağır gelen şey kınanmaktır. Melamiler sırf bu yüzden, yani egolarından kurtulmak için kınanmayı isterler, insanların onları kınayacakları biçimde davranmaları da, kınanacak giysilerle dolaşmaları da bu yüzdendir, insanlar onları kınayarak kendilerinden uzaklaştırıp çevrelerinden kovdukça onlar yalnızlıklarını Tanrı ile paylaşırlar, yani seven, gerçek Sevgili'ye yönelir. Tıpkı bunun gibi, âşıklar da aşka yeteneği bulunmayanlar tarafından kınanırlar. Âşıkların akıl dışı hareketler yapmaları, aşk yüzünden çılgına dönmeleri, akıllarıyla değil de duygularıyla hareket etmeleri, tavırlarındaki değişim vs. insanlar tarafından kınanmalarına yol açar. Tıpkı bu öyküdeki Kays gibi. Hani Leylâ'ya âşık olunca j deliriyor ya! O delirince halk onu dışlıyor da hani o da çöllere kaçıp gidiyor, bir dağ delisi gibi yaşıyor ya! Onu ayıpladıkları için Leylâ'yı vermiyorlar ya hani!., işte böyle bir şey melamet. Kınanarak yüksek derecelere ermek, öyle ki Kays da delirerek yüce makamlara erişti. Onunkisi öyle bir delilik idi ki, binlerce akla bedel gösterildi."

Abdüsselam Ağa bunları anlatırken ben bir taraftan kendimi yeniden tanıdım ve aşkımın büyüklüğünü anlatan bu insana gizli bir saygı duydum, diğer yandan da ilk şifrenin ipinin ucunu ele vermekten dolayı üzülmeye başladım. Gençliğinde hadım edilmiş bu siyahî adamın nasıl olup da aşk hakkında bunca şeyler bildiğine hayret etmekle birlikte, onun kim bilir hangi cariye için yanıp tutuştuğunu da düşünmedim değil. Ağanın bu uzun anlatısından sonra hem aşk üzerine anlattıklarından haz duyduğumu, hem de kendimi tamamlamak için daha çok şey bilmem gerektiğini düşündüm.

Abdüsselam Ağa aşkı bildiği için olsa gerek, dizelerim arasındaki şifreyi ilk defa doğru işaret etmeyi başarmıştı. Evet Efendim Fuzulî'nin sır başlangıcı olarak aldığı bu beyit doğru beyitti ve öyküdeki sırası 617 idi. Bu, bilge rahip Arşiya Akeldan'ın Babil tapınağının kapısını açacak şifre şebekesindeki ilk dokunulacak tuşun hangisi olduğunu gösteren rakam idi. Abdüsselam Ağa buraya kadar her şeyi yerli yerinde düşünmüş ve doğru izi sürmüştü, ama sonra yanıldı ve bu beyte ait sıra numarası yerine beyitte geçen aşk ile melamet sözünün eb-ced karşılıkları olan rakamlar üzerinde kafa yormaya başladı. "Aşkın karşılığı 470; melamet'in karşılığı 511 ediyor, iyi de aradaki ilişki ne?" diye başladığı düşünme seansı saatlerce uzadı.

Sabah ezanında yorgunluk ve baş ağrısından bitap düşüp başını yastığa koyduğunda ben Efendim Fuzulî'nin ne kadar zeki bir insan olduğunu bir kez daha anladım. Ebced rakamlarıyla hesaplamalar yapmanın moda olduğu bir çağda, gizli kalması gereken bir şeyi ebcedi kullanmadan şifrelemek çocuk oyuncağı idi ve hiç kimse bu kadar basit bir yol olacağını düşünmüyordu. Oysa Efendim, gizleyeceği şeyi meydana koyarak, herkesin gözü önünde bulundurarak gizlemeyi yeğlemişti. Çünkü gizli bir şeyi arayan hiç kimse açıktaki bir şeye bakmazdı. Zaten o da şifreyi arayanlara beytin içindeki sözcüklerin uzun uzun hesaplamasını yaptırmak yerine beyit sıra numarasını yediye böldürmeyi ve artık sayıya ulaşmalarını yeğlemişti. 617 rakamının yan yana toplamı 6+1+7=14 ediyordu ve bunun 7'ye bölümünden geriye kalan rakam sıfır idi. İşte Akeldan'ın îştar tapınağı mahzenlerine gömdüğü BUAM tabletlerinin veya altın ilah heykellerinin şifre kilidini açacak rakamlardan ikincisi bu "0" idi. Oysa dizelerim arasında aşk ve gizlilik arayan herkes buldukları sözcüklerde Babillileri ilgilendiren sırlar, felsefi çözümler ve yeni hesaplamalar yapıyorlardı.

* * *

Rukâl, şu anda bile BC tarafından arandığımı bilse beni yanına alır mıydı; aşkımı gözyaşlarıyla yıkar, kendi aşkına katıştırır mıydı, bilmiyorum!.. Şimdilik tıpkı saray ve saraylılar gibi BC de geride kalmıştı ve ben Rukâl'in koynunda, Leylâ'yı aramanın planlarını ve bulmanın hayallerini kuruyorum.

Bu gece Rukâl'in saçlarını Leylâ diye örterek uyudum en bahtiyar uykumu; ihtiyar ceviz ağacının kovuğunda, yağmur ve rüzgârın sesini

dinleyerek... Aşkım, Rukâl miydi Leylâ mı, bilemedim... Benimle birlikte aşk da dönüştü ve maşuk da...

11

Bu, Sultanın En Muhteşem öyküsü ve Rus Dilberinin Şakrak Türküsüdür

Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi

Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi

Muhibbi (Kanun! Sultan Süleyman)

İnsanlık âlemine sultan olmak kadar değerli

bir nesne daha yoktur. Ama o da dünyada bir

nefes-çik sıhhate değmez...

Rukâl'den başka, saray duvarlarının ötesinde iki kadın hatırlayacağım demiştim ya, bunlardan birisini düşündüğümde üzüldüğümü, diğerini düşündüğümde mutlu olduğumu hissetmişimdir hep. Hâlâ da öyle hissederim. Sanki birinin içini dışına çevirseniz diğeri karşınıza çıkardı bu iki kadının. Biri en tepedeydi, elini dokundurduğu her şeyi altın yapacak güce sahipti, ama ihtirasları onu hak ettiği mutluluktan daima yoksun bıraktı. Diğeri en altta bulunuyordu, ama temiz yüreği onu saadetin mücevherleri içinde yaşattı. Birinin maddesel zenginliği ruhunu aç bıraktı; diğerinin gönül zenginliği onu maddeyle donattı. Birinin adı Hürrem; diğerininki Tûtî idi.

Ben arastada güzelleşip Osmanlı sarayına gönderildiğimde Hürrem zekâsının ve kadın olma cazibesinin en olgun günlerini yaşıyordu. Kırkını geçtiği hâlde çevresine saygı telkin eden bir kişiliğe sahipti. O, her haliyle, her şeyiyle kadındı ve hanım sultandı. Onu anlatmaya ne kalemler, ne sözcükler yeterdi. Hani derler ya, ne kadar översen o kadar gerçek. Saray kadınları arasında onun adının geçmediği bir gün bile yoktu. Ne zaman mahzenden çıkıp haremde ödünç geceler geçirmeye yolum düşse, hep onun öykülerini dinler, dedikodularını duyardım.

Söylenilenlere bakılırsa adı Roksan idi. Rusya'dan savrulup da Kanun Koyucu'nun sarayında yürümek, konuşmak, etek öpmek, selamlamak gibi saray törelerini öğrendiği ve gündelik saray hizmetlerinde çalıştığı ilk zamanlarda, cariyeler onu Ruşen diye çağırıyor ve yalın hayatı tıpkı Rukâl gibi memleketine ait rüyalar ve geleceğe ait hayallerle akıp gidiyordu. Bir sonbahar günü, arkadaşları şarkılar söyleyerek kendisini yıkadılar, güzel kokular sürdüler, saçlarını taradılar, ipekler giydirdiler ve Kanun Koyucu'ya arz ettiler. Slav ırkının bütün duygusallığı ve cinsel cazibesiyle muhteşem sultanın odasına girdiğinde, hayatın bütün renklerini görmek, bütün ışıklarını toplamak ve bütün nağmelerini dinlemek için buradan bir daha çıkmamak gerektiğini düşündü. O gece sultan ile karşılıklı satranç oynadılar ve uzun uzun konuştular. Amacı, sultanı aşk çölünde kendisine susuz bırakmaktı. İstediğine ulaştı da. Şair sultanı söz ile avladı, güzel hatıralarla ruhunu soydu, hoşlanacağı şiirler okudu. Çok geçmeden sultan da tıpkı Rus kızı gibi bir sonraki ve daha sonraki akşamları iple çekmeye başlamıştı. Roksan fazla güzel değildi, ama sultana zamanı unutturacak kadar onu ilgilendiriyordu. O geldiğinde sultanın gözleri parlıyor, devletin zirvesindeki yalnızlığından sıyrılıyordu. Birkaç ay sonra duygularını ona şiirler yazarak anlatmaya başlaması ve ölümsüz âşık rolünü gönüllü üstlenmesinin altında bu duygu yatıyordu. Roksan, sultanın tekilliğine çoğulluk katmış, onu, başkalarının yakıştırdığı yarı tanrılık rolünden insanlığına indirmişti. Nihayet sultan,

Aşk mıdır ki boynuma takıp bela zincirini

Gezdirip Mecnûnleytn âleme rüsva eyleyen

dizeleriyle ona aşkını ilan ettiği gecede, bambaşka bir masalın başladığını hissedip kendisini o masalın içine bırakıverdi Roksan. O kadar ki sultan huzurunda kahkaha ile gülmek Fatih yasalarına aykırı iken, o yatak odasının küçük kubbesini şuh ve ı şakrak kahkahalarla çınlatmaktan gizli bir haz duydu. Sesi kristal şamdanlar gibi kırıldı duvarlarda. Muhteşem Kanun Koyucu o günden sonra Hürrem diye çağırdı kendisini; yani Gülen...

Hürrem, Osmanlı tarihinin akışını değiştirecek bir kadının adıydı artık. İçinde bir erkekle değil, bir devletle birleşmenin hazzını taşıyordu. Kanun Koyucu Muhteşem Süleyman olmadan, kendisinin bir zerre bile olmadığını

elbette hissediyordu. O gün gerçekten o da sultanı sevmeye başladı ve uzun aşk gecelerinin meyvesi olarak ard arda her yıl bir çocuk dünyaya getirdi. Mehmet, Cihangir, Selim, Bayezid ve Kamilla, yani Mihrimah. Hep kıskandığı öteki kadın Gülbahar'ı sultandan uzaklaştırmak ve yeni gözdeler edinmesinin yollarını kapatmakla geçen yıllardı bunlar.

Bütün o yıllar boyunca sultan ona durmadan şiirler yazmıştı. Benim Hürrem'i tanımam da bu yolla olmuştu zaten. Bir gece tan yeri ağarırken ipek mintanlarla birlikte beni bağışladı ona cihan padişahı; yeni yazdığı bir gazelini kendisine sürpriz olarak sunayım diye.

Hürrem'in ilk sevincini sayfalarım arasındaki o mektubu okuduğu zaman gördüm. Hamuru misk ile yoğrulmuş bir ipek kâğıda yazılan bu şiirde, Roksan'ın güzelliği Kanun Koyucu'nun hatıralarını ve hayallerini süsleyen şehirler ile tartılıyor ve Roksan hepsinin üzerine doğan güneş gibi parlıyordu:

İstanbul'um, Karaman'ım, baştan başa Anadolu'm...

Bedahşan'ım, Kıpçağ'ım, Bağdad'ım, Horasan'ım

Ruhu aşk dolu şiirlerle okşanan ve gönlü muhteşem sultanın şiirleriyle beslenen Hürrem, saraydaki ilk acısını büyük oğlu Mehmet'in ölümüyle tattı. Osmanlı tahtına Slav kanı taşıyan bir hükümdar olarak oturacaktı oysa Mehmet. İstanbul'a ayak bastığım gün Gökçe Ali'nin gördüğü Şehzade Külliyesi inşaatının bitirilmesi için Hürrem'in çok acele etmesinin ve mimarbaşı Sinan Usta'ya hediyelerle birlikte üstü kapalı ültimatomlar göndermesinin altında yatan gerçek, meğer sultanın ilgisini kendi çocuklarından ayırmamak imiş. Bir anneden çok, taktik savaşı veren bir dişiye dönüştüğü günlermiş onlar. Ben saraya girdiğim vakit halkın ve devletin ileri gelenlerinin, amansız rakibi Gülbahar'm şehzadesi Mustafa'ya olan tutkularını yok etmesi gerektiğini düşünüyordu. Bunun için kendi üvey damadıyla, vezir İbrahim Paşa'yla kanlı bıçaklı olmayı bile göze almıştı. Oysa BC adma ilk akdi onunla yapmış ve amaç birliği etmişti. Bağdat seferinden döndükten sonra Kanun Koyucu'nun, çocukluk arkadaşı ve damadı olan ibrahim'i boğdurtmak için devamlı damarlarına girmeye çalışması da, Kanun Koyucu'nun ilerleyen yaşıyla birlikte çoğalan ihtiraslarını bazı aşk oyunlarıyla yönlendirip kanunlarını ona göre

düzenlettirmesi de hep bu yüzdendi. Yazık ki onun sevgili şehzadesi Mehmet ölmüştü. Sırada yer alan Cihangir çok zekiydi ama sakat ve kamburdu. Sara'ya yakalanmıştı. Selim ve Bayezid büyüyorlardı ama birincisi içkiye alışıp halk arasında "Sarhoş" diye anılmaya başlamış; ikincisi de dikbaşlılığıyla babasını çileden çıkarır olmuştu, öte yanda Gülbahar'm Mustafa'sı herkes tarafından tahtın varisi olarak ün salıyordu. Üstelik büyük vezir İbrahim de ağırlığını Mustafa'dan yana kullanmaya eğilimliydi. Daha kötüsü de BC'nin geleceği için onun daha farklı planlarının bulunmasıy-dı. Sarayda BC menfaatlerini koruyan ve Osmanlı ülkesinden dünya devletlerine yönlendirilen BUAM idealleri ikisinin ortak kararı olarak uygulanıyordu. Ne ki bu veliahd meselesi yüzünden araları açılınca BC üzerindeki ortak menfaat ve yetkileri de çatışmaya başladı, işte Pargalı İbrahim için zaman da tam burada çatlamış, Hürrem'in entrikalarına her zaman inanan hünkarın -ki aynı zamanda kayınbabası idi- emriyle dilsiz cellatlar elinde can vermişti. Onun idam edildiği gece nasıl sevindiğine ben tanığım. Marduk adına kurban vermiş bir Babil rahibi kadar huzur içindeydi. O gece bu kurbanın şerefineydi zannediyorum, yüzümü titrek mum alevine yaklaştırarak bütün öykümü baştan sona okumuş, sabaha doğru da ölüm sahnesinde oğlu Mehmet'i hatırlayıp ağlamıştı.

Pargalı'nın yerini alacak bir sadık köle lâzımdı artık Roksan'a. Ve bulmakta gecikmedi. Ünlü kehle hikâyesinin kahramanı Rüstem'di bu. Üstelik BC'nin eksilen üyeliğini de ona verip tamamlayabilir, belki ortak menfaatlerini daha etkin kabul ettirebilirlerdi. Üstelik o yıllar Akdeniz'de küçük devletçikler kurmaya ve bunlardan birini ileride öne çıkarmaya müsait yıllardı, ileride BUAM'ın kurulacağı bir ada devlet düşünüyordu zihninden. Rüstem'i saraydan bir dilberle evlendirirse kendisine kul edinebileceğini düşünüyordu. Sarayın ateş parçası güzeli Mihrimah o günlerde baştan ayağa salt güzellik kesilmişti. Hürrem, Rüstem'e kızı Mihrimah'ı verecekti.

Kehle "bit" demekti. Zamanın hekimleri cüzzamı teşhiste bit kullanıyorlar, cüzzamh olduğu söylenen insanda bit bulunup bulunmadığına bakarak karar veriyorlardı. Diyarbakır valisi Rüstem'in damatlığına karşı çıkanlar onun cüzzam hastası olduğunu söylediler. Hürrem bunun da çaresini buldu ve saray hekimlerinden birini gizlice Diyarbakır'a gönderip

Rüstem Pa-şa'nın giysilerini kontrol ettirdi. Talih ondan yanaydı ve Rüstem'in çamaşırlarında bulunan ilk bit, zafer çığlıkları arasında İstanbul'a getirildi, düğün dernek kuruldu.

Yeni damat Rüstem, tıpkı İbrahim gibi servet ve «altanat hırsıyla yanıyor, vicdanındaki doğrulukla parlayan engelleri (!) bir bir siliyordu. Ne var ki İbrahim zorla kul olabiliyordu; Rüstem ise kul olmaya gönüllü idi. İbrahim bir gözdeydi; Rüstem'se bir köle. İbrahim tarih için yaratılmış gibiydi; Rüstem bir uvertür idi. Her köle gibi o da açıktan sâdık, ama içten pazarlıklı olacaktı.

Rüstem Mihrimah ile evlenince zamanın şairlerinden biri kendi adını gizleyerek bir beyit söylemişti. Salaş meyhanelerden kahvehanelere, yeniçeri ortalarından saraydaki kubbealtı toplantılarına varasıya gizli gizli okunup açık açık gülünen bu beyitte şair,

Olucak bir kişinin bahtı açık, talihi yâr

Kehlesi dahi mahallinde onun işe yarar

diyordu. "Eğer bir kişinin bahtı açık, talihi de yaver giderse, adamın biti bile yeri gelince işe yarar, menfaatine vesile olur." demeye gelen bu beyit daha sonra Rüstem'in peşini hiç bırakmadı, tarihçiler ondan bahsederken hep bu komik öyküyü andılar.

Mihrimah "Güneş ve ay" demekti ve bu zarif kadının zihninde güneşin ışığı, gönlünde ayın nuru parlardı. Zavallı Mihrimah, o ay parçası güzellik, bir bit bezirganı ile çileli bir ömür sürdü ve bazı bazı da ona benzedi. Bir farkla ki, mutsuzluğunu örtmek için kendisini cami, sebil, çeşme türü hayır işlerine verdi ve insanlar, onun yüzünün güldüğünü o vakit gördüler.

Hürrem, bir yandan BC adına diğer ülkelerdeki üstadlarla haberleşip fikirler alıyor, onların yönlendirmesiyle mülkünün ve gönlünün tahtında oturan sultanı yönlendirmeye çalışıyor, diğer yandan adım adım Şehzade Mustafa'nın kaderini çizmeye başlıyordu. Sahte mektup yazmaktaki yeteneğinin bütün inceliklerini göstererek baba ile oğul arasına fitne sokmuş ve Konya'da, Ereğli civarında Kanun Koyucu'ya, yüzlerce karar verip yüzlerce caymalardan sonra, canı gibi sevdiği oğlunu, imparatorluğun

ak coğrafyasını boğdurtmuştu. Karaköy limanına gelen gemilerden birine Mustafa'nın boğdurulduğu haberini gönderdiğinde Nebo'ya ikinci kurbanını göndermiş bir Babil ilahesi gibi hissetti kendini. Oldum olası kendini sıradan insanlardan ayrı tutardı zaten. Gariptir, ona yaklaşmak isteyenler de bunu hisseder ve çekinirlerdi hep.

Gelip geçer; buna dünya derler, herkes gibi Hürrem de bütün ihtişamı ve yalnızlığıyla, bütün hüzün ve sevinciyle, bütün beyazlan ve karalarıyla dünyaya veda etti. Kanun Koyucu'nun imparatorluğun sembolü olmak ve kendi adını ölümsüzleştirmek üzere, Haliç sırtlarının en müstesna arazisine, Eski Saray'ın arkasına Süleymaniye kompleksini yaptırdığı yıl Hürrem, kentin ahşap örtüsü arasında bir anıt gibi yükselen bu taş binalara bakarken sonsuz uykusunu uyuyacağı yeri de eliyle seçmişti. Muhteşem sultan, kendisi kadar muhteşem kadını Hürrem'i de bütün ecnebiliğine, bütün aykırılığına, bütün anlaşılmaz fikir ve işlerine rağmen bu komplekse ait saydı ve Osmanlı sarayının gördüğü en dirayetli valide sultan, son nefesini verdiğinde, hem kaçmak, hem yakalanmak istediği Kanun Koyucu'nun yakınına gömüldü. Hem de aralarında biten gülün kokusu her ikisine de yetebilecek kadar yakınına... Ama yine de yapayalnız... Sinan Usta öyle yapmıştı türbesini...

46 yıl saltanat süren Kanun Koyucu acaba BC'den haberdar olsaydı, onca yıl koynunda besleyip bağrına bastığı kadınını toprağın altında da kucaklamak ister, bu kadar yakınma göm-dürtür, onun için ayrıca bir kanun konulmasını ister miydi?! Leylâ son nefesini verdiğinde, onun ölüm kokan taze toprağına kapanıp Tanrı'dan artık canını almasını isteyen âşık ile sultanı, belki de sevdikleri kadınların asaleti idi birbirine benzeten. Bu kadar zaman sonra dönüp geriye baktığımda her ikisinin de muhteşem insanlar olduğunu görüyorum ben. Birine saltanatı "Muhteşem" dedirtmişti, diğerine aşkı. Biri Roksan'ın ve halkının sultanı olan Muhteşem Süleyman idi, diğeri Leylâ'nın ve obasının kulu olan Mecnûn Kays. Birinin sultanlıkta tükettiğini diğeri çılgınlıkta çoğalttı. Biri Muhteşem adıyla zamanı eledi, diğeri zamana muhteşem bir ad veriyor. Ve ben bu ikincisinin ruhunu dizelerimde, sevgisini kalbimde taşıyarak Rukâl'e sarıldım Leylâ diye.

12

Bu, Şairin Mavi Melek'te Tuti'ye Baktığı ve Sultanın Ölümüne Hazin Bir Ağıt Yaktığıdır

Bâğteten olmuş iken Câri guruba hem-nişîn

Yine şekvayı gurâb eyler garabet bundadır

Nev'i

Kader savurup da ansızın bir papağan bir karga ile aynı kafese girince, bundan ilk şikayet edenin karga olması garip değil midir?!..

İstanbul arastasında Ahmed Usta'nın ciltevinde Nakkaş Haydar Nigari ile şahseven kongay Musa'nın simgelerle konuşarak BC sırlarını birbirlerinden sordukları günden bir hafta önce, cilt mermerlerinin işkencesine yatırılmaya gitmek üzereyken ziyaretime gelen Mahmud Abdülbakî Efendi'den size daha önce bahsettiğimi hatırlıyor olmalısınız. Hani sınıf arkadaşlarıyla birlikte Efendim Fuzulî'nin dizeleri karşısında hayretten hayrete düşen genç! Onunla yeniden karşılaştığımızda karşımda olgun bir genç adam ve söz meclislerinde hep kıskanılan bir şair bulmuştum. Medreseyi bitirdiği günlerde hocası Karamanlı Mehmet Efendi için yazdığı "Sümbül Kasidesi"nin şöhreti Gülbahar'la kaldığım akşamlardan birinde benim de kulağıma çalınmıştı. O günlerde yazdığı rind ve şuh İstanbul şiirleri sarayda kulaktan kulağa fısıldanmaya başlamış; bazen bir divan toplantısında, bazen bir Baykara meclisinde, bazen bir gül meclisinde onun şiirlerinden okumak moda olmuştu. Daha sonraki saraylı zamanlarımda en çok onun şiirlerini dinlediğim için biliyorum bunu. O yüksek duvarların arkasındaki insanların en yücesinden en küçüğüne onun dizelerini mırıldandığını, yahut inşad ettiğini duyduğumu çekinmeden söyleyebilirim. Kanun Koyucu'nun çağında Bakî Efendi'nin şöhretinin her geçen gün yükseldiğini ve Osmanlı coğrafyasının sınırlarından taştığını

gördüm. Dizelerine sindirdiği yerli ses sayesinde, Efendim Fuzulî'den sonra şark şiirinin başkenti onun sayesinde İstanbul'a taşınmıştı. Bunda sultanın iltifatları ne kadar etkili olmuştu bilmiyorum, ama onun gazelleri İstanbul'un mesirelerinden meyhanelerine, tekkelerinden bilgelik meclislerine, saraydan konaklara her yerde; sokakta, kayıkta, evde, kağnıda her mekandaydı. Efendim Fuzulî'den sonra duyduğum en güzel şiirler onundu ve itiraf etmeliyim ki bazen Efen-dim'den bile güzel şiir söylediği oluyordu. Sayfalarım arasındaki lirik beyitlerin, onun dilinde İstanbul coğrafyasının coşkulu aşk neşidelerine döndüğünü sanıyor ve galiba biraz da kıskanıyordum. Kasidelerinde gösterdiği hüner, o vakte kadar İstanbul'un hiçbir şiir pazarında alınıp satılmamıştı.

Kanun Koyucu, Süleymaniye külliyesini yaptırdığı yıllarda o müderris Kadızade Şemseddin Efendi'nin asistanı idi. Kendisi de şair olan sultan ile karşılıklı birbirlerinin şiirlerine nazireler söylemeye başlamaları bu yıla rastlar. O zamanlarda sultanların veya asil insanların sanatçıları kollamaları gelenektendi. Hemen her sultanın, her paşanın çevresinde birkaç şair, sanatçı, hüner sahibi insan bulunurdu. Onlar sanatı ve sanatçıyı gözetirler, meydana getirdikleri eserlerin te'lif ücreti olan hediyelerini -onlar buna caize diyorlardı- hep hazır ederlerdi. Böylece sanatçı geçim sıkıntısı çekmez, sanat da devlet desteği bulmuş olurdu. Gerçi bu uygulama bir Doğu geleneğiydi ama Ortaçağdan sonra Batılı ülkelere de geçip asilzadelerin çevrelerinde toplanan şövalye halkalarını oluşturmuştu. Kanun Koyucu'nun himayesine aldığı her sanat dalından pek çok insan içerisinde en değer verdiği kişinin bu genç şair olduğunu, ona verdiği "Şairler Sultanı" unvanından anlayabilirdiniz. Şairler de bu himayenin karşılığını bazı şiirlerinde koruyucularının adlarını anarak verirlerdi. Sultanın bu genç yeteneği himaye etmesinin başlıca nedeni, adını onun dizeleriyle ölümsüzleştirmek istemesi olmalıydı. Nitekim o sırada yapımı süren Süleymaniye külliyesinin şantiye şefliğine onu getirerek yakınlaşmayı biraz daha perçinlemişti.

Bakî Efendi için ufuk açıcı bir deneyim oldu bu görev. Aylar boyunca Sinan Usta'nın taşı yan yana ve üst üste koyarken nasıl çıldırtıcı bir estetik yarattığını izledi; Sinan'ın taş ile yaptığını sözcükleriyle yapmaya çalışırken, onları yan yana veya üst üste koyarken anlam katmanlarını birbiri içine gizleye gizleye üslubunu oluşturdu, taş ustasına söz ile

nazireler yaptı. Sinan onun önünde bir semboldü. Her çeşmesine bir beyit, her sebiline bir kıt'a, her köprüsüne bir gazel, her hamamına bir murabba, her camisine bir kaside ile karşılık vererek biri taş ve mermer ile, diğeri de hece ve kelimeler ile divanlarını oluşturuyorlardı. Bakî, bütün o yıllar boyunca, ne yapsa Süleymaniye kadar muhteşem bir şiir yazamayacağını düşündü. Sinan Usta hep bir adım öndeydi. Yazık ki kader ona bu şiiri çok sonraları, büyük koruyucusu hükümdar öldüğü zaman, hüzünler ve gözyaşları içinde, bir terkib-i bend olarak söylete-cekti: Kanuni'ye ağıt.

***

Bir hıdırellez günüydü. Kanun koyucu Mavi Melek adlı köşklü kadırgasıyla Boğaziçi'ne gezintiye çıkacaktı. Bu kadırga pelesenk, sandal, öd ve ardıç ağacından yapılıp bin bir çeşit tezyinat ile süslenmişti. Bostancı ağa seyir için gerekli düzenlemeyi yapmış, saray erkanı ve harem dairesinden elli kişilik bir alayın bineceği kadırgayı surların Halic'e yakın Bahçe Kapısı'na bakan eşik taşına kıçtankara ettirmişti. Saraylı olmayıp geziye katılacak devlet erkanı ile saz heyeti ve şairler, daha önceden rütbelerine göre sahildeki yerîerini almışlardı. O gün ben, bir saraylı olarak, inci işlemeli bir cüz kesesinin sırma gergefi arasından ilk defa gördüğüm bu muhteşem alayın keyfini çıkarmayı düşünüyordum. Bostancı çavuşlarından birinin yılan dövmeli çıplak omzuna asılmış olarak kortejdeki yerimi almış, olup bitenleri dikkatle seyrederek sahile doğru ilerliyordum. Bir de bostancı çavuşunun ter kokusu olmasaydı...

Dünyaya yön veren bütün tanınmış yüzler orada gibiydi. Şeyhülislam, kazasker, vezirler, nedimler, musahipler ve alay çavuşları ışıltılı kaftanları, sülün ve tavus tüyü sorguçlarıyla seyredilmeye değer bir alay oluşturmuşlardı. Kanun Koyucu'ya savaş meydanlarından sonra eğlencede de neden Muhteşem denildiğini o vakit anladım. 25 çifte oturaklı Mavi Melek'te beyaz cepkenli 200 hamlacı dörder dörder küreklere yapışmış, gözlerini ayak parmaklarından ayırmadan bekliyorlar, hamlacıbaşı da yelkenin koluna yapışmış onları kontrol ediyordu.

Murassa koşumlu ve gümüş naili atların rahvan adımları, Bahçe Kapısı'nın taşlığında ritmik bir musikî gibi duyulmaya başladığında, hünkarın gelişini bekleyenler patikanın iki yanına dizilip alay-ı hümayunun geçişini beklediler. Önde Yeniçeri ağası, sonra Damad İbrahim Paşa,

ardında Şeyhülislam Kemalpaşazade, onun arkasında koruma görevlisi yaya peykler ve solakları arasında Kanun Koyucu'nun doru atı geliyordu. Sonra harem ağası ve hanım sultan, ellerinde bohçalarıyla halayıklar, cariye ve harem takımı yürümekteydi. Saraylıların en arkasındaki Kıbrıs eşeğinin sırtında da eşeğe ters bindirilmiş olduğu için geride kalanlara dil çıkararak onlarla alay eden bir arşın boyundaki soytarı vardı. Sultan onun bu yaptığını bilseydi şüphesiz eşeğe değil de haşan bir katıra bindirir, sonra da tek ayağını üzengiye bağlatıp yüreğine korku salardı.

Kanun Koyucu, güzergâhın iki tarafında birikerek kendisini selamlayan halkının arasından geçip kadırganın köşk kısmına varasıya kadar ön saftakilerden kimsecikler başını kaldırmadı. Arkada ona alkış okuyanları da solak çavuşları gözaltında bulunduruyor, ellerindeki değnekle sultanın geçişine yol açıyorlardı. Sonra protokoldeki rütbelerine uygun olarak devletlular birer ikişer kadırgaya binmeye başladılar. Harem halkının, kadırgaya uzatılan tahta iskelede dikkatle yürümeye başladıkları sıradaydı ki olan oldu ve ortalık birdenbire kadınların çığlık sesleriyle çalkandı. Bostancı çavuşu ile ben, haremlilerin hemen ardından gidiyorduk. Yanımızda da Mevlevi Çelebisi Hü-sameddin Efendi ile hünkarın süt kardeşi Şeyh Yahya Efendi vardı. Çelebi'nin uzun zamandır benim peşimde olduğunu biliyordum ve o sırada harem halkına yakın gitmesi emrolunan Yeniçeri ağasının atının bacağına bir çuvaldızı var gücüyle sapladığını benden başka kimse görmedi. Çok ince bir plan idi onunkisi. Yenikapı'ya yapılmakta olan mevlevihanenin inşaatını yavaşlatan Yeniçeri ağasını -ki ağa Bektaşi idi- attan ve tabii sultanın gözünden düşürecek, öte yandan o kargaşa sırasında beni kapıp terkisine indiriverecek, belki fırsatını bulursa birkaç gün dizelerim arasında cevelan edecekti. BC'nin bütün üyeleri gibi o da çok zeki bir adamdı. Bir atın ürkmesiyle çıkacak kargaşadan kim şüphelenebilirdi ki? Üstelik de atları ürkütebilecek zil ve davul sesleri, dalga çırpıntıları, martı çığlıkları, rengarenk giysileri içinde büyük bir insan kalabalığı, velhasıl her şey vardı sahilde.

Çelebi'nin planı beni elde etmesine yaramadı. Ama ürken küheylanın kadırgaya binmek üzere olan haremlilerin üzerine sıçraması bir hayırlı işe kapı araladı. Ezilmemek veya denize yuvarlanmamak üzere kaçışan cariyelerden birisi eşik taşı ile kadırga arasında devrilmek üzereyken, başını yere eğmiş olarak beklemekte olan ilmiye sınıfından, otuz yaşlarında bir

sarıklı efendi refleks ile önce onu bileğinden, sonra da belinden yakalamış ve düşmekten kurtarmıştı. Çığlıkların geri kalanı, cariyeyi can havliyle de olsa kucağına alan bu kara kuru, eğri burunlu hocanın cüretkârlığı üzerine salıverildi. Padişah meclisinde hiç olmayacak şey olmuş, hademe ait bir cariyeye bir nâmahrem dokunmuş, hatta dokunmakla kalmamış onu kucağına almıştı. Düşen ile yakalayan olayın şokunu atlatıp kendilerine geldiklerinde, bu sefer de töreye göre çekecekleri cezanın şokuyla sarsıldılar. Cariye oracıkta bayıldı. Genç hoca da tek dizi üzerine çöküp ellerini kadırganın ibrişim puntellerine kenetleyip boynunu uzattı.

Kanun Koyucu önce cariyenin ayıltılması için hekime ve ebe kadına işaret etti. Sonra şeyhülislamı yanına çağırıp fısıl-daştılar. Kadırgada ve sahilde hayat durmuş gibiydi. Cariyenin yüzü gül suları ile yıkanıp kâfurlar koklatılarak kendine geldiğinde, onu Mavi Melek'e aldılar. Sonra hünkar eşik taşma kadar gelip cezasına ferman bekleyen genç hocanın ellerinden dostça tutarak kadırgaya bindirdi. "Üzülme mollam!" dedi, "Bu hanımı sana bağışladım, helalin olsun." "Efendi hoca, bunca şahit önünde nikah kıymış miydin hiç?" diye eklemeyi de unutmadı Şeyhülislam Kemalpaşazade'ye bakarak.

Cariyenin adı Tutî (Papağan, Dudu) idi ve kaderin garip tecellisi, o gün Tutî Hanım'ı denize düşmekten kurtaran adama da Karga Bakî diyorlardı. Ahmed Usta'nın ciltevinde ziyaretime gelen şair Mahmud Abdülbakî Efendi'ydi bu; İstanbul Türkçesi'nin en müstesna şairi.

***

O günkü Hıdırellez seyrinin en çok anlatılan öyküsü, Gülistan adlı kitaptaki Karga ile Papağan öyküsü oldu. Hani bir karga ile bir papağanı aynı kafese koymuşlar da papağan "Tanrım!" diye şikayete başlamış, "Sana karşı hangi suçu işledim ki bir ayna karşısında şeker çiğnemek varken beni bu kara suratlı, kara işli, kara giysili karga ile aynı kafese koydun?" O sırada karga da diyormuş ya hani, "Yüce Yaradan! Benim nasıl bir yazgım var ki bir yıkık duvar üstünde arkadaşlarımla sekiyor olmak varken, beni bu kendini beğenmişe mecbur ettin!."

Aradan yıllar geçti, Bakî Efendi en güzel şiirlerini Tutî Hanım'ın ilhamıyla yazdı. Şiirlerindeki nazik hayaller ve yaşama coşkusu, bu asil

cariyenin berrak yüzünden yansıdı divanının sayfalarına. Pek çok şiirini ilk defa ona okudu, pek çok güzel şiiri ilk defa o duydu. Bakî'nin şiirleriyle Tutî'nin omuzlarına İstanbul'un gözyaşları döküldü; sevinçleri yığıldı. Şen sahnelerin, şuh meclislerin bu serbest, atılgan, nükteci ve kalbindekini kolaylıkla diline getiriveren adamı, Tutî Hanım sayesinde aşkı çok yüksek bir medeniyet tecrübesi haline dönüştürüp anlattı. Efendim Fuzulî'nin yoğurduğu soyut fikirler ve uzak hayaller yerine o, İstanbul'un baharlarını, kışlarını, mehtaplarının aşkını yaşattı şiirlerinde. Aşk, tabiat ve şarap, onun dizelerinde ince bir zevke dönüştü, şiir diline bir ahenk, bir akıcılık getirdi.

Bakî, Efendim Fuzulî'yi hatırlaüyordu bana. Benim bulunduğum meclislerde en çok onun şiirleri okunmakta; dedikoduları yapılmaktaydı çünkü. Şimdilerde ihtiraslarına mağlup bir adam artık. İki yıl evvel Tutî onu bırakıp çıktı en büyük yolculuğuna. Geçen yıl da Anadolu kazaskerliğinden azledildi ve şimdi eski dostu Sun'ullah Efendi ile şeyhülislamlık makamına oturmak için bir soğuk savaş yaşıyorlar. Tutî'den olma iki oğlu delikanlı çağındalar.

Bakî Efendi'yi, hayatının hiçbir döneminde, Kanun Koyucu'nun öldüğü günkü kadar ağladığını gören olmamıştır. Türk şiirinin anıtlarından sayılan ünlü "Kanuni Mersiyesi"ni o sonsuz acı ile yazdığı için olsa gerek, okuyan herkesi ağlatır. Muhteşem sultanın tahtında torununun, oturduğu bugün bile, aradan bunca yıl geçmişken, ağıtı her kim okusa gözleri hâlâ dola-geliyor. Hani demişti ya Bakî Efendi:

Hurşîde baksa gözleri halkın dola gelir

Zira görünce hatıra ol mehlika gelir

Yani ki, "Güneşe bakınca halkın grjzleri dolageliyor... Elbette ya! O yüzü güneş olan sultanı hatırlıyorlar (ve onun acısıyla gözlerine yaş hücum ediyor)..."

Benim efendim eğer Fuzulî olmasaydı; en ziyade Bakî'ye efendim demek isterdim ve bu da ona çok yaraşırdı. Leylâ ile olan öykümü Hilleli'den sonra bir de îstanbullu'dan dinlemek ne büyük bahtiyarlık olurdu benim için. Her ikisi de güzeller güzeli dizelerini dizerken parlak hayaller kurdular çünkü ve bakî kalan bu kubbeye bir hoş şada bıraktılar. Rânâ ve

parlak idi sözleri. Güneş gibi, ay gibiydi. Işık gibi, nur gibiydi. Efendim'in gün ışığı aşkının ateşi alınınca Bakî'nin nurlu geceleri başladı. Hani baharda güneş battığı sırada ay doğar ya!..

13

Bu Bab, Ceviz Ağacının Efsanesi Beyanındadır

Hikmet talebi mâlda Kârûn gibi şimdi

Hâhişgeri-i lokmada Lokman unutulmuş

Nabî

Mal mülk peşinde koşarak Karun gibi

yaşamanın adına hikmet diyorlar şimdi. O kadar

ki, lokma peşinde koşarken Lokman

Hekim'in öğütleri unutulup gitmiş...

Rukâl ile ceviz ağacının gövdesinde kalp atışlarımızın birbirine karıştığı gecenin sabahında, Ayasofya minarelerinden okunan ezanla kendimize geldik. Rukâl'in acıyla gerilen yüzünden, ayak bileğindeki kırığın soğumuş, ıstırabının da ciğerine işlemeye başlamış olduğunu arılayabiliyordum. Hatta şişmiş parmaklarını bir aralık eliyle yoklayıp derin derin inlediğini duydum. Ses çıkartmak istemiyordu. Ne de olsa burası sarayın dış bahçesi sayılırdı ve burada yakalanmak, ölümden korkunç bir akıbet demekti.

Sabahın alacakaranlığında belli belirsiz sesler duymaya başladık. Yakındaki kozbekçileri koğuşundan kandil ışıkları sızıyordu. Rukâl başını çıkarıp etrafı kolaçan ederken ellerinde ibrikler ile iki nefer, bizim saklanmakta olduğumuz ağaç gövdesinin on adım ötesindeki helaya geldiler. Beyaz iç donları ve konuşmalarından uykudan yeni uyandıkları anlaşılıyordu.

Saraydayken bunlardan birini Hazinedar ağaya bir sepet ceviz verirken görmüştüm. Başında, tepesi Mısır'daki piramitler gibi sivri, deve tüyünden keçelenmiş bir külah vardı. O zamanlar duymuştum; bunlara Kızbekçileri deniyordu.

Raviyân-ı ahbâr şu güne rivayet ve nâkılân-ı âsâr bu nev'a hikâyet ederler ki Fatih Sultan Mehmet Han bu sarayı yaptır-¦ diktan birkaç ay sonra, gecelerden bir gece, tıpkı Rukâl gibi, haremdeki cariyelerden biri, bilinmez hangi nedenle, o zaman daha alçak olan duvardan atlayarak kaçmaya çalışmış, bu sırada Darphane kapısı yanında bir garip derviş kendisini görüp yardım etmiş ve onu hemen kapmm yanındaki asırlık ceviz ağacının gövdesindeki kovuğa saklayarak Babüssaade ağasına haber ulaştırıp sağ salim saraya dönmesini sağlamış. Dervişin bu dürüst hareketi padişah tarafından duyulunca huzura çağırtılıp kendisine ne istediği sorulmuş. O da hem geçimini sağlamak, hem de rahatça Allah'ı zikretmek üzere bu ceviz ağacının yanına bir ocak yapılmasını ve oraya bir görev bağlanmasını istemiş. Padişah is- * ~ tenilen yere Kızbekçileri adıyla bir ocak yaptırıp idaresini dervişe vermiş ve saray bahçesinin korumasına da bakmak üzere hizmetinde 40 kişi görevlendirmiş. Türklerin ilk bilinçli çevrecileri sayılan bu adamlar Boyabat, Kargı ve Elûs kazalarından gelmiş kırk kişiymiş. Bunlar bahçedeki çınarların arasına armut, zerdali, kayısı, dut ve üzüm asmaları ile sıra sıra yeni ceviz fidanları dikmişler. Dutların sarısı, moru, beyazı ve siyahından ayrı ayrı pekmezler, üzümlerden şıralar yapıp padişaha ikram ederlermiş. Zamanla nesiller değişip dervişler paraya tamah eden ikiyüzlülere dönünce üzüm asmaları ve dut ağaçları kurumuş ve yalnızca ceviz ağaçları kalmış. Cevizlere o zamanlar "koz" denildiği için burada görevli neferlere de halk "Kızbekçileri" yerine "Kozbekçileri" der olmuşlar. Bizi o gece yağmurdan koruyan ceviz ağacı, işte o dervişin eliyle diktiği bahçenin en yaşlı cevizi idi.

İki kozbekçi neferi heladan koğuşlarına döndüklerinde Rukâl, "Gökyüzü iyiden iyiye aydınlanmadan derhal buradan uzaklaşmam gerekiyor!" diye düşündü. Bohçasını bağrına bastırıp eteğini beline bağladı ve başını kovuktan çıkarıp şafağın sesini dinledi, ilk adımını atmıştı ki acı ile kıvranıp yere yığıldı. Ayak bileğindeki kırık, gece boyunca soğumuş ve gitgide artan acıyı ta parmaklarının ucundan hisseder olmuştu. Rukâl'in anlık iniltisini ıslak bir dal parçasının çamura gömülme sesi takip etti ve alacakaranlığı "Kim var orada?" diyen laubali bir ses yırttı. En yakın çınarın gövdesine işemekte olan iriyarı bir kozbekçi neferinin, Patlak Memi'nin sesiydi bu ve çok geçmeden başımıza dikilivermişti. Korkunç yüzünden elmacık kemikleri fırlamış, derin iki kuyuyu andıran gözlerinin akı içinde karası, çeper görünümlü iki benek gibi düşmüş bir adamdı Patlak Me-mi.

Azman bedeni üzerinde iri kafası ile o anda çok korkunç bir mahluk gibi görünmüştü gözümüze. Bir eliyle uçkurunu bağlamaya, diğer eliyle de kuşağındaki yatağanını kavramaya çalışarak konuşmaya başladı. Sözcükler ağzından dağılarak çıkıyor, belli belirsiz küfürler ediyordu. Akşamdan kalmışların mahmurluğuyla zor konuşuyor gibiydi. "Sen de kimsin bre?!" demişti heyecan dolu bakışlarla Rukâl'e. Elleri devamlı oynuyor, zihnindeki düşünceler, onu bir suçlu gibi yakalamak mı, yoksa bir saraylı gibi hürmet göstermek mi gerektiği konusunda tedirginlikle gelip gidiyordu. Rukâl'e baktıkça ve onun yüzündeki acıyı gördükçe acıyası geldiğini, sonra da güzelliğini fark edip onu bir dişi olarak görmeye başladığını fark ettim. Birkaç dakika kekeleyerek bir şeyler sormaya, Rukâl'in neden burada olduğunu, başına neler geldiğini öğrenmeye çalıştı. Ayağındaki acının zaten onu bir yere kaçamaz konuma düşürdüğünü gördüğü için de içi rahattı. Kendince ona kur bile yapmaya başlamıştı. "Bu adam" dedim içimden "Rukâl'i korumak yahut himaye etmek mi istiyor, yoksa ıslak bedenini kucaklamak mı?!.." Patlak Memi kıyafetine bakarak Rukâl'in saraylı olduğunu ilk bakışta anlamış ve aklında bin bir plan kurmaya başlamıştı. Gitgide tedirginleşen tavırlarından onu hiç görmemiş olmayı istediği anlaşılıyordu. Çünkü karşısında duran kadın bir ateş külçesi idi. Dokunan herkesi yakabilirdi. Saraya ait bir kadınla değil konuşmak, onun yüzüne bile bakmak bin bir çeşit sorgu sual gerektirirdi. Bu kadın da nereden çıkmıştı şimdi?!.. Ve ne kadar güzeldi.

14

Bu, Karanlıklara Gözümü Açtığım ve Kaderimden Kederime Kaçtığımdır

Takrir edemem çektiğim âlâmı felekten

Zira ki onun zikri de bir güne elemdir

Tarihçi Râşid

Felekten çektiğim elemleri anlatamıyorum.

Çünkü onu anmak da yine bir tür elemdir.

Şehrin öteki yüzü hiç de Rukâl'in hayal ettiği gibi değildi. Bulunduğu odanın küçük penceresinden gizli gizli baktığı sokaklardaki hayat, sarayın dışındakinden çok farklıydı. Burada yaşamın daha zor olduğu anlaşılıyordu. Surların dışında otla-yan sürülerin çıngırak seslerine içerdeki sokak köpeklerinin ve oynayan çocukların gürültüleri karışıyor; onları arada sırada bir seyyar yoğurtçunun yüksek perdeden söylediği "Yoğuuurdum süt kaymaaak!" feryadı bölüyordu. Yedikule sur kapısındaki gümrük görevlilerinin koğuşuna bakan bir han odasında olduğumuzu neden sonra anladık. Bütün gün içeriden dışarıya, dışarıdan içeriye gelip gidenlerin kontrol ve yoklamalarının yapıldığı sur kapısı akşam ezanları okunurken törenle kapatılıyor ve dışarıdaki su kanalının üzerine asılan köprü bocurgatın büyük gıcırtısı ile kaldırılıyordu. Arada sırada bir cenaze alayı sur dışındaki mezarlığa bir ölü götürüyor, bazen bir saman arabası, bazen sebze yüklü bir kağnı kontrol edilerek içeriye alınıyordu, öğlen saatlerinde köpek ve kedi kovalamacasının hırıltılı çığlıklarını bir ciğer satıcısının, omzundaki sırıklara asılı sığır ve koyun ciğerleriyle bağırarak geçmesi izliyordu. Geceleri sur kapılarındaki nöbetçilerin devriye sesleri duyuluyor, belli aralıklarla sessizliği değişik perdelerde ve her defasında başka makamdan söylendiği hissi uyandıran "Yekdir Allah Yeeeeek!..." nidaları dolduruyor, bu sesler birbirini kovalarcasına surlardaki bütün nöbetçiler tarafından sıra ile tekrarlanarak kentin çevresini dolaşıyordu.

Güneşin, sur bedenlerinden şehre dökülen son ışıkları da boşlukta eridiğinde, sokağa çıkma yasağının başlamak üzere olmasının telaşı ile insanlar hızlı adımlarla evlerine yöneliyor ve dışarısı birden sessizleşiveriyordu.

Rukâl ile kaldığımız hanın arka sokağa açılan kapısı bugün her zamankinden daha erken kapatılmıştı. Bütün gün nöbetçilerin kontrollerinin daha sıkı yapıldığı gözlerden kaçmıyordu. Sokaklarda bizim bilmediğimiz bir şeyler olduğu kesindi. Zavallı Rukâl'in, bütün mobilyası bir küçük sedirden ibaret olan odanın taş zemininde, aksayan ayağıyla pencere ile kapı arasında gidip gelişinin ve kâh kapıyı dinleyerek, kâh pencereyi gözleyerek bin bir düşünce içinde karamsar ve uykusuz bir geceye daha başlayışının üçüncü günüydü. Kapı eşiğinde duran su testisi boşalmış, odada yiyecek adına bir kuru somun parçasından başka bir şey kalmamıştı. Rüzgâr şiddetini arttırmış, pencere pervazlarından ıslık çalarak içeriye dolmaktaydı. Yatsı cemaati dağılmış, sokaklar ölüm sessizliğine bürünmüş, Rukâl'in beklediği Patlak Memi yine gelmemişti. Yorgunluk ve açlık başını döndürüyordu. Buraya geldiğimiz gün bir çıkıkçı nineye sardırılan ayağındaki ağrı gittikçe şiddetleniyordu. Kandilin yağı bitmek üzereydi. Gecenin bir yansında kapı iki kısa iki uzun aralıklarla çalındığında Rukâl bitkinlikten bayılmak üzereydi. Gücünü toplayıp kapıyı dinledi. Aynı şifre yinelendiğinde usulca mandalı kaldırdı. Koridorun solgun ışığında ufak tefek bir adam fısıltıyla, "Korkma bacım, sessizce hazırlan, hemen gideceğiz." diye emrederken usulca içeriye süzüldü. Bu adam Patlak Memi değildi ama kendisine "Bacım!" demişti. Bu onun olup biteni bildiğini ve kendisini tanıdığını gösteriyordu. Çünkü Rukâl, üç gün evvel akşam vaktinde buraya bir erkek kılığında takma bıyık ve sakallarla girmişti. Hancı bile odayı kiraladığı kişinin bir kadın olduğunu bilmiyordu. Gelen kişinin "Bohçanı al, sokucu akrepler peşimize düşmeden çıkalım buradan!" emri Rukâl'i başından bir kazan kaynar su dökülmüş gibi etkiledi. Çaresizdi, ne denilse yapmak zorunda olduğunu hissediyordu. Bir Caferi kıyafetini andıran üstlüğünü giydi ve ayaklarının ucuna basarak gizlice koridoru geçtiler. Bir an yüreği bu heyecan ve korkuya dayanamayacak sandı. Gelen adam bütün sorularını cevapsız bırakıyor ve "Yolda anlatırım!" diyordu. Birkaç dakika içinde kapıya yaklaştıklarında adam elinde taşıdığı meşin torbanın dibinden arayıp çıkardığı bir keseyi hancının eline tutuşturup arka kapının sürgüsünü açtırdı. Sokağa süzüldüklerinde ise

birkaç köpeğin havlamasına, hanın ön kapısının yumruklandığını gösteren sesler karışıyordu.

Yüzlerini yalayan rüzgâr her şeyi biliyordu ve olanlar en az bu rüzgâr kadar sertti.

***

Bostancıbaşının zülüflü baltacılar koğuşunda yaptığı gizli oturumda onaltı gizli servis hafiyesi yer alıyordu. Rukâl'in ortadan kaybolduğunun anlaşıldığı ikinci günde bu olay sarayda büyük bir skandala neden olmuş, Sultan Murad-ı Salis'in kızla-rağası önce azledilip sonra cellada teslim edilmiş, bostancı ağaya da gerekli araştırma için "Ya cariyemiz, ya başın!" denilerek ancak üç gün mühlet verilmişti. Sarayın muhafazasından sorumlu olan bostancı ağa da adamlarından ikisine çarşaf giyindirip mahalle kadınlarının arasındaki dedikoduları dinlemek üzere esir pazarına birini, kadınlara vaaz eden camileri dolaşmak üzere de ötekini göndermiş, ayrıca iki adamını da Samatya ile Cibali civarını dolaşıp kapılarında davul asılı kötü şöhretli evleri kolaçan etmelerini, kanun kaçaklarının saklandığı Fener'deki Çivit boyalı konaklara da uğrayıp durumu kolaçan etmelerini söylemişti, istihbarat çavuşlarından en yetenekli ikisinin İstanbul hanlarını dolaşmaya, Üsküdar'a yolcu taşıyan sandalcıları sorguya çekmeye yollamış, ayrıca üç neferi de dilenci kılığında iskelelere yerleştirmişti. O gün bohçacı kılığında sur diplerindeki genelevleri dolaşan iki kadın da yine bostancıağanın emriyle hareket ediyorlardı. Ağa, çolak ve topal olan adamlarından bir takım oluşturup âmâ rolüyle goygoycu Kalenderi dervişleri kıyafetinde akşam yeniden buluşmak üzere sokaklara salmayı da ihmal etmemişti. O gün bostancıağanın huzuruna dilencilerin, terzi esnafının, bedestendeki kuyumcuların ve bekâr odalarının kethüdaları birer birer girip gizlice kendilerine durum bildirilmiş ve devlet adına yine gizlice arayacakları kişinin bir cariye olduğu söylenip kimseye sezdirmeden araştırma yapmaları emredilmişti. Yatsıdan sonra fenersiz sokağa çıkma yasağı bostancı ağanın işini kolaylaştırıyor ve gece boyunca aramak istediği yerlere ellerinde kırmızı mürekkep ile basılmış üç hilal damgalı özel izinler bulunan adamlarını gönderebiliyordu. Rukâl ile Yedikule'deki hanın arka kapısından çıktığımızda kapıyı yumruklayanların BC tarafından üzerimize

salındığını sanmakta yanılmıştım; bu gelenler bostancı ağanın adamları olmalıydı.

Öte yandan valide sultan, yeniçeri ağasıyla gizlice görüşüp "Rukâl denen yosmanın derhal bulunup gerekenin yapılması" talimatım vermekte gecikmemiş. Bu durumda yeniçeri ağasının ilk yaptığı işin, bostancıağayı huzura çağırtıp, gelişmelerden ilk önce kendisinin haberdar edilmesini istemek olduğunu söylemeye gerek yoktur sanırız.

***

Rukâl ile ceviz ağacının gövdesinde sabahladığımız gün, bizi bulan kozbekçisi Patlak Memi, bu güzel kadını tıpkı ocaklarının kurucusu ve pirleri olan iyi yürekli adam gibi önce saraya teslim etmeyi düşündü. Ne var ki kendisine yüzlerce soru sorulacağından da korkuyordu. Rukâl'in parmağmdaki zümrüt kaşlı yüzüğün çekiciliğine dayanamadığı bir an gelince de "Ocağın kurucusunun canı cehenneme!" diyerek bizi bir gün boyunca aynı ağaç kovuğunda sakladı. Toprak bir çanakta sıcak çorba ile Rukâl'in ayağına yakı diye sarmak üzere kuyruk yağı bile getirdi. Ertesi gün akşam nöbetini tutmaya gönüllü olup her şeyi göze alarak Rukâl'e önce bir erkek kıyafeti giydirdi, başına bir barata, yüzüne de bıyık ve sakal uydurup canının acımasına aldırmadan kan tere batmış vaziyette İstanbul'un çamurlu kenar sokaklarından Aksaray'a, orada gündüzden tedarik ettiği atlara binerek boş çayırları geçip Koca Mustafapaşa sahilinden Samatya Ermeni mahallesi yoluyla Yedikule'deki bekâr hanına götürdü. Yolda bir yandan anlatıyor, kendisini Megrilistan'a kadar götürecek bir arkadaşından söz ediyor ve gemiyle önce Alaiye'ye, oradan da adresini vereceği bir esirci aile yardımıyla baba ocağına gideceğini söylüyordu. Alaiye'de onunla ilgilenecek aileye teslim edilmek üzere bir mektup yazıp arkadaşına verecekti. Söylediğine göre her şey yolunda giderse iki aya kadar annesine kavuşabilir, doğacak şehzadesini orada büyütebilirdi.

Bütün bu yaptığı iyiliklerin karşılığını da yurduna vardıktan sonra Rukâl kendisi takdir edecekti artık. Üstelik satır aralarında ima ettiğine göre bu firar sarayda duyulunca, Rukâl onun yaptığı bu iyiliğin karşılığını daha iyi ölçebilmeli, ileride ona vereceği hediyeyi daha iyi takdir edebilmeliydi.

Yatsı ezanları okunurken hana vardıklarında Patlak Memi, bir çıkıkçı kadın getirip Rukâl'in ayağını sardırmıştı. iyi kalplilik ve âlicenaplık gösteren her erkek gibi o da zavallı Rukâl'i kendisine inandırmış olmanın huzurunu taşıyordu ve "Ben şimdi gizlice gidip nöbetime devam edeceğim. Yarın gelir, kapıyı iki kısa, iki uzun aralıkla vururum; benden başka kimseyle görüşmeyesin!" diye tembih ederken de onu sahiplendiğini imaya çalışıyordu. O gece Patlak Memi handan kaçarcasına uzaklaşırken Rukâl yapayalnız kalmış olmanın acısını ilk kez tadıyor ve bana sarılarak teselli bulmaya çalışıyordu. Ben onun can eğlencesi, sevinci, kederi, umudu ve hayalî idim.

* * *

Nefes nefese bir kaçıştı bu. Topkapısı surlarına bitişik Rum kilisesinin duvarı dibinde birkaç dakikalığına hem dinlenip hem Rukâl'in ağrısı gittikçe artan ayağını yeniden sararken, "Ben" dedi adam, "Memi'nin ocakdaşıyım. Bana Alapaça Temür derler, iki gün sonra seni Antalya'ya gitmek üzere olan bir kalyona bindireceğim. Şimdi Fener'de kız kardeşimin evine gidiyoruz. Orada ayağına yakı vuracaklar. Ha unutmadan, kuşağımda bir mektup var. Alaiye'de bulacağın aile için. Limana vardığımızda mektubu sana vereceğim ve sen de bana L&M kitabını vereceksin."

Rukâl ne fikir yürütecek, ne de itiraz edecek konumdaydı. Kaderinin benim kaderimle karıştığını nereden bilebilecekti ki!... Yalnızca içinden dua ediyordu. Hiç bilmediği bu adamdan kendisine zarar gelmemesi, Tanrı'nın kendisini koruması için dua ediyordu. Şu anda başına gelenlere boyun eğmekten gayrı elinden gelen bir şey olmadığının farkındaydı. Bir ara bohçasını yoklamak geçti içinden. Elleri bana dokunduğunda biraz rahatladı. O anda aklına "Bu adam L&M'in bende olduğunu nereden biliyor peki?!" sorusu geldi. Çünkü beni daha saraydan kaçmadan iki gece evvel kızlarağasından ödünç almıştı. "Eğer Alapaça bunu biliyorsa kızlarağası ile irtibatlı demekti. Bu da benim saraydan firarımın farkına varıldığı anlamına gelir. O hâlde bu adam belki de hükümdarımın adamıdır ve beni geri götürecektir. Eğer geri gidersem bütün olanları ve karnımda taşıdığım bebeği sultanıma anlatma şansım doğar. Eğer bu adam kadınefendiyle irtibatlı ise ölüme gidiyorum demektir." Rukâl, zihninde "Eğer..."leri çoğalttıkça çoğalttı. Bütün olasılıklara bir de benim ve BC'nin olasılıkları

eklenince hiçbir şeyin berrak olarak anlaşılmasına imkan kalmıyordu. Bana göre peşimizde-ki adamlar, hiç kuşkusuz BC'nin adamlarıydı. Sultanın bu firardan haberi olsa bile o bir cariyenin kendisine ihanet ettiğini düşünüp belki de erkeklik gururunun bütün incinmişliğiyle onu gözden çıkaracak, boynunun vurulmasını isteyecekti. Karnında bir şehzade taşıdığını ve onu yaşatmak için böyle bir kaçışı planladığını nereden bilecekti ki! O yükseklerde bir adamdı, bu entrikalardan pek çoğundan haberi hiç olmazdı. Hele BC'den ve BUAM'dan bırakınız haberdar olmayı, böyle bir gizli teşkilatı havsalası bile almazdı. Onun meddahları vardı, öyküler anlatıp kendisini eğlendiriyorlardı. Devleti yöneten adamlar da her şeyi güllük gülistanlık gösterdikleri için ülkede bir problem yok sayılıyordu.

Peşimizdeki adam bana çoktandır aklıma gelen ama hep zihnimden uzaklaştırdığım bir düşüncenin gerçek olabileceğini gösteriyordu. BC benim Osmanlı sarayında durmamı artık uygun bulmuyor olabilirdi. Nitekim saray beni koruyamamış, masum bir cariye bile hiçbir özel amacı olmadan beni surların dışına çıkarabilmişti. BC ikinci defa böyle bir tehlikeyi göze alamazdı. Rukâl'i limana götürdüğünü söyleyen bu adam mutlaka BC'nin kiralık figüranlarından biriydi ve beni kim bilir nereye götürecek, Rukâl'e kim bilir neler yapacaktı?! Ürpertim soğuktan değil, bu düşünce ile içimin üşümesindendi.

Rukâl ve ben... İstanbul'un varoşlarında ve kötü mahallelerinde çaresiz kalmıştık, ikimizin de irademiz elimizde değildi, hakkımızda kararı veren de, uygulayan da başkasjydı. Çaresizlik, onun dizlerindeki dermanı ve omuzlarındaki yükü ağırlaştırıyor, benim ruhumu karabasanlara salıyordu. Zavallı cariye, bir gece evvel uyku perisini küstürdüğünde benim satırlarım arasında teselli ararken okuduğu bir gazelden aklında kalan beyitleri mırıldandı içinden ve sultanı bütün bunlardan haberdar etmesi için ağlayarak Allah'a yalvardı. Sonra da adamın verdiği peksimetten ısırdığı lokma düğümlendi boğazında. Lokmayı yutabilmek için Temür'ün matarasından su içerken elini göğsüne bastırmış, küçük darbelerle yutkunmuştu. Çocukken babasının kilisesinde saçlarını okşayıp dualar ederek boynuna astığı tılsımlı muska değdi eline. "Aaah, babacığım!" diye iç geçirdi, "Sevgili babacığım! Ne talihsiz kızın varmış!" Bu muskayı yıllar yılı uzak hatıraların biricik anısı olarak en kıymetli varlığı gibi hep saklamış ve ona her dokunuşta Megrilistan'ı hatırlamıştı. O göğsünde durdukça içi

rahat ediyor, babasının hayalî gözünde canlanıyor, sanki kendisine ettiği duanın geçtiğine ve kiril harfleriyle yazılı bu isevî muskanın kendisini koruduğuna inanası geliyordu. Belki şimdi daha çok ihtiyacı vardı bu muskanın korumasına ve avucunda sıktıkça sıktı. Neden sonra avucunun içinde kendisini koruyacak başka bir şeyin varlığını da hissedip biraz ferahladı. Mutlu bir gecede, sultana okuduğu üç şiire karşılık kendisine hediye ettiği üç küçük pırlantaydı hissettikleri ve kaçacağı gece onları bu muskanın içine saklamış, fark edilmesin diye pamuk ile de çevresini doldurmuştu. Hatta muskanın gümüş zarfına tamah eden olmasın diye de onu değiştirip üçgen biçiminde balmumuna batırılmış bezlere sararak adi kaytandan bir ip ile boynuna asmayı ihmal etmemişti. Bu muska ve içindekiler, onun hem maddi hem manevi son hayat sigortası idiler ve avucunun içinde onu hissettikçe hayata bağlanıyordu.

Kilise duvarının kuytu bir köşesinde biraz dinlendikten sonra Alapaça Temür meşin torbasından iki kadın kıyafeti çıkardı. Bunlar siyah çarşaftan yapılmış altlık ve üstlüklerdi. Kılık değiştirmek üzere birini kendisi aldı, diğerini Rukâl'e uzatıp sırtını döndü. Alapaça soyunurken belinde tanıdık bir kayış görünce bütün olup biteni anladım ve ürperdim. Bu, Efendim Fuzulî'nin matarasının kayışıydı ve Alapaça'nın cepkeninin altında tesadüfen bulunmadığı açıktı. Keşke Rukâl'e, "Bu adam senin değil benim peşimde!" diyebilecek gücüm olsaydı. Üzerime bir hüzün bulutu çöktü.

Rukâl'in çıkardığı erkek kıyafeti ile takma sakal ve bıyığı duvarın dibindeki çalıların arasına saklayıp yeniden yollara düşüldüğünde nereye götürüldüğümüzü kestirmeye çalışarak sokakları bir bir inceledim. Arkamızda yeniçeri samsoncularınm koku ve iz bulmak üzere yetiştirilmiş köpeklerinin sesleri duyuluyordu. Rukâl'in kaderine ben, benim kaderime Alapaça hükmediyordu. Arkadan gelenler ise her zaman ikinci planda kalmaya mahkumdular. Bilgi güç demekti ve saltanat güç ile yönetilirdi. BC'nin gücünü hissetmeye başlamıştım. O sırada Rukâl, "İstanbul, Murad'ım Efendim'in sarayı dışında meğer ne zorlu bir şehirmiş!" diye geçirmekteydi içinden.

Ben, Efendim Fuzulî'nin kölesi, sarayda gül kokularına bülbül seslerine alışıktım, dışarda dikenler bağrımı kanatmaya başladı. Ve Leylâ'm acı çekerken çaresizliğimin sesini kimseciklere duyuramadım...

15

Bu, İncinin Denize Atıldığı ve Aşkımın Papa'ya Satıldığıdır

Ayıttı ol pert bir gün düşüne girüren bir şeb

Sevincimden nice yıllar geçiptir görmedim uyku

Zati

O periler güzeli, "Günün birinde, bir gece rüyana

gireceğim!'diye söz verdi... Bu sözün sevinciyle

nice yıllar geçiyor ki gözüme uyku girmedi!

Ben, Efendim Fuzulî'nin kölesi, bir Ceneviz kalyonunun sintinesinde nereye gittiğimi, nereye götürüldüğümü bilmeden ölümle boğuşuyorum. Yolculuk başlayalı üç gün oldu ve gittikçe daha çok başım dönüyor, daha çok içim bulanıyor. Taşıdığım aşkın ve öykünün ağırlığını taşıyamamaktan korkuyorum, ihanetle suçlanmaktan korkuyorum. Bilge Akeldan'ın sırrını heder etmekten, BC dışında kimsenin bilmediği hazinelerin sonsuza kadar unutulmasından ve uzaya açılan kapıların hep kapalı kalmasından korkuyorum. Bir sandığın içindeyim ve zaman ilerledikçe çevremi saran tehlikelerin sayısı gitgide artıyor, iki önemli düşmanım var burada. Tuzlu su ve azgın fareler.

Dersaadet'ten ayrılmanın hüznü içimi burkuyor. Julian takvimine göre Eylül sonlarında olduğumuzu gemiciler konuşurken işittim. Yeryüzünün halifesinin yayınladığı menşura göre bugün Müslümanlar oruç tutmaya başlayacaklarmış. "Öyleyse hilal görünmüş olmalı!" diye düşünüyorum. Burada düşünmek için çok zamanım oluyor zaten. Yedikule zindanlarına tıkılmış tembel mahkumlar gibiyim. Duruyorum ve bekliyorum. Olacakları bekliyorum. Kâh 'olacak olur' diyorum ve kendimi teselliye çalışıyorum, kâh 'olacak böyle olmasın' diyorum, ıstıraba düşüyorum. Ramazan hilalini düşünüyorum. Efendim onun için bazen sevgilinin kaşı der ve bazen de âşıkın mihrabı. Oysa bir hilal bir dolunaya göre nedir ki?!., insanlar ne

kadar garip; tamlığın değil de eksikliğin yolunu gözlüyor ve gitgide eksilen hilali yeniden gördüğü zaman oruç tutuyor, bayram yapıyor, ay başlatıyor, yıl başlatıyor.

Akdeniz'in açık sularında fırtınaların bu denli sert, dalgaların bu kadar şiddetli olacağını ne gemimizin kaptanı, ne de şehirden çıkınca birdenbire vahşileşen, azgınlaşan ve insanlıklarını rafa kaldıran korsanlar biliyordu. Bense bir açık denizin ne olduğunu ilk defa tanıyordum..

Üç ambarlı kalyonda iki yüz kadar silahlı muhafız, kırk üç de mürettebat var. Ambarlardan biri fıçılar ve anforalarla dolu. içlerinde zeytinyağı, şarap, susam ve gülsuyu taşınan anforalar bunlar. Limandayken üst ambarın bölmelerinden birine konul mayı hayal ederek sıramı beklerken gördüm, gemiciler sırasıyla Halep kumaşları, murassa silahlar, İstanbul işi ok ve yay takımları, sahtiyan koşumlar, Kafkaslardan getirilmiş kürkler, İstanbul bedesteninde işlenmiş takılar, arastada yapılmış kamçılar, vurmalı ve telli sazlar ile gümüş yemek takımlarını korkuya dayalı bir tedirginlik ve özenle istifliyorlardı. Ben kapı eşiğinde sıramı beklerken, alt ambarda kafesler içinde Uzak Doğu papağanları ve muhabbet kuşları ile bölmelere bağlanmış arap atları ve cins köpekler ve tazılar görmüştüm. Yolculuk boyunca birbirlerini korkutmayı veya ürkütmeyi bir oyun haline getireceklerini bilemezdim elbette. Artık papağanların ne söylediklerini anlayamayacak kadar sesler birbirine karışmakta. Bunlara ses de denilemezdi aslında; yalnızca ahenksiz bir uğultu. Babil kulesini yapan işçilerin uğultusuyla ölçülebilecek bir ses bolluğu. Herkesin konuştuğu ama hiç kimsenin diğerini anlamadığı geniş salonlarda bile bunca gürültü bulunmazdı. Besbelli ki açık deniz dalgalarının gemi bordasına çarptıkça çıkardıkları sesler çıldırtıyor onları. Benim de içinde bulunduğum sandık, işte bu tepişip duran atların, havlamayı ve hırlaşmayı ritmik bir uykusuzlukla ölçen köpeklerin ve öğrendikleri onca sözcüğü unutarak ulu orta çığlıklar atan papağanların arasında kalmış durumda. Yazık ki kaptan ile serdümenden başka hiçbir canlı benim buradaki varlığımdan haberdar değil. Tıpkı, dalgalar kalyonumuzun bordasını dövdükçe cildimi çizik çizik eden elmaslar ve altınlardan haberdar olmadıkları gibi.

Çanakkale Boğazı'na bakan Sultaniye ile Kilitbahir hisarlarını geride bıraktığı sırada işaret ve alay sancaklarını fora ettirip korsan flamasını

tokalatan, ardından da mürettebatının teçhizat ve üniformasını değiştirten kaptan, açık denizde seyreden korsanlık yasalarına göre seyreden her gemi gibi birtakım hazırlıklar yapmaktaydı. Silahlar çıkarılmakta, silyon fenerlerinin üzeri kalın keçelerle kaplanmakta, geminin kaçmaya veya kovalamaya hazır konuma gelmesi için çaba harcanmaktaydı. Bütün bunları gemicilerin telaşlı ayak sesleri ile küfürlü ve tedirgin konuşmalarını dinleyerek arılayabiliyordum.

İç denizlerde ticaret bandırasıyla dolaşıp İstanbul limanına girerken konçimentosunu Galata'daki gayrimüslimler için şarap ve Balkapanı'nda satılmak üzere yemeklik yağ olarak açıklayan bu kalyon, gerçekte bir Musevi ailesine ait idi. Bayezid Han zamanında Engizisyondan kaçıp İstanbul'a sığınan Sevil-lalı bir aileydi bu ve büyük babaları Yasef Nasi, Sultan II. Se-lim'in danışmanlığını yaparak sarayda önemli bir yer edinmiş, sonra da ailenin genç kuşakları tercümanlık, hekimlik gibi görevler alarak saray ile yakın ilişkide olmayı sürdürmüşler. Nasi ailesinin bir kolu italya'da, diğer bir kolu Fransa'da imiş. Hepsi de deniz ticaretiyle uğraşıyor ve değişik şehirlerde ticari temsilcilikler alıyorlarmış. Fakat her korsan gemi gibi bunlar da kârlarını rüzgâra, denize ve diğer korsan gemilerine bağladıklarından bazen çok büyük kazançlar elde ettikleri halde bazen aylarca gemilerinden ses çıkmıyor, hatta bazı bazı gemileri diğer korsanlar tarafından da yutuluyormuş. Bundan elli yıl kadar evvel Nasi ailesinin büyükleri düşünüp hesap etmişler ve denizdeki hayatın, Musevi bir ailenin girebileceği ticarî risklerin çok ötesinde olduğunu görerek başka çareler aramışlar. Görünüşte ticaretle uğraşan kalyonları kullanarak uluslararası bir istihbarat örgütü kurmayı o zaman başarmışlar. Şimdi Akdeniz'de hakimiyetin durmadan el değiştirdiği yedi düvelden haç adına ispanya Krallığı, Venedik Cumhuriyeti, Roma'daki Papalık, Ceneviz, ingiltere ve Fransa ile hilal adına Osmanlı devletleri arasında bilgi alıp bilgi satıyorlar, dünya entelijansiyasını yönlendiriyorlardı. Zaman zaman kalpazan madeni paralar ile piyasalarda spekülasyonlar yaptırıyor, levanten altını denilen taler, Hind altını, Bisitî ve Abbasî altınlarını bu ülkelerin piyasalarında dolaştırarak, yahut keselerle götürüp keselerle toplayarak enflasyona ve ucuz alımlara yol açıyorlardı. Para keseleri kadar taşıdıkları kokain tablet ve hokkalar, esrar dolu anfora ve şişeler de bütün bu ülkeler arası haber alma işinde etkili oluyordu ve kalyonlarının hepsinde bu tür kaçak mallar ile altınlar için gizli bölmeler vardı. Her devlette bu aileden üst düzey bir

yetkili bulunuyor, her kral yahut hükümdar bu aileden birisini tanıyor ve kendi çıkarları için diğer devletler hakkında bilgi toplaması karşılığında ona sandık sandık paralar ödüyordu. Yasef Nasi'nin torunları çok iyi örgütlenmiş bir aile şirketi gibi çalışmaktan haz duyuyorlar, asla biri diğerinden daha çok kazanma hırsına kapılmıyordu. Bazen birbirlerini hiç görmeden veya dillerini hiç anlamadan doğup ve ölüyorlar, ama uzakta bir yerde kendi kanlarını taşıyan bir akrabaları olduğunu bilmenin güveni ile gizli belgeleri alıp satıyorlardı. Yedi düvelin her devletinde istenilen bilgileri değiş tokuş eden bir Nasi var idi. En değer verdikleri sırları, büyük dede Yasef'in "Aile olduğunuzu saklayın!" talimatıydı ve canları tehlikeye düşesiye kadar asla birbirlerini tanıyor görünmüyorlardı. Böylece kendilerinden bilgi satın alan devletlerin karşısında aile yerine kişiler, örgüt yerine hafiyeler bulunuyor; bu da gizli servislerin başka devletler aleyhinde planladıkları aşırı taleplerini yahut casus satın alma girişimlerinde akrabalık bağlarının tehdit unsuru olarak kullanılmasını bertaraf ediyordu. Haçlı ordularının papalık ile gizli bağını yönlendiren tapınak şövalyeleri bile Nasi ailesi kadar gizli bir aşk ile çalışmamışlar, kendi hayatlarını, hiç tanımadıkları uzak akrabalarının yaşamalarına tercih etmişlerdir.

Akdeniz yolculuğuna bir sandık içerisinde çıkmak istemezdim. Hele de alt güvertenin gizli bir bölmesinden geçirilerek sintineye yerleştirilmiş, çinko kaplanarak sızdırmazlığı sağlanmış bir sandık içerisinde boğulur gibi; yahut romantik dalga sesleri yerine atların ve papağanların seslerini dinleyerek Akdeniz seyrine çıkmayı hiç istemezdim. Sandıkta Papa'ya hediye edilmek üzere Kıbrıs'tan alınmış üç kutsal haç ve iskenderiye'deki çingenelerden ucuza kapatılmış tanrıça îsis'in bir karış büyüklüğündeki altın heykeli, Fransa kralına sunulmak üzere Mısır, Tunus, Cezayir gibi Doğu Akdeniz ve Mağrip topraklarında bulunan Osmanlı hakimiyeti hakkında hazırlanmış raporlar ve sultanın Akdeniz politikasıyla ilgili düşüncelerini içeren bir belge kopyası, İstanbul'da o günlerde konuşulmakta olan Akdeniz ile Şapdenizi'ni Süveyş'te bir kanal ile birleştirme projesi hakkında fizibilite raporlarının kopyaları, Sakarya-Sapanca-Izmit Körfezi arasında açılmak üzere kazı çalışmalarının başlatıldığı Karadeniz-Marmara Kanalı Projesi'nin nasıl geri durdurulabileceğine dair siyasî ve etnik rapor, Protestan Kardinallere hediye edilmek üzere içleri minyatürlerle dolu *Bin bir Gece Masalları, Tutîname ve Pança Tantra (Kelile ve Dimne)* çevirileri ile sultanların kişilik tahlillerini yapabilmek için kopyalanan divanları, Doğu

bilimini etkileyen pozitif bilim kitapları, Osmanlı medreselerinde okutulan kitaplardan ünlü hattatlara yazdırtılıp altınla ciltlenen birer master kopya, Grekçe, Süryanice, Latince ve Arapça tarih ve tıp kitapları, bitki köklerinden ilaç yapmaya yarayan şifalı bitkiler kitabı ve nihayet birkaç pırlanta ve yakut broş, kolye, sorguç ve mücevher kakmalı hançerler, benim yol arkadaşlarımdı. Ve ben, şiddetli lodostan kaynak yeri yırtılan, sonra da geminin kedi kadar büyük fareleri tarafından sık sık ziyaret edilen bu sandığa tamamen tesadüf eseri girmiştim. En azından şimdilik böyle düşünüyordum. Dedim ya, burada insanın düşünmeye çok zamanı oluyor.

Zavallı Rukâl, benim Leylâ diye sarıldığım mazlume... Hatırası ne kadar da gerilerde kalmıştı benim için. Aradan uzun asırlar geçmiş gibiydi. Onu çok özlüyordum. İstanbul'un salaş semtlerinde onsuz geçen her gecede sıcak göğsünü özleyerek teselli bulmaya çalıştığım saatleri de özlüyordum. Bir hamam külhanında BC'nin reisine teslim edilmek üzere beklediğim gün de, Alapaça Temür'ün götürdüğü evdeki ilk gecesinde umut ile korku arasında gidip gelirken de, hatta Giritli bir denizcinin yatağına çekilmek istendiği vakit, namus belası deyip ona teslim olmamak için boğuştuğu dakikalarda da hep ondan ayrılmamak, onu sahiplenmek, elimden gelse onu korumaktı emelim. Emel ile elem arasında yalnızca bir dizge farkı olduğunu o gün anladım. Zavallı Rukâl, ırzına geçilmek istenen hamile bir kadının acısıyla eteklerinden akan kanların üstüne yığılıp kalmıştı o sabah. Bu evde sık karşılaşılan olaylardan olduğu için evin sahibesi olan madam, derhal Balat'ta oturan güvenilir bir ebeyi çağırtıp gerekeni yaptırtmıştı. Kadın hastalıkları konusunda Galatalı Rum hekimleri aratmayacak kadar uzmanlaşmış olan ebenin, Rukâl kendine geldiği zaman söylediği son sözler, "Düşük yaptın kızım, birkaç gün dinlenmen gerekiyor." olmuştu. Rukâl'in, uğruna bütün hayatını maceraya sürüklediği şehzadesi, kan topundan bir cenin halinde, paslı bir leğen içinde, bilinmeyen bir mezarlığın duvarı dibine götürülüp atılıvermişti aç köpeklerin havlamaları arasında. O an Rukâl'in, ölmek istediğine, bunun için bütün varlığıyla dua ettiğine şahit olmuş ve bir öfkenin ne demek olduğunu anlamış, korkmuştum.

Alapaça, Patlak Memi'nin arkadaşı değildi. Bostancı ağanın hafiyelerinden biriydi ve BC'nin hikâyesini öğrenip altın ilah heykelleriyle dolu hazinenin peşine düşmüştü. Gizli araştırmaların ikinci gününde kozbekçilerini sorgulamış, Patlak Memi'nin nöbetini bırakıp gittiğini tesbit

ederek onu tek başına bir hücreye almış, ellerini ve ayaklarını bağlayıp burnundaki kılları teker teker cımbızla çekerek bir hayli işkenceden sonra bütün direncini ve düşünme yetisini kırmıştı. Konuşmasını sağlamak için önce ona bir sicimin ucuna bağladığı dikenli çivileri yutturmuş ve yemek borusunu yırtarcasına geri çeke çeke ölümle hayat arasında gidip gelmesini sağlamıştı. Patlak Memi küçük hesapların adamı olduğunu, can havliyle gerçeği söylediği zaman göstermişti. Nitekim Alapaça, kendisine söylediklerini başka kimseye anlatanlasın diye dilini ensesinden asılarak ebediyyen susturduğu zaman hâlâ ölmemek için yalvarıyor ve Rukâl'e küfürler yağdırıyor, onu gördüğü güne lanetler okuyordu. Alapaça hiç zaman kaybetmeden ve kimseye haber vermeden bir plan yapmış, bostancıağanın adamlarından hızlı davranıp Yedikule'deki hana gelerek Rukâl ile beni kaçırmıştı. Vardığımız randevuevi onun ortağı olduğu bir madam tarafından işletiliyor ve o da kendi bölüğünün bostancılarından bazılarını evin hem pezevenkliğini, hem fedailiğini yürütsünler diye orada görevlendiriyor, ücretlerini de kadın eti olarak ödüyordu. Patlak Memi'den öğrendiği Rukâl'in kaçış planını kendi çıkarları için yeniden formatlamak üzere Karaköy limanındaki Ceneviz kalyonunun kaptanıyla görüşmüş ve ona dünya güzeli bir kadından bahsetmiş, iki gün sonra gemi demir alacağı saatte getireceğini söyleyip üç kese Ceneviz altınını da peşin almıştı. Ne var ki Rukâl'in karnında sultanın şehzadesini taşıdığını bilmiyordu ve bebeğin düşmesi üzerine telaşa kapılınca Galata meyhanelerinden birine yol uğratmış, o gece küp dibinde sızıp kaldığı için bostancıağanın, İstanbul sokaklarına saldığı hafiyeler ekibini her akşam bir araya getiren toplantısına katılamamıştı. Alapaça'nın gelmediğini gören bostan-cıağa pirelenip bir hafiye de onun ardına takıvermişti.

Alapaça ertesi akşam Madam'ın evine geldiğinde izlendiğini bilmiyordu. Onu izleyen adam da aynı evden iki kadının kolkola çıkmasından şüphelenmeyerek uzunca bir müddet bekledikten sonra aklı başına gelip kadınların önce çamurlu sokaklardaki ayak izlerini iskeleye kadar incelemiş, birinin ayak izlerinin kadın olamayacak kadar büyük olduğunu görünce de kuşun kafesten kaçırıldığına hükmederek derhal bir sandal kiralayıp limana yollanmıştı. Limanda önce gizli servisin gözcüsünü buldu. Onu bostancıağaya haberci gönderip hareket etmek üzere olan kalyonun evrakını kontrol amacıyla liman muhafızlarını harekete geçirdi. Bu arada Rukâl elinde avucunda nesi varsa alınmış olarak sandaldan

kalyona adım atmak üzereydi. Tek eşyası olan bohçasında, birkaç parça giysi arasına sarıp sarmaladığı ben vardım ve diğer eli, terli ve diri göğüslerinin arasında iyiden iyiye ıslanmış olan muskasının üzerinde duruyordu. O sırada ne gideceği yeri, ne de başına gelecekleri biliyordu benim biçare Rukâl'im, Leylâ'm. Bildiği yahut bilmek istediği tek şey, artık bostancıağamn korkusunu bir daha çekmek zorunda olmayacağıydı. Gerçi hiçbir şeyin önemi de yoktu artık. Uğruna varolma mücadelesi verdiği sultanı da, karnında taşıdığı şehzadesini de kaybetmişti. Megril diyarına varasıya kadar benim varlığımla teselli bulmayı ve muskasmdaki mücevheri olsun kaybetmemeyi diliyordu.

Geminin iskelesine adım atar atmaz sandalcı ile birkaç tayfa, kalyon güvertesini solgun bir ışıkla aydınlatan fenerin altında ona yılışık yılışık sokulup bilmediği bir dilde "Ayak bastı parası!" dediler. Yolculuk ücretini istediklerini sanıp telaşlandı. Kendisini buraya getiren adamın ücreti ödediğini sanıyordu. "Tanrım!" diyordu içinden "Çileli başımda daha ne çileler gizledin Tanrım!" Kesesinde hiç akçesi yoktu. Yine de bir umutla elini belindeki kuşağa attığında kesesinin de yerinde olmadığını gördü. Telaş ile koynundaki muskayı mı, yoksa beni mi vereceğinde tereddüt ettiğini hissettim ve beni pırlantalarla tarttığı için onu bir kez daha sevdim. Elleri titriyordu, üşümüştü ve korkuyordu. Başı dönmeye başlamıştı. Kan kaybından halsizleşmişti. Ellerindeki ve dizlerindeki derman çözülünce bohçası yere düştü. O ana kadar orada benim varlığımı bilen bulunmuyordu. Belki Alapaça'yı takip eden adam... Güverteye köşebendim üzerine düşmüştüm ve az kaldı şirazem dağılacaktı. îlk defa canımın yandığını hissettim. Bu acı yere düştüğümden miydi, yoksa ondan koparıldığım-dan mıydı anlayamadım, ama gerçekten canım yanmıştı. Dizleri üzerine yığılan Rukâl kırık bacağındaki acılarla ayağa kalkarken beni yerden aldı ve eliyle sırtımı son kez okşayarak ayak bastı parası isteyen ızbandutlara uzattı. Aralarında Rukâl'ın acizliğine ve belki de güzelliğine yönelik kıskançlığa yorumlanabilecek kahkahalar atan bu serseri tipli adamlardan, dişleri tütün kullanmaktan simsiyah kesilen uzun boylusu onun koluna girmek istedi. Diğerleri hâlâ akçe diye diretiyorlardı. Rukâl onlara beni uzattığında ayrılık acısını peşin peşin tatmış oldum. Rukâl'den ayrılmak çok zor, hem de çok zor olacaktı. Bir Kays'm Leylâ'dan ikinci kez ayrılması mümkün müydü? İkinci Leylâ'dan da ayrılmasına canı dayanır mıydı Kays olanın? Eğer dayanırsa ve eğer ayrılış kader olursa,

Dicle kıyılarının yahut Necid çöllerinin Kays'ları beni kıskanmayacaklar mıydı? Ben bunları düşünürken kendimi yine yerde buldum. Hem bu kez, öfkeyle yere çarpılmıştım ve formalarımın dikişleri yerinden oynamış, iğne delikleri parşömenimde yuva yapmıştı.. "Altın" diyorlardı adamlar, "Altın istiyoruz!" Bu sefer canımın az önceki kadar yandığım söyleyemem. Direnme, alışma, tatma veya kanıksama denilen şey bu olsa gerekti. Sevgili için acı çekmek böyle oluyordu demek?!.. Biçare Rukâl, beni yerde koymamak için ayağındaki henüz iyileşmemiş kırığı unutup öyle bir atıldı ki, ıslak tahtalara kapaklanıverdi. Doğrulmak istediğinde sağ elinin işaret parmağının kanamaya başladığını fark etti. Kaptan olup biteni görmeseydi belki tayfalar onu para için hırpalayacaklar, üzerine saldıracaklar, ücretlerini sarkıntılık ederek alma yolunu tutacaklar ve o da parmağının acısıyla muskasmdaki tek sermayesini çıkarıp verecekti. Kaptanın emriyle dağılan adamların arasından çıkarıp kalyonun tek konuk kamarasına hapsettiklerinde Rukâl, ayağının acısına elindeki sızının eşlik ettiğini gördü, içyağı ile yandırılmış kandilin loş ışığında elinin kanamaya devam ettiğini ve bir damla kanın da benim üzerime damladığını fark ettiğinde çok üzüldü. Bu damla, ırmakların çakıl taşlarına benzeyen desenlerle bezenmiş ebrulu iç kapağımdaki sayfamın en berrak ve duru bölgesine, sultanın yanından döndüğü bir gecenin seherinde kara mürekkeple yazdığı bir "âh" sözcüğünün "he"sine teğet düşmüştü. "Ah"taki "h" harfi halka biçiminde olduğundan bu kan damlası onun kenarında sanki diğer yaprakları koparılmış bir gelincik lâlesi, bir şakayık gibi durmuştu. İşte o an Rukâl'in içi ezilmiş ve bu şakayıkın yapraklarını tamamlamak istemişti. Sonra siyah bir halkayı andıran "he"nin çevresine parmağından akmakta olan kanın üç damlasını daha koydu ve bu hüzünlü günbatımının orta yerinde, "ah"ı okutan düz çizgili elif harfinin dalında kırmızı bir gelincik bütün güzelliğiyle açıverdi. Tam da Diclenin serin yamaçlarında bıraktığım Leylâ'mın, daha ben parşömen iken önce Kays adını yazdığı ve sonra öpüp sildiği yerdi burası. Kendimi kaybedecek gibi oldum. Nasıl bilebilirdi burayı? Tam da Leylâ'nın dudağının değdiği yeri nasıl bilebilirdi? Sanki aşkımı keşfetmişti. Ah keşke aşkımın onu keşfettiği günden beri bu keşfedilmeyi beklediğimi fısıldayabilsem kulağına şimdi? Kan rengi hatıralarımı bir gelincik üzerinde çakıştıran bu mutluluk beni uçmaklara göndermiş gibiydi, iki sevgilim; Leylâ ile Rukâl gelincik üzerinde buluşmuş, dudakları yanağımda aynı noktayı öpmüştü. Ben Leylâ'yı mı; Rukâl'i mi daha çok sevdiğimi, yahut hangisinin hatırasına daha çok sahip

çıktığımı hiçbir zaman anlayamadım zaten. Leylâ'nın adının Rukâl olu-verdiği şu anda bunu bilmek de istemediğimi fark ettim artık.

Birkaç dakika sonra kaptan içeri girmek için izin istedi. Rukâl boynunu büküp oturmaktaydı. Daracık kamaranın lumbu-zuna başını dayayan kaptan, "Okumayı sever misiniz, madam?" deyiverdi hiç Rukâl'in yüzüne bakmadan. Bir kadının elinde kitap görmenin hayretiyle ağzından istemeden çıkmıştı bu sözler. Rukâl gözyaşlarını saklamaya çalışırken başını salladı ve kurumak üzere olan gelinciğin renklerine son bir kez bakıp "Şiiri severim!" diyerek beni gösterdi. "Bir müddet bende kalabilir mi madam? Sizin adınıza onu gemimde saklarım, içindekileri okuduğum zaman da konusu üzerinde tartışabiliriz hatta!" diyerek güvenini kazanmıştı kaptan Rukâl'in. Ama onun iznini ve vereceği cevabı beklemeden beni alıp kendi kamarasına götürmeyi de ihmal etmedi. Sonra da dil bilen hafiyelerinden ikisini çağırtıp benim dilimden ne anladıklarını sordu, üzerimdeki "*Kitâb-ı Leylâ ve Mecnûn*" adını ve saray kütüphanesine ait damgayı okuttuğu vakit Rukâl'e sorular sormak üzere tekrar kamaraya döndü. Galiba benim saraya ait olduğumdan kuşkulanarak Rukâl'in de saraylı olabileceğini düşünmüştü. Zeki adamdı kaptan. Eğer tahmin ettiği şeyler doğru ise Rukâl üzerine yaptığı alışverişin müthiş bir aptallık olduğu gerçeğiyle yüzleşmeye hazırlanmalıydı. İşin doğrusunu Ru-kâl'den öğrendiğinde de derhal saraya haber uçurmak istedi ama güvertedeki seslerden zaten liman muhafaza şalopasmın gemiye aborda olmak üzere olduğunu gördü.

Ertesi sabah Üsküdar sırtlarından gün doğarken kalyon limandan ayrılmak üzere demirlerini topladı.

Sarayburnu ile Kızkulesi arasından geçtiğimizde kaptanın kamarasından Rukâl'in son çığlığını duydum. Onu sorgulamak üzere gemiye binen üç yeniçeri zabiti, gerekli bilgileri aldıktan ve elem dolu macerasını öğrendikten sonra temiz hava alması için kalyonun tavlon güvertesine çıkarmış ve güya yalnız bırakmışlar, gemideki yolcuların denize atlamasını önlemek üzere hemen oracıkta bir denizcilik kanunu uydurarak ayağına 50 okkalık bir gülle zincirlemişlerdi.

Rukâl, iskele bahçeliğine açılan puntellere tutunup sevdiği adamı bıraktığı Topkapı Sarayı'nı seyretmeye başladığında, yıllarca içinde

yaşadığı yeri denizden ilk defa gördüğünü fark etti ve bacalardan tütmeye başlayan dumanlar, onun gözlerini buğulandıran bir hüzün oluverdi. Ne var ki bu hüzün de uzun sürmedi ve bir anda kendini boşlukta buldu. Son çığlığı Topkapı duvarlarında yankılandığı sırada tutunduğu puntelin zinciri elinde duruyordu ve ayağındaki gülle onu Boğaz'in dibine doğru hızla çekmekteydi.

Meğer o gece bostancıağa Rukâl'in izini bulduklarını Yeniçeri ağasına haber vermiş, o da "Bizzat ben kendim ilgileneceğim!" talimatıyla diğer adamları ve hafiyeleri kalyondan uzak tutup üç zabitini göndererek kendisi ilgilenmişti.

Zabitlerden ikisi Rukâl'e sorular sorarken komplo uzmanı olan üçüncüsü kalyon iskele bahçeliğine yakın puntellerden birinin halkalarını gevşetmiş, onun hemen önüne de 50 okkalık bir gülle koymuştu. Gülle denize eğimli olarak yerleştirilip fren görevi yapmak üzere önüne küçük bir fünye yerleştirilmiş, fünyeye bağlanan gizli bir misina da alt ambara kadar uzatılmıştı. Bu misinanın hızla çekilmesi hem gülleyi harekete geçirecek, hem de korkuluk*görevi yapan punteli yerinden kurtaracak bir düzeneği çalıştıracaktı. Geriye yalnızca kurbanın buraya getirilip puntele tutunduğu anı gözlemek kalıyordu. Uydurma denizcilik kuralı da komplonun bir parçasıydı elbette.

Ertesi gün haberciler Bâbıhümayun'dan içeriye "gizli" kaydıyla iki ayrı mektup götürdüler:

"Devletlû, saadetlû, fehâmetlû efendim hazretleri,

Rukâl nâm cariye-i kemterâneniz Ceneviz keferesinin şarap hamulesi taşıyan üç ambarlı kalyonuna iltica ile dünkü seher vaktinde nefsine kıyarak Marmara sularında mâhîler zümresine karışmıştır. Allah rahmet eylesin. Kozbekçi neferlerinden Patlak Memi, yeniçeri bendelerinizden Alapaça Temür ve adı geçen kalyonun inzibat süvarisinin bu firarda parmağı görülüp yağlı kement ile cezaları derhal verilmiştir. Gayrisi içün emr ü ferman zât-ı şâhânelerinindir.

Ali kulunuz, fi, 13 Rabiülâhir, sene 999"

İkinci mektup bunun kadar detaylı değildi ve imza yerinde bir isim de bulunmuyordu. Haseki sultan okuyup yırttı:

"İnciyi denize düşürdük!"

***

Şimdi burada, şiddetli lodostan dolayı içine hapsedildiğim sandığın duvarına başımı vura vura dalgaların sesini dinlerken düşünüyorum da, Rukâl'den sonra eğer yeniçeri ağası Saray-burnu açıklarında gemiyi demirletip kaptanın elinden beni aldırtmasaydı, bu yolculuğu bundan yıllarca önce yapacak, Sultaniye Kalesi'nden o vakit geçecektim. Şimdi rutubetten gevşeyen şirazem aslında o günden sonra hoyrat ellerle hırpalandı. Babil hazinelerinin peşinde hayatlarını altına satanlar ile bilimsel gerçekleri arayanlar arasında en çok bu yıllarda kavga konusu oldum. Birinciler bana İstanbul'un batakhane hayatını, ikinciler de kibar muhitlerini sunuyordu. Birincilerin yoksulluğu sanki ikincilerin varsıllığındandı. Şimdi geriye dönüp bakıyorum da, ihtişam ile sefaleti bu kadar iç içe yaşamadım hiç, hırsızların ve hırsızlığın çeşitlerini hiç bu kadar yakından görmedim. Bilimsel gerçekleri arayanlar da, altın ilahların peşinde olanlar da acımasızca cinayetler işliyor ve kendilerince bunu haklı görüyorlardı. Birincileri insanlığı, diğerleri kendilerini kurtarmak için yapıyorlardı üstelik bunu. Hangisinin amacı daha masumdu, hangileri daha haklıydı, anlamak zordu. Bu acımasız kovalamacalar ve entrikalar arasında sayfalarım arasında şifreler, haritalar, hazine krokileri arayanlara ait ferini yitiren gözlerin sayısını ben de unuttum şimdi. Yalnız bir ayırım yapabiliyordum, Efendim Fuzulî'nin matara kayışına sahip olanlar hırsızlar, hançere sahip olanlar ise bilginlerdi ve ben Süryani kütüphanecinin kayıp hançeri bir daha bulunmasın, bulunursa da bunların eline geçmesin diye hep dua ediyordum. Çünkü onlar kayış üzerindeki çizgileri bir harita sanıyorlar, üzerindeki hiyeroglifleri de birer işaret olarak algılıyorlardı. Onlar daha çok minyatürlerimle ilgileniyorlar ve resimlerim arasında bu işaretlere benzer şekiller arıyorlardı. BC üyeleri ise hep şiirlerimle ilgileniyor ve beyitlerin arasındaki anlamlardan şifre çözmeye çalışıyorlardı. Ellerine düştüğüm insanların ilgilerine göre ben onların Cemiyet üyesi mi, yoksa ihtiras kurbanı hazine avcıları mı olduklarını anlayabüiyordum. Acı olan, bütün bu arenada kimsenin beni ben olduğum

için önemsemeyi-şiydi. BC beni hapsedip korumak ve yedi yılda bir toplanıp hakkımda kararlar almak; hazine avcıları da beni korunmaktan kurtarıp yedi dakika geçmeden dağıtmak istiyorlardı. Her iki grup da bana ait olmayan dünyaların insanlarıydı ve yabancısı olduğum bu çevrede gitgide zamanı unutuyor, Leylâ'yı arama azmimi yitiriyor, şiirin leziz bahçelerinden uzaklaşıyordum. Bir gün Leylâ kendiliğinden çıkıp gelirse belki ona,

Ger ben ben isem nesin sen ey yar

Ver sen sen isen neyim ben-i zâr

diyecek durumdaydım artık. Efendim Fuzulî çölde Leylâ ile karşılaşan Kays'ı anlatırken sanki şimdiki benim halimi tasvir ediyor, o zamana ait Mecnûn'un çöllerde geçen yılları ile benim çağdaş bir çılgınlığa uzanan yolumu aydınlatıyordu. Leylâ'dan geçme ve varolma faslındaydım. Efendim'in öyküsündeki Mecnûn ile aramda bir fark kalmamış, ayrılık gayrdık aradan kalkmıştı, içimde hep bir umut taşımaktan asla vazgeçmedim. Leylâ'm Dicle yamaçlarının hüzünlü kızı, Leylâ'm Efendim Fuzulî'nin öyküsündeki kara bahtlı çöl güzeli, Leylâ'm Rukâl idi. Hangisi diğerinden baskındı, hangisinin aşkını diğerine tercih edebilemeyeceğimin karabasanlarındaydım. Yine de umudumu yitirmemiştim. Rüyalar ve hayaller benimdi, dizelerim arasında bunlardan sayısız ilham devşirebilirdim. İşte öyle umutla hayal kurduğum gecelerimden birinin sabahında, beni okuması ve gizemlerimden haber vermesi için birini daha getirdiler yanıma. Kanun Koyucu'nun ölümünden on yıl kadar sonraydı. Sokollu Mehmet Paşa'nın payitahtta ve ülkenin her yanında Sokollularla Sokollu taraftarlarından oluşan bir şebeke kurduğu ve her yanda devşirme siyaseti güttüğü zamanlardı. Üsküdar'da Sokollu'nun kethüdası Hüsrev Paşa'nın kona-ğındaydık. Sonra o girdi içeriye: Feridun Bey. Dost bir yüzü vardı. Münşeat yazıyormuş. Rüstem'den olma ve Mihri-mah'tan doğma Ayşe sultan ile yeni evlenmiş. Aşktan, sevgiden anladığı her halinden belli idi. Beni eline alır almaz kalbinin heyecanla çarptığını hissedebildim. Çünkü ilk baktığı, parmak uçlarıyla yokladığı ve sonra da koklamayı akıl ettiği şakayık deseni idi. Hani Dicle kıyısında bıraktığım Leylâ'nın kömür karasıyla yazdığı adımın üzerine Rukâl'in kanıyla çizilen şakayık resmi... Hani benim en kıymetli hazinem!... Evet, bu adam aşkı biliyordu.

Sayfalarım arasında hızla ilerliyor, gözlerinin ucuyla okuyor, belki okumaktan öte ezbere bildiği bir şeyi arıyormuş gibi bir tavrı vardı. Anladım ki Anadolu diyarında ve Dersaadet'te kopyalarım gitgide yaygınlaşıyor, öykümü bir okuyan bir daha okumak istiyordu. Oruç günlerinin karlı gecelerinde köy odalarında, konaklarda, kahvehanelerde toplanan insanlar benim öykümü dinleyerek bir yandan ağlaşıyor, bir yandan da Efendim'in beyitlerinden çocuklarına ahlâk giysileri biçiyor, terbiye gömlekleri giydiriyorlardı. Ben onların tam da gönüllerine sesleniyordum. Hem de bir gönül medeniyetinin zenginliğiyle sesleniyordum.

Feridun Bey, sayfalarımı hızlı hızlı çevirirken bir gönül tecrübesinin kazanımlarıyla hareket ediyor, neyi arayacağını bildiği gibi ne bulduğunun da ayırdında oluyordu. Nihayet ayrı bir heyecan ile okudu:

Billah nedür âne aşka mefhûm

Bu sırr-ı nihânı eyle malûm

Evet bu beyti doğru seçmişti. Efendim Fuzulî, Süryani kütüphanecinin kendisine emanet ettiği sırrın bir şifresini de bu beytin numarasına vermişti: 688. "Sırr-ı nihân" tamlamasıydı dikkatini çeken Feridun Bey'in. Aşkın bir gizli sır olduğunun altını çizmek gerektiğinin farkındaydı. Efendim Fuzulî'nin divanını da okumuştu besbelli. Onun neyi nasıl söyleyeceğini, yahut niçin söyleyeceğini biliyor gibiydi. Gerçekten de bir okuyucu, sevdiği şairin bütün dizelerini okuduğu zaman onun nasıl düşüneceğini de bilebiliyordu. Bunu Feridun Bey'in, kendisini dikkatle dinleyen BC üyelerine yaptığı açıklamalardan anladım. Efendim Fuzulî'nin aşk konusunda düşündüklerini isabetle biliyor ve diyordu ki:

"Üstad Fuzulî'ye göre âşık bir pervanedir; nasıl pervane ateşi görünce kendini o ateşte yakmak isterse, âşık da kendini aşka atıp öylece yanmalıdır."

Burada önemli olan sevgili değil, bizzat aşkın kendisidir. Onun aşk ile olan bağı, şiiri süsleyen ve güzelleştiren bir konu olmasıyla değil, bilakis varlığının anlamını seyrettiği bir ayna olmasıyla pekişir. Bir ışık, bir renk, bir heyecandır onda aşkın anlamı ve hayatı yaşanılır kılmak ancak aşk ile

mümkündür. Ona göre bir aşka, ancak aşk olduğu için âşık olunabilir; gerisi kuru laftan ve asılsız görüntüden ibarettir. Sevgilinin kimliği, ister sufiler gibi Tanrısal, ister ozanlar gibi tensel olsun, değeri yoktur onun için. Kendi aşkı için kendi soyut sevgilisini de zihninde yaratır o ve ona aşk deseninden ruh biçer, güzellik kumaşından giysi diker. Güzel öyle güzelleşir ki onun dizelerinde, her âşık orada kendi sevdiği güzeli bulur, kendi aşk serüveninin acılarını, ayrılıklarını, hasretlerini hisseder. O, aşkın acı ve ıstırabını anlatır durmadan. Ayrılık, dert ve üzüntüyü arar her dizesinde; kavuşmayı, neşeyi ve mutluluğu istemez, basit görür onları. Acı çekmekle olgunlaşacağına, yüceleceğine inanır insanın ve kendisi de acı çekmekte özge bir zevk bulur. Hamuru aşk ile yoğrulmuş birisi için bu pek de zor olmasa gerek. Aşk için geldiği dünyada yine aşk ile hüküm sürmek...

Der ki o, *"Tanrı, büyük ve sonsuz gücüyle balçıktan, yanakları gelinciğe, göğüsleri beyaz güle benzeyen güzeller yarattı. Bu güzelliğin değerlendirilip sevilmesi için de âşıkların gönüllerine aşk ateşini yerleştirdi. Tanrı bu gönülleri üzüp can yakmayı da sever. Yarattığı âşıklara, güzellerin kahırlarına da katlanma gücü verir. Güzeli ve güzel seven gönülleri yaratmış olduğuna göre yüce Tanrı'nın âşıklara günah yazmasına ve onları (dünyada) cehennem ateşine atmasına şaşmamak gerek."* Fuzulî'nin öngördüğü bu süreç bir kulluk sınavıdır âdeta; âşık orada başarılı olursa aşk cehenneminden vuslat cennetine geçebilir. Ne ki, cennete girmek için önce ateşte yanarak temizlenmek gerekir. Aşk öyle bir ateştir ki, ruhları bin türlü kirinden arıtır. Ona göre aşk ateşi yaktıkça âşıka itibar kazandırır ve rütbesini arttırır. Aşk işinde başarılı olmak, sevgilinin iltifatını ve aşkını kazanmak için, bu yanışın derinlikli olması gerekir. Ne kadar çok ya-narsa âşık, o kadar pişer bu meydanda. Çünkü bütün dertlerin çaresi aşktır, ötesi büyük bir boşluk...

Yine der ki: *"Bendeki aşk yeteneği Mecnûn'dan daha fazladır. Oysa âşık diye onun adı çıkmış bir kere."* Bütün zamanların aşkları birbirine benzer şüphesiz ve bütün zamanlarda âşıklar birbirlerinden devralırlar bayrağı. Âdem'le Havva'dan kalan kurallar geçerlidir hâlâ bu yarışmada ve Ferhadlar, Keremler, Vamıklar, Salamanlar, Romeoların adı yazılı olan şeref listesinin en başında kendi adının bulunmasını isteyendir o. Bir ömrü bu ideal uğruna yaşamak kaç kula nasip olur dersiniz efendiler?!., işte bu yüzden Fuzulî gerçek aşkın âşıkıdır. *"Dünya halkına bir şiir sofrası açtım."*

der bir şiirinde ve devam eder. *"O sofrada her türlü nimetlerin çeşit çeşit zevkleri vardır. Bana gelen misafir ister Türk, ister Arap, ister Acem olsun, asla mahcup olmam. Çünkü sofram o derece tamamdır. Kim isterse gelsin ve ne isterse yesin; bu nimet eksilmez."* Mezopotamya toprağına, Babilli bilgelere yakışan bir cömertlik, Arşiya Akeldan adına bir âlicenaplık ve üst üste sayısız medeniyetin birikiminden ilham alan bir yüksek kültür sofrasıdır onunki. Şiire yansıdığı zaman bütün bir şark şiirinin en rafine sözlerini aktarır ve bütün o sözler aşkta düğümlenir, *"İlimsiz şiir, temeli olmayan duvar gibidir."* der o, *"Ve temelsiz duvar asla sağlam sayılmaz, erken yıkılır."* diye sürdürür sözünü. Bunun için bilimlerin pek çoğunu uzmanlık derecesinde öğrenmişti zaten. Mantık, hendese, astronomi, tıp gibi pozitif bilimler ile tefsir, hadis, kelam, fıkıh gibi dinî bilimler bunlardandır. Yine de aşkı ilimden üstün tutar ve gönlü akla tercih eder.

Belki dostlarım, belki hiçbir Türk şairi, aşkı onun kadar samimiyet, coşku, heyecan, duyarlılık ve içten anlatamamıştır. Aşkı yalnızca tensel zevk olma kılığından çıkarıp bütün soyut düşüncelerini içine yükleyerek ilahî bir zirveye doğru yükseltmesi ve onu âdeta bütün insanlığın kabul edeceği estetik boyutta ifadelendirmesi, Platon'un asırlarca evvel yoğurduğu bir güzellik postulatını kendi zamanının düşüncesine göre somut -laştırarak sunması elbette onun adını gökkubbeye kazımaya yetecektir.

Feridun Bey'in heyecanla sürdürdüğü bu sözleri herkes dikkatle dinliyor ve benim kadar Efendim Fuzulî'ye de kutsallık yakıştıracak övgüleri birbirlerine tekrar ediyorlardı. Neredeyse BC adına, Efendim Fuzulî'nin, Akeldan gibi bir bilge kişi olduğunu dile getireceklerdi. Bunu beni ellerinde tutarken daha saygılı olmaya başlamalarından arılayabiliyordum.

Feridun Bey'in o gece bütün beyitlerimi okumasını, bütün sırlarımı keşfetmesini, bütün hazinemi ortaya dökmesini istiyordum sanki. Aşk üzerine şiirli sohbetleri ne kadar özlediğimi anlamakla birlikte nice zamandır şairlerden uzaklarda tutulduğumun da farkına vardım. Beni aşkın yağmur olup yağdığı, zamanın aşka kurulduğu, aşkın zekat olarak verildiği coğrafyalara götürsünler istiyordum. Aşk ile yoğrulmak, aşktan yorulmak istiyordum. Ayinini tamamladıktan sonra bitkin düşen bir aşk dervişi olmak istiyordum; ve bütün ayinlerim aşk dairesinde dönmekten ibaret olsun istiyordum. Leylâ'nın hasreti, hicranı, firkati içimi yaksın, yaksın ve ânımın

kıvılcımlarından gökler tutuşsun istiyordum. Efendim Fuzulî böyle diyordu zaten, içimdeki aşk ateşim söndürmeye gözümden su serpeyim istiyordum. Ama yangınım çok büyümüştü, gözyaşlarını söndürmeye yetmiyor, bilakis alevlerini çoğaltıyordu. Alevler çoğaldıkça gözlerim daha çok yaş döküyor, daha çok su serpilince alevler daha da büyüyor ve bu kısır döngü ile hem su, hem de ateş aşkımın içinde büyüyorlardı. Gün gelecek gözyaşlarını beni boğacak diye düşünüyordum. Bir mum gibiydim. Başımda sevda ateşi, gözlerimde yaş ve bedenim durmadan eriyor, can ipliğim durmadan yanıyordu. Gözyaşlarını içinde boğulmaya ramak kalmıştı. Feridun Bey ile karşılaştığım gece aşka ve Leylâ'ya ne kadar hasret olduğumu anladım. Zavallı Feridun Bey, ne iyi bir sahip olurdu bana... Aşkı söyleşip ağlaşırdık. Belli ki o da gizli bir aşkın sarmaşığına yakalanmış, çınar gibi bedeni içten içe hasar görmeye başlamıştı. Hatta beni bırakıp gitmeden aşka dair fikirlerini son cümlesine kadar öğrendiğim gecenin sabahında, gözleri balıklar tarafından oyulmuş çıplak cesedini Zindankapısı yakınında sahile vurmuş olarak bulanlar onun, sevdiği Cibalili Rum dilberine aşkını ispat için önce bağrını hançerle çizdiği, sonra da yatağanını karnına saplayarak kendini Halic'in sularına bıraktığı, üstelik Rum kızının asla onu kurtarmak için kılını kıpırdatmadığı masalını bile uydurdular. Ben, işin aslını BC'nin diğer üyeleri konuşurken duydum; Babil'in altın ilah heykellerini isteyen hırsızlar o gece yolunu kesip önce bir han odasına götürmüşler, işkence tahtasına çırılçıplak oturtup bütün bildiklerini söylettikten sonra bir yatağan ile karnını deşmişler ve horozlar öterken cesedini Halic'in sularına bırakıvermişlerdi.

Bütün bu entrikalar, cinayetler ve harcanmış ömürlerden sonra ruhumun aşkı neredeyse unuttuğunu, hatta şiddete alışmaya başladığını görüyordum ve bu beni çok huzursuz ediyordu. İşte bu yüzden şimdi Akdeniz'e açılan ticaret bandıralı bu korsan gemisinde rutubetten kabarmaya ve ağrımaya yüz tutan bedenim, güverteye çarparak yaralanan alnım, bütün yırtıcılığını ve oburluğunu sergilemek üzere savunmasız ayaklarıma, kollarıma ve giysilerime hücum eden fare kolonisinin etimi koparırken verdikleri acılar arasmda düşünüyorum da, dilimden anlamayan gurbet ellerde başıma ne gelir diye hiç düşünmüyor, hatta tebdil-i mekanda ferahlık vardır diye kendimi teselli ediyorum. Üstelik şimdi İstanbul'dan ayrılmak, vaktiyle Leylâ'nın obasından kaçıp sahralara sığındığım zamanki duygularımı tazeledi. Hatıraları unutmak olanaksızsa hatıralarda unutulmak kader olur.

Ben bu kaderi bir kez yaşamıştım ve o zaman Leylâ'dan somut bir hatıram bile yoktu. Oysa Rukâl bana dünya durdukça kıymeti artacak bir armağan bırakmıştı ölüme giderken. Kanayan parmağının al kanlarıyla, ebedî bir nakış olarak yanağıma çizdiği ve sonra da öptüğü o şakayık resmini az şey mi sanıyorsunuz benim için? Ona hazineleri değişmem. Dicle yamaçlarında bıraktığım Leylâ'mın dudaklarının değdiği ve gözyaşlarının yıkadığı o kömür lekesinin üzerinde açan bu çiçeği hazinelere değişmem... Onu bana Leylâ vermişti, şimdi ancak Leylâ'yı veren alabilirdi. Bu şakayık bana hayat veriyor, güzellik veriyor, aşk veriyordu. Anladım ki sevdiklerim beni hep aynı şekilde ve yanağımın tam üzerinden öpeceklerdi. Anladım ki dudak izleri hep üst üste gelecek ve ben o buruk tuz tadını dâima hissedecektim.

Rukâl'den ayrı geçen bunca yıllar boyunca, İstanbul'da hayatı buğulandıran yağmurlar, fırtınalara teslim olan kışlar ve hüzünle nemlenen baharlar, benim şakayıkıma bir buse gibi dokundukça ortadaki siyah "h"nin mürekkebi yayılarak hem halkanın içini tamamlamış, hem dışına doğru taşarak kan rengi yapraklarda lif lif çizgicikler oluşturarak şakayıkın boynunu bükmüş, aşkımın azabını gerçek yüzüyle resmetmişti. Bu değişimden anladım ki Rukâl de beni çok sevmişti, belki Leylâ gibi sevmişti, Leylâ olup sevmişti, öykümü okuduğu gecelerde sık sık gözyaşlarının bağrıma döküldüğünü hatırladıkça bu şüphem yerini hakikatli duygulara bırakır.

Şakayık ki dağların lâlesidir, bağrında kocaman bir dağ vardır. O dağ ki dağlama yarasının yanığından, yahut bahar yağmurlarının ışığındandır, bağrımda benim ebediyyen yanacaktır. O yanış ki Rukâl'in ceviz gövdesinde bana sarılarak uyuduğu gecede bir çiğ tanesi idi ve o gece ulu ceviz ağacına isabet eden yıldırımlardan birisi, dallarda zikzaklar yapa yapa inmiş ve Rukâl'in gözünden al yanağı üzerine, oradan da gelincik tomurcuğuna damlayan o çiğ taneciğini yakmış, sonsuza dek bağrı yanık bırakmıştı. Ne Yunan mitolojisindeki Narkisos'un (Narsis) yıldırımla cezalandırılan aşkı, ne de Doğu mitolojisindeki lâlenin bağrında bekleyen çiğ tanesine düşen yıldırımın sevdası, böylesine narin bir yaprağı, üzerindeki çiğ tanesiyle birlikte dondurabilirdi. Rukâl'in alnıma çizdiği şakayık, tıpkı al bir kömür külçesi gibi dondurup üzerine kara bir ben gibi kondurduğu yanağının ta kendisiydi.

Ve ben, Efendim Fuzulî'nin kölesi Kays, bağrımdaki bu gelincik tasvirine her bakışta talihsiz Rukâl'in al yanağındaki benini yeniden öpüyor olacağım. Rukâl, seni ne kadar çok sevmiştim, seni ne kadar Leylâ diye sevmiştim, Rukâl, bilsen ah!.. Rukâl, güzelliğini ne kadar övsem, o kadar gerçeği söylemiş olurum!., inan bana Kafkasların şakayığı!.. Sen benim Dicle'de bıraktığım sevgilimdin. Dudakların dudaklarına karıştı onun.

Rukâl, gelin olamadığından mı nedir, gelinciği çok severdi ve şimdi ben varoldukça, bu gelincik tasvirinde benimle birlikte hep varolacak. Dudağının değdiği yerde kalbim çarpıyor Rukâl... Kafkasların şakayığı!..

16

Bu, Vatikan'da Adımın Değiştiği ve İmdadıma Bininci Yılın Yetiştiğidir

Dost bî-pervâ, felek bt-rahm, devrân bt-sükûn

Derd çok, hem-derdyok, düşman kavt, tâli'zebûn

Fuzulî

Dost pervasız, felek acımasız, zamanın da dur durağı yok...

Dert çok, dert ortağı yok, düşman kuvvetli, talih düşkün...

Yılları saymaktan bıkıp usandım artık. Çok yorgunum. Denizde geçen o onaltı nem ve barut kokulu günün sarsıcı macerası, hatıralarımın uzak bir yerinde, buğulu günlerle sarıp sarmalanıyor gitgide. Eğer şimdi anlatmazsam ne Girit ile Malta arasında Ceneviz korsanlarının gülleleriyle kalıbımın bozulduğunu ve ne de Mora açıklarında kaptan-ı derya Koca Murat Reis'in karakol kadırgalarından kaçırılmak için sıkıştırıldığını kemere çivilerinin acısını bir daha hatırlayamayacağım. Bazen sancakları değiştirip bazen fenerleri söndürerek yapılan lodos seyrinde, kaçırıldığım kalyona isabet eden güllelerin gümbür-tüsüyle titreyen denizcilerin çılgın ölümlerini bile unutacağım neredeyse.

Gerçekten zor günlerdi benim için. Yıpranmışhğın, dışlanmışlığın, pörsümüşlüğün çöküntüsü içinde çırpmıyordum. Sintinedeki su ayaklarıma değecek seviyeye ulaştığında farelerin hücumlarından kurtuluyor ama elbisemin dikişlerini çürüten, yazılarımın estetiğini bozan, daha da önemlisi Leylâ'nın dudak izleriyle al şakayık ve başlığımı bozan nem ile baş edemiyordum.

Deniz yolculuğumun, şenlikler, lüks ve entrikalar ülkesi sayılan Venedik'te son bulacağını sanırken villalar, heykeller ve papazlar ülkesi Roma'ya yönelmemiz Dalmaçya kıyılarında yıllardır süregelen savaşlardan dolayı idi. Kaptan, Akdeniz'de atlattığı tehlikelerin bir benzerini daha yaşamayı ve hele de Veglio adası ile Segna Limanı açıklarını aşabileceğini

hiç düşünmek bile istemedi. Bosna muhafızı Telli Hasan Paşa'nın askerleriyle Koca Murat Reis'in leventlerinin buraları aldığını ve gemileri kontrol ettiklerini biliyordu. Ragusa açıklarında serdümene, herkesi şaşırtacak bir karar ile "Sekiz derece sancak!" komutunu vermesi bu yüzdendi. Üç gece sonra Ancona'daydık. Oradan muhafızlar ve askerler eşliğinde Vatikan'a gitmemiz iki gün sürdü.

Gerçek bir köle olduğumun bilinene işte burada vardım. Efendim Fuzulî'nin muhteşem kölesi değildim artık. Belki esir pazarlarında karanlık yüzlerin alıp sattığı zavallı bir köleydim. Burada hiçbir yer ve hiçbir şey benim alıştığım hayata benzemiyor. Osmanlı topraklarında yaşadıklarım bir rüya gibi gelmeye başladı gözüme. Salonları, zindanları ve keşişleriyle ünlü Vatikan bambaşka bir iklim gibi eritiyor hayatı. Rafaello'nun resimleriyle süslü salonlarda beni dinleyecek kimsecikler yok. Buradaki günlerimin susmak ve dinlemekle geçeceğine karar verdim ve herkesi, her şeyi dinledim, insanları dudaklarından değil kalplerinden duyuyor ve anlıyordum. Onların gerçek kimlikleriyle gerçek düşüncelerine tanıklık etmek hoşuma gidiyordu. Tanıklık bilmek demekti. Kalplerde olanları bilmek ise ağır bir yük... Çünkü bilgi öldürücü savaş silahları kadar tahripkâr olabiliyordu bazen. Mavera ile göbek bağı bulunanların dışında bilgiyi hazmedebilen çıkmıyordu, insanlar hep güçten yana tavır koyarken kalplerindekini daima saklıyorlardı. Tanıklık etmeye başladıktan sonra bilinmezleri bilmek, çözülmezleri çözmek ve aşılmazları aşmak için onca azgın çabalamanın içinde hep kendilerinden farklı biri olarak yaşamanın ağır yükünü onlardan almış gibiydim. Tanıyor, biliyor ve susuyordum. Kazananların kaybettiğini, yok edenlerin yok olduğunu, doğanların öldüğünü görerek susuyordum. Efendim Fuzulî'nin sözlerinin haklı çıktığını, bilginin bir dedikodu kıskacı olduğunu, her ne var ise aşkta varolduğunu, zihnin önünde kalbin durduğunu, gönlün akla galip geldiğini tanıklık ederken daha iyi görebiliyor, anlıyor ve yine susuyordum. Israrla susuyordum. Yüreklerin Allah'ın elinde olduğunu bilerek susuyordum.

Yüksek pencerelerinden San Pietro bazilikası ile basamak basamak uzanan bahçelerin göründüğü bir sarayda yaşadık uzun zaman. Burası ispanya Habsburg-larının hakimiyetinde bir kilise devleti olan Roma'nın kalbi sayılıyor ve her yanda Rönesans izleri ile Michelangelo'nun sanatı ve Machiavelli'nin kültürü görülüyor. Katolik kilisesinin başında bulunan

Papa'nın, kaynağını Hıristiyanlıktan alan iki önemli özelliği var; en yüce yargı makamında bulunmak ve din konularında yanılmaz olmak. Papa'nın üstünlüğü ve yanılmazlığı ilkesi protestanlara karşı da bu devleti güçlü kılıyor. Yir.mi yıl evvel başlayan mali kriz Cenova ve Venedik cumhuriyetleri ile Napoli ve Sicilya krallıklarını şiddetle sarstığı halde burada Osmanlı gümüşünün değer kaybı ancak yüzde yirmiler, altında da yüzde onlar civarında kalmıştı. Vatikan'ın bir badem yaprağı kadar ince ve bir şebnem tanesi kadar hafif olan sikkeleri diğer devletlerin dana gözünü andıran gümüş paralarıyla eşit değerdeydi ve yedi sikke bir Osmanlı akçesine denkti.

Papa IV Julius'un huzuruna getirildiğimde yolculuğumu tamamladığım sandıktan ikindi güneşinin ışıklarıyla parlayan rengarenk süslemeli bir salonun ortasında uzanan masa üzerine ilk çıkartılan ben oldum. Yasef Levi'nin kardeşi ve kalyonun kaptanı büyük bir titizlikle sandıktaki eşyaları birer birer dizdiler masanın üzerine. Kardinal heyetine bizi sırayla tanıtıyorlardı. Gümüş yemek takımları ve murassa silahlardan sonra sıra kırtas ve yazılı hazinelere gelmişti. Kardinaller burada bilim dilinin Latince olmasını gelenekselleştirdikleri için olsa gerek ilk önce Latince tıp ve eczacılık kitapları dolaştı elden ele. insanların toprakla beraber alınıp satıldığı bir ülkeydi bu-, rası ve bilim yalnızca papazların tekelindeydi. Katedrallerin dehlizlerinden geçilen atölyelerinde kitapları kopyalayan, çoğaltan ve yazanlar yalnızca din adamlarıydı. Burada düşünmek ve yazmak, dini tam bilmeyen halka bırakılamayacak kadar yüksek bir ayrıcalık sayılıyordu. Kilisenin gücü ve haçlı ruhunun sonucu olan bu tutum, tıpkı Osmanlı ülkesinde olduğu gibi sanatçılara değer verilmesini öngörüyordu. Sultanlarının sanatçıları ve şairleri gibi burada da ressamlar ve hey-keltraşlar korunuyordu. Papalar saraylarına çağırdıkları iç mimar, ressam ve heykeltraşlar ile övünüyor, onların çokluğu ile tarihe geçmek istiyorlardı.

Yasef Levi ile kaptan, getirdikleri bunca kitap ve avani için resmi bir tören ile kutsanarak ödüllendirildiler. Ardından papanın önünde diz çökerek omuzlarına birer imtiyaz nişanı takıldı. Vatikan muhasebecisinden alınmak üzere de ellişer kese altın hediye edilip salondan çıkarıldılar. Kaptan, Papa'nın asasını öptükten sonra geniş salonun kapısına doğru yürürken zihninden alacağı altınların hesabını yapıyor, gözleriyle de salonun

tavanlarıyla duvarlarını renklendiren tablolara bakıyordu. Bunlar Boticelli ve Michelangelo'nun desenleriydi.

Salonun büyük kapısı zırhlı muhafızlar tarafından kapatılınca Papa ve kardinaller masanın başına toplanıp kaderdaşlarımın ciltlerini, resimlerini, kâğıtlarını tek tek incelemeye koyuldular. Dıştan bakıldığında bunların kalın kalın ciltler içinde saklı olan konularla değil de sanki kâğıtlar ve resimlerle ilgilendikleri sanılabilirdi. Bir tek Papa kitaplara düşkün biri gibi davranıyor ve hemen her kitabın ne olduğunu öğrenmeye gayret ediyordu. Birkaç saat Latince kitapları inceleyip konuştular. Bana henüz kimse el sürmemişti. Gün batarken bütün kardinaller salonun doğu cephesindeki altın haçın önüne toplanıp diz çökerek koro halinde mırıldanmaya başladılar. Sesleri gittikçe yükseliyordu. Avuçların yüzler hizasında birleştirilerek dua edildiğini ilk defa burada gördüm. Neden sonra çan sesleri her yanı kaplamıştı ve yalnızca sarayın değil, kentin bütün evlerindeki ve kiliselerinde-ki pencerelerden insanların üzerine alacakaranlığı dolduruyor-du. Meğer üç ay önce Papa, çanların günde üç nöbet çalınmasını emretmiş. Adına da "Türk çanı" diyorlar. Dalmaçya kıyılarında korsanlık yaparak Osmanlı gemilerine saldıran Uscochiler devamlı mağlup olmaktan bıkıp da Papa'dan buna bir çare düşünmesini istediklerinde böyle bir çare düşünülmüş ve Adriyatik'e kıyısı bulunan Hıristiyan ülkelerin kiliselerinde, çanlar eşliğinde bütün katolikler Tanrı'nın Türkleri mağlup etmesi için günde üç öğün böyle yakarmaya başlamışlardı.

O gece Papa'nın incelediği son kitap ben oldum. Dilimden anlamıyordu ama hem yazıma, hem de minyatürlerime hayran kaldığını bakışlarından ve kalbinin vuruşlarından anlaya-biliyordum. Lirik bir şiir kitabı olduğumu, bir aşkı anlattığımı biliyordu. Gençlik yıllarında, henüz kiliseye kapılanmadan âşık olduğu Toscanalı kızı hatırlayarak beni okuyabiliyor olmayı istediğine tanıklık ettiğimi bilse utanırdı elbette. Kalbinden geçenlerin titrek hüznü beni de heyecanlandırıyordu. Floransa bahçelerinde görmüştü onu ilk kez ve yüzlerce kez. Ama ve bir kez olsun konuşamamış, sevgisini açıklayamamıştı. Belki o zaman bunu yapabilseydi şimdi burada bir papa değil, babasının dülger atölyesinde ağaç yontan bir adam olacaktı, ama hayatın geri kalan zevklerini ıskalamadan yaşamış olacaktı. Belki onun sarı saçlarını avucuna alıp koklayacak, ona bir çocuk verdiği gün alnından öpecek, her akşam evine giderken ona bir şeyler alacak, eli boş olduğu gün

bile yüreği dolu olacaktı. İlk gördüğü gün kalbine ılık bir şeylerin aktığını hissettiği o mavi gözler bir gün olsun hayalinden çıkmamıştı. Aradan uzun bir ömür geçtiği halde ruhunun bir kadın ile arasında bölünmüş parçasının birleşeceğini umutsuzca bekleyip durduğu kalp atışlarından belli oluyordu. Aşk bizzat ruhunda oluşan bir şeydi ve yıllar geçerken ne azalmış, ne artmıştı. Bunca yıl merak, hep merak ettiği şey de Toscanalı kızın da kendisini sevip sevmediğiydi. Acaba bir kerecik olsun o da kendisini böyle düşünmüş olabilir miydi? Eğer düşündüyse -ki buna inanıyordu- Kutsal Meryem'in cennetteki evinde onunla buluşacaklarını biliyordu. Sık sık sevgi üzerine vaaz verişi biraz da bu inancını diri tutmak içindi. "Sevgi, ruhların çeşitli yaratıklar arasında bölünmüş parçalarının birleştirilmesidir." diyordu, mıknatısların aksine aşk işinde benzerlerin birbirini çektiğini ve karşıtların birbirini ittiğini, bunun ruhlar arasında da olduğunu söylüyordu. Ona göre, aralarında doğal nitelikler bakımından bir uyuşma veya benzeşme olmayan iki kişinin birbirlerini sevmeleri mümkün olamazdı ve benzeşmelerin çokluğu oranında sevgi ve aşk da çoğalırdı. Şimdi kendisi onu düşünüyorsa, onun da kendisini düşündüğü bir zaman elbette var demekti.

Papa, ellerini tıpkı Rukâl'in ceviz ağacına saklandığı yağmurlu gecede yaptığı gibi cildimin şemsesi üzerinde birleştirerek sevdiği ilk ve son kadının şimdiki görünümünü hayal etmeye çalışırken uykuya mağlup oldu. Ertesi gün, hizmetlerini gören genç papaza, ilk iş olarak benim dilimden anlayacak bir tercüman çağırtmasını söylemek oldu. Öğleye doğru altmış yaşlarında, belinde divit ve elinde kâğıtlar ile bir papaz girdi huzura. Küçük bir çocuk iken denizci olan babasıyla birlikte Malta'ya gittiği bir seferde Barbaros Hızır Hayreddin Reis'in gemileriyle giriştikleri bir çatışmada esir alınıp Osmanlı ülkesine götürülmüş Antonio adlı bir Venedikli'ydi bu. İstanbul'da Sultan Bayezid'in sarayına hediye olarak sunulmuş, zekâsıyla çevresindekileri etkileyince de sarayın kolej eğitimi veren Enderun mektebine verilmişti. Birkaç yıl sonra Antonio, Orhan adıyla önce çeviri hizmeti veren diloğlanları arasında bulunmuş, otuz yaşlarına geldiğinde de saraydan çıkıp Galata'da tıp öğrenmeye başlamış, ihtisas için Malta'ya Ceneviz mektebine gittiği günlerde de önemli tıp kaynaklarının Vatikan kütüphanesinde olduğunu duyup buraya gelmiş ve beline zünnar bağlayıp eski dinine dönerek kilisenin hizmetine girmişti. Papalıkta Osmanlı ülkesiyle ilgili araştırmaları o yönlendiriyor, Osmanlı kitaplığının

sorumlusu olarak görev yapıyor ve Sultan Murad efendimizin Venedik asıllı eşi Safiye Sultan'ın büyük büyük dayısı olduğunu iddia ediyordu.

Antonio beni eski bir dosta rastlamış gibi sıcak karşıladı. Meğer Enderun'da Lala Hasan Ağa onlara L&M'in öyküsünü sık sık anlatır, o da kendisine bir Leylâ bulamamanın burukluğu ile hayaller kurarmış.

"Saygı değer Papa Hazretleri!" diye başladı sözlerine, saygıyla eğdiği başını kaldırmadan ve devam etti "Bu kitap Romeo ve Juliet'e benzeyen bir aşkı anlatır. Üzerinde *Kitâb-ı Leylâ vü Mecnûn* yazıyor. Yani ki *Laila & Mad* diyebiliriz buna!" cümlesini de eklemeyi unutmadı ilk sayfamı parmağıyla göstererek. "Doğu milletlerinde genç yaşlı, kadın erkek herkes bu öyküyü bilir. Pek çok şair bu öyküyü her dilde tekrar tekrar yazmışlardır. Bu nüsha Bağdatlı Fuzulî'nin kaleminden çıkma. Üzerinde de bizzat Türk sultanı Murad'ın kütüphanesine ait saray mührü var. Nasıl oradan çıkıp size ulaştı bilemiyorum ama çok kıymetli bir yazısı ile muhteşem minyatürleri var."

"Biraz oku bana Antonio!" dedi Papa Julius. Antonio, henüz çocuk iken Leylâ ile birbirimizi sevmeye başladığımız okul günlerimizi anlatan bazı beyitlerimden özetleyerek okumaya başladı. Minyatürlere geldikçe papaya göstererek iki saat kadar öykümü konuştular ve bana pek acıdılar. Papayı en fazla etkileyen de çölde Leylâ ile karşılaştığım zaman onu kendi iç dünyamda yaşıyor bulmam olmuştu. Ne de olsa bu içselliğe pek de yabancı sayılmazdı papa hazretleri. O, insanın aradığı şeyi en sonunda yine kendi içinde bulmasını önemsiyor, vaazlarında bunu sık sık anlatıyor, sevgiye önem verilmesi gerektiğini söylüyordu.

"Signorelli'nin tabloları kadar güzelmiş Fuzulî'nin şiiri!" dedi Papa Julius biraz dinledikten sonra ve "Duyduklarımı söyleyebilecek pek az şairimiz var bizim." şeklinde sürdürdü sözlerini. Bu sırada elini havada elipsler çizer gibi sallayıp gözlerini kısarak bir hayıflanmayı da ifade edivermişti. Pencereden giren güneşin son ışıkları da salonun duvarlarında erirken uzaklarda, çok uzaklarda kalmış bir ülkeyi anar gibi sürdürdü sözlerini: "Doğu milletleri duygularını ses ile, biz ise renk ile daha iyi anlatıyoruz galiba. Bu kitabı iyi koruyunuz ve içindeki minyatürleri incelemeleri için resim atölyemizdeki üstadlara birer birer gösteriniz."

Papanın özel kütüphanesine "Layla & Crazy" adıyla kaydo-lunmuştum. Oysa ki "Laila and Mad" diye yazmaları gerekirdi. En azından ben böyle olmasını isterdim. Crazy "deli" demekti. Oysa ben deliliğe çılgınlığı tercih ederdim. Mad sözcüğü aklını yitiren bir âşıkı daha iyi tanımlayabiliyordu çünkü.

Hekim Antonio bana yeterince değer veriyor, bağrımdaki acıları giderecek tedaviler yaptırıyor, kılık kıyafetime ve estetik görüntüme özen göstererek zaman zaman da benimle konuşuyor, geçmiş hayatının belli karelerini beyitlerim arasında hatırlayıp yeniden yaşıyordu. Yeni efendim o idi. Beş yıl kadar bir köle gibi her götürdüğü yere gittim, her seferinde hizmetine koştum. Bu arada Osmanlı ülkesinde neler oluyordu, bilmiyordum. Bildiğim, Rukâl'in hatıralarının her defasında biraz daha hafızamdan silindiği ve Leylâ'mın bütün aşk ihtişamıyla ruhumu eritmeye başladığıydı. Vaktiyle Rukâl'e Leylâ diye sarılmıştım, şimdi Leylâ Rukâl'in berrak çehresiyle gülümsüyordu bana. Yalnızlık, hele de dil bilmez gurbetlerde yalnızlık ne kötüydü. Leylâ Rukâl miydi, yoksa Dicle yamaçlarında elinin kokusunu duyduğum kara saçlı kız mı, artık karıştırıyordum. Aşkımın bütün gücünü susarak gösteriyor, böylece onu korumaya çalışıyordum. Tanıklık yapmak aşkımı unutulmaktan kurtarıyor, her gördüğüm eşya, her duyduğum olaydan aşkıma bir paye çıkartıp büyütmemi sağlıyordu. Üstelik bazı günler kütüphaneden ve Antonio'dan ayrılarak renklerin dünyasında kendime avunulacak zamanlar çıkarttığım da oluyordu.

O yıllarda Papa IV. Julius'un hizmetinde bulunan dört büyük ressam vardı: il Caravaggio, Annibale, Carracci Rubens ve Alman İmparatorluğundan Elsheimer. Bu ressamların her birerinin resim atölyelerini bir bir dolaştım. Öğrencilerine nasıl davrandıklarını, bazılarının yeteneksiz asilzadelere nasıl yaranmaya çalıştıklarını gördüm. Genç öğrencilerini nasıl eğittiklerini, onları renklerle tanıştırırken eşyaya bakmanın yolunu yordamını da nasıl anlattıklarını izledim. Tıpkı Doğu mistikleri gibi bunlar da eşyanın ruhu olduğundan, ona bakacak gözlerin bunu fark etmesi gerektiğinden dem vuruyorlardı. Burada tanık olmanın yanında susup seyretmeyi ve izlemeyi öğrendim. İzlemek çok güzeldi. Renklerin, sayfalarım arasındaki minyatürler gibi küçücük bir sayfaya değil de metrelerle ölçülen şövalyelere, tuvallere, duvarlara yayılışını

hayretle izliyor ve tabiatta varolan her şeyin, ama her şeyin hiç değiştirilmeden, sitilize edilmeden, aynen resmedilmesini eğlenceli buluyordum. Bazen birinin diğerinden daha fazla başarıyla tuvale bir portre yapmasını ölçebiliyor, bazen bir natürmort ile bir deniz perspektifini karşılaştırabiliyordum. "Keşke" diyordum, "Rubens İstanbul'da olsaydı da Rukâl'in bir portresini yapsaydı sayfalarımdan birine, yüzü Leylâ'nın yüzüne benzeseydi, hasretim böyle dağlarca büyümezdi içimde." Sonra yine "Keşke..." diyordum.

Renklerin dünyası benim için eğlenceli bir hayat sayılabilirdi, eğer gurbet olmasaydı ve dilimi anlayabilselerdi. Bir de Rukâl yanımda olsaydı; yahut Dicle'nin kara saçlı kara gözlü kızı Leylâ. Onu çok özlüyordum. O dediğim hangisiydi bilemiyordum, ama onu çok özlüyordum...

Burada kara giysili papazlar ve loş kütüphane duvarları görmekten sıkıldıkça ressamların dünyasında gezinirken acısını çıkartıyor, renklerin olağanüstü tenasübünü bol bol seyrederek mest oluyordum. Sinyor Antonio, bendeki minyatürlerden ilham çalarak saray ve villaların duvarlarını boyayabilsinler diye beni resim atölyelerine de bırakıyordu arada sırada ve ben resim üstadlarıyla birlikte kırlara, saraylara, villalara ve asillerin evlerine gidiyordum. Ressamların yaşadıkları pastoral hayatı seyretmekten kendimi alamadığımı itiraf etmeliyim. Bu ressamlar biraz garip insanlarmış gibi geliyordu bana. Belki sanatçı duyarlılığı diyordum ama yine de anlamakta zorlanıyordum. Daha doğrusu onlar beni şaşırtmaktan sanki zevk alıyorlardı. Onların sevgilileri Leylâ gibi değildi mesela. Sevgililerinin bütün resimlerini açık saçık çiziyor, bütün karşılaştıkları hanımlara sevgili gibi davranmaktan çekinmiyorlardı. Burada kadın ile erkekler birbirleriyle çok rahat görüşebiliyor, daha ilk görüşmede karşılıklı aşktan bahsedip reveranslar ve komplimanlardan çekinmiyorlardı. Gerçi kilise bu tür davranışlara hoşgörüyle bakmıyordu, ama insanlar birbirlerine âşık gibi davranmaktan aşkın ne olduğunu ve aşkın felsefesini anlamaya fırsat bulamıyorlardı. Hele aralarında biri vardı ki -adı bende saklı kalsın- çok çapkın bir adamdı. Soylu hanımların tablolarını yaparken onlara ilan-ı aşk etmekten kendini alamıyordu. Bazen onu tersleyen hanımlar da çıkmıyor değildi -Antonella Layla bunlardan biriydi- ama genellikle soylu hanımların şuh pozlarını resmetmek için onları baştan çıkardığı biliniyordu. Üstelik kocalarına onların şuh pozlarını tablo olarak sunarken alacağı ücreti iki kat

arttırmayı da ihmal etmiyordu. Kırdığı cevizler Papa Julius'un kulağına dedikodular halinde ulaşıyorsa da sırf sanatına değer verdiği için bilmezden geliyor, soylu beylerden bir şikayet almadığı için de üzerine gitmiyordu. Hatta bir gün günah çıkartması için kendisini kiliseye davet ettiğinde bunlardan birini detaylarıyla anlatmış ve papayı sinirlendirmişti de. Çapkınlık elbette ki şiirle akraba sayılırdı. Bu yüzden pek çok şiir ezberlemişti. Yarı üryan hanımların resimlerini yaparken onların memeleri, kalçaları ve ince bellerini anlatan dizeler okuyabiliyordu. Buna rağmen bahar dalları Vatikan bahçelerini beyaz zambaklar gibi doldurduğu bir gün yemyeşil vadilere doğru uzun uzun şiir okumuş, içindeki yalnızlığa gizli gizli gözyaşı dökmüştü.

Roma'da kaldığım yıllar içerisinde şiirin serbest ve uyaksız söylendiğini, aristokrat sınıf tarafından bunun da değerli kabul edildiğini gördüm, istanbul'daki hayatımda söz ancak uyaklı olursa değerli olurdu ve manzum olmayan söze şiir denilmezdi. Bunun için bütün güzel sözler şiir formatında söylenmeye çalışılırdı. Oysa burada roman dedikleri bir uzun yazı türü vardı. Doğulu şairlerin mesnevilerde anlattığı aşkları onlar roman diye uyaksız ölçüsüz, bilim kitabı gibi yazıyorlardı. Roman, evlerin damını açıp okuyucuyu yatak odalarına götüren bir mahremi-yetsizlikti sanki. Oysa şiir bütün heyecanı yüreklere yükleyen ve bu yüzden hep asil kalabilen bir tür olarak bilinir. Roman bir ifşa, şiir ise bir yaradır ve yaralan teşhir etmek ancak acıyı çoğaltır. Efendim Fuzulî'nin coğrafyalarında romanesk olan, ya bir aşktır ya bir cengaverin hayatı. Her ikisinde de herkesçe örnek alınacak yanlar vardır üstelik. Oysa romanı bir burjuvazinin eğlencesi gibi anladım ben. Şiir ideal olanı anlatırken, roman olağanı dillendiriyor çünkü. Sınıf kavgalarıyla çalkanan bir topluma roman çok şey verebilir, ama problemlerini halletmiş bir devlet için şiir varken romana neden gereksinim duyulsun?!.. Buradaki romancının bütün emeğini ve sayfalar boyu anlatıp durduklarını, İstanbul'da bir şair yalnızca bir tek beyte sığdırabi-lir, iki dizenin arasından açtığı pencerede onların hepsini okuyucusuna yaşatabilirdi, istanbul'daki beyit, burada ciltlerin içinde gösterilebiliyordu. Burada söz, laf gibi söyleniyor, orada kelam oluyordu. Burada çoğaltmak, orada kısaltmak önemliydi.

Roma, Romus ve Romulus efsanesini de öğretti bana. Tapınaklarda, tiyatrolar ve odeonlarda, sirkler, bazilikalar, hamamlar ve tarihî agoralarda

hep efsaneleri anlatılan prenses Silvia ile Tanrı Mars'ın ikiz çocukları olan Romus ve Romulus'u. Silvia, bana Rukâl'i hatırlattığı için çok sevdim bu efsaneyi. Öyküde Amilius Sima'yı tahtından kovar ve o da çocuklarının hayatını kurtarmak için, tıpkı Rukâl gibi çırpınır, Leylâ gibi ağlar ve onları bir beşik içerisinde Tiber ırmağına bırakır. Akıntıyla sü-reklenen ikizlerin çığlıklarını duyan bir dişi kurt gelip onları emzirir. Roma, o iki çocuğun kurduğu kenttir ve Roma'sız bir tarihten söz edilemez.

Roma'nın bir yönetim biçimi, bir siyaset olduğunu da öğrendim tabii. Yunan'ın mitolojisi ve isa'nın dini üzerinde yükselen bir yönetim ve adı cumhuriyet. Merkezdeki küçük açının çevreye yayılırken çok büyük bir alan yaratması yani. Yönetimin nimeti de külfeti de halk üzerine büyük bir yelpaze ile yansıyor.

Roma beyaz ırk demekti ve ispanya'dan Mısır'a, Afrika'dan Baltık denizine, Galya'dan Mezopotamya'ya dek yayılmıştı. Yüzlerce yıl, yüzlerce devleti sınırlarına kattı, yönetti. Osmanlı şimdi onun eski topraklarında ve onun ülkeleri üzerinde hüküm sürüyor. Anadolu'ya"Diyâr-ı Rum (Roma diyarı)", Osmanlı padişahlarına da "Hakan-ı Rûm (Roma hakanı)" denilmesinin nedenini buraya geldikten sonra anladım. Yine de burada krallara ait zirveleri tesbit kolay oluyor. Oysa Doğu'nun sultanlarından hepsi ayrı bir zirvedir.

Ve nihayet Roma zindan ve cüzzam da demekti. Roma zindanları, her gün işkence gören Akdenizli Müslüman leventlerle doluydu. Engizisyon zindanlarında işkence gören mahkumlar hiçbir zaman kısa sürede ve acısız olarak öldürülmüyorlardı. Papazlar onların ruhlarını temizlemek için acı çekmelerini sağlayacak özel yöntemler bulmuşlar, mahkum kendinden geçtikçe hekimler tarafından kendilerine getirilip tekrar işkenceye yatırılmaya başlamışlardı. Burada insanı ikiye, üçe katlamak ve sırtından başlayarak bütün kemiklerini kırmak için hazırlanmış aletler vardır. Mahkumları gerdikleri Andreaus Ha-çı'nın şöhreti bütün dünyada biliniyor. Çivili dolaplar, içi kazık döşeli kapanlar ve keskin uçlu mızraklar, etleri kemikten ayırmak üzere hazırlanmış sivri kancalar ve kafatasını sıkıştıran mengeneler ve daha neler neler... Burada günün her saatinde bir mahkumun işkence tahtasında can verdiğine, gecenin her diliminde bir mahkum çığlığı ile uyanacak bir bebeğin varolduğuna yemin edilebilir. Ayaklarına

giydirilerek yavaş yavaş sıkıştırılan demir ayakkabıların acısıyla inleyen mahkumların sesleri bazen ta papalık salonlarından duyulur ve keşişlerin yüzlerine görevlerini yapmış olmanın huzurunu yansıtan bir sevinç yayılabilir; kenti kuşatan surların dışından gelen çığlıklarla aç bırakılan cüzzamlılarm kederleri evlerin bacalarından zulüm karası olarak tencerelere düşebilir. Kent pazarına un, bal ve süt mamulleri getiren köylüler arada sırada ruhunu şeytana teslim etmiş bir kadın ile erkeğin cinsel itiraflarını ağızlarının suyunu akıtarak dinleyebilir, sonra da onların diri diri yakılarak ruhlarının temizlenmesi törenini seyredebilirler. Yığın yığın odunların üzerine dikilen haçlara bağlanmış onlarca günahkârın ve islam dinini inkar etmediği için kulakları ve burunları kesilmiş yüzlerce tutsağın burada yakıldığına tanık oldum ben. Hele bir keresinde kentin üzerini yanık et kokusu kalın bir çatı gibi kaplamış ve günlerce,rüzgâr esmediği için insanlar yemeden içmeden kesilmişlerdi.

İyileri ve kötüleriyle Roma ayrı bir medeniyet demekti ve bütün renklerin arasında sürüp giden hayatım bir gün gözümün önündeki bütün tabloları buğulandırıverdi. BC'yi yanıbaşımda buldum.

Almanyalı ressam Elsheimer'ı ilk gördüğüm gün sevdiğimi söyleyebilirim. Ne var ki zaman içinde bu sevginin yerini kızgınlıklarım aldı yavaş yavaş. O diğerlerinin aksine ta baştan beri benim minyatürlerimle değil beyitlerimle ilgileniyordu. O sırada Türkçe öğrenmeye başladığının ve beni her görüşünde biraz daha ilgilenmesinin nedenini Roma'da ikinci kışımı geçirirken anladım. Artık Osmanlı elifbasını biliyor ve benim dilimden anlıyordu. Roma zindanlarındaki mahkumlardan onbir adedinin şehir meydanındaki çılgınca şenliklerden sonra idam edildiği günün akşamında beni kütüphaneye teslim etmek yerine evine götürürken ürpermiş ve başıma gelecekleri anlamıştım. Evinin duvarına boydan boya resmettiği Babil tapmağının antik resmini ve Efendim Fuzulî'nin vaktiyle Bağdat'ta bir çınar ağacının dibine gömdüğü hançeri gördüğüm vakit neler hissettiğimi kimse tahmin edemez.

Bu ev ve bu kent BC'nin merkezi olabilir miydi? Eğer öyleyse BUAM'ın kurulacağı tepe buralarda bir yerlerde olmalıydı. Cemiyet'in yedi üyesi yedi yılda bir belki de burada toplanıyorlardı. Eğer burada toplanıyorlarsa neler görüşüyorlar ve BC üyeleri neden hâlâ tabletleri

gömülü oldukları yerden çıkartıp bilimsel çalışmaları devam ettirmiyorlar. Dünyanın her devletine uzanan kolları acaba bunda ne gibi bir sakınca görüyor? Dünyanın bilimsel çalışmalarda geldiği nokta mı henüz yeterli değil? Eğer öyle ise Cemiyet'e üye yedi insanın asıl görevleri neler? Bir yerlerde krallıklar kurup ülkeler batırdıkları yahut dünyanın siyasî dengesini düzenleyecek kararlarını uygularken neyin peşinde oluyorlar? Hepsi üst düzey konumda olmalarına karşın zaman zaman dilenci yahut tacir kılığında dolaşmaları, sadrazam yahut kral olabilmeleri neyin nesi oluyor? Bütün i ı bunları düşününce o güne kadar hançeri hâlâ Bağdat'ta gömülü duruyor sanmanın rahatlığı uçup gitti üzerimden ve yerini sorumluluk bilincini yitirmiş çocukların tedirginliği kapladı. Belki de Cemiyet hançeri çoktan bulmuş, ama rakamların ve harflerin yazılı olduğu sahtiyan şerit ellerinde olmadığı için benim sayfalarımdaki gizli şifrelere muhtaç konuma düşmüşlerdi. Bu da demektir ki eğer BC üyeleri şifreleri gösteren beyitlerimi tesbit edebilirlerse beni bir daha başkalarının eline geçmemek üzere paramparça edecekler, belki yakacaklar, külümü savuracaklardı. Ama bunun için neden İstanbul'da değilim de Roma'dayım; cemiyet neden benim vatanımda değil de Papalık ülkesinde konuşlanmış. Oysa bilimde, siyasette, ekonomide İstanbul daha önde değil mi? "Belki de artık değil!" şüphesi girdi ilk kez içime.

***

Gümüş şamdanın çevresine oturup törensel bir hava içerisinde buhurlar yakarak dualar eden, sonra da ikişer parmakları yumulu ellerini birbirlerinin elleri üzerine getirerek selamlaşan o üç adam sayfalarımı heyecanla incelemeye başladıklarında, gariptir, kendimi bir macerayı yaşamaya hazır hissettim. Konuşmalarından anladığım kadarıyla benim izimi bulmaları çok zor olmuş. Yıllarca Osmanlı sarayından beni kaçırmanın yollarını aramışlar. Sonra İstanbul'un kıyı semtlerinde ve kenar ma-hallelerindeki hazine avcılarının tuzaklarından korumak için plan üstüne planlar yapıp kan dökmüşler, kanlarını dökmüşler. Oysa kader şimdi beni kendi ayağımla onların masasına düşürmüş. Bunun şerefine kadeh kaldırdıklarında hepsi sevinçten mest olmuş gibiydiler. Artık yapacakları iş, kimseye hissettirmeden beni baştan sona inceleyip şifreyi oluşturan rakamları tesbit etmekmiş.

O güne kadar ellerinde bulunan bilgileri değerlendiren asilzadenin kalın bir ses tonuyla anlattıklarından sonra, "işimiz zor!" diye söze başladı Avusturyalı tüccar. "Fuzulî şair eğer üstad kütüphaneciden aldığı sırrı biliyor idiyse mutlaka bu kitabın içine bir yere yazmıştır. Çünkü ondan sonra kaleme aldığı bütün kitapları inceledik, bir sonuca ulaşamadık, içindeki öykünün anlatılış biçimi ve üslubu açısından bu kitabın, okuma yazma bilen hemen herkes tarafından çoğaltılan yüzlerce nüshası ve Avrupa'da dolaşan versiyonlarıyla hemen hiçbir farkı yok. O hâlde Fuzulî şair, bizzat bu kitabın bir yerine bir şifre yerleştirmiş olmalı."

"Bütün yapraklarına bakalım!" dedi Venedikli hekim. "Gizli bir divit ile fligran usulünde yazılmış olmasın?" Ve oturdukları kerevetin duvara dayalı arkalığına üç büyük şamdan daha getirip bütün yapraklarımı tek tek ışığa tutarak sırayla baktılar. Leylâ'nın dudak izlerini göremediler ama beyitlerim arasında Keldani alfabesine benzettikleri bazı harfleri söğüt yaprağı bıçakla kazıdılar. Kâğıdımın âherli olduğunu bilselerdi bu kadar uğraşmazlar, serçe parmaklarını ıslatarak istedikleri yerimden boyamı, rengimi ve mürekkebimi silip götürebilirlerdi. Kâğıdımı inceleme işlemi sonuçsuz kalınca Rukâl'in ölürken resmettiği bağrımdaki gelincik çiçeğinden şüphelendiler. Tozlu bir bez parçasını hoyratça ıslatarak çiçeğimi bozmaya başlamaları üzerine attığım çığlığı duyabilselerdi yaptıkları yobazca katliamın değil Babil, dünyanın bütün hazinelerine değmeyeceğini anlarlardı. Bu kara cehaletin ikonaklast bir gelenekten geldiğini anladım. Bir zamanlar kiliselerdeki ikonaları tahrip edenler de aynı kafayı taşıyan yobazlar olmalıydı. Islak paçavranın sürtülmesiyle Rukâl'in kanı sayfa üzerinde dağılmaya başlayınca öleceğimi sandım. Çaresizce olardan seyrederken sevdiğim kadının hatırasına sarılıp sonsuz uykumu uyumak geçiyordu içimden ve tabii bir daha uyanmamak..

Çekiştirme, örseleme, mıncıklama işlemleri bitip de ellerine herhangi bir ipucu geçmeyince, üç adam, bu sefer okumaya başladılar. Elsheimer bulgularını özetledi:

"İstanbul'da altı ayin -ayin sözüyle yedi yılda bir yapılan buluşmayı kastediyordu- öncesi yapılan görüşmelerin raporlarına gpre haleflerimiz hançerin sapı üzerine sarılacak kayışın gerçek rakamlar ile harfleri yansıtmadığını, Hilleli şairin hiyeroglifleri resim yapar gibi kaydetmesinden

ve daha sonra saraç ustasının bunları kayış üzerine kabartma usulü işlerken sanatına özenmemesinden dolayı harfleri oluşturan mıhların farklı okumalara kapı araladığını varsayıyoruz. Şeridin aslı olan parşömen ise hepimizin bildiği gibi artık liflerine ayrılmış durumda. Tek çare, bu kitabın içinde gizli olan rakamları tesbit etmek. Yine önceki ayinlerde gelinen noktaya göre Hilleli şair şifreyi içinde aşk sözcüğü geçen beyitlere yerleştirmiş. Bunun özel bir nedeni yok; şairin aşka verdiği kişisel önem dışında. Belki de üstad kütüphanecinin ona "Aşkı bilen biri için yedi gerçek sır vardır." dediği içindir. Bu kitabın içinde 66 beyitte aşk sözcüğü bizzat geçiyor. Bu rakam Doğu mistisizmine yansıyan yönüyle ebcede vurulduğunda "Allah" adını karşılıyor. Daha önceki incelemeler, aşk beyitlerinin her birinde ortak şifre sözcüklerin yer almadığını, oysa en azından *sır, nihan, gizli, haber* gibi sözcüklerin geçtiği beyitlere daha önem verilmesi gerektiğini bize gösteriyor. Bizden önceki Doğulu üstadların aşk üzerine çok şeyi tartıştıkları anlaşılıyor. Ne var ki Doğulular aşktan şimdi bizim anladığımızı anlamıyorlar. Onların aşkla ilgili çok geniş bir medeniyet birikimleri var. Bu yüzden biz aşkı onlar gibi anlamaya çalışarak işe başlamalıyız.

Onlar aşkı birkaç açıdan ele alıyorlar. Mecazî, ilahî, mistik ve tensel. Hilleli şairin önemsediği aşk ise platonik bir vadide akıyor. Doğu'da gönül diye bir şey var ayrıca. Kelime anlamı bizim yürek veya kalp dediğimiz şey ama ondan çok ayrı bir kavram. Bir nesneden çok bir tavır, somuttan çok soyut bir öge. Muhammedîler dışında gönlün ne olduğunu tam olarak açıklamak mümkün görünmüyor. Onlar da bunu açıklamıyorlar zaten, yaşıyorlar. Çünkü aşk gönülde tecelli ediyor, doğuşu da varlığı ve batışı da gönülde. Bizim bildiğimiz sevgi ve tensel ilişkiler Doğulu aşkın yalnızca bir versiyonu, hatta en aşağı versiyonu. Ondan ötede daha yedi katman var aşk için. Bu öyle bir hastalık ki hasta, bu hastalıktan zevk alıyor ve kurtulmak, derman bulmak istemiyor. Öyle bir acı ki, aşk sahibi bunu arzu ediyor ve aşk derdine uğrayan kişi bir daha iyileşmek istemiyor. Acı çeken, acıdan kurtulmayı dilemiyor. Zor gibi gözüken şeyleri kolay gösteren de, doğuştan olan huyları ve doğal eğilimleri değiştiren de o. "Seven" bir sıfat orada ve "sevilen" bir isim. O ismi bilmek sevmek için de, uğrunda ölmek için de yeterli. Seven sevilenin uğrunda daima hasret, hicran, ayrılık, firkat acıları ile besleniyor. Acılar olmadan, uykusuz geceler olmadan huzur bulamıyor âcjeta. Bu yüzden âşıklar Doğu'da, yıldızların çobanları olarak bilinir.

Onların göz kapakları bulutlara ders okutur, gözleri denizlerle yarışır. Sevgili uğruna canlarını öyle verirler ki tekrar can verebilmek için tekrar dirilmek isterler. Aşklarında ortaklık istemezler ve rakiplerine karşı acımasızlıkta zirveler alçak kalır. Bu konuda şehirleri yıkmak bir yana, harabeleri bile yeniden harab edecek kadar acımasız olabilirler. Öyle âşıkları vardır ki ünlü sufi-lerden Arabî ve Mevlanâ'nın aşk yorumlarına hiç durmadan yeni yorumlar ilave etmek ve onların bir cümlesinden her dakika yeni bir kitap çıkarmak istercesine derece derece aşkı çoğaltıp dururlar. Onlar aşklarını arttırdıkça yazıcılar bunları daha abartarak yazarlar. Aşk konusunda ciltler ve kütüphaneler dolusu bilgi üretilmiştir Doğu'da. Yalnızca aşkı tanımlamak için harcadıkları mesaiyi söz gelimi hekimlik alanında harcamış olsalardı belki ölüme çare bulurlardı."

Elsheimer, kendisini dikkatle dinleyen ve o güne kadar aşkın bu derece derinlikli olabileceğini hiç düşünmeyen arkadaşlarına daha pek çok şey anlatabilirdi şüphesiz; bu konuda her türlü araştırmayı yapmıştı. BC şifrelerinin aşk ile örtüldüğüne inanıyordu çünkü. Bunda da haklıydı, "önceki üstadlanmız kitabı başından itibaren inceleyip en çok şu iki beyit üzerinde durmuşlar!" dedi parmağıyla beyitlerin sayfalarını göstererek. Bunlardan ilki öykünün kahramanları olan Kays ile Leylâ'nın okulda birbirlerini sevmeye başlamalarının ortaya çıkması sırasında söylenmiş beyittir ve gizli aşkın ortaya çıkışını anlatır.

Ref oldu hicâb-ı şâhid-i râz

Aşk oldu melamet ile demsaz

Diğeri de şu sayfadaki,

Billah nedir ane aşka mefhûm

Bu sırr-ı nihanı eyle malum

beytidir ki Leylâ Kays'ı sevdiği için annesi tarafından azarlandığında ona cevaben "Ben o gizli aşkı bilmiyorum, o nasıl bir şeydir hele söyle de içinde bulunduğum durumun aşk olup olmadığını arılayayım!" dediği sırada söylenmiştir.

"Şimdi bu beyitlerde ortak taraf aşk ile beraber sır anlamına gelen 'râz ve sırr-ı nihan' sözcüklerinin geçmesi. Yani her ikisi de gizlilik esası içinde vurgulanmış. Sanırım Hilleli şair aşk ile gizliliği yan yana getirirken dıştan bakılınca aşkın gizli olması gerektiğine işaret etmiş, ama aslında gizli sırrı buralara koyduğunu anlatmaya çalışmıştır."

"O halde," dedi Avusturyalı tüccar heyecanla, "aşkı anlatan beyitlerde gizlilikle ilgili başka sözcükleri de arayalım."

Ben o anda "Tamam, bu iş bitti, ömrümün sonu geldi!" diye düşündüğümü itiraf etmeliyim. Çünkü bu bakış açısı tam da Efendim Fuzulî'nin düşündüğü şeydi. Hançer ile papirüs şeridi ayırdığında ve ikisini de ayrı bir yere gizlediğinde aklına gelmişti gizlilik sözcüklerini şifre yapmak. BC'nin daha önceki üyeleri bu sözcükleri bilmeden iki beyti tesbit etmişler ve onları ebced hesabına vurarak kafa patlatıp durmuşlardı. Şimdikiler gizlilik sözcüklerini düşünerek sırrıma bir adım daha yaklaşmış oluyorlardı. Elsheimer bu düşünceyle kitabı öykünün başladığı yerden itibaren yeniden hızla okumaya başladı. "Evet! işte bir tane daha!" diye sevinçle yerinden kalkıp okudu:

Aşk olduğu yerde mahft olmaz

Aşk içre olan karar bulmaz

Buradaki gizlilik sözcüğü "mahfî" idi ve ben bir kez daha ürperdim. Çünkü bu beyit 607 numaralı beytimdi ve şifrelerin ilki bu rakamdan ibaretti. Daha önceki üyeler bunu gözden kaçırmış ve ikinci şifre olan 617. beyitten işe başlamışlardı. Bir daha geriye dönmek kimin aklma gelecekti!

Elsheimer çok zeki bir adamdı. Sanat kabiliyeti kadar mantık örgüsü ve siyaset birikimi vardı. Tarih felsefesi ve politika biliyordu. Sahip olduğu özellikler ile BC'nin büyük üstadı bile olabilir, BUAM'ın kuruluşunu gerçekleştirebilirdi. Her üye gibi o da kendisini BC'nin yüksek idealleri için feda olmaya hazır görüyor, yaptığı tablolardan gizli olarak BUAM eskizleri, plan çizimleri ve uzay desenleri yapıp dosyalıyordu. Arşiya Akeldan'ın hatırasına dünyayı ve evreni korumak ve düzenlemek zorunda olduğunu hissediyordu. O gece konağına kapanıp beyitlerim arasında aşkı ve gizliliği arayıp bulacağına ve üstad kütüphaneci ve Efendim Fuzulî'den bu yana

parçaları bir türlü birleştirilemeyen BC tabletleri ile Babil hazinelerine açılan kapının sırrım çözmüş olacağına hiç şüphe yoktu. Tabii eğer gecenin o en yorucu ve uykusuzluğun da en dayanılmaz olduğu vaktinde hizmetçisinin kapıyı tıklatıp "Papa hazretleri rahatsızlanmış efendim; kapıda bir görevli var, konsülün sizi çağırdığını söylüyor." dememiş olsaydı. Ön avludan at kişnemeleri ve konak halkı uyanmasın diye onları sakin tutmaya çalışan bir seyisin sesleri geliyordu. Elsheimer şaşkınlıkla "Gecenin bu saatinde mi?" diye homurdandı önce içinden Papa'ya küfrederek ve ardından da beni Avusturyalı tüccar dostuna teslim ederken "Bunu saklayıp istirahate çekiliniz aziz dostum. Döndüğümde her şey ortaya çıkmış olacak!" diye de tembih etmeyi unutmadı.

Elsheimer konağına tam üç gün sonra dönebildi. Papa'nın hasta ziyaretine giderken giydiği protokol elbisesi çamur, kan ve yırtıklar içindeydi. Kapıdan girdiği an kapıldığı dehşeti ömrünün sonuna kadar unutmayacağından şüphe etmiyorum. Çünkü o gittikten sonra gelen adamların konaktakilere neler ettiğini, nefes alan herkesi -buna kedi ile papağanlar da dahildi- küçük parçalara ayırıp diğerlerine yedirmek için zorladıklarını, sonra da cesetlerini lime lime salonun ve odaların içine dağıttıklarını, kadınları ve çocukları topladıkları odadan gelen çığlıklara kahkahalarla cevap vererek gün ağarasıya kadar vahşice eğlendiklerini, nihayet Avusturyalı tüccar ile Venedikli hekimi işkence ile konuşturup öldürdükten sonra konağın altın ve gümüşlerini yağmaladıklarını görünce hangi aile reisi olsa dehşete düşerdi. Elsheimer'in, o günden sonra bütün acısını, yaptığı resimlere yansıttığını ve beni saklı olduğum şövalye zırhının içinden alıp götüren hazine avcılarının bulunup cezalandırılması için Roma'nın en ünlü üç şövalyesini himayesine aldığını ve bu okuma yazması bile olmayan kara cahil haydutların hepsini tek tek ele geçirip gece karanlığında cesetlerini parçalattığını, ama beni bir türlü yeniden ele geçiremediğini çok sonradan öğrendim. Çünkü hırsızların o gece beni götürüp teslim ettikleri efendileri, kardinalin has bendelerinden olan rahip Giovanni idi ve Roma'dan ayrıldığım güne kadar hekim Antonio bile onun hücresinde hapsedilmiş olduğumu hiç bilmedi. Sonraki günlerde Giovanni'nin hep "Ne güzel plan idi! Acele ettim. Elsheimer'in şifreleri çözmesinin uzun süreceğini iyi hesaplayamadım!" diye yakınmalarını dinleyip durdum.

Sonraki yıllarda Roma'daki en heyecanlı günlerimin limana gelip giden Osmanlı kadırgalarını ve kalyonlarını seyretmekle geçtiğini söyleyebilirim. Bu kent elimden Leylâ'mı aldı, ama bana bilmediğim bir dünyayı verdi. Quirinale sarayının yapımı bitip açılışının yapıldığı gün Vatikan'a gelişimin üzerinden tam beş yıl geçmişti. O gün bütün Katolik devletlerin kralları buradaydı ve Papa Julius, törende Rahip Giovanni'nin teşrifatçı olarak görevlendirilmesini istemişti. Ertesi gün rahibin odasından ilk ve son defa çıktım. Çünkü rahip kendisine bağışlanan büyük onur nedeniyle Papa'ya bir hediye sunmayı istediğinde bunun ben olmam gerektiğini düşünmüştü. Yazık ki Papa'nın beni daha evvel gördüğünü ve hatta beyitlerimden bazılarını okuttuğunu bilmiyordu. Roma tarihinin yeniden canlanması kadar ihtişamlı kutlamaların olduğu o günde bir yandan şölenler yapılırken, diğer yandan mahzende Giovanni'nin kellesi uçuruluyordu. Roma o gün ve ertesi gün çılgınca eğlendi. Halk üç vakit dua etmeyi unutacak kadar çılgın eğlenceler buldu kendisine ve sokaklar anason kokusuyla dolup taştı.

Zangoçların iri çanlara ait halatlara asılma zamanlarını unutmaları Papa ve konsil üyelerini tedirgin edince Roma'nın geleceğine ilişkin acil eylem planı yapabilmek üzere toplandıklarında ben de o salonda idim. Burası Yasef Navi tarafından Vatikan'a getirildiğim ilk günde Papa IV. Julius ile görüşüp şefkatli kucağında sabahladığım salon idi. Pencereden yine San Pietro bazilikası görünüyordu ve Habsburgların zenginliği salonun tavanlarından ve duvarlarından insanların kalbine renk olup yayılıyordu. Ne var ki salonda bulunanların çoğu, benim ilgimi çeken bu ihtişamın sona ermekte olduğunu düşünüyorlardı. Roma, artık eski gücünü yitirmiş olmanın ezikliğini taşımaya mahkumdu. Şimdi yükselen yıldız Türklerinki idi ve bugün, bu çatının altında, Osmanlı'yı değerlendirmek de gerekiyordu. Konuşulanlardan Roma'nın gerçekten de problem yumağına dönüştüğünü arılayabiliyordum. Bunlardan biri de İstanbul ile düzenlenecek ilişkilerin seyri idi. iyi niyet gösterisi için, Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göçüyle başlayan hicri takvimin bininci yılı kutlamalarını bahane ederek Sultan'a elçiler göndermenin bu ilişkileri olumlu etkileyeceğine dair bir karar aldılar. Ne de olsa Sultan III. Mehmet'in annesi Safiye Sultan kendi kızları sayılırdı. Papa Julius o anda beni hatırladı ve hediyelerle birlikte benim de götürülmemi söyledi. Ne de olsa Safiye Sultan ve belki de oğlu Mehmet beni tanıyordu ve bundan hoşlanacaklardı.

Vatana dönme düşüncesinden mi; yoksa Leylâ'nın hatırasına yeniden kavuşma sevincinden miydi içimdeki coşku, bilmiyordum ama o geceki kadar hiç sevinmemiştim. Roma'ya yorgun gelmiştim ve dilimden anlamayan iklimlerde yaşamak beni daha da çok yormuştu. Susmanın ve izlemenin erdem olduğunu, tanıklığın gerçeği, bilginin de acıyı çoğalttığını öğrenmiştim ama çok hasret, çok acı, çok azab çekmiştim, İstanbul'da neyi özlemiştim, yahut İstanbul'da acı hatıralardan başka beni bir bekleyen mi vardı; elbette hayır. Ama orası İstanbul idi.

Beni İstanbul'a çeken Leylâ'nın aşkı mıydı; yoksa kaderim mi, karar veremiyordum. Hoş geldin bininci yıl!..

17

Bu, Damlanın Derya ile Ahengi miydi; Ya Akdeniz'de Bir Korsan Cengi miydi?

İmtiyâz-ı sabit ü seyyarı müşkildir hayâl

Zanneder kestî-nisînân sâhil-i derya yürür

Koca Ragıp Paşa

Duran ile yürüyenler (yahut gezegen ile sabit

yıldızlar) arasındaki farkı kestirmek

zordur. Gemi yolcusuna göre yürüyenler sahillerdir çünkü.

Bir geminin süzülüp geçtiğini kıyılara bakarak izlemek, bir gizem içinde dalıp kaybolmak gibidir. Akdeniz'in durgun sularının, lodosların ve poyrazların hücumuyla hırçınlaşmaya yüz tuttuğu bu mevsimde hiçbir deniz, benim dalgalarına hayran kaldığım bu sular kadar gizemli olamazdı herhalde. Çünkü Roma'dan İstanbul'a gidiyorum, düşler ve hayaller kurarak. Yolculuk başlayalı yaklaşık iki gün oluyor. Mesina ile Sicilya geride kaldı. Alay sancaklarıyla donatılmış kalyonumuz, pruvamızda turna kanadı seyreden çekelveler, kadırgalar ve kalitalar ile korunuyor. Papa'nın özel gemisi olduğu için Akdeniz'in haçlı korsanları, Osmanlı sultanına dostluk mektubu ve bazı hediyeler götürdüğü için de Türk korsanlarının herhangi bir saldırısından emin ilerliyoruz. Ne var ki Akdeniz'de Mağripli yahut Berberi korsanlar da türemişlerdi son zamanlarda. Dahası Malta'da konuşlanan Saint-Jean şövalyelerinin de gemi azıya aldıklarından bahsediyor denizciler. Malta açıklarını geçtik ama her ne olursa olsun, Akdeniz'de yelken açan her gemi bir potansiyel tehlikedir ve bir geminin kimliği belirlendiğinde zaten ya iş işten geçmiş olur, ya yakın temas ile rampa ateşinde konuşulan dil imdada yetişip gemi serbest bırakılır.

Akdeniz'de büyük balık küçük balığı yutar. Yüzyıllardır bu böyledir. Bu yüzden pek çok korsan gemisi başka kimlikler altında hareket eder de, ancak işaret sancaklarıyla diğer bir gemiye mesaj gönderildiğinde mesajın okunup okunmadığına bakılarak yad mıdır, yabancı mıdır anlaşılabilir, işaret sancaklarının okunabileceği kadar yakına gelen bir gemi ise zaten salt tehlike demektir.

Ben, Papa'nın özel elçisi tayin edilen dostum Antonio ile beraberim. Bunca yıldan sonra o da benim gibi İstanbul'u yeniden görecek olmanın verdiği heyecanı taşıyor. Gençlik hatıralarını dolduran sarayda ve enderun mektebinde geçen günlerinin buruk lezzetiyle belki eski arkadaşlarına rastlamanın umudunu taşıyordu kalbinde. Bense belirgin bir umuttan bile yoksunum. Gittiğim kentte hatıralarım var ama sevdiklerim artık yok. Kaderim ile hayallerim çakışacak mı, yoksa çatışacak mı, bilemiyorum. Kalyonun kıç üstünde yer alan iki kamaradan küçük olanında, seyir alet ve haritalarının bulunduğu daracık odada, ben denizin bütün romantizmini özümseyerek hayaller kurarken, Antonio sıkı sıkıya yapıştığı traş leğenine yediklerini çıkarmakla meşgul. Bitişiğimizde köprüüstü ve önümüzde serdümene ayrılan küçük alan yer alıyor. Grandi dire-ğindeki gözcü dört saatte bir değişiyor. Rüzgârın şiddetini arttırdığı saatler ile yağmurlu zamanlarda gözcü yerine eğitimli bir gemi maymunu alıyor nöbeti. Bu maymunların ellerini alınlarına siper yaparak uzaklara bakışlarından ve bir gemi, yahut kara gördüklerinde çıkardıkları seslerden hayrete düştüğümü itiraf etmeliyim.

Seyir kamarasında, uzunca bir adamın ancak ayaklarını büzerek yatabileceği küçük sedirin üstündeki rafta tomarlanmış haritalar, kenardaki sandıkta da usturlablar, pusulalar, kömür ve çelik çubuklar, sekstand ve rubu tahtaları bulunuyor. Özellikle gece seyrinde kullanılan rubu tahtaları ile usturlaplar yıldızların yerlerine göre yön ve rota tayinine yarıyor.

Antonio'yu deniz tuttuğu için papatya kökünden yapılmış ilaçlar alıyor ve kendine geldiği vakitlerde devamlı haritaları inceliyor. Ptolemaius'un 1380'lerde yaptığı Grekçe coğrafya rehberi, Battista Agnese'nin oniki yıl evvel Papa için hazırladığı dünya atlası, Barbaros Hızır Hayreddin Reis'in kardeşi Oruç'u ele geçirdikleri vakit Rodos şövalyelerine ganimet olan Türk haritaları, değişik korsan gemilerinden alınmış papamundolar, atlas

minorlar ve Akdeniz liman resimleri, özellikle Arap denizcilerin yaptıkları büyük ölçekli portolonlar, limanlar ile fenerleri gösteren çizimler, gemilerde görüntülü haberleşmeyi sağlayan sancak işaretlerinin kod çizelgeleri, kısaca kamarada bulunan her şey, onun devamlı araştırdığı yazılı dokümanlar. Akdeniz'de dolaşan her gemide bu kadar harita bulunmayabilir, ama kaptanların çoğu harita çizimini ve pusula imal etmeyi bildikleri için seyir kolayca yapılır. Bunca zengin haritaları görünce ben "Acaba?" dedim içimden, "Piri Reis'in Atlas Okyanusu haritasının bir kopyası da var mıdır bunların arasında?!"

Antonio, dün bütün gün, kod çizelgesinde yer alan üçgen, kare veya dikdörtgen flamaların karşılıkları olan harfleri ezberlemeye çalıştı. Böylece geminin pruva direğine çekilen flamalar ile gemiden gemiye yahut gemiden karaya hangi mesajların gönderildiğini anlayabilecek, ona göre kaptanların kendisine sadakatle seyrettiklerinden emin olacak ve aksi durumlarda önlem alacaktı. Antonio denizcilik bilgisine o kadar merak salmıştı ki, ben, hiç olmazsa dünkü mehtaplı gecede, Akdeniz'in beyaz köpüklü sularına bakarak romantik anlar geçirebileceğini, Efendim Fuzulî'nin lirik dizelerinden söz ge-limi Leylâ'nın, aşkını aya anlatma sahnesini okuyacağını boşa umud edip durdum. O, mide bulantıları arasında denizcilik dersleri çalışıyor, bense hayaller kuruyordum. Denizcilerin ise bizimle pek ilgilendikleri yok gibiydi. Kumanya getiren ızbandut ile arada sırada haritalardan veya seyir aletlerinden birini alıp yerine diğerini koymak için gelen kalyon süvarisi de olmasa, kamarada bizi unuttular sanılabilirdi. Neyse ki gözcü maymunların grandi sepetinde ritmik sıçrayışlarla nasıl dönüp durduklarını, bacaklarından uzun olan kollarını öne doğru nasıl salladıklarını, ellerini siper ederek nasıl uzakları gözetlediklerini seyretmek de benim için eğlenceli sayılırdı.

Antonio, haritaların karaları gösteren kısımlarındaki resimleri birer birer inceliyor, mitolojik simgeler, bölgeler arasındaki sınırlar, egemenlik alanlarını gösteren bayrak ve insan resimleri -söz gelimi Afrika'da sırtını sıra dağlara dayamış çadırlardan başını uzatan siyah adamlar, berduşça gezen aslanlar ve pinekleyen maymunlar, Anadolu coğrafyasında kaleler ve yeniçeri kıyafetli adamlar ile yeşil bayraklar, Mısır ve Kızıldeniz taraflarında deve figürleri, ispanya ve Fransa taraflarında şatolar, büyük haçlar, sedir bitkileri yer alır-, her ülkeyi temsil eden simgeler üzerinde

saatlerce göz yoruyor, en çok da deri üzerine çizilmiş olan bu harita ve portolonlarda değişmeyen iki öğeyi, derinin boyun kısmına resmedilen rüzgâr gülü ve pusula çizgileriyle çizen kişinin dinini belli eden tasvirleri iyiden iyiye inceliyordu. Meryem ile İsa tasvirleriyle kurslar bulunan haritalar Hıristiyanlarca, hilal ve ayet bulunan haritalar da Müslümanlarca çizilmiş olanlardı. Antonio eğer BC'den haberdar olsaydı, yahut Babil ilahlarının altın heykellerini bilseydi, bu haritalardan birinin üzerindeki Siruş başlıklı hançer figürü mutlaka dikkatini çeker ve diğer haritaları" incelemeyi bırakıp bu ceylan derisindeki gizleri çözmeye çalışıyor olurdu. Hatta bu haritanın altında bulunan çivi yazılı harflerle "Arşiya Akeldan adına bunu koruyunuz!" cümlesini okuyabilirdi. Bir kez daha anladım ki benim kaderim olan şey, başkaları için bir bilmezlik hali idi.

Bir ara, yabancı bir kalyondaki yolculuk hayatının ne kadar cimri olduğunu düşündüm. Burada sözler bile çok çıplak. Denizciler burada sevgilerini ve hüzünlerini Doğulu milletlerin gemilerindeki gibi göstermiyorlar. Oysa denizde neler neler gelir kalbe. Mehtaba bakınca, yahut sudaki yakamozları seyrederken bir masala girmek, kırkıncı kapıdan bir mutluluk ülkesine geçivermek olasıdır. Dalgaların şiddetli yahut hırçın, durgun yahut okşayıcı sesleriyle rüyalara dalmak da mümkündür. Antonio'ya bunları anlatmak, Leylâ ile olan maceramı yeniden hatırlatmak, hatta çöl gecelerinin ılık havasıyla Akdeniz'in berrak suları arasında bir dostluk kurmasını sağlamak için neler vermezdim, İstanbul'a gidiyordum ama bu yolculukta mutlu olmadığımı anladım; ve yabancı bir ülkede, gurbette gibi hissettim birden kendimi. Ufuktaki gurubun ve denize hızla giren güneşin ardından içimi bir sıkıntı kaplamış gibiydi. Yeniden saraya gidiyordum, bu doğruydu, ama Rukâl de, eski sevdiklerim de artık yoktular. Belki vezirler, sultanlar, devletlular arasında yeniden itibara kavuşacak, Efendim Fuzulî'nin adını andırarak Leylâ'mı aramayı sürdürecektim ama içimi yangınlara salacak bir acı hep yanıbaşımda, çevremde, bağrımda olacaktı. Bir ayrılık açışıydı bu... Leylâ'nın mı, Rukâl'in mi olduğu belli olmayan bir ayrılık. Yağmurlu ikindilerde görülen hüzünlü bir rüya gibiydi hayat. Mehtap, kurşunî bulutlar arasında görünüp kaybolmakta, rüzgâr şiddetini arttırmaktaydı. Akdeniz'in sesi şiir gibiydi. Saatler sabaha yaklaşıyordu ve biz Modon'a yaklaşıyorduk...

Kaptan Jacopo Maggiolo'nun "Hamlacılar küreklere!.." komutu duyulduğunda gözcü maymun çıldıracak gibi bağırıyordu. Modon açıklarında üç geminin silyon fenerleri görünüp kaybolmuştu. Bunlar Malta kalyonları olmalıydı. Büyük olasılıkla Malta açıklarından geçerken hızlarını ve rotalarını tahmin ederek görüş mesafesi dışında kendilerini takip etmişlerdi. Çünkü geceleyin fener söndürerek saldırmak Saint-Jean şövalyelerinin yöntemiydi ve korsanlık geleneğine göre bu denizlerdeki en büyük şerefsizlik sayılırdı. Antonio derhal köprüüstü-ne, kaptanın yanına gitti. Malta adasında bir kilise cemaati olarak yaşayan, Rodos'ta karakol gemileri bulunan en azılı korsan filosu bu şövalyelerinki idi ve Akdeniz elli yıldır bu filonun dehşetini yaşıyordu. Koloniel yerleşimde misyonerlik için adalarda garnizonlar kurup Akdeniz'i haraca keserler, aldıkları Müslüman esirleri kılıçtan geçirir, Hıristiyan olanları satarak kiliseye gelir sağlarlardı. Sırf bu amaçla Malta'da bir denizcilik okulu kurmuşlar ve Barbaros'tan sonra Akdeniz'de hakimiyet sağlamışlardı. Tek çekindikleri Sultan Mehmet'in kaptan-ı deryası Koca Murat Reis'in gemileriydi. Onun dışında kime ait olursa olsun saldırır, ganimet veya vergi alırlardı. Müslümanların bininci yılını tebrik için Papa'nın Osmanlı hükümdarına hediyeler göndereceğine ait istihbaratı yapmışlar ve her zaman olduğu gibi kimliklerini gizlemek üzere gemilerini Arap kara-kalarına benzetmişler, sancaklarını arya ile yerine Portekiz flamalarını toka ederek Maggiolo'nun üzerine geliyorlardı. Mag-giolo rüzgârı arkasına alarak vakit kazanmak ve böylece sabahın olmasını beklemek istiyordu. Belki çekeceği işaret sancakları ile gerekli mesajları yollayabilir ve kutsal bir amaçla seyrettiğini anlatabilirdi. Gerçekten de bu seyir Papalık için kutsal bir amaca yönelikti. Papa bu hediyeleri sunarak Osmanlılar ile barışı devam ettirmek, belki valide Safiye Sultan'ın kan bağını kullanarak Osmanlı hapishanelerindeki mahkumlardan beşyü-zünün serbest bırakılmasını ve barışın devamını sağlamak istiyordu. Karşılığında üç ambarlı özel kalyonunu cins atlar, özel yetiştirilmiş şahinler, ayaklan halhallı ceylanlar, gümüş tasmalı yetişkin tazılar ve bunları sunmak için de yirmi genç kız ile yirmi delikanlı gönderiyordu. Sultanın huzuruna çıktıklarında her birerinin elinde hediye dolu tepsiler bulunacaktı ve ben de bu tepsilerden birinin üzerinde eski dostlarıma kavuşacaktım.

Maggiolo ne bütün bu armağanların tehlikeye atılmasını, ne de kalyonun bir çatışmaya girmesini istiyordu. Bir çatışma demek, hediyelerin

hasar görmesi demekti çünkü. Verdiği karara göre kalyon Koron adasına doğru hızla rotasında devam edecek, muhafız gemiler şövalyeleri durduracak yahut oyalayacaktı. Gün ışımaya başladığında ardımızda aborda olup yanan üç Papalık, iki de Malta gemisi ile sahile yığılan Modon köylülerini gördük. Denizde gemi parçalarına tutunup hayatta kalmaya çalışan yaralıların çığlıkları duyuluyordu. Savaş sularında hayatta kalan tek Malta gemisi ise yaralılarını toplamakla uğraşıyordu. Maggiolo rahat bir nefes alıp "Geride kalan gemi tek başına bize saldıramaz!" diye sevinirken asıl tehlike kendini gösterdi. Meğer şövalyelerin planı bu kadar değilmiş ve Maggiolo tam da onların planlarına göre hareket edip tıpış tıpış Koron açıklarına gelivermiş. Şimdi karşısındaki onüç pare-lik Malta filosu karşısında kendi gemisi korumasız, çaresiz ve hız kesmiş olarak kızıl külahlıların arasında kalmış durumda. Teslim kararını Antonio ile birlikte verdiler. Çatışmaya girmeden teslim olacaklar ve gemileri yedeklenip Malta'ya varınca durumu kardinale anlatıp kurtulmaya çalışacaklardı.

Arap alayı çevresini saran korsanlar arasında Maggi-olo'nun gemisi Malta'ya dönmek yerine Girit'e doğru yol almaktaydı. Mora yarımadası görünmez olduğunda vakit de akşama yaklaşıyordu. O gece olanları ben de hatırlamıyorum. Yalnız Koca Murat Reis'in "Kasd-ı kâfir!... Gaza niyyetine!.. Koman kurtlarım!" haykırışıyla yırtılan gecenin karanlığı ve ardından deniz üzerindeki büyük yangını biliyorum. Ne olandan, ne de olacaklardan bihaber kaç zaman geçtiğini bilmiyorum, kendimi Leylâ'nın hayaline sarınmış olarak bırakıverdim savaşın içine...

18

Bu, Eski Hatıraların Canlandığı ve Kalbimin Anda Bin Kez Yandığıdır

Canandan muhabbet alıp verdiler bana

Somu benim de canımı cânâne verdiler

İzzet

Sevgiliden bir parça sevgi alıp bana verenler,

sonra da (buna karşılık) benim canımı

alıp sevgiliye verdiler.

Murat Reis kara bulutların gökleri kapattığı bir sırada kamufle edilmiş ateş kayıklarını gönderip Malta şövalyelerinin gemilerini aynı anda alevlerle buluştururken "Gaza niyyetine!" diye haykırdığında Maggiolo'ya, yalnızca gemisine ateş sıçramasını engelleyici manevralar yapmak kalmış. Sonra Osmanlı donanması yedeğinde İstanbul'a iki günde gelmişiz. Sarayburnu açıklarında atılan dokuz pare top sesleri de beni uyandırmaya yetmemiş. Üzerime düşen pirinç sarısı usturlabın ağırlığı altında şi-razeden çıkmış, sayfalarım dağılmaya başlamıştı ki eski hatıralarımın kokusu dimağımı sarhoş ettiği sırada kendime gelebildim. Evet, bu bahçeyi tanıyordum, bu taş duvarlar arasında kırk yıl geçirmiştim. Eski evimde, Dicle'nin serin yamaçlarını düşünüp ağladığım taş döşemelerin rüzgârını duyarak kendime gelebildim. Sultanın huzurundaydım ve mehter elçi peşrevini vururken ben, derinden derine, üzerime kapaklanan usturlabın cildimi yarıp geçen eksen çivisinin acısını duyuyordum.

Sultan Mehmet'in bağrımdaki şakayık resmini öptüğü sırada gözlerinin dolduğunu ve hüzün dolu erkeksi sesiyle "Rukâl! Babam seni ne de çok sevmişti bilsen! Ve gerçeği ben biliyorum, sana kıydılar!" diye fısıldadığını benden başka kimse ne gördü, ne de duydu. Sultan, Rukâl'e kıyanların kıskançlıkla bunu yaptıklarını düşünüyor, elinde beni tutarken ne BC'yi biliyor, ne de Rukâl'in başına gelenlerin biraz da benim yüzümden

olduğunu düşünüyordu. Bilseydi beni başka türlü karşılardı çünkü ve parmağındaki yüzüğü öperken bir acı tebessümü esirgemezdi. Öptüğü yüzüğün pırlanta kaşını görünce sevinen ben oldum çünkü. Rukâl'i denize düşürdükleri gün koynunda taşıdığı üç pırlantadan biriydi bu. "Demek ki Rukâl'imin cesedi denizde kalmamış!" diye geçirdim içimden ve sevindim. Sultanın bu iki busesinin ikisini de sevdim ve Rukâl'i sultandan ne şakayık için ne de pırlanta için kıskandım. Oysa Dicle yamaçlarında bıraktığım Leylâ'mın dudak izlerine karışan bu beşinci kişinin dudak iziydi ve Rukâl'in kanıyla çizdiği şakayık deseni üzerinde beş ortak aşk yaşıyordu. Oysa aşk işinde ortaklık olamazdı. Mümkün müydü hiç sevenin sevileni paylaşması, olabilir miydi bir gönülde iki aşk?!.. Yakışık almazdı bir evde iki farklı misafir.

Biri diğerini bilmeden aynı buseyi paylaşan bu insanların, Leylâ'nın, Efendim Fuzulî'nin, Rukâl'in, Kanun Koyucu hükümdarın ve Sultan Mehmet'in, gerçekte aşkı bilen gönül vurgunu kişiler olduğunu geçirdim içimden. Alnımda bir güneş gibi parlayan sevgi buselerine dönüşmüştü şakayık resmi. Neden sonra sultan, eski günlerin hatıraları arasından sıyrılıp divan katipleri arasında gezdirdiği gözlerini beyaz yüzlü ihtiyara çevirip "Mehmet Bey!" dedi, "Adaşım, sen sarayımıza Hilye mesnevisini vermiştin, biz de sana L&M mesnevisini bağışlayalım. Bunu vaktiyle atam Süleyman Han, Rukâl nam cariyesine vermişti. Yitirdiğimizi sanıyorduk. Meğer şehirler ve ülkeler dolaşmadaymış. Şimdi geldi ama sarayımızdan bir defa nasibi kesilenin tekrar mahremiyetimize girmesi münasip değildir. Alasın ve okudukça hayır dua edesin, hem Fuzulî şaire, hem hanedanımıza."

Saraydan ne yolla olursa olsun bir kere çıkanın bir daha geri girmesine izin verilmediğinin bir töre olduğunu o gün öğrendim. Buna üzülmedim diyemem, ama beş yıldır Antonio'dan başka dilimi anlayanın olmadığı kentlerden bunca sıkılmış iken şimdi Frenkçe arkadaşlıklar yerine Hakanî Mehmet Bey'in şarka özgü şiirsel dostluğuna verilmem elbette gönlümü aydınlatmıştı. Saraya dair son hatıram, hünkara sunulan Papalık hediyelerini seyreden valide Safiye Sultan'ın, kendisine hediye gelen genç kızlardan birine sarılıp öptüğü oldu. Seraser desenlerle sim tel işlemeli kırmızı entarisinin eteklerini toplayıp huzurdan ayrılırken belki de Korfu'da geçen çocukluk günlerini ve yıllardır unuttuğu adının Bafo olduğunu anımsadı yeniden. Ve sağ elinin üç parmağını yumup kime gösterdiğini

anlayamadığım BC yeminine bağlılığını yeniledi. Oğlu, dostluklarını sunmak üzere gelen Venedik elçilerini kabul törenine valide sultan sıfatıyla onu da davet etmekle büyük incelik göstermişti ama kubbealtından gözü nemli ayrılacağını tahmin etmemişti.

***

Hicrî bininci yıl kutlamaları başlarken ben yeniden doğmuş gibi oldum. İstanbul sokaklarında donanma şenlikleri vardı. Şehzadelerin sünnet düğünü için kırk gün kırk gece sürecek eğlenceler başlamıştı. Şimdilik tek emelim ise Rukâl ile gecelediğimiz ceviz ağacını ziyaret etmek ve o hüzünlü geceyi yeniden yaşamaktı. Yazık ki beni kimse oraya götürmedi ve hasret, bağrımda bir düğüm olup yuvarlandı.

Hakanî Mehmet Bey, evet, kelimenin tam anlamıyla bir divan efendisi ve divan şairiydi. Osmanlının her türlü idarî ve siyasî görüşmelerinin yapıldığı divanda alınan kararları zabta geçirmekti görevi. Evindeki divanda çok oturmaya vakti kaldığını söyleyemem, ama şiirlerini derlediği bir divanı var. Efendim Fuzulî kadar olmasa da arada sırada bu divan sayfalarına güzel gazeller yazdığı oluyor. Yeni efendimin divanîliği kadar bir divaneliği de olmuş vaktiyle. Adını anan herkes bundan bahsediyor nedense, iki yıl öncesine kadar Edirnekapısı civarında divan katipleri için ayrılan lojmanlarda otururmuş. Hazret-i Peygamberin ruh ve bedenî güzelliklerini anlattığı Hilye-i Saadet adlı o pek müstesna kitabını yazdığı vakit sultanımız efendimiz kendisine te'lif ücreti olmak üzere caize kabilinden bir hediye vermek istemiş. Ancak böylesi güzel bir kitaba ne verse yetersiz kalır diye düşünüp "Sorula!" diye buyurmuş vezirlerine "Neye ihtiyacı var ise o verile!" Vezirler divan toplantısından sonra "Dile bizden ne dilersen!" demişler. O dahi "Özür dilerim, ben yazdığım kitabın caizesini öte dünyada Efendimiz'in bizzat kendisinden dileyeceğim, burada bir şey almayı ucuza satılmak sayarım!" demesin mi? Israrlar fayda vermeyince bir kabine krizi çıkmış sarayda, "Bunu hünkara nasıl söyleriz!" endişesiyle ısrar etmişler bir şey istemesi için. "Hünkar emridir, geri çevrilmez!" demişler. Mehmet Bey'in dediği dedik, bir şey istemez, vezirler de mutlaka isteyeceksin, iddiasındalar. Neredeyse falakaya yatıftacaklar zavallıyı. "Bari herkesin gönlü olsun." diye "Artık yaşlandım, eğer mutlaka bir ihsanda bulunulacaksa yağmurda çamurda evime giderken pek müşkilat

çekiyorum, ata binmeme müsade buyurulsun!" "Tamam!" demişler, "Derhal sana bir at alalım." Ne ki buna da yeniçeri ağası itiraz etmiş, "Nizam-ı âlemdir, şehir içinde at ile dolaşabileceklerin rütbeleri ve kimlikleri bellidir, kadim töreyi korumak vazifedir, zinhar olmaz!" Bu defa ikinci bir kriz patlak vermiş, bir protokol krizi. Sonunda Mehmet Bey'e, Sirkeci'den Cıgaloğlu Sinan Paşa'nın köşküne çıkan yokuşta bir ev satın alıp iki gün içinde Edirnekapısı'ndaki hanesini nakletmişler de herkes rahat bir nefes alıp hünkara buyruğunun yerine geldiğini bildirebilmişler. Şimditerde kim Hakanî Bey'den bahsetse bu garip vak'ayı anlatıyor.

Mehmet Bey kendisine ihsan olunduğum için pek sevinmişti. Sultan'a teşekkür ederken daha evvel benim öykümü anlatan Genceli Nizamî'nin Farsça mesnevisini ve benim başka bir nüshamı okuduğunu ama benim gibi tezhipli, minya-türlü, saray damgalı bir nüshaya sahip olmakla kıvanç duyacağını söylemişti. Nitekim beni evine götürdüğü zaman da bunu kutlamak için hane halkına helva ikram ettirmiş, ardından da bozulan cildimi, yerinden oynayan şirazemi tamire başlamıştı.

Mehmet Bey'in evinden Bahçekapısı ile saray-ı hümayun görünüyordu. Şehri çok değişmiş gördüm. Bir defa Bahçekapısı civarında Valide Sultan'ın yaptırdığı yeni bir cami ve külliye inşaatı vardı ve Ayasofya'nın minarelerinden birisi de tamirdeydi.

Hakanı Bey'in evinde şiir dolu yıllar geçirdim. Sabahlara ka--dar şair dostlarıyla şiir üzerine yaptıkları sohbetleri, helva gecelerinin rafine eğlence ve şakalarım, ramazan iftarlarının zengin konuklarını burada dinleyerek eski saray günlerimi hatırladım. Gündüzleri Yeni Cami ve Ayasofya minaresinde çalışan işçileri seyretmek, akşamları da mum ışığında hayaller kurmak beni epey eğlendiriyordu. Ancak bu evdeki en mutlu saatlerim selamlığın güney pencerelerinden Rukâl ile gecelediğimiz ceviz ağacının uç dallarına bakarak kurduğum hayaller oldu. Ağacın saklandığımız gövdesi acaba hâlâ aynı şekilde duruyor muydu, hep merak ettim. Yazık ki beni oraya götüren olmadı. Evin Dübeşte diye çağırdıkları bir halayığı vardı. Bana zaman zaman Dicle'de bıraktığım sevgilimi, çöl kızı Leylâ'yı hatırlatıyor, kumral saçları, buğday teni ve kömür karası gözlerine dalıp gittiğim akşamlarda da bundan garip bir lezzet duyuyordum. Yirmi yaşlarında var, yoktu. Gönlünü Ayaş Paşa'nın yakındaki konağının

bahçevanma kaptırmış, ama bir türlü bunu ona hissettirememişti. Ben biliyordum, bahçevan delikanlı da onu seviyor ama geleceğinden korktuğu için, arada sırada konaktan Mehmet Bey'in çocuklarına gönderilen hediyeleri vermek üzere kapıya geldiğinde fırsat bulduğu hâlde onun yüzüne bakmaktan kendini men ediyor, içindeki acıyı büyüttükçe büyütüyordu. Hizmetkârlar için namus en büyük referanstı çünkü. Kim bilir kaç sevgili bu disiplin içinde birbirlerine işmar edemeden yalnızca hayaller kurarak ömür geçirmekteydi.

Mehmet Bey'in evinde kaldığım süre içerisinde ne BC'nin, ne de hazine avcılarının yüzünü gördüm. Bazen izimi kaybettiklerini, belki de beni sarayda zannedip oralarda entrikalar çevirdiklerini düşünerek teselli buldumsa da buna kendim de inanmadım. Çünkü elleri bütün dünya devletlerinin en gizli teşkilatlarına bile ulaşan çok güçlü yedi kişinin şimdilerde Osmanlı ülkesinde üye bulundurmamaları aklıma yatmıyordu. Ama Mehmet Bey'in evinde günler hızla akarken ne karanlık gecelerde hırsız çantalarına, ne de salaş meyhanelerin izbe arka odalarına uğradı yolum. Gümüş şamdanlı kilise dehlizlerinden de geçmedim uzunca bir zaman, üstelik Galata'ya hiç yolum düşmedi. Bunda Hakanı Bey'in alkol meclislerinden uzak durmasının da etkisi vardı şüphesiz. Şehirde asayişin iyiden iyiye gevşediği hicri bininci yıl kutlamalarının gece şenliklerinde ve gündüz yapılan esnaf alaylarında bile ne Roma'daki murassa hançeri, ne de Efendim Fuzulî'nin matara kayışını gördüm. Yine de birkaç defa korkup heyecanlanmadım değil. Bunlardan ilki Ayasofya'da şenliklerin başladığı gün okutulan mevlid merasiminden sonra Atmeydanı'nı dolduran mü'minler arasında dikkatimi çeken bir Rum köylüsüydü. Hakanî Bey'i takip eden bu karanlık adamın sürmeden gözü, ağızdan sözü çalan usta bir yankesici olduğunu, takip ettiği ihtiyarın altın kesesinde muhtemelen birkaç mangırdan başka para bulunmadığını yoklayıp daha yağlı bir ihtiyar bulmak üzere rota değiştirip uzaklaşmasına kadar korkulu anlar yaşadığımı hatırlıyorum. Adam kesenin içindeki akçeleri hissetmiş ama benim bağrımdaki Babil ilahlarının altın heykellerini hissedememişti. İkinci heyecanı da sık sık kapıya gele^ bir dilenci dolayısıyla yaşadım. Evde eski kitap olup olmadığını, okumayı çok sevdiği için okuryazar takımından olan beyefendinin bunlardan birisini kendisine ihsan edip etmeyeceğini sorup duruyordu. Önceleri içimden, "Muhtemelen evde bulunan kitapların niteliklerini öğrenmeye çalışıyor!" diye geçirdiğimi hatırlıyorum. Ama

birkaç seferden sonra o da gelmez olmuştu. Bir defa da Kasımpaşa'nın Sadabad yolu üzerindeki Zindanarkası Mezarlığı'nda bir adam kesmişti yolumuzu. Esrar kullandığı her hâlinden belli olan bu adam, ıssız servilikler ve şahideleri yan yatmış mezarlar arasında belinden yatağanı sıyırmış ve Mehmet Bey'e "Dökül babalık!" demişti. O gün, Mehmet Bey bir mezar ziyaretine gitmiş, beni de yanında götürüp Aynalıkavak sırtlarındaki topselvinin altında ikindi güneşinin Haliç'te yakamozlar oluşturduğu asude bir vakitte biraz mesnevi okumak istemişti. Ziyaretine gittiği şahidesi çiçekli mezar bakımsızlıktan dağılmak üzereydi. Hakanî Bey'in Farsça ve aruz dersleri verdiği Meyyitzade diye anılan bir delikanlının annesinin mezarıydı bu. Hakanî Bey bu kadında bir ermişlik vehmediyor ve arada sırada mezarına gidip Fatiha okuyordu.

Hakanî Bey'in dostlarına anlattığına göre onyedi yıl evvel Osmanlı askerleri Eğri önlerinde savaşırken aralarında kırkına yaklaşmış, şakaklarında kırçıllar oluşmaya başlamış bir sipahi de varmış. Aklı sık sık İstanbul'a kayıyor ve altı aylık taze bir gelin olan hanımı ile karnındaki çocuğunu düşünmeden edemiyormuş. Meğer bu savaşa gelirken onları emanet edecek kimsesi olmadığından, "Ferman padişahın!" deyip yola koyulacağı sırada iki rekat sefer namazı kılmış ve Allah'a şöyle yalvarmış:

"İlahî! Halim sana malumdur. Kalbime öyle gelir ki ben seferden dönmeden şu hatuncuk doğuracaktır. Artık çocuğum sana emanet."

Yeniçeri yanılmış meğer. Kendisi gider gitmez genç kadın hastalanmış ve dört ay sonra da doğurmadan vefat etmiş. Mahalleli onu getirip bu mezarlığın bir köşesine defnetmişler, işin garibi kadının karnındaki çocuk henüz sağ imiş. Mezara konulduktan birkaç gün sonra dünyaya gelmiş ve Allah'ın hikmeti, annesinin vücuduna tırmanıp göğsüne yetişerek emmeye başlamış.

Çocuğun bu ölü memesinde süt bulması, karnını doyurması ve nerede olduğunu bilmeden karanlık bir dünyada kâh uyuyarak, kâh ağlayarak hayatını devam ettirmesi beni de şaşırttı doğrusu ya, olacak olur derler, bir hafta kadar sonra Orduyı hümayun Eğri Seferi'nden dönmüş. Bizim sipahi neferi hasret ateşiyle soluğu evinde almışsa da nafile, kapî duva-r olmuş. Hamile karısının ölümünü öğrendiği zaman da inanamamış ve hiç

durmadan, "Olamaz!" diye sayıklamaya başlamış, "Ben çocuğumu Allah'a emanet etmiştim. O benim emanetimi korurdu."

Nihayet mahallenin erkekleri ona karısının mezarını göstermişler. O kaytan bıyıklı dağ gibi yiğit, henüz bir haftalık taze toprağa sarılıp ağlamaya sızlamaya başlamış. Bir müddet sonra adamın hâli başkalaşmış. Ağlamayı kesip kulağını toprağa dayamış. O da ne! Kulaklarında bir ses. Bir bebeğin masum çığlıklarından başka bir şey de değil üstelik. Hemen yerinden doğrulup yanındakilere bağırmış: "Bre kazma kürek getirin; evladım aşağıda sağdır!"

Bir koşu, mezarcının kazma ve küreği getirilip derhal mezar açılmış. Gördükleri manzara akıllara ziyan. Erkek bir bebek, annesinin çürümeye başlayan vücuduna yapışmış, sağ memesinden süt emiyor. Hayrete şayan olan şey, annenin vücudunun rengi ve şekli değişip elleri ve ayaklan nane çöpüne dönmeye başladığı halde sağ memesinin olduğu gibi korunmuş olmasıymış. Çocuğu alıp mezarı yeniden kapatmışlar.

Kadının kocası olan sipahi iki yıl evvel ölünce Hakanî Bey bu çocuğun bakımını ve eğitimini üzerine almış. Temiz yüzlü zeki bir çocuk bu. Adı nedir bilmiyorum, ama herkes ona Meyyitzade (Ölü kadının oğlu) diyor. Meyyitzade'nin arada sırada annesine karşı beslediği saygı ve hürmeti ağlayarak gösterdiğine ben de şahidim. Hatta bir keresinde Hakanî Bey ona, "Bak a oğul!" bile demişti, "Öldüğün zaman seni tekrar annenin mezarına gömsünler, mezar taşına da çiçek yerine kallavi işlesinler." Bu sözden "İleride vezir olasın!" temennisi anlaşılıyordu; çünkü yalnızca vezirlerin şahidelerine kallavi yontulur.

O gün vakit ilerlemiş ve serviliklerin koyu gölgeleri altında daha erken gelen akşamın alaca karanlığı mezarlığa bir kasvet yaymıştı. Hakanî Bey "Dökül babalık!" hitabına kuşağındaki keseyi çıkararak karşılık verdi. Ama adam yatağanı boğazına dayayıp "Daha!" demişti "Dökül dedik sana!" Bu, parmaktaki yüzük, pazubenddeki elmas, koyunda saklanan murassa hançer vs. demekti. Hakanî Bey bunları teker teker verirken ben "İşte yine kara günlerim başlıyor, bu adam benim peşimde!" diye ürktüm. Adam Mehmet Bey'i Medine fukarası gibi iç donuna kadar nesi var, nesi yoksa soyundurdu. Bu arada yemenisini ayağına ölçüyor, Bursa çatması yeleğini sırtına geçiriyor, bürümcük şalını beline doluyordu. Sıra mintana gelince

düğmelerine bakıp, "Bre senin gibi herif bu mintana neden sedef düğme diktirmez?" diye alay bile ediyordu. Serpuş da baştan gidince Mehmet Bey "Ağam, bari kaftanı bırak da evime gi-debileyim, beni rüsvay eyleme!" dedi. Umursamaz tavrını birden değiştiren adam önce güldü, sonra da "Haklısın herif, analık seni böyle görürse hovardalıktan geliyor sanır; hem senin kaftan işime yaramaz, giysem saygınlığını taşıyamam, satsam yakama yapışırlar." deyip Şam kadifesinden kaftanı diğer kıyafetlerden ayırdı. Astarında ben vardım. Kaftanda bir ağırlık hissedince kirli elini astara sokup "İşte asıl aradığım bu!" diye kahkaha atıp sayfalarımı karıştırmaya başladı. O anı ve adamın terli bedeninin kokusunu hiç unutmayacağım. Birkaç dakika içinde, bir yüzyıl boyunca savaş görmüş gibi yıprandım. Resimlerime baktı, Leylâ ile sahrada buluştuğumuz sahneyi şehvetle inceledi, müstehcen imalarda bulundu. Ben tam "Hazine avcılarından biri!" diye düşünmeye başladığım sırada sayfalarımın rüzgâr gülü gibi savrularak uçtuğumu hissettim. Meğer serseri kanun kaçağı tersane ayyaşlarından biriymiş, kitabı görünce bizimle alay ediyormuş. Hakanî Bey'in yüzüne çarptığımda yeni tamir edilen şirazem yine dağılacak da canım yana yana yine iğneler altına, bıçaklar altına yatacağım sandım.

O gece ikimiz de eve pek perişan döndük ve Hakanî Bey bir daha Meyyitzade'nin annesinin mezarına gitmedi. Garip tecelli, bir ay kadar sonraydı, aynı tersaneliyi bu sefer Tavukpazarı'nda subaşının merkebine ters bindirilmiş, sırtında da suçunun büyüklüğüne uygun bir tomruk bağlanmış giderken gördük. Merkebin yularını çeken tellal bağırıyordu:

"Duyduk duymadık denilmeye; Akbıyık Hamamı soğukluğundan hamam müşterilerinin giysilerini çalan Cennetoğlu nam cehennem eşkıyasının halinden ibret alma!"

Hakanî Bey'in evinde daha sonra yıllarım geçti. Acı tatlı hatıralar... Biliyordum, birilerinin benim burada olduğumu bildiğini biliyordum. Mehmet Bey, vakti geldiğinde alınmak üzere emanetçiliğimi yapan bir hancı gibi görüldüğünün farkında olmadı hiç ve beni çok sevdi. Ben de onu çok sevdiğimi söylemeliyim. Son nefesini verirken yanındaydım, hatta gülümseyerek "Yârân-ı safa! Şu cennet bağçeleri ne güzel bağçeler imiş!" dediğini de duydum ve Hilye-i Saadet'in ona iki dünya saadeti getirdiğine inandım, sevindim.

Hakanî Bey'in evinde şiirle, aşk ile dopdolu zamanlarım geçti. Gerçi bütün o yıllar boyunca Leylâ'mı bulamadım, izine, yüzüne rastlayamadım; ama selamlığın güney pencerelerinden her bakışımda, ceviz ağacının yapraklarının her titreyişinde, karda ve baharda, yazda ve ayazda, hep Rukâl'in ürkek ceylanlar gibi titreyen sesini işittim. BC'yi ve hazine avcılarını unuttum, aşk hatıraları içinde yandım, kavruldum, yolumu şaşırıp kayboldum. Ne güzel günlerdi...

19

Bu, Günter Kâfir'in Atai'yi Kandırdığı ve Sonsuz Hasretin Bağrımı Yandırdığıdır

Şeb-iyeUiâyı müneccimle muvakkit ne bilir

Mübtelâ-yı gama sor kim geceler kaç saat

Sabit

En uzun gecenin hangisi olduğunu ne

müneccim, ne de takvim yapanlar bilir... Gam

tutkunlarına sor ki geceler kaç saattir!..

Ona herkes Nev'îzâde diyor. Kendisi Kanun Koyucu'nun devrinde şiirleriyle şöhrete erişmiş olan Nev'î Yahya Efendi'nin oğlu olur. Aslında adı Ataullah. Şiir, tezhib, minyatür, bilim ve tasavvuf, ilgi alanları arasında. Yeteneği sayesinde daha onse-kiz yaşındayken üniversitede asistan olmuş, tütün içmenin haram olmadığına dair fetva veren ve bu yüzden halkın diline düşen Şeyhülislam Yahya Efendi'nin kayırmasıyla da Canbaziye medresesinde ders vermeye başlamıştı. Hakanı Mehmet Bey'in terekesini yazmak üzere evimize geldiğinde hizmetinin karşılığında ona ücret olarak beni verdiler. Şimdi onunla dostluğumuzun üzerinden iki sonbahar geçti. Sarıgüzel'deki evinde Ganizade Nadirî ve Azmizade Hâletî gibi şiire düşkün arkadaşlarıyla toplanır, estetik, tasavvuf ve güzel sanatlar üzerine tartışırlar, bu arada sık sık da Efendim Fuzulî'yi rahmetle anarak benim sayfalanmdan beyitler okuyup ezberlerlerdi. Aydm, zarif ve şakacı bir insandı. Nerede bir kitap varsa görüp okumak gibi bir hastalığa tutulmuştu. Bu günlerde kilolarıyla başı dertteydi ve zayıflamak için papatya, raziyane, nevruz çiçeği ve pelin kökü karışımı çaylar içiyor, çok sevdiği İstanbul'un yakın köylerine, Çamlıca'ya, Çırpıcı Çayırı'na, Küçüksu'ya uzanıp sık sık yürüyüşler yapıyordu.

Atâî Efendi'nin en büyük ideali beş adet mesnevi yazıp hamse (beşleme) oluşturmaktı. Hatta isimlerini bile şimdiden planlamıştı: *Sakinin Kitabı, Çiçeklerin Esintisi, Bekârlar Sohbeti, Yedi Sofra, Fikirlerin Anlam Güzelliği.* Hatta bu kitaplar içine çizdireceği nakışların eskizlerini hazırlayıp karısına bile göstermeden özel sandığının gizli bölmesine koymuştu şimdiden.

Oruç günlerinin bitmesine birkaç gün kala iftar zamanı evinin kapısı vuruldu, iki yeniçeri neferi kollarından tuttukları bir adamla kapıda duruyorlardı. Ecnebi kıyafetli bu adamla göz göze geldiklerinde ikisinin yüzünde de aynı şaşkınlık vardı, ikisinin de ağız yapısı, burnu, çıkık elmacık kemikleri üstündeki iri kahve gözleri ne kadar da birbirine benziyordu. Gelene sakal bıyık takılsa duran; duranın sakal ve bıyığı kesilse gelen olacaktı. Bir ona, bir ötekine bakan kolluk neferleri şaşkın "Bu ecnebi herif sizin akrabanız olurmuş!" diye alay edercesine kekelediklerinde hayreti bir kat daha arttı.

O gece sahura kadar mum ışığı altında hem birbirlerini tanıdılar, hem de karşılıklı öykülerini anlattılar, iki öykünün karşılıklı doğrulanan ve tamamlanan parçalarına göre Atâî Efendi'nin büyük dedesi Hacı Kemal Efendi Ankara'dan gelip Malkara'ya yerleşmişti. Onun Nasuh adlı bir oğlu ile Ali ve Irza -bu aslında Rıza demekti- adlı iki torunu olmuştu. Bunlardan Ali, Halvetî tarikatına girmiş ve sonradan posta oturmuştu. Atâî'nin dedesi işte bu şeyh idi. Irza'nın ise, Anadolu eyaleti sipahileri arasına kaydolunduğu sırada Kanun Koyucu'nun Alaman Seferi'nde küffâra esir düştüğü söyleniyor ve aile arasında Irza'nın tevatürlere dayanan ve gitgide efsaneleşen hikâyesi sık sık anlatılıyordu. Şimdi karşısında duran ve kendisine çok benzeyen adam o Irza Efendi'nin torunu olduğunu ve İstanbul'a hem akrabalarını aramak, hem de Doğu masalları üzerine araştırmalar yapıp onları resimleyerek bir kitap yazmak için geldiğini, çok şükür ki sonunda onu bulabildiğini söylüyordu. Ben bu ziyarette bir bit yeniği seziyor, birbirlerine çok benzeyen bu iki adamın ruhlarının hiç benzeşmediğini hissediyordum. Konuşurken, içten davranmaya çalışan bu adamın, bir samimiyet göstergesi olarak Atâî Efendi'ye dokunmasını, küçük temaslar ile sözlerinin cazibesini arttırma yoluna gitmesini, arada sırada nükteler yaparak havayı daha ısındırmaya çalışmasını dikkatle izliyor ve bunların samimiyetten uzak yabancılık hissi ile sanki eğitimli bir hafiyenin

kendisini kabul ettirmeye çalışan tavırları olarak görüyordum. Yanılmadığımı anlamak için çok beklemem gerekmedi üstelik. Elini Atâî Efendi'nin omzuna koyduğu bir sırada yüzük parmağıyla serçe parmağının yumulu olduğunu fark ettim. Bu, tam da BC üyelerinin Marduk'u selamlama biçimleriydi. Keldanî ruhanilerinin Sin ayininde yabancıları böyle selamladıklarını ve onlar üzerinde gizli bir etki bırakmak istediklerini, evi baskına uğramadan evvel, Roma'da Elsheimer'den dinlemiştim.

Günter'e göre -ki o, adının bu olduğunu söylüyordu- ikisi kuzen idiler. Gerçi Atâî Efendi buna inanmakta zorluk çekiyor, hiç tanımadığı bir ecnebinin evine gelip akrabalık bağından bahsetmesini heyecan verici bulmakla birlikte şüpheli de görüyordu. Ne var ki Günter, kuzenden öte bir kardeş gibi içten davranarak onu etkiliyordu. Anlattığına göre büyük amcası Irza Efendi Alaman içlerinde Linz kasabasında esir düştüğü zaman, Ferdinand'ın tercüman ve katiplerinin en yaşlısı olan Sir David tarafından satın alınmış. Altı yıl boyunca ekmek yediği kapıya sadakatle hizmet eden genç ve esmer güzeli Irza iyi ahlakıyla bu yaşlı Yahudi'nin, yakışıklılığıyla da kızı matmazelin itimat ve gönüllerini kazanmış. Çok geçmeden de düğün-der-nek ve Günter'in babası Şimon Hasan doğmuş.

Bu öyküde inanılır taraflar çoktu, ama şüpheci bir göz Günter'in birkaç günlük hayatını inceleseydi, BC'nin, onu buraya göndermeden evvel çok uzun ve ayrıntılı araştırmalar yaptığını, Atâî Efendi ile Günter arasındaki benzerlikten yararlanmak üzere kendisine Türkçe öğretildiğini, Osmanlı devletinin yapısı ve sosyal hayatı hakkında bilgiler verildiğini, istanbul'daki örf ve adetlerin bazılarının uygulamalı biçimde belletildiğini hemen anlayabilirdi.

"Sende" dedi Günter birkaç günlük yakınlıktan sonra, "L&M mesnevisi var? Hilleli Mehmet Fuzulî'nin yazdığı kitap?"

"Bugünlerde hayranlıkla okuyorum üstadın bu kitabını." cevabını verdi Atâî, beni okşaya okşaya raftan indirerek. "Bugüne kadar yazılmış en güzel elem öyküsüdür bu." diye de ilave etti sonra. Eğer o sırada Atâî Efendi, Günter'in nabzını tutuyor olsaydı, beni gördüğü o ilk anda bayılacak derecelere geldiğini fark ederdi şüphesiz. Sahtiyan cildime dokunduğu an elleri titriyordu. Kim bilir bunun için ne kadar beklemiş, ne kadar umutlar

ve hayaller büyütmüştü. Yapraklarımı hızla çevirip minyatürlü kısımlara geldikçe duruyor ve bayram çocukları gibi seviniyordu. Neden yazılarıma değil de resimlerime baktığını ilk anda kestirememiştim. Sanki o resimler arasında bir harita arıyor, bir definenin planını keşfetmeyi umuyor gibiydi. Bu hareketi, onun Babil ilahlarının hazine avcılarından mı; yoksa BC üyelerinden mi olduğu konusunda beni ikileme düşürdü. "Belki de!" dedim içimden, "BC şifreleri ararken beyitler üzerinde çalışmaktan yorulup uzak bir ihtimal de olsa resimlerim arasında yeni şifreler aramaya yönelmiştir." Çünkü ancak cahil define avcıları haritalarla iş görür ve haritaları da anlaşılmasın diye resimlerin arasına yerleştirirlerdi. Eğer böyle ise Günter hem altın ilah heykellerinin, hem bilimsel tabletlerin peşinde koşuyor demekti. Belki de altınları kendisi için, tabletleri BC adına arıyordu.

"Ben." dedi, "Dresden Kraliyet Sanat Atölyesinde Şarlken Vakfı adına beş yıldır bu minyatürler üzerinde çalışıyor ve resim ile minyatür arasındaki benzerlikler kuramı üzerine araştırmalar yapıyorum." Sonra uzun uzun resimden, resimdeki perspektiften, renklerin üç boyutluluğundan bahsetti durdu.

Atâî Efendi'nin, kış aylarında, medresedeki hocalık görevinin dışında kitap okumak ve şiir yazmaktan öte yapacak fazla bir işi olmazdı. Günter ile ertesi ve daha ertesi günler uzun uzun konuştular. Ramazan bayramı boyunca onu eve gelen başka akrabalarla da tanıştırdı. Günter, dedesinden öğrendiğini söylediği yarım yamalak Türkçe'siyle sözcükleri telaffuz ederken evin çocuklarına eğlence doğuyordu. Espri yeteneğine herkesin hayran kaldığı, evin maskarası olan en küçük oğlan, pek çok kişiye yaptığı gibi ona da daha ilk günlerde bir lakap takmıştı: Günter Kâfir. Bunu biraz da, kendi resmini kardeşi-ninkinden daha çirkin yaptığı için söylemişti. Günter gerçekten de çok güzel resim yapıyor, çocuklar, onun el ayası kadar kâğıtlar üzerine yaptığı resimleri ayna ile yan yana koyup kendilerini seyretmekten büyük keyif alıyor, bunun için birbirleriyle adeta yarışıyor, her gün ondan yeni bir resimlerini yapmasını istiyorlardı. Günter birkaç zaman sonra bundan sıkıldıysa da bir evde rahat etmenin, çocuklarla iyi geçinmekle mümkün olacağını düşünüp onlara ses çıkartmıyor, artık ezberlediği burunları, çeneleri, kulakları ve dudakları tekrar tekrar çizmekten yorulduğu halde asla vazgeçmiyor ve hatta bunu bir eğlenceye dönüştürmenin yollarını arıyordu. Nihayet çocukların resimlerini gözlerini

kapatarak çizmeyi denedi ve hayrettir, bunda da başarılı oldu. Artık her geçen gün, daha kısa sürede, üç çocuğun resmini gözü kapalı olarak yapabiliyor ve gittikçe daha çok benzetiyordu.

Günter Kâfir İstanbul'a geleli neredeyse iki ay olmuştu ve bütün zamanını ya minyatürlerim üzerinde yeni çizimler, yahut şehri gezip kartografik resimler yapmakla geçiriyordu. Minyatürlerim arasında en çok da, hani Leylâ'nın çadırı önünde bayıldığım ve onun başımı dizine alıp yüzümü gülsuyu ile ovduğu sahneyi inceliyor, onu tekrar tekrar çiziyordu. Bu sahnede Leylâ ile benim bulunduğum yerde toprağa resmedilmiş sınırlar, çadır çizimleri, ağaçlar, bir akarsu, uzakta dağlar falan vardı ve muhtemelen Günter Kâfir burada bir harita aramaktaydı. Minyatürlerimi gerçek dünyadaki gerçek mekanlara dönüştürmekte çok başarılı idi. Kendi kafasından yaptığı resimlerde de dış dünyayı nasıl görüyorsa öyle resmediyor, bunları da herkesten gizli tutup tomar halinde koynunda saklıyordu. Atâî Efendi ile sık sık resimden, İstanbul'un arkeolojik mekanlarından ve minyatürlerimdeki çizim tekniklerinden bahsediyorlardı. Bir akşam Atâî Efendi gizli gizli yaptığı nakışlarından bahsetmek gafletinde bulundu ona ve hemen "Beraber resim çalışmalıyız." diye bir dayatma ile karşılaştı. Böylece kendisi resim tekniğini anlatacak, Atâî de ona minyatürün inceliklerini öğretecekti. Bundaki amacının minyatürlerimde varolduğunu zannettiği haritanın işaretlerini bulmaktı şüphesiz. Söylediğine göre her ikisinin resim ve nakış kabiliyeti ortak dedeleri Nasuh Efendi'den aldıkları genlerin eseriymiş. "Allah yazdıysa bozsun!" dedi Atâî Efendi ve "Tabiatı aynen taklid etmenin derunî hazlar ve arzular karşısında ne değeri olabilir ki?!.. Bir sanatkâr gördüğünden ziyade görmek istediğini anlatan değil midir zaten?!.." diye de ilave etti, minyatür sanatını resme karşı savunmak için. Buna karşı "Başarı, Tanrı'nın eserine benzemekle mümkündür; sanatçı Tanrı'yı taklitte yüceldiği ölçüde sanatçıdır." diyordu Günter, bütün şirk yeteneğini takınarak, ikisi arasında ne zaman bir resim ve minyatür konusu açılsa bu tartışma yenilenirdi zaten. Atâî, sanat denilen şeyin tabiatta varolanın dışında aranması gerektiğini, tabiatta olanın yalnızca Tanrı'nın sanatı olabileceğini, ayrıca Tanrı'nın sanatını taklid etmenin bir şirk olduğunu, bu yüzden Doğulu ustaların çizimlerinde resimden ziyade stilize etmenin esas olduğunu savunuyor, Günter ise resimdeki mekan, suret veya boyutlardan birinin değiştirilmesi olarak gördüğü Doğu çizimlerinin sanatı eksik bıraktığını, Tanrı'nın mükemmel

yaratışı gibi sanatçının da mükemmeli aramakla yükümlü olduğunu, bunun için portre yahut peyzajın önemli olduğunu söylüyordu. Atâî buna karşı gerçek mükemmelliğin ruhtan yansıyanda olabileceğini, bir resmi bir insana benzetmenin sanattan öte bir şey olmak gerektiğini savunuyor ve bir türlü anlaşa-mıyorlardı. Ona göre kuzeninin bu perspektif kullanma takıntısı, Müslüman İstanbul'da başlarına bir gün mutlaka bir bela açacaktı ama, bakalım ne zamandı?! Hatta bu yüzden evin dışında resimden bahsetmemesini şart koştu ona. "Koynunda sakladığı tomarın varaklan bitse de şu resim cürmünden bir kurtul-sak!..." diye geçiriyordu sık sık içinden.

***

Günter Kâfir, uzun gecelerin titrek mum ışıkları altında Atâî Efendi'yi zorlayıp minyatürlerimi birlikte incelemeye mecbur bıraktığı zaman ilk inceledikleri sayfada Leylâ ile okulda birbirimizi gördüğümüz günü anlatan sahne yer almaktaydı. Günter Kâfir, öyküye göre bu mektebin bir çadır olması gerektiğini, oysa burada bir Osmanlı taş mektebi bulunduğunu, duvarlarında çini, pencerelerinde kündekâri bulunan bir çadır hiç görmediğini, zeminin de ahşap döşeme oluşuna hayret ettiğini, dolayısıyla minyatürün daha sonradan değiştirilmiş olup olmadığını sorguluyor, Atâî de bu öykünün her ne kadar Necid çöllerinde yaşanmış olursa olsun anlatıcının -Efendim Fuzu-lî'nin demek istiyor- veya nakkaşın yaşadığı coğrafyaya göre öykünün mekanlannda farklılıklar görülebileceğini, bunun da doğal olduğunu, çünkü şarkta aşkın ve sanatın hep aynı biçimde algılandığını söylüyor, "Daha ileride gürül gürül akan ırmaklarla salkım söğütler göreceksin dur bakalım!" diyordu. Günter, hocanın rahlesi önünde bir sıra kız, bir sıra erkek dizilmiş olarak oturan öğrencileri ve en önde Leylâ ile beni gösteriyor ve bir yandan zemin motifleri üzerinde açıklamalar isterken diğer yandan öğrencilerin böyle dizilmelerinin özel bir nedeni bulunup bulunmadığını sorguluyor, ardından elbiselerimizin renklerine, ön planda falakaya yatırılmış bir çocuğun şimşir ağacıyla vurulan ayaklarının kızarıklığına, öğrencilerin ellerindeki kitapların tutuluş şekillerine ve hepsinden önemlisi de Leylâ ile benim birbirimizi süzen bakışlarımıza dair "neden, niçin, nasıl" gibi soruları arka arkaya sıralıyordu. BUAM'ın şifrelerini böyle çözeceğini sanıyordu belki de. Sayfanın bir yerine gizlenmiş bir ipucu aradığı her halinden belliydi. Yazık ki şair gönüllü Atâî

Efendi bunu kestiremiyordu. Elimden gelse Atâî Efendi'nin yaptığı bütün açıklamaları tersyüz edip onu sahnenin dışına sürecektim ama...

Birkaç gece hiç durmadan minyatürlerim üzerinde konuştular, o sahneleri anlatan beyitlerimi tekrar tekrar okuyup yorumladılar. Her okunuşta içimdeki aşk yarasının biraz daha derinleştiğini ve Leylâ'ya olan sevdamın bir orta malı malzeme yerine konulmasından utandığımı hissettim. Günter Kâfir benim aşkımı anlamaktan çok uzak bir kültür yozluğuyla eğiliyordu resimlerime ve aşkımın mahremiyetine hiç saygı duymuyordu. Atâî ise ona izah etme kaygusuyla, hissettiklerini değil, bildiklerini söylüyordu. Oysa Efendim Fuzulî, bilgilenmek için değil, hissedilmek için yazmıştı L&M'i ve elem atlasında okunmasını isterdi. Günter Kâfir, Atâî Efendi'yi konuşturdukça ben biraz daha yaralanmış gibi acı çekiyordum. Hani çölde, o ilk gençlik yıllarımda, rahmetli babacığımın Leylâ'yı benim için istediği sahneyi, sahralarda aslan ve ceylanlarla ettiğimiz sohbetleri, Kabe'ye dua etmek üzere götürüldüğüm günü, Leylâ ile ıssız ve kavurucu gurbetlerde yalnız kaldığımızı ve nihayet Leylâ'nın mezarı üzerine kapanıp bedenimi feda ettiğim ânm çizimlerini birer birer incelediler, Günter bunlardan resimler ve simetrik çizimler yaptı. Atâî Efendi onu anlamakta zorluk çektiğini ve yaptığı çizimlere bir anlam veremediğini tekrarlayıp duruyordu. Yazacağını söylediği kitapta bunları nasıl anlatacağını çok merak ediyordu doğrusu, ama nedense bir ard niyet sezinlemiyordu hiç. Oysa bu uzun sohbet gecelerinden sonra Günter'in odasına çekilip konuştuklarını çizgilerle yorumlamaya ve altın ilah heykellerine giden yolu bulmaya çalıştığını bilseydi bu kadar rahat davranmazdı. Konağının selamlık kısmını kendisine ayırdığı bu uzak akrabanın, kendisi okuldaki görevine gittiği gündüzleri evde veya sokaklarda ne yaptığını da pek merak etmiyordu aslında. Arada sırada "Bugün neler yaptın bakalım birader?!" türünden sırf konuşmuş olmak için sorulan önemsiz sözlere karşılık Günter, ibadet için Galata'daki sinagoglardan birine gittiğini, orada Musevi cemaatinden dostlar edinip onlarla vakit geçirdiğini, memleket hasreti giderdiğini anlatıp duruyordu. Bir gün Atâî Efendi bu dostlarıyla kendisini de tanıştırmasını istemişti öylesine. Günter Kâfir birdenbire çok sevindi bu teklife ve birkaç gün sonrası için plan yaptılar ve tabii her zaman olduğu gibi o, beni de yanlarında götürmek istiyordu.

***

Bahçekapısı'ndan sur dışına çıkışta sert rüzgârın balıkçı sandallarım birbirine tokuşturduğu bir poyraz karşıladı bizi. Bahçeler arasından ilerleyip deniz gümrüğüne vardığımızda ise Safiye Sultan'ın bu bahçeler arasında yapılmakta olan Yeni Cami'sinin inşaatını kontrol eden kubbe vezirleri, harem ağası efendi, bostancı çavuşu, mermerbürler, dülgerler ve mimarbaşı ile selamlaştık. Günter sanki onlara görünmek istemez bir tavırla adımlarını sıklaştırınca Atâî Efendi, "Korkma birader, bizde devletlular ecnebi eti yemiyor!" diye takıldı, kıyafetini işaret ederek. Oysa Günter'in korkusu kıyafetinin farklılığından değil, bostancı çavuşuyla muhatap olmaktandı.

Bindiğimiz pazar kayığı Galata'ya doğru yol alırken Günter Kâfir dünya işlerini terk etmesi gereken şu cumartesi gününde dayanamayıp resim yaptığı için sinagoglardan birinde sabaha kadar tevbe istiğfar ile gözyaşı dökerek suçunu affettirmek istediğini söylüyordu. Atâî Efendi ise Günter'in arkadaşlarıyla sohbetten sonra vakit kalırsa Galata'daki Ceneviz kulesine çıkıp şehri şöyle bir seyredeyim diye geçiriyordu içinden. "Sence" dedi Günter Kâfir, "Konstantin Kral, şehrin çevre surlarını hep çift duvar ördürürken Haliç surlarını tek duvar ördürmeseydi acaba İstanbul'un fethi kaç gün daha uzardı?" Atâî bunu hiç düşünmediğini, merak da etmediğini söylerken bu adamın gerçekten akrabası olup olamayacağını düşündü ilk defa.

Haliç'teki yelkenliler, kalyonlar ve gümrük yolsuzlukları yüzünden mürüriye tezkiresi alamadıkları için aylardır limanı ıskarçaya çeviren Frenk gemilerinden çevrelerini pek göremiyor-lardı. Üstelik o gün Eyyub-ı Ensari ziyaretine gitmiş olan sultanın, kızaktan yeni indirilmiş olan Bçyaz Martı isimli tenezzüh kadırgasının geçmesi için de denizde birtakım saray erkanının ve görevli adamların peremeleri, yedi çifteleri ve kayıkları doldurmuştu Halic'in ağzını. Sultanın köpük rengi tenteleri ve süt boya ahşabıyla tam bir saltanat sembolü olan kadırgası Altın Boynuz'un ucunda göründüğü sırada kayığımız Karaköy limanına varmıştı bile. O anda Günter Kâfır'in kalbine yansıyanları okuyan birisi olsaydı, uzaktan da olsa ilk defa sultanı görmenin heyecanı ile onca muhafız ve ihtişamdan korkup ürperdiğini öğrenirdi. Sultanın yakında olması, şüphesiz saray hafiyelerinin

ve Osmanlı Hilal-i Mahsusa aseslerinin bu civarlarda bulunduğunu düşündürmüştü ona.

İki kuzen, ikindi güneşinin İstanbul ufuklarını yalamaya başladığı sırada Sulumanastır yakınındaki Ermeni keşişhanesinin yanından geçip Galata Kulesi'nin hemen bitişiğindeki gotik mimarili sinagoga kadar yarı çamur, yarı buz tutmuş sokaktan yokuşu zorlukla tırmandılar. Yabancı gördükleri için olsa gerek, hışımla üzerlerine saldıran iki karabaş, Günter Kâfir'in karlara boydan boya uzanmasına ve kadife astarlı zerdava kürkünün çamurlanmasına yol açınca iki neşeli yoldaştan birinin küfürler yağdırırken diğerinin göbeğini hoplatan kahkahalarını salıvermesi, komşu evlerin pencerelerinden bazı meraklı başların uzanmasına ve kahkahalara mahalle çocuklarının da katılmasına yol açmıştı. Yorgun argın vardıkları sinagogun kapısında Günter Kâfir kâhyaya Atâî'nin anlamadığı bir dilden bazı sorular sormaya ve ondan cevaplar almaya başladı. Konuşma uzadıkça sinirleniyor ve bunu da jest ve mimikleriyle gayet iyi yansıtıyordu. Atâî Efendi o sırada "Keşke" diye hayıflandı "Arapça ve Farsça öğrendiğim kadar kefere lisanını da öğrenseydim." Aslında Günter tamamen göstermelik bir sinir hali içindeydi. Burada dostları falan da yoktu ve ben, bu kahyaya önceden üç beş Ceneviz altını vererek rol yaptırdığını ve mizansen olsun diye konuştuklarını biliyordum. Nitekim Atâî'ye dönüp, "Arkadaşlardan birinin eşi madam ölmüş. Hepsi cenazeye gitmişler!" diyerek buluşma olmayacağı için ondan özür diledi ve "Acuze karı ölecek günü bulmuş!" diye de inandırıcı bir küfür savurdu. Atâî Efendi doğrusu buna çok da üzülmüş görünmeyerek "O hâlde ben Kule'ye çıkıyorum, akşama evde görüşürüz." deyiverdi. Günter'in arkadaşlarını aslında o kadar da merak etmiyordu; yalnızca onun doğru söyleyip söylemediğini sınamak istemiş ve kahya ile konuşmalarına bakarak bundan emin olmuştu. Günter ise o anda bir taşla ikinci kuşu da vurmayı planlamış, kuzenini kendisine inandırmanın huzuru içinde "Ben de seninle kuleye çıkacağım!" diyerek o yıllarda adi bir cinayet vak'ası yüzünden yabancıların çıkmasına yasak konulan Galata Kulesi'ni görmeyi başarmıştı. Atâî Efendi her ne kadar, "Bak a birader! Bazı bazı insan başını dinlemeli, ben şimdi kuleye çıkıp L&M'in beyitleri arasında gönlümce İstanbul'u seyretmek istiyorum." dediyse de Günter Kâfır'in sırnaşıklığından kurtulamadı: "Â'lâ, â'lâ!" diyordu, "Çizer ben de resim!.."

Kapıdaki yangın bekçilerine rüşvet vererek Galata Kulesi'nin iç spiral merdivenlerini tırmanırken yine resim çizip çizmemek konusunda uzun uzun tartıştılar. Kule'yi çevreleyen teras kata yaklaştıklarında, vaktiyle müneccimbaşı Takiyyüddin Mehmet'in astronomi ölçümleri için kullandığı gözlem cihazlarını yerleştirdiği pencereler ve dolapların yerlerini gördüler. Takiyyüddin onbin altın harcayarak Tophane bayırında bir gözlemevi inşa ettirmeden evvel ölçümlerini burada yapmış ve Arşiya Akeldan'dan ve Ali Kuşçu'dan sonra dünyanın üçüncü astronomi laboratuvarını burada oluşturmuştu. Ben Takiyyüddin ile hiç karşılaşmamıştım. Bu yüzden onun BC üyelerinden biri olup olmadığını hep merak etmişimdir. Eğer BC üyesi idiyse BUAM'ın çalışmalarını gerçek bilimsel zekâ ile anlayan tek kişinin kendisi olduğunun farkında olmalıydı ve Kadızade Mehmet Şemseddin Efendi'nin "Astronomi ilminin sırlarına vakıf olarak geleceği öğrenmeye çalışmanın devlete uğursuzluk getireceği" gerekçesiyle rasathaneyi yıktırmasından yalnızca ruhu değil, mezardaki kemikleri de incinmiş olmalıydı. Onun için ben Kadızade'ye kızdığım kadar Takiyyüddin'e üzülürüm. Bilim adamı olup da cahiller arasında kalmanın azabı ne müthiş bir azaptır.

Kulenin zirvesine varınca gördüğüm manzara karşısında doğrusu ben de hayretlere düştüm, İstanbul'un baharda yemyeşil olan florası şimdi karla örtülüydü ve surlar tam bir papa monda çizgisi gibi mavi ile beyazı ayırıyordu. Karşımızda, boş arazileri, mahallelerinin birkaç misli olan surlarla çevrili bir cennet duruyordu. Günter Kâfir, gördüğü manzara karşısında sevinsin mi, oynasın mı, şaşkınlıktan ne yapacağını bilmiyordu. Güneş, altın bir boynuzu andıran Haliç sırtlarından karlara ateş tozları serperek nazla erimekteydi. Atâî tam elini üzerime koymuş, karanlık bastırmadan hüzünlü kentin ufuklarına doğru haykırarak bir bölüm daha okuyabilmeyi planlamıştı ki "Anlat!" dedi Günter, "Anlat bana, bir şehir nasıl bu kadar güzel olabilir ve neden bu kadar güzel olabilir? Tanıt bana!" dedi. "Bir bir söyle bana sırlarını kentin; mahallelerini, köylerini göster bana." Bunları söylerken ne BC'yi, ne altın heykelleri ne de minyatürleri ve beyitleri düşünüyor, belki gerçek bir şiirin gözleri önünde resmedilmiş olduğunun sarhoşluğuyla içindeki estetik lezzetin coşkusunu dile getiriyordu. Güzellik karşısında çocuklaşan bu adamı şimdi ben bile sevebilirdim.

Atâî Efendi bu talebi, Günter Kâfir'in panoramik resme merakına bağlamıştı. Ama çok geçmeden koynundan çıkan tomarlar, küçük kâğıt parçaları, üzeri yazılı desteler İstanbul manzaraları kadar sur ve su yollarının planlarıyla da dolmaya başladı. Günter bunlardan bazılarını dosya dosya çantasına koyuyor, bazılarını da Atâî Efendi'den gizleyerek çizmelerinin içine saklıyordu. Bu yüzden onun yaptığı su yollan planlan ile mahalle eskizlerini Atâî Efendi hiç görmedi. Her zamanki temiz kalplilik ve iyilikseverliğiyle anlatıyordu: "Surlardaki kapıların civarında genellikle külliyeler ve şehirdeki zenginlerin konakları bulunur. Onları tek tük evler kuşatmıştır ve evler öbek öbek mahalleleri doğurur. Söz gelimi Edirnekapısı'nm güneybatısındaki şu Yenibağçe'de otlayan onbin at, iki yüzyıl daha otlamaya devam etseler kimsenin buraya ev yapmak aklından geçmez. Hele Silivrikapısı ile Yedikule arasındaki Ağaçayırı -ben bu arada Yedikule adını duyar duymaz Rukâl'i hatırladım ve içim cızz etti-; onun kıblesine düşen yerde Samatya ile Davut Paşa mahallesi arasındaki Bostanyerleri, Langa bostanı, Kadırga bostanı, Cündî meydanı, yalnız başına gidilemeyecek kadar ıssız yerlerdir. Hatta son çeyrek asırda halk, buralara yakın gitmektense Bizans forumlarına kaçak ev yapmayı tercih eder oldular." Bu arada Günter Kâfir, gördüğü kubbelerin ve minarelerin arkasındaki egzotik hayatı, burada bir kadın ile mutluluk içinde yaşanan aşk gecelerinden sonra güneşin doğuşunu seyretmenin harikuladeliğini düşünüyordu. Atâî Efendi devam etti anlatmaya:

"Bak a Günter birader! Kenti çevreleyen şu surların içi ile dışı ayrı dünyalardır. Giriş çıkışlar her an kontrol edilip kaydı tutulur. Geçtiğimiz kış ortasında ocaklılar kethüda bey ile ağayı azlettirmek amacıyla kazan kaldırdıklarında işi azıtıp dışarıdan kente it kopuk takımını alarak..." bu arada şiddetli soğukta çatlayan ellerini oğuşturup hohladı "...defterlere kibrit çalmışlar. Kira adlı çıfıt karı ile iki oğlunu şu gördüğün Yedikuleler de astıkları zamanda oldu bunlar." "Neden Kirrâ asılmak?" diye sordu Günter. "Neden olsun, bu Kira kadın önceleri bohçacılık yaparak evden eve dolaşırmış. Kanun Koyucu zamanında saraya kadar girmiş ve Şemsi Paşa'nın rüşvet musluğunu devletlûlardan yana ilk kez o akıtmış imiş. Hatta benim ergenlik sivilceleriyle uğraştığım yıllarda onun Safiye Sultan sayesinde, sarayda büyük bir nüfuz edindiği ve reayadan her isteyene rüşvet karşılığında memuriyetler temin ettiği dedikoduları dolaştıydı. Bu Kira Kadın, günahı boynuna, eskiden âşıkların mektuplarını da getirip

götürüyormuş gizlice. Sevda çekenlere şiirler okuyarak mesajlar iletip onları sevdikleriyle buluşturmak için hile üstüne hile yaptığını, bunun için de en güzel aşk şiflerini onun bildiğini, hafızasında yüzlerce gazel bulunduğunu babam anlatırdı."

Atâî Efendi konuşurken hafiften bir rüzgâr çıkmış ve yerdeki kar sanki tekrar yağıyormuş gibi yeniden serpiştirmeye başlamıştı. Günter Kâfir mahalleleri ve minareleri sayıyordu. Karadan surların yılankavi uzantısı arasında gördüğü tepecik ile üzerindeki evleri merak etti ilkin. Zaten bu kentin mahalleleri ya bir cami, ya bir kilise, yahut bir havra etrafında oluşmuş kendine özgü kimliği bulunan organik birimlerdi. Burada mahalle canlıydı; asırlar içerisinde büyür, gelişir ve hatta ihtiyarlardı. Mahalle kendi kendisinin kefili olduğu için suçun azaltılması adına her mahalleli kendi insanını kontrol eder ve onlara mahallelilik bilincini aşılardı. Bu bakımdan mahalle büyücek bir aile, yahut bir sivil toplum örgütü gibiydi.

Atâî Efendi konuşmaktan yorulmuş gibi başını ve elini sallayarak beni tekrar çıkardı koynundan ve "Sen seyrededur, ben biraz okuyacağım." dedi emir tonunda. Günter susmuştu. Şimdi ben de Atâfnin elinde İstanbul'da gurubu seyrediyordum. Ve ilk gördüğüm şey güneşin, Edirnekapısı'ndaki tepeye kurulmuş olan Mihrümah sultan camii kubbesinin üzerindeki son ışıkları oldu. "Mihrümah Sultan'ın bir de Üsküdar'da camisi vardı!" diye düşündüm birden. Karlı günün dolunayı parlak olur derler, orada dolunayı gördüm, caminin tam da iki minaresi arasından doğmuştu. Atâî Efendi benim fark ettiğimi fark etseydi şüphesiz şiirsel bir hayal ile bunu ölümsüzleştirecek dizeler yazardı. Mihrümah "Ay ile Güneş" demekti ve Kanun Koyucu'nun hayırsever kızının İstanbul'a yaptırdığı iki camiden birinin üzerinde şimdi güneş batarken diğerinden ay doğuyordu. Leylâ'yı düşündüm birden, dolunayda yüzünü görür gibi oldum. Gün battığında Atâî, Efendim Fuzulî'nin dizelerinin sarhoşluğundan, Günter Kâfir bu rüya kentin büyüsünden, ben de Mihrümah'ın zamana meydan okuyan ilhamından tutulup kalmıştık. Ne kadar zaman geçti bilmiyorduk. Ceneviz'in bu eski kulesinde hayat durmuş gibiydi. Leylâ aklıma düşmüştü ya, "Bu şehirde!" diyordum, "Leylâ bu şehirde olmalı! Güneş ile ay burada buluşuyorsa, gece ile gündüz de buluşabilir; gece renkli Leylâ'mı burada aşikâr görebilirim." Bütün liflerimin titrediğini hissettim ve Leylâ'nın sıcaklığını duyar gibi oldum.

Leylâ masalından "Yeter artık, inseniz iyi olacak!" diyen kule bekçisinin sesiyle uyandığımda Atâî Efendi beni kuşağına yerleştiriyor, Günter Kâfir de onun anlattıklarına uygun olarak yaptığı yeni mahalle çizimlerini meşin çantasının gizli bölmesine yerleştiriyordu. Şimdi bu çantada yalnızca İstanbul'un panoramik mahalle yerleşim resimleri değil, kentin savaş stratejisi ve jeofizik bilgisine ilişkin çizimler ile Atâî anlatırken çizdiği su yollarının planlan vardı.

Alacakaranlıkta sokak köpeklerinin ulumaları arasında eve dönerken şehrin üzerine bir hüzün sinmişti. Rüzgâr bayırlardan ve ağaçlardan aldığı karları yeniden savuruyor ve günbatımını eleyen kızıllıklar bir bir evlerin pencerelerinde kaybolup gidiyordu. Bahçekapısı'ndaki Yeniçeri muhafızlarının kontrollerinden geçip Ayasofya'ya giden yokuşu tırmanmaya başladığımızda artık kimsenin konuşmaya mecali kalmamış gibiydi. Ben, Leylâ'ya olan aşkımın hüzün kırıntılarıyla melankoliye kapılmıştım ve içinde bulunduğum şartları değerlendirmeye başlamıştım. Atâî Efendi'yi seviyordum. Birlikte hissediyor, birlikte yaşıyorduk. Bazen birlikte ağladığımız da oluyordu. İkimizin içinde de Leylâ'nın trajik sonu yaralar açmıştı ve ben bir dert ortağı bulmaktan dolayı mutluydum. Bu nüktedan ve göbekli adamla birlikte oldukça, onun hisli ve romantik yanından bir yol bulup belki uzak zamanlardan birinde Leylâ'ya ulaşabileceğim umudunu büyütüyordum içimde. Onun ailesi, çocukları ve evi Rukâl'den sonra bana bir sahiplenme duygusu yaşatıyorlardı. Nihayet onun yazmak istediği mesneviler de benim hatıralarımla dolu olacaktı ya; belki böylece yeniden hayat bulacaktım. Zaten Efendim Fuzulî'ye karşı beslediği saygı, yazacağı kitaplarının bölümleri ve olay örgüsü için şimdiden bir ilham kaynağı olmuştu.

Son bir aydır bütün bu güzellikleri bozan birisi var artık aramızda: Günter Kâfir. Onu ilk gün sevmemiştim; şimdi ondan korkuyorum. Şair oğlu şair olan sahibimden gizli yaptıkları şeyler hiç hoşuma gitmiyor.

Ve sen, çöl kızı Leylâ!.. Seni yüreğimden koparmak isteyenlere karşı Nevfel'in ordularınca savaşmaya hazırım. Bu şehir ki bu kadar güzeldir, sen buraya yakışırsın!

Ah izini bir bulabilsem!..

20

Bu, Gizli Servislerin Çevremde Cirit Attığı ve Sırlarımın Derin Uykulara Yattığıdır

Kimsesiz hiç kimse yok her kimsenin var kimsesi

Kimsesiz kaldım yetiş ey Kimsesizler Kimsesi

Ruşenî

Dünyada kimsesiz hiç kimse yok, herkesin bir

kimsesi var. Bir tek ben kimsesiz kaldım, yetiş ey

Kimsesizler Kimsesi!

Atâî Efendi salı günlerinde üniversitede ders anlatmaya gitmez, bunun yerine Süleymaniye medresesi kütüphanesinde araştırmalar yapardı. Onun kütüphaneye gittiği günlerde eve geç geldiğini, kütüphanede kendisi gibi şair olan Ganizade Nadirî, Kafzâde Fâizî, Riyazi, Sabrî, Vecdi ve daha birkaç arkadaşıyla toplanıp mevsimine göre çınarların koyu gölgelerinde yahut kahvehanelerin enfiye kokulu köşelerinde derin şiir sohbetleri yaptıklarını İstanbul'da bilmeyen yok gibiydi. Hatta birçok şiir meraklısı sırf bu mecliste bulunabilmek için çay, enfiye ve kahve masraflarını üstlenir, şairlerin gönlünü alırdı. Onların toplandığı yerler genellikle bir yüksek şiir akademisi sayılırdı. Atâî Efendi birkaç keresinde beni de götürdüğü için biliyorum; buralarda Türk gazelcileri İran şairlerini geride bırakacak dizeleri yüksek bir medeniyet birikimiyle söylüyorlar, kaside ve mesnevi tarzında yenilik yapmak gerektiğini derinlemesine tartışıyorlardı. Efendim Fuzulî bu mecliste olsaydı şüphesiz hocasının kızına olan aşkına müstesna şiir boyutları ve derinlikler kazandırırdı. Atâî Efendi beş ayrı mesnevi yazma fikrini burada tartışmış ve benimsemiş, Nadiri ile de bu konuda yemin edip kan bile yalaşmıştı.

Günter Kâfir, Takiyyüddin'in uzay gözlemlerinin hatıralarıy-la dolu pencerelerden bakarak yaptığı panoramik İstanbul çizimlerini çizmelerine

sakladığı günden sonraki pazartesi akşamı yine Atâî Efendi'den Efendim Fuzulî'nin minyatürleri üzerinde bilgiler almış ve yatma zamanı geldiğinde benim o gece kendisiyle kalmamı rica etmişti. Atâî Efendi hiç itiraz etmeden beni bırakıp odasına çekilince Günter Kâfir ile ilk kez yalnız kalıyor olmamın, içimde tarifsiz bir sıkıntı doğurduğunu fark ettim. Leylâ'yı o geceki kadar özlediğimi, onun yakınlığına o kadar muhtaç olduğumu hatırlamıyorum. Ne Roma'da engizisyon papazlarının işkenceleri altındaki mahkumların çığlıklarını duyduğum o müthiş gecede, ne Rukâl'in denize düşürüldüğü günün akşamında, ne de Bağdat'tan İstanbul'a gelirken yaşadığım karlı gecenin boğazlaşmasında bu kadar korkmuştum. Rukâl'in kendi kanıyla alnıma çizdiği çiçeğe ve dudağının değdiği yere yoğunlaştırdım varlığımı ve Leylâ'yı hissetmeye başladım. İçimde ayrılıkların derin acıları birikti ve tam İstanbul'da Leylâ'ya kavuşma hayalleri kurarken yeni hicranların kabusları kapladı içimi. O gece geçmek bilmedi ve saatler yüzyıla durdu.

Ertesi sabah Günter Kâfir evdeki çizim ve resimlerini toplayıp bir bir çantasına yerleştirdi ve her zamanki gibi sokağa çıkmak üzere hazırlandı. Kişisel eşyalarından önemli olanları toplamaya başladığında beni de kaçıracağını anladım.

Galata'daki Rum hekimin evine gelmemiz yalnızca iki saati aldı. Evet! Bu odada bizi bekleyen üç kişi Günter Kâfir'in BC üyesi arkadaşlarından başkası değildi. Biri Frederick'in gizli servis şefi Salzburglu Dodge Ştaiger idi bunların, diğeri Kahire'den getirtilmiş bir hiyeroglif uzmanı kıbti ve sonuncusu da Fenerli bir eczacı. Küçük iki parmağını yumdukları ellerini üst üste koyup selamlaşmasalardı bu adamların BC üyesi değil, altın avcısı açgözlüler olduklarını sanabilirdim. Konuşmalarından artık BC'nin aynı zamanda ilah heykellerinin de peşinde olduklarını düşündüm. Belki de yanılıyordum; çünkü Mısırlı kıbtî BC'nin ritüellerine yabancılık çekiyor; Günter ile Staiger'in esrarengiz konuşmalarını yadırgıyordu. Bu adam belki de para ile tutulmuş bir uzman idi ve görevi yalnızca yazıları incelemek olacaktı. "Bugün Konstantinepol'daki görevim sona erdi yüce Marduk!" diye yüksek sesle rapor verdi Staiger'e Günter Kâfir ve uzunca bir müddet esas duruşta bekledi.

Gün ışığının toz zerreciklerini elediği bu izbe ve fakir odada, ortada bir masa ve çevresinde Günter'in sözlerine kulak kesilmiş üç kişi oturmaktaydı. "Majestelerinin şükranını bildirmekten onur duyarım sevgili Günter!" dedi Staiger ve Günter'in koluna girip masa başına kadar götürdükten sonra oturması için eliyle işarette bulunarak "Neler yaptığını baştan anlat!" dedi. O sırada Rum hekim kıbtî konuğuna enfiye kutusunu uzatmış, "Siz de bir tutam zevk buyurmaz mısınız?!" diyordu.

"Atâî Efendi gerçekten de yüz ve bedence bana çok benziyor." diye başladı anlatmaya Günter. "Ve tabii bütün Muhammedîler gibi o da her şeye hemen kanıyor. Amacımız için çok iyi seçilmiş biri. Benim kuzeni olduğuma tamamen inanması için onun şiir ve resim merakını kamçılamam yeterli oldu. îti-raf etmeliyim ki, aşk dolu şiirlerinden çok etkilendim. Hele şu L&M kitabı var ya, -bu sırada beni çantasından çıkarıp masanın üzerine bıraktı- ne bizim şairlerimiz böyle bir kitap yazabilir; ne de Türkler bu kitabın kıymetini bilmekteler."

Günter'in çantasından çizimler ve resimler bir bir masanın üzerine serilmeye başladığında "Önce kuzenimin(!) güvenini kazanmam gerekti. Evine yerleşebilmem ve şiir öğrenip gerekli bilgileri alabilmem için hep dikkatli davrandım. Birinci hafta geçtikten sonra her gün havraya gidiyorum diye Bizans'tan kalma harabe yerleri dolaştım, su kanalları, lağımlar ve sıçan yollarını inceledim. Bir keresinde üzerime duvar bile çöktü." diye devam etti. Bu sırada yaşlı bir adam odaya şarap dolu bir ibrik ile dört kadeh getirip bıraktı. Bu harab evin sahibi olduğu anlaşılan adam gidesiye kadar hiç kimsenin bir tek kelime konuşmadığını gördüm. Sonra gözler yine Günter'e çevrildi ve o da hikâyesinin geri kalanını anlatmaya başladı rahatlamış bir eda ile. Bir yandan çantasından çıkardığı eşyaları sunuyor, diğer yandan saygılı bir lisan ile yaptıklarını anlatıyordu:

"İmparatorumuz yüce Şarlken'in asil oğlu Frederick'e takdim edilmek üzere siz saygı değer Haçlı Teşkilatı Osmanlı izleme Grubu Şefi'ne güzel çizimler hazırladım efendim. Ama asıl amacım bu değildi tabii. BC'nin siz muhterem başkanı XVI. Marduk'a L&M kitabını sunmakla iftihar ediyor ve yüce insanlık idealine hizmet etmenin huzurunu içimde duyuyorum. Buradaki notlarımda da Osmanlı'nın mevcut bütçe, hazine ve askerî bilgileri ile İstanbul şehrinin altındaki su yolları, dehlizler ve lağımların anlatıldığı

bilgiler yer almaktadır. BUAM'ın geleceğini şekillendirmek üzere istediğiniz bilgilerdir bunlar sayın Marduk! Şu kroki ve haritaları da tam zatıâlilerinin arzuladığı planlar doğrultusunda hazırladığımı söyleyebilirim. Kuşağımda kömür tozu ile is mürekkebi taşımamı bana siz öğretmiştiniz, bunun yararını İstanbul'un panoramik eskizlerini hazırlarken daha iyi gördüm, ileride bunları boyadığımda tam bir İstanbul Albümü olacak. Böyle bir albümün BC ve Evrenin Şövalyeleri için hazırlanması ve birkaç nüsha çoğaltılıp Flemenk, France, Venedik, italya, Işpaniye ve Ceneviz şubelerine gönderilmesi vazifesini siz saygı değer Marduk bana vereliden bu yana ilk defa bugün rahat bir uyku uyuyacağım. Umuyorum ki siz saygı değer efendimin aracılığıyla Papa hazretleri beni takdis edecek."

Günter Kâfir, odadaki ayin hayasını biraz daha ağırlaştırır gibi sözlerine ritüeller eşliğinde devam ediyordu: "Bu arada çok korktuğum zamanların olduğunu da itiraf etmeliyim. Hafiyelerinin ünü bizim memleketlere kadar yayılmış olan Osmanlı Hilal-i Mahsusa'sı benim kimliğimi tesbit etmiş ve Atâî Efendi'yi sorguya çekiyorsa diye düşündüm sık sık. Bugün evden son kez ayrılırken bir yandan görevimi yapmış olmanın huzurunu, diğer yandan Atâî Efendi'nin yarm yaşayacağı şaşkınlığı düşündüm." Bu cümleden sonra hepsi birlikte havayı normale döndürmek istercesine gülümsediler ve şerefe kadeh kaldırdılar.

Fener Rumlarından zeki ve seçkin bir adam olduğu anlaşılan eczacı, minyatürlerime bazı ilaçlar döküp renklerimi dağıtmaya başladığında esans kokusundan baygınlık geçirecek gibi oldum. Renklerin altında başka bir boya tabakası bulunup bulunmadığını kontrol ediyordu zekice. Yazık ki bu adam kendi sanatına da saygı göstermiyordu. Her defasında azgın bir iştahla damlatıyordu çünkü çözücü eczayı resimlerime ve nice sanatkârın emeği olan nazenin hatıralarımı vahşice bulandırıyordu.

Dört çift iştahlı gözün önünde ince nakışlarımın bozulup makyajımın yazılara sıvaşması için bir saat yetmişti. Öyle ki Leylâ ile gençlik çağında ve okulun son günlerine rastlayan o son baharda buluştuğumuz sahnenin açık sayfasında, eczaların çözücü etkisiyle önce Leylâ'mın elbisesi parçalandı; ardından benim kalbim... O sırada Leylâ'nın, benim bile görmediğim mahremiyeti görünüverecek, bedeninin çıplaklığı bu dört çift yabancı gözün önüne seriliverecek sandım, ilaçların etkisiyle

sayfalarımdaki her nakış ayrı bir yerinden yaralandı; çadırlar, ağaçlar, atlar, develer, aslan ve ceylanlar ile çöl bile güzelliklerini kaybetti.

Eczacının sonuçsuz kalan incelemelerinden sonra sıra Kahireli kıbtîye gelmişti. Harflerimi inceliyor, Efendim Fuzulî'nin yazıları içinde Babil harflerine ve çivi yazısına benzetebildikleri üzerine pertavsızını tutuyor, kamış kalemin kâğıtta bıraktığı izler hakkında yorumlar yapıyor, Arap harflerinin kıvrımlarıyla çivi şekilli hiyeroglifleri birbirine benzetemedikçe de elindeki çuvaldızın ucuyla karnımı deşercesine yazılarımın altını yokluyordu. En çok elif, kef ve lam harflerinin bulunduğu sözcükler üzerinde duruyor ve bunların çiviye benzeyen şekillerinden bir sonuca varmak istiyor, sivri uçlu bıçağıyla yazılarımı deştikçe deşiyordu. Doğu'da herkesin tanıdığı ünlü sufi Mansur gibi canlı canlı derimin soyulduğunu hissettim. Bunca hırpalanmadan dolayı halsiz düşmüştüm. Bir ara işkencelere yatırılıp tırnakları sökülerek, yahut çivi uçlu fırçalarla derileri soyularak gizlediği bilgileri söylemeye zorlanan casuslara benzediğimi fark ettim. Sırf efendileri şaraplarını içerken mazoşist zevkler edinsinler ve yanlarında yarı çıplak dans eden kadınlara güç gösterisinde bulunsunlar diye keskin çakmak taşları üzerine yatırılarak etleri koparılan ve acı ile bayıldıkça eter koklatılarak yeniden kendisine getirilip tekrar işkence edilen ve tekrar bayılan Romalı köleler gibiydim. Elimden gelse "Yanlış yapıyorsunuz baylar!" diyecektim, "Canımı acıtmak yerine beyitlerimi okuyun yeter! Aradığınız aşkta gizli, vahşette değil!" diyecektim. Sonra, "Bu adamlar aşkı anlasalardı zaten şiire ve resme karşı böyle davranmazlardı." diye geçirdim içimden. BC'nin gitgide daha kalitesiz insanlardan teşekkül ettiğini anlayabiliyor, ulu Marduk Arşiya Akeldan'ın ve Efendim Fuzulî'nin tanıdığı nazik kütüphanecinin yanında bunların yırtıcı hayvanlar gibi çalıştıklarını anladım. Böyle bir yaklaşım, şüphesiz BC'nin yüce insanlık ideallerini de gitgide hedef sapmasına uğratacaktı. Oysa aşk ile yaklaşılan her şeyden sonuç alınabilir, ama şiddetle görülen her iş hedeften sapardı, bu gerçeği bilmiyor olamazlardı. Daha doğrusu bu gerçeği bilmeyen insanlar BC üyesi değil, çok çok hazine avcısı haydutlar olabilirlerdi. Artık şüphem kalmamıştı ki BC yalnızca bir bilgeler kulübü değil, aynı zamanda bir ihtiras bankası idi. Belki de onlar, bilgeliğin gereğini yapabilmek için paraya daha çok gereksinim duyulan bir dünyada yaşamaktaydılar da o yüzden böyle vahşi ihtirasların peşindeydiler. Eşyaya bakışı unutmuşlardı çünkü, eski üstadların nezaketlerini unutmuşlardı.

Varlık âlemine yaklaşımlarını şiddetle yoğurmaya başlamışlar, insaniyetli olmanın erdemlerini hiçe saymışlardı. Onca yıl hazine avcılarının elinden BC'ye sığınmak için can atan ben, gördüğüm muamelelerden sonra neredeyse BC'nin elinden hazine avcılarına sığınacaktım.

Kahireli kıbtî, en sonunda kâğıdımın fligranı olup olmadığını da kontrol etmek için dört ayrı sayfamı delip birkaç harfin benzerini ayrı bir kırtas üzerine kopyaladı. Sonra da onları beraberinde getirdiği papirüsler üzerindeki harflerin üzerine çakıştırıp ışığa tuttu. Bu adam işinin uzmanıydı besbelli, ama ben, canımın bütün yanmışlığıyla, gayreti boşa çıkacak diye seviniyor ve için için intikam almış oluyordum. Beyitlerimdeki anlamı ve platonik aşkı anlayacak bir medeniyet birikimi taşımadıkları için sıradan hırsızlar gibi davranmalarını hazmedemiyordum. "Allah'ım! Taşıdığım yüce sırrı bu adamların eline düşürme!" diye dua ettim içimden "Onu, bilimi kutsal bilenlere nasip et!"

Akşamın geç saatlerine kadar süren bu araştırmaların sonucunda, "Rahip üstadın tavsiyesine uyarak bu kitabı şimdi kubbealtmdaki paşa hazretlerine teslim edip çalışmalarımızın neticesiz kaldığını, bundan sonrasının beyitler üzerindeki anlam ilişkilerinden yararlanarak çözülebileceğini bildirmemiz gerekiyor, artık işin icabına bakmak onun yetkisinde." diye öfkeyle oturuma son veren servis şefi yetkiyi rakibine kaptırmış bürokrat yahut seçim kaybetmiş siyaset adamı gerginliğiyle beni bir cüz kesesine koydu. Onun hangi paşadan bahsettiğini, Osmanlı ülkesinin kubbe veziri makamına kadar yükselen bu BC üyesinin kim olduğunu merak etmedim desem yalan olur. Beni ona teslim ettiği zaman "Kale içeriden fethedilmiş olacak!" diye düşündüklerini sanıyorum. Çünkü bir vezirin evinde iken hiç kimse beni BC'nin elinden alamazdı da, çalamazdı da. "Belki böylesi daha iyi olur ve evrenin gerçek şövalyeleri bilim dünyasında parlayasıya kadar emniyette olurum, yaralarım iyileşir." diye düşünüp biraz teselli etmeye çalıştım bunalan ruhumu. Ameliyat masasından kalkmış baygın hastalara benziyordum. Renklerimi dağıtan alkollü eczanın, iyodoform ve eterin soğukluğu hâlâ bedenimi üşütüyordu. İçimin yanışı da bu titremeye çare değildi. Neden sonra düşündüm ki, -bereket versin- alnımdaki şakayık motifine dokunmamışlar, Leylâ'mın dudak tuzunu, Rukâl'imin de kan izini taşıyan nadide çiçeğimi dağıtmamışlardı. Liflerimin tamamı ilaç ve iğne yaralarıyla sızlıyor, bunun derin ıstırabı içimi yakıyordu.

"Pekâlâ Günter birader, şimdi su yollarından ve İstanbul lağımlarından bahset bize!" diye ilave etti servis şefi beni masanın üzerine bırakarak. Günter, masada yayılı duran eskizler üzerinde parmağını gezdirerek "Şu mavi çizgiler İstanbul kentinin Bizans'tan kalma eski lağımları ile dülger Sinan'ın yaptığı su yollarını gösteriyor." diye hevesle söze başladığı sırada kapı şiddetle açıldı. "Nihayet!.. Nihayet!..." diye bağırdım duyulama-yan nefesimle. Osmanlı Hilal-i Mahsusası'nın saraydaki gizli peyk teşkilatında görev yapan adamları olduklarını tahmin ettiğim seslerdi duyduklarım. "Davranmayın bre!" diye haykıran adamı, bütün İstanbul halkı, dilenciler kethüdası olarak tanıyordu ve arkasında yine dilenci kılıklı yamaklar olduğu anlaşılıyordu. Solak ve peyk rütbesinde dilencilik yaparak bilgi toplayan bu gizli haberalma örgütünün elemanları içeri girdiklerinde derhal Staiger ile Günter Kâfir'in kollarına girip hareketsiz bırakmışlardı. Kahireli kıbti pencereden atlamak üzere koşarken bir dizdar neferi uçarcasına atılıp baldırlarından yakaladı. Fenerli eczacı "Vre ben masumumdur!" diye kekelemeye başladı. O anda Günter Kâfîr'e hem güldüm, hem acıdım. Üç aydır çektiği emek ve yaptığı bunca rollerden sonra iflas etmiş bir tacir gibi kollarının yana düşüverdiğini görmek isterdim. Aslında kuşağında taşıdığı yudumlukta bir tablet zehir taşıdığını biliyordum; gerektiği zaman kullanacağını sanmıştım, ama korkak çıkmış, ağuya el uzatmamıştı.

Odaya en son iri gövdesiyle Atâî Efendi girdi. Sevincimden yaralarımın acılarını unuttum. Demek benim bunca zaman safdil olarak tanıdığım Atâî Efendi'nin de bir hesabı ve planı varmış. Sesim çıksaydı çığlıklar atabilir, bütün İstanbul'a "işte benim efendim! işte Atâî Efendi!" diye haykırabilirdim. içeriye girişindeki eda ve tavrında, ülkesi için yaptığı asil bir görevi huzurla tamamlamış eski akıncıların haklı gururu seziliyordu. Günter onu görünce yalnızca başını yere eğdi ve benim nezaketli efendim, o anda bile bir tek kelime söylemedi, yalnızca yüzüne "Beni hiçbir zaman kandıramamıştm!" der gibi baktı. Bu bakışta üç aylık hukukun bir sıcaklığı bile vardı. Gelip beni ellerine aldığında bundan böyle belki de dualarımın kabul olacağına inandım ve hemen Leylâ'mı bulabilmek için yakarmak geçti içimden.

Tanrım! Beni Leylâ ile bir an evvel buluştur. Beni dipsiz kuyularda sonlanacak maceralardan uzak tut ve beni sevdiğime kavuştur. Beni bu şehirde yalnızca Leylâ'nın aşkıdır çünkü tutan. Bildir bana Tanrı'm, Leylâ

yakın mı bana yoksa uzak mı; göster bana Rabb'im, kaderim kara mı yahut ki ak mı?!.. Eğer sesimi duyuyorsa bilsin ki onu seviyorum... Sen şahidim ol Allah'ım, onu çok seviyorum!..

21

Bu, Neft Efendi'nin ömrünün Yittiği ve Lagarî Çelebi'nin Uzaya Gittiğidir

Tûti-i mûcize-gûyem ne desem lâf değil

Cerh ile söylememem âyinesi sâf değil

Ehl-i dildir diyemem sînesi sâf olmayana

Ehl-i dil birbirini bilmemek insaf değil

Neft

Ben mucizeler söyleyen bir papağanım,

söylediklerim alelâde laflar değildir. Bu yüzden

felek ile söyleşemem, çünkü gönül aynası

temiz değil onun.

Bağrında saf düşünceler bulunmayanlara,

"Bu, gönül ehlidir" diyemem; çünkü (bencileyin)

gönül ehli olanların birbirini bilmemeleri insaf değildir.

Bugün düşünüyorum da, geçtiğimiz çeyrek yüzyılda, bildiğim o İstanbul hiç bu kadar karışık yılları üst üste yaşamamış, hiç bu kadar otorite boşluğunda kalmamıştı. Atâî Efendi'nin yurdundan kaçırıldığım gün, meğer devlet için de ilk büyük talihsizlik yılları başlıyormuş; bunu sonradan anladım. îlk önce, Sultan Ahmed'in büyük oğlu Genç Osman'ın dört yıllık sultan iken onyedi yaşında hal'edilişini gördü bu kent. Onu takip eden birbuçuk yıl, kadınları görmeye bile tahammül edemeyen Mustafa'nın cinnetinde, birtakım bilinmez ellerin devleti yönettiğine şahit oldu. Bu işlerin içinde BC var mıydı bilmiyordum, ama yeryüzünün bütün

hükümdarlarına hükmedecek güce ve zenginliğe ulaştıklarını düşünüyordum artık. Belki Murad'ın öfkesi bu kadar olmasa, yeniçerileri yeniden ayaklandırıp otorite boşluğu yaratarak sarayda hâlâ etkisini sürdürebilirdi BC.

Murat, tahta geçtiğinde henüz oniki yaşındaydı ve o gün ağabeyi Osman'ın ikbalini alıp güya kendisine bağışlayan yeniçeriler ile başı uzun yıllar derde girdi. Yeniçeriler o yıllarda farklı bir anlayışla hareket eder olmuşlar, sanki devlete sahip değil de rakip konuma gelmişlerdi. Herkes bunun nedenini son zamanların entrikalarla dolu siyasi olaylarına bağlıyordu. Bütün bu hızlı değişimde, BC üyelerinin hazineler harcayarak devleti çökertmeye yönelik gizli yönlendirmelerinin etkisi olduğunu yazık ki benden başka bilen yoktu. Hatta önce Murat'ı da diğer hükümdarlar gibi yönlendirmenin hesapları içine girmişler, Murat dişli çıkınca da hedef değiştirmişlerdi.

Murat, kendini kafesinde çaresiz bir arslan gibi hissettiği yılları terleyen bıyıklanyla bir bir geride bıraktığında ve yiğitler yiğidi bir pehlivan olup çıktığında, çocukluk hafızasını oluşturan bütün hatıralar ağabeyine ve devletin diğer yetişmiş insanlarına yapılan zulümle ilişkilenmişti ve kanla, vahşetle dolu o günleri hiç unutmadığını göstermeye başladı. Sultan olduğunu göstermesi gerektiğine karar verince, işe yeniçeriden intikam almakla başladı. İki yıl fırtına gibi esti, saltanatına engel sayılacak taş üstünde taş, omuz üstünde baş bırakmadı. Önce validesi Mahpeyker Kösem Sultan'ı odasına hapsedip tek güç olmanın kapısını açtı. Oysa BC'nin Kösem ile muhavereleri gayet iyi gitmekteydi ve genç sultanın bu tavrına ne Mahpeyker BC kadar üzüldü; ne de Murat, Cemiyet'in Osmanlı devleti üzerindeki umutlarını geciktirmekle hedef tahtası yapılacağının farkına vardı. Cemiyeti asıl korkutan ve ileriki yıllarda faaliyetlerine bir müddet ara vermelerini sağlayan ise vaktiyle kışkırtıp Topkapı sarayını bile basacak cesareti aşıladıkları yeniçeri zorbalarını, Murad'ın bir bir siyaset meydanına çektirmesi oldu. Ülkenin her yerinde Sultan Murat adı yankılandıkça zorbalar ve askerler titriyorlardı. Askeri kışlada tutmak yerine karargâhta bekletmeyi politika edinmiş, ona, elindeki kılıcı kınına sokacak zaman vermemişti. Bağdat seferi başta olmak üzere değişik bölgelere yapılan seferler ve kazanılan zaferler sayesinde Osmanlı devleti sanki ikinci baharı yaşamaya hazırlanıyordu.

Ömer Nef 'î Efendi ile Bedesten'de başlayan yakınlığımız işte bu yıllara rastlar. Biraz asabı olmakla beraber iyi kalpli bir şair olduğunu itiraf etmeliyim. Sınıf atlamış bir taşralı gururu taşıyordu. En iyi yaptığı üç şey vardı: övmek, övünmek ve sövmek. Sultan Murad'ın has meclisinde bu üçü için de uygun zemin buluyor, devlet adamları hakkında yazdığı hicivler, sultanın bu adamlara karşı olan gizli kinini kamçıladığı için de el üstünde tutuluyordu. Sultan seferlerden arta kalan zamanlarda sarayının bahçesine yeni yaptırttığı Bağdat Köşkü'nde meclisler kurduruyor, cuma günü bilginleri, cumartesi günü hanende ve sazendeleri, pazar günleri de şairleri toplayıp felekten gün çalıyordu. Halkına yasakladığı içki ve tütün stoklarını kendisi tüketmeye azmetmiş gibiydi. Nef î Efendi bu sofraların mezesi gibiydi, hünkarı güldürür, eğlendirir, istek üzerine hicivler söyler ve karşılığında caizeler alırdı. Halkı arasında en çok "Vurun başını!" buyruğuyla hatırlanan bir hükümdarın bu kadar yakınında olmak, zaman zaman onu da korkutmuyor değildi; ne ki "Üç günlük dünyada insan istediği gibi yaşayamayacaksa yaşamasın daha iyi!" diye düşündüğü için bu hayat onun azdırılmış içgüdülerini tatmine devam ediyordu.

Nef'î Efendi'nin bütün tavırları erkekçe idi ve şiir söylerken de bu müdanasız ve yiğit edasını dizelerine yansıtıyordu. Efendim Fuzulî'nin gazellerini okurken diğer bütün şairler gibi onun da içinin titrediğini hissediyordum, ama diğerlerinin aksine o, Efendim'e karşı bir gıbta duymuyordu. Hatta Efendi-m'in bazı aşk beyitlerini okurken içinden "Bana göre öyle değil! Ben böyle söylemez, sesimi yükseltirdim!" dediğini biliyordum ve belki de sırf bu yüzden, bu Erzurum çocuğuna diğer sahiplerimden daha ziyade saygı duyuyordum. Onun aşkı platonik ve empotan değildi. O haz almayı seviyordu. Aşkı anlatırken bazı bazı mecazlara baş vurmuyor değildi, ama daha çok odasına gizli gizli soktuğu cariyeleriyle sabahlara kadar yaşadığı haz dolu erotizme değer veriyor, üstü kapalı olarak onları anlatmayı seviyordu. Atâî Efendi'nin evindeki mazbut aile hayatından sonra burada cinselliğin çok ayrı ifadelerini öğrendim. Ellisini aşkın bu karayağız adamın sırım gibi bedeninden yirmilik cariyelerin gümüş tenlerine sızan şehvet dolu nefesler, terler, sıcaklıklar ve nihayet kelimeler o körpe bedenleri eziyor, yoğuruyor, titretiyor ve tüketiyordu. Yatak odasında kaldığım günler ve gecelerde, hem bu yaşlı adama, hem de cinselliğe adanmış ömürler süren cariyelere acıdım ve beni mahremiyetine bilmeden şahit tutan Efendim'e gücendim.

Dün eski sahibim Atâî Efendi'yi gördüm, hükümdarın meclisinde artık kısılmaya başlayan sesiyle bir gazelini okuyordu. O günden sonra sık sık karşılaştık ama o benim yakınında olduğumu, arkadaşı Nef'î Efendi'nin evinde kaldığımı bilmiyor. Kaç kerre bunu keşfetsin diye bekledimse de olmadı. Artık eskisi gibi yaşamadığı her halinden belli. Hamsesini oluşturacak kitapları yazmaya başlamış olmasını duyuyor ve seviniyordum.

Atâî Efendi'nin başından, Günter Kâfir'den sonraki zamanlarda çok maceralar geçti. Sultan Genç Osman'ın, bütün Osmanlı sultanlarının intikam sandalyesine tek başına oturtulur-casına bir merkebe ters bindirilip bacakları şehvetle okşanarak şehir içinde dolaştırıldığı yeniçeri ayaklanmasında İstanbul'un pek çok konağı gibi onun evi de kundaklanıp yağmalanmış, mutfaktaki altın ve gümüş avanilerle yemek takımlarını toplayan Giritli bir tersane çıplağı, o sırada beni de alarak Kapalıçar-şı'da mezada konulmak üzere bir sandık gediğine üç tümen karşılığında satmıştı. Bana bir köle olduğumu yeniden hatırlatan bu ucuz alışveriş, köleliğimi unutup sultanlar gibi yaşamaya alışıvermenin bütün acısını çakırttı. Gerçi bir ay sonra İstanbul sokakları sakinleşip insaı Jar yavaş yavaş sokağa çıkmaya başladıkları vakitte, Bedesten'de kurulan bir mezatta Hasan-kaleli Ömer Nef'î Efendi tam otuz iki altına satın almıştı beni, sırf Efendim Fuzulî'nin hatırasına saygı olsun diye. O günkü açık arttırmada beni satın almak istediği halde kesesinde yalnızca otuz altın bulunmasına küfredip duran bir adam daha vardı. Babil altınlarının peşinde olanlardan biri. Müzayede sırasında Cemiyet'in orada iki adamını gördüğüm halde pey sürmemiş olmaları beni şaşırtmamıştı. Belli ki Nef'î Ömer Efendi'nin beni satın almış olması onlar için yeterliydi. Hatta bu ihtimal ile yeni efendimin BC üyesi olup olmadığını uzun süre sorgulamış, BC hakkında hiçbir şey bilmediğine ancak birkaç ay sonra kanaat getirmiştim. BC bazı zamanlarda beni ele geçirmek değil, emniyette olduğumu bilmek istiyor ve izimi takip ile yetiniyordu. Özellikle şairlerin yanında bulunduğum vakitlerde benim için de BC için de hayat normale dönüyor gibiydi. Belki de yeni sahiplerim olan şairlerin, beyitlerim arasında dolaşırken tesadüfen bulacakları birtakım şifreleri bekliyorlar, yakınlarımda dolaşıyorlar ama asla bana el uzatmıyorlardı. Her yedi yılda bir toplandıklarında da son değerlendirmeleri yapıp şifreleri çözüp çözmemek, yahut çözebilip çözememek konusunda karar alarak strateji belirliyor, ona göre hareket ediyorlardı. Bu stratejilerde dünyadaki savaşların, devletler arasındaki güç dengelerinin ve iktidar

savaşlarının büyük payı bulunmaktaydı. Onlar yalnızca şifreleri çözmek veya altınlara ulaşmak değil, aynı zamanda insanlığa hükmetmek de istiyorlardı çünkü.

Benim mezattan çıktığım günlerdi ve Atâî Efendi'den uzun süre haber alamamıştım. Yalnız o ayaklanmada kızının ırzına geçilip halayık yapıldığını, onun da bu derin acıyı beyitlere J yükleyip hep yazmayı düşündüğü beş adet mesnevisiyle günlerini geçirmeye başladığını uzaktan uzağa işitiyordum. Şimdi arada sırada onu gördükçe acıların insanları ne kadar yıprattığını anlayabiliyorum. Bu adam, evlat acısıyla herkesin gözü önünde eriyordu âdeta. Ve ben ona bir geçmiş olsun bile diye-memenin ezikliğini duyuyordum. Ömer Nef 'î Efendi mezattan beni satın aldığında ona ait olduğumu bilseydi mutlaka beni eski efendim ve eski dostumla buluştururdu. Halbuki bütün sahiplerim üzerime, sayfa kenarlarıma, cilt kapaklanma veya satır aralarıma bir şeyler yazarlar, bazen doğan çocuklarının doğum tarihlerini, bazen ödünç alınan paralan, bazen sultan ile görüştükleri günü vs. kaydedip imzalarını koyarlardı da ben onların mahremiyetime müdahale ettiklerini düşünüp öfkelenirdim. Oysa şimdi Atâî Efendi'den, o nezih ve titiz şairden, üzerimde hiçbir hatıranın kalmış olmadığına hayıflanıyordum ve önceleri kimliğime müdahale gibi algıladığım bu hariçten gazellerin bile önemli olduğunu, ileride kimlerle dostluk kurduğumu ispat konusunda yararını göreceğimi ve hatıralarımı ona göre canlı tutacağımı düşünüyordum. Zaman ilerledikçe bu tür hatıralarım çoğalıyor, Efendim Fuzulî'nin öykümü anlatan dizeleri haricinde de bir koleksiyona sahip oluyordum. Öyle ki yazılı belgelerden başka bir de üzerime karpuz suyu dökenlerden, parmak izlerini koyanlardan, mühürlerini basan veya minyatürlerim arasına aykırı bakışlar bırakanlardan bir kafile sayabilirim size. En garibi de "Ebülvefa haziresi yanında Cafer Efendi'den yevmî on akçeye on günlüğüne kiraladım. Saraç Arif. Fî Ramazan 1011" gibi kira ve temellük kayıtlarının çokluğu idi. Çünkü oruç günleri geldiğinde İstanbul'un kibar aileleri beni ve diğer kopyalarımı çok arar ve her gece birkaç sayfamı okuyarak yorumlar yapar, böylece öykümün sonuna geldiklerinde ev halkının eğitimine pek çok bakımdan katkıda bulunmuş olurlardı. Bu yüzden ben, Efendim Fuzulî'nin söyledikle-rinden etkilenerek büyüyen nesillerin, aşkı tanıyan bir coğrafyada gönül medeniyetini inşa ettiklerini söyleyebilirim.

Şair Nef'î Ömer Efendi'nin iyi bir insan olduğunu söylemiş miydim size?!.. Hele bana hayatımın en heyecan verici anlarından birini yaşattığı günü anlatmazsam kendisine olan şükranımı yerine getirmiş olmam:

Sultan Murat'ın, Hafız Ahmed Paşa'nın yeniçerilerce parçalanıp etinin "Cüzzama ve mafsal ağrılarına iyi geliyor!" diye İstanbul halkına zorla satıldığı isyandan sonraydı galiba. Yahut da Sultan'in bizzat uğruna bestelediği,

Yola düşüp giden dilber

Musam eğlendi gelmedi

Yoksa yolda yol mu şaştı

Musam eğlendi gelmedi

güfteli ünlü yürük semaisiyle bütün İstanbulluların diline pelesenk düşüp herkesin sevgilisi oluveren gözdesi Musa Çele-bi'nin mateminin tutulduğu günlerdeydi. Karamsarlık umuda dönmüş, kederleri sevinç çağı kaplamış ve hükümdarın Kaya Sultan adını verdiği bir kızının dünyaya gelişi nedeniyle şenlikler yapılmaya başlamıştı. Nef'î Efendi o gün Muhasebe Kalemi'ndeki işini erken bitirip saraya gidecekti. Nereden aklına geldi bilinmez, mezat malı ahşap masanın çekmecesinden beni de aldı. Çok heyecanlıydım. Bininci hicri yılda Hakanı Bey'in çantasında çıktığım saraya kırk yıl sonra yeniden gidecek, yeniden Rukâl'in hatıralarını anımsayarak dilberim için isteyerek ve sevinerek gözyaşı dökecektim.

Osmanlı ülkesi askerinin, ta kuruluştan itibaren iki temel hayat biçimi vardı: Bezm ve rezm. Bezm, eğlence demekti ve sonucu rezme çıkardı; rezm de savaş demekti, sonucunda bezm kendini gösterirdi. Yüzyıllar ilerledikçe, bir ordu-devlet yapısındaki Osmanlı rezmde gerilerken bezmde ilerlemiş, sa-vaşlardaki mağlubiyetler yahut zaferlerdeki duraklamalar bez-min hızını kesememişti. Bunu en iyi ben biliyordum ve söz ge-limi bir yüzyıl önce Kanun Koyucu'nun çağında adı bile anıla-mayacak eğlence çeşitlerine şimdilerde İstanbul halkının hiç yadırgamadan koştuklarını görüyordum. Artık Atmeydanı, Üsküdar gibi merkezi semtlerin meydanlarına kurulan eğlence yerlerinde salıncağa binen hanımlar görmek

mümkündü. Dahası, bu hanımları salıncaktan indirirken yardım etme bahanesiyle kucaklayan yeniçeri evbaşları yahut külhanbeyi hamam çıplakları bile türemişti. Hünkarın şiddet yönetimi de olmasa sokakta can, mal ve namus emniyeti kalmamış sayılacaktı. Bu yıllarda İstanbul halkının eğlenceye düşkünlüğü arttıkça yeni eğlence biçimleri icad edilmeye başlanmış, hüneri olan herkese bunu gösterme fırsatı verilir olmuştu. Artık mum nakıllar ile esnaf alayları ve hokkabazlar, cambazlar, yerini daha farklı eğlencelere bırakmaya başlamıştı.

Üsküdar'da okunan ikindi ezanları Sarayburnu'ndaki hünkar meclisinin sazendelerini duraksattığı sırada işte yine saraylılar, yeni bir eğlence biçimini seyre hazırlanıyordu. Lagarî Hasan Efendi elli okka barut macunundan icad ettiği yedi kollu bir fişeği bedenine sarmış ve yardımcıları da ateşlemek üzereydi. "Padişahım, seni Allah'a ısmarladım! Isa peygamber ile konuşmaya gidiyorum." diye bir de şaka yaptı hünkara ve ateşlenen fişeklerle birlikte göklere doğru yükselmeye başladı. Orada bulunanlar çığlık çığlığa birbirlerine sarıldılar. Kimisi sevinç, kimisi ürperti, kimisi korku ile bağrışıyorlardı. O güne kadar dünyanın hiçbir yerinde ne duyulmuş, ne de görülmüştü böyle bir uzay yolculuğu. Aferin okuyanlar yanında bunun Allah'a isyan olduğunu ve başlarına taş yağacağını söyleyen bir kara cehalet de vardı mecliste. Orada Lagarî Hasan için tek üzülen ve belki de tek sevinen kişi, BC'nin uzay araştırmaları tabletlerindeki bilgiler doğrultusunda galaksiler arası yolculuğun bile ileride başarılabileceğini bilen bendim. Üzülüyordum, çünkü bir yıl evvel Vatikan rahiplerinin, yazdığı gökbilim kitaplarından dolayı Galileo adlı bir bilgini engizisyon kararıyla cezalandırdıklarını ve kitaplarını da yaktıklarını İstanbul'da pek çok kişi duymuş ve hatta kilise adına cinayet işlenmesini ayıplamışlardı, ama yine de İstanbul sokaklarında Kadızadeliler takımından olup islam dinini bağnazlıkla yorumlayan cahiller yok değildi. Seviniyordum, çünkü Lagarî bunu yalnızca bir eğlence gibi gösteriyor; ama gece sabahlara kadar uzay bilimleriyle uğraşıp duruyor, çok gecelerini Takiyyüddin'in kurduğu rasathane kuyularından birinde, kimsenin haberi olmaksızın gök cisimlerini izlemeye çalışarak geçiriyordu, içimden "Ah, neden müsbet bilimle uğraşan insanlar gibi Lagarî Hasan da şiire uzak duruyor!.." diye hayıflanıyordum. Eğer o bir parça şiir sevseydi, elbette beni de sever ve»okurdu. O zaman belki de Efendim Fuzulî'nin sayfalarıma serpiştirdiği sırları çözer ve uzay

araştırmalarında gelmek istediği yere ulaşan bilge Akeldan'ın tabletlerini okuyup yoluna devam ederdi.

Herkes onun gökyüzünde parçalanacağını beklerken ben hiç de böyle bir korku duymadım. Barutu bitinceye kadar yükseldikten sonra kollarına bağlı kartal kanatlarını açıp yavaş yavaş Sinan Paşa köşkü önünde denize inen Lagarî biraz sonra üstü başı ıslanmış halde padişahın huzuna gelip:

"Hünkarım İsa Peygamberin zat-ı devletlerine selamı var!" dedi. Murat, yazık ki ona sadece bir kese altın ihsan edip sipahi ocağına nefer yazdırdı. O anda dile gelebilseydim söyleyeceğim ilk cümle herhalde, "Hünkarım! Bu adamın çalışmalarını geliştirmek üzere bir akademi kurdurtmanız vaciptir! Bu adam benim kaderimi taşıyor ve bir kese altına- satmayın onu, başkalarına çaldıracaksınız!" demek olurdu. Ama Takiyyüddin'in rasathane kalıntısını ecinnili diye yıktırmak isteyen bir hükümdar ile; bunun için danıştığında "Tiz yıkıla!" diye fetva veren şair Şeyhülislam Yahya Efendi'den acaba böyle bir teklife nasıl bir cevap alınırdı. Ne din adamı, ne de devlet adamının derdi değildi çünkü uzun zamandır bilim. Hıristiyan dünya, laboratuvarlar, atölyeler, mühendishaneler, okullar kurarken, burada medrese kendini yiyip bitirmekte, kuru çekişmelerin ve kara kaplı kitabı tekeline almanın o eskiden de eski kavgasını vermekteydi. Cami kürsüleri Kadızadeliler ile tarikat adamlarının karşılıklı yobazlık tartışmalarına alet ediliyor, Sultan Murat, Halvetiler ile Mevlevilere "tahta tapanlar, düdük çalanlar" diyerek onlarla alay eden Kadızade Mehmet Efendi'nin görüşleri doğrultusunda afyon yasağı, tütün yasağı gibi teferruatla ilgileniyordu. Bilimsel tartışma yerine hakareti yeğleyen âlimler ve mutasavvıflar da hemen daima birbirleriyle boğuşup duruyorlardı. Yine de bu coğrafyada şiir her yerdeydi ve Lagarî için hemen o anda tarih düşüren şairler de vardı. Ve yazdıklarını hünkara beğendirmek için yarışan şairler de...

Aynı akşam karanlık bastırıp da sokağa çıkma yasağı başladığı sıralarda Ömer Nef'î Efendi, tam Bab-ı Hümayun'dan çıkmak üzere iken aklına bir muziplik gelip Sülün Muslu ile Bekri Mustafa'ya bir dörtlük göndermek istedi ve beklemeye başladı. Saraydan ayrılırken ona laf çarptırıp cevabını alanlar arasında eski sahibim Atâî Efendi, hattat ve hilye yazarı Cevrî Çelebi, Şeyhülislam Yahya ve sabık Şeyhülislam Bahaî Efendiler, Leylek lakabıyla tanınan kıssahan Tıflî Çelebi, tezkire yazarı Riyazî, müneccim

Mehmet Çelebi, hanende Derviş Ömer Efendi, bir yıl sonra kollarına dolayacağı kanatlarla Galata kulesinden kendini boşluğa bırakıp Üsküdar Doğancılar'a inerek sultandan iltifat beklerken Cezayir'e sürülecek olan Hezarfen Ahmed Çelebi ve ünlü Cerrahi şeyhi İbrahim Efendi ilk anda göze çarpan kişilerdi. Sarayın son kapısı sayılan Bab-ı Hümayun'dan, en son Üsküdarlı şeyh Aziz Mahmud Hüdaî Efendi ile ünlü ayyaş Bekri Mustafa'nın yakın arkadaşı, meczup Yetmiş Kuruş Dede çıktılar ve Nef'î Efendi Sülün Muslu'nun o gece sarayda konuk edileceğini öğrendi. Ertesi sabah cesedinin Sarayburnu'ndan bir çuvala konularak balıklara yem edildiği haberi İstanbul sokaklarında dalga dalga yayıldığında ise Sülün Muslu'nun, acaba nasıl bir hata yahut saygısızlık yaparak ölüme çarptırıldığına dair derin düşüncelere daldı. İçine anlamını pek kestimediği bir ürperti girmişti. O gün sultana okuduğu kaside aklına geldi. Sultan Murad'ın geçen baharda Beşiktaş Sarayı'nda Siham-ı Kaza'yı okurken yanıbaşına düşen yıldırımla birlikte yergi ve küfürlü şiirleri uğursuz saymaya başlamasından bu yana hiciv yazmamaya söz vermişti ama dün okuduğu kasidede dilini tutamayıp sadrazam Bayram Paşa'yı yine yerden yere vurmuştu. Üstelik şimdi bu hiciv bütün devlet adamlarının dilindeydi.

Nef'î Efendi bütün hayatı boyunca gözünü budaktan, dilini dudaktan sakınmayarak yaşamıştı, İstanbul halkı, en küçüğünden en büyüğüne kadar onun dilinden pek kurtu-lamıyordu. Nerede ters giden bif*uygulama, nerede uygunsuz harekette bulunan bir adam var ise onun hicivleriyle dillere düşer, dillere düşünce de halk içine çıkamaz olurdu. Aslında o şairlerin hicivdeki yüz akıydı ve yazdıkları da "Osmanlı devletinde eleştiri yasaktır!" diyenlere kısmen bir cevap sayılırdı. Siham-ı Kaza adlı kitabı baştan sona yergilerle doluydu. Bu kitabın sayfalarında yer alan isimlere bakılınca Murat çağının önde gelen adamlarının, devletlü olsun, halktan yahut sanatçılardan olsun, bir geçit resmi yaptıkları sanılabilirdi. Kendisine kızıp "A boşboğaz köpek!" diyen Tahir Efendi'ye verdiği,

Bize Tahir Efendi kelp demiş

iltifatı bu sözde zahirdir

Maliki mezhebim benim zira

İ'tikadımca kelp tabirdir

cevabı milletin hafızasına o kadar yerleşti ki artık insanlar birbirlerine küfrederken köpek diyemez oldular. Ünlü şeyhülislam şair Yahya Efendi'nin onun hakkında düzenlediği şu kıt'a güya onu över sözler gibi, şiir meclislerinde birkaç günler okunup sanki toplu intikam alınırcasına gülündüydü:

Şimdi hayli sühanverân içre

Neft mânendi var mı bir şâir

Sözleri Seb'a-i Muallaka'dır

İmreü'l-Kayskendidür kâfir

"Şimdiki söz ustaları içinde Nef'î gibi bir şair daha yoktur. Çünkü onun sözleri Yedi Askı şiirleri gibidir ve kendisi de İmrülkays sayılır."

Gerçekten de ilk bakışta çok masum bir övgü gibi görünen bu dörtlüğün altında gizli bir yergi vardı. Bir defa bu sözler bir müftünün ağzından çıkmıştı. Eh, bir müftü de birisine "Kâfir!" derse istediği kadar över görünsün, bu söz o kişinin dinden çıktığını gösterir. Üstelik onun sözlerini de Yedi Askı şiirlerine benzetiyordu ki bu şiirler cahiliye devrinde söylendiği için birer küfür sözü sayılırdı. Nef'î Efendi buna bir kıtayla cevap verince bu sefer herkes Şeyhülislam Yahya'nın ardından gülmeye başladı. Cevap şu idi:

Bana kâfir demiş müftü efendi

Tutalım ben diyem ona müselman

Vardıkta yarın ruz-ı cezaya

İkimiz de çıkarız onda yalan

Burada Nef'î Efendi, Şeyhülislam Yahya'ya önce "Müftü efendi, bize kâfir demişsiniz, ama elbette siz Müslümansınız!" diyorsa da kıyamet gününde her ikisinin de bu sözlerinde yalancı çıkacaklarını öne sürüyordu ki müthiş bir nükte idi.

Nef î Efendi, Muhasebe Kalemi'ndeki işini erken bitirip beni de yanına alarak saraya gittiğimizin ertesi günü kuşluk vaktinde İstanbul'u örten karın soğuğunu eleyen mangalın önünde derin bir sohbette idik. Bir gece evvel cariyelerden birine içini dökmek, dizinde uyumak isteyince kız onun yaşlılığını yüzüne vurup yüz vermemiş ve o da kızıp Bekri Mustafa hatırına birkaç kadeh yuvarlamıştı. Bu sabah baş ağrısıyla uyandığında, belki de mahmurluğundan kurtulmak için, benim dizelerim arasında teselli aramış, Efendim Fuzulî'nin lirik üslubuyla anlattığı öykümde benim Kabe'ye götürülüş maceramı okumaya başlamış ve hiç aklında yok iken içinde Kabe'ye karşı bir hasret ve özlem uyanmıştı. Zihninden, ömrünün sövgülerle geçtiğine hayıflanıyor, belki de tevbe için Kabe'ye yüz sürmeye niyetlenmesinin iyi olacağını düşünüyordu. Bu duygularla bir müddet beyitlerimi okudu durdu. Hele benim Kabe eşiğine başımı koyup da ettiğim duayı dillendiren gazeli terennüm ederken gözyaşlarına ve hıçkırıklara boğulması beni pek etkilemişti. O, kulluk aşkıyla kendi hatalarından pişman, bense eski günleri hatırlayarak perişan, karşılıklı söyleştik:

Ya Rab bela-yı aşk ile kıl âşinâ beni

Bir dem bela-yı aşktan etme cüda beni

Ben Kabe eşiğinde aşkın belasını istediğim için hâlâ Leylâ'nın ayrılık belası içinde idim. O kutsal mekanda edilen bu samimi dua elbette kabul olacaktı ve şimdi bu adama da bir bela gelmesi yakınlaşmış gibiydi. Çünkü terennümünde çok samimi idi ve istediğini ta yürekten istiyordu. Bir çeyrek kadar sonra avlu kapısının tokmağı hızla çarpmaya ve kapı yumruklanmaya başladığında olacaklardan ben bile ürkmüştüm. Evde bir telaş, her yandan çığlıklar, ortalık birbirine girdi. Bu gelişin hayra yorulmayacağım herkes anlamış gibiydi. Sadrazam Bayram Paşa'nın adamları zorla içeri girip onu sille tokat hırpalayarak ve ağız dolusu küfürler ederek götürdüklerinde, tıpkı hane halkı, hizmetkârlar ve o gece gururunu inciten cariye gibi ben de artık bu sert görünüşlü ihtiyar çehreyi bir daha göremeyeceğimi anlayıp ağlamıştım. Sarayın odunluğunda Bayram Paşa'nın emriyle cellat Arap Osman tarafından boğulup cesedinin Sarayburnu'ndan denize atıldığını İstanbul zariflerinin ağızlarında dolaşan,

Gökten nazire indi Sihâm-ı Kaza'sına

Nef'i diliyle uğradı Hakk'ın belasına

beytini duyduktan sonra öğrenmiştim. Hatırlıyorum, İstanbul halkından ona hayır dua edenler, beddua edenlerden çok olmuştu. Onun hiciv merakının derecesini göstermek için olsa gerek sonradan halk arasında bir söylence dolaşmıştı. Güya Nef'î Efendi ölüme giderken haremağası ona, "istersen senin için sultana bir arzuhal yazayım da kelleni kurtaralım!" demiş. Elleri bağlı Nef'î ne desin, razı olmuş. Zenci haremağası bir kâğıt alıp kamış kalemini hokkaya bandırmış. Birkaç satır sonra kalemin ucundan bir damla mürekkep, yazılan kısmın üzerine düşüp yazıyı bozunca Nef'î yine kendini tutamayıp, "Efendim, mübarek teriniz damladı!" yollu şaka yapınca güya haremağası, "Var a köpek, sen gebermeyi hak etmişsin!" diyesiymiş.

Nef'î Efendi beni nadiren dışarılara götürdü. Baharın kokusunu ve çiçeklerin rengini sakladı sanki benden, üstelik Leylâ'mı aramak için hiç fırsat vermedi bana. Ancak onun Efendim Fuzulî'ye olan hürmeti, hatta bazı şiirlerini fazla duygusal bulsa da, kendisini sevmem için yeterdi. Saraya gittiğim gün yaşadığım heyecan ve Rukâl'e ait hatıraların yeniden canlanışı bile onu hayırla anmama yeterdi. Bir de son sayfamın üzerine yazdığı şu rubai ile hatırlayacağım onu, Bayram Paşa'nın adamları bahçe kapısının tokmağını hızla vurmaya başladıklarında birden gönlüne doğmuş ve dilinden değil yüreğinden dökülmüştü:

Ey dil hele âlemde bir âdem yoğ imiş

Var ise de ehl-i dile mahrem yoğ imiş

Gam çekme hakikatte eğer arif isen

Farz eyle ki el'an yine âlem yoğ imiş

Bu kıta şöyle demekti ve tam da onu özetliyordu:

> "Ey gönül! Hele şu dünyada adam gibi bir adam yokmuş. Var ise de gönülden anlayan bir sırdaş bulunmuyormuş. Eğer bilge isen, şu dünya için asla gam çekme ve tut ki dünya diye bir şey de zaten yok imiş."

22

Bu Evliya Çelebi İle Dünyayı Gezdiğim ve Silistre Kalesinde Canımdan Bezdiğimdir

Yıkanlar hatır-ı nâsadtmı yâ Rab şâd olsun

Benimçin nâmurâd olsun diyenler bermurâd olsun

Nailî

Tanrım! Şad olmayan gönlümü yıkanlar

varsın şad olsunlar. Benim için "Muradına

ermesin" diyenler de muratlarına ersinler!

Ben, Kays!.. Efendim Fuzulî'nin muhteşem kölesi, içinde bilginlerin ve Babil tanrılarının sırrını taşıyan âşık... Nef î Efendi ile geçen zamanlarda BC'yi unutmuş olmanın huzuruna tam alışmışken onu saray odunluğunda boğup tıpkı Rukâl gibi Boğaz'ın Marmara'ya akan suİarına bıraktılar, İstanbul'dan ayrıldığımda her ikisinin de denize düşürüldükleri yerde, Kızkulesi'ni kerteriz alan bir mendirek inşa ediliyordu. Teşrinlerin kocakarı soğuklarını beslediği şu ayaz günlerde, Tuna'nın Eflak sahilindeki buzlan arasında donup kalmış kadırgamızı ve tabii ki beni ele geçirmeye çalışan bir alay hazine avcısının ateş püskürten oklarını savuşturmaya çalışmaktan yorgun ve çaresiz düştük. Aradan kaç kere yedi yıl geçti, BC kaç kere benimle ilgili yeni kararlar aldı bilmiyorum. Yollara düşeli karların kaçıncı yağışını, menekşelerin kaçıncı açışını seyrettiğimi de unuttum. Zıllıoğlu Evliya Çelebi'nin terkisinde zamanı elediğim şu günlerde İstanbul'un eskimiş olduğunu ve tanıdıklardan pek çoğunun son gidilecek yere de gitmiş olduklarını düşünüyorum. Hüzün, bütün varlığıyla içimde...

Evliya'mın her yere götürdüğü küçük sandığında, elyazması birkaç mesnevi, Türkçe, Yunanca ve Arapça tarih kitapları, haritalar, âherlenmiş kâğıtlar, kalem yontulmak üzere bekleyen kamışlar, kırtas, makta, falçata, mürekkep ve yazı kurutmada kullanılan inceltilmiş kumlarla dolu

kavanozlarla kâh altta kâh üstte, kâh deve sırtında, kâh katır ve at terkisinde ülkeler dolaşıyoruz. Nef'î Efendi'nin boğdurulmasından sonra konağını arayan yeniçeri ağası, beni ve birkaç kıymetli kitabı hane halkından zorla alarak Sultan Murad'm kızı Kaya Sultan'a hediye etmiş, o da kocası Melek Ahmed Paşa'ya sunup gönlünü almak istemiş, paşa, "Daha evvel bu öyküyü okudum!" deyince de ben, o sırada yanlarında bulunan Evliya Çelebi'nin cüz kesesine girivermiştim. Ömrümün en bahtiyar gezintilerine hemen o gün başladım diyebilirim. Günler ayları, aylar yılları, yıllar ömürleri elerken kâh Mezopotamya'nın serin yamaçlarında, hani o özge vatanımda, kara saçlı, kara gözlü çöl kızının, artık kerpiçleri bile dağılan yurdunda, Leylâ'mın ocağında konakladım; kâh kıyısında doğduğum Dicle'ye gözyaşlarımı katıştırarak uzak hatıralara ağladım. Çocukluk aşkımın âşinâ bakışlarını arayarak yılları geriye sayıp durduğum Dicle sahillerinde onun dudaklarına dokunmak üzere olduğum mutlu günü özlerken birden yollara düştüğümü ve bu sefer Rukâl'in babasının zangoçluk yaptığı kiliseyi görüp ceviz ağacının kovuğunda geçirdiğimiz geceye lanet okuduğumu, yolculuk boyunca onun tam da kendisine benzeyeceğini hayal edip durduğum beşinci göbekten akrabalarını aradığımda ise kendimi üçyüz yıl uyuduktan sonra şehre alışverişe giden Sazenuş gibi hissettiğimi itiraf etmeliyim. Evliya'nın kucağında, Melek Ahmed Paşa'nın öncü müfrezesiyle birlikte ordu adma incelemelerde bulunmak üzere Musul'a, Mezopotamya topraklarına, Babil'in ve Keldaniler'in ayak izlerine basarak Dicle'nin serin yamaçlarına yolculuklar yaptım. Nabukadnazar'ın ihtişamlı saraylarından ve Babilli bilge rahiplerin uzay araştırmalarını yazdıkları tabletlerin bulunduğu harap Iştar tapınağının kalıntıları üzerinden geçti hatıralarım ve daha dünmüş gibi geldi bana bütün olup bitenler ve uzayda yolculukların yapılacağı zamanları hesaplayan yedi bilim adamının araştırma laboratuarları ile BUAM'ı hayal etmeye çalıştım, hatta o kutlu bilginlerin yüzlerini görür gibi oldum etrafımda. Bilge Akeldan'ın düzenlediği kapı şifrelerini içeren kartuşlar ile atımın ayaklan arasında yalnızca bir karışlık toprak tabakası olduğunu bilmemin bana dayanılmaz bir acı verdiğini de söylemeliyim. Bu kartuşlara güneş ışığından bir enerji sağlayan gizemli kayayı da gördüm hatta. Aradan geçen yüzyıllar boyunca iyiden iyiye kınalanmış, kabuk bağlamıştı ama yine de yer yer ışıl ışıl parladığı görülüyordu. O gün, BC'nin üstadlarında bulunan Siruş başlıklı hançer benim elimde olsaydı da üzerine kazınmış olan şifre harfleri bilseydim, derhal Efendim Fuzulî'nin beyitlerim arasına serpiştirdiği rakamlarla çakıştırır, ya Evliya Çelebi'ye yahut müfrezemizin

kumandanı Melek Ahmed Paşa'ya tabletlerin ve altın ilah heykellerinin yerini buldurmak isterdim. Yazık ki Babil topraklarında çok eğleşmedik. Babil tapınağının artık aslanlara ve çakallara yuva olan harabeleri gerilerde kaldığında, o topraklarda oynayarak büyüyen Leylâ'ma vuslat şansımı tamamen yitirdiğimi düşünmeden edemedim. Eğer bulabilseydim onun mezarı toprağında açan çiçekleri koklamak, çevresinde biten otlarla söyleşmek, belki onların yerinde olmayı teklif etmek; ve eğer orada hayat devam ediyorsa ve Leylâ'mın yurdunda bir tek bile insan var ise, belki aynı soydandır, genlerinde aynı aşkı taşıyor-dur diye ellerini öpmek isterdim hiç şüphesiz, içim içime sığmayan bir yolculuk serüveniydi, aşkı arıyordum, aşkımı arıyordum. Yıpranmış bünyeme böylesi bir gençlik heyecanı fazla gelse de, beni çilek iken dalımdan koparan güzelin o vakit öpemediğim dudaklarının, belki savrulmaya başlayan toprağını ve tozunu öpebilmek istiyordum. Sanki ben bir yeniçeriydim ve bütün o coğrafya kendi yurdum, devşirildiğim uzak ülkem idi. Bütün yolculuk boyunca hep böyle düşündüm ve kendimi inandırdım, ama ne anamı, ne kardeşlerimi kucaklayabildim, ne de yurdumun serin yamaçlarına uzanıp ağlayabildim. Leylâ'mın her zaman benimle olan hayalinden başka birine rastlayamadım. Şimdi düşünüyorum da, Evliya'nın romantik dünyasıydı belki de beni yeniden o heyecana sürükleyen. Çünkü Evliya ile birlikte yaşamak, dağda bayırda bile olsa başlıbaşma bir saadettir.

Evliya, Ahmed Yesevî neslinden Derviş Mehmet Zıllî'nin oğluydu. Aslen Germiyanlı olsa da katıksız bir İstanbul çocuğuydu. Ona herkes Çelebi diyordu. Gerçekten de bir çelebide bulunabilecek bütün özellikler, centilmenlik, şiir bilgisi, okur-yazarlık, nezaket, iyi kalplilik, dürüstlük, ataklık ve kahramanlık, her şey vardı. 19 yaşlarındayken canı kadar sevdiği İstanbul'u adım adım dolaşmaya ve gördüklerine ibret ve dikkat nazarıyla bakmaya başladığını sık sık söylemesinden biliyorum. Bu dönemde mekan duygusu ve gözlem yeteneği o kadar gelişmiş ki her yeri gezmek, görmek istemiş. Sekiz yıl kadar evvelmiş, Ağustos sıcaklarına rastlayan ramazanın Kadir gecesinde bir rüya görmüş. Rüyasında Haliç'te, Yemiş iskelesi yakınındaki Ahî Çelebi Camii'nde mübarek bir zatın arkasında ve kutlu bir cemaat içinde namaz kılıyormuş. Namazdan sonra o zatın Hazret-i Peygamber, yanındakilerin de dört büyük halife ile Ashab'dan insanlar olduğu kendisine bildirilmiş. Çelebi derhal Peygamberimiz'in elini öpmek arzusuyla yerinden fırlayıp önünde diz çökmüş ama heyecandan dili

dolaşınca "Şefaat ya Rasulallâh!" diyeceği yerde ağzından "Seyahat ya Rasulallâh!" kelimeleri dökülüvermiş. Hazret-i Peygamber de onu seyahat ile müjdelemiş. Yanlarında bulunan Sa'd b. Vakkas da "gördüklerini yazması"nı tembih etmiş Evliya'ma. Bu rüyayı şimdi gemimizi ablukaya alan serserilerden kurtulabilirse sekizinci ciltini yazmaya başlayacağı *Seyahatname* kitabının birinci bölümünde bütün ayrıntıları ve yorumuyla birlikte anlattığını biliyorum.

Osmanlı coğrafyasının her yanını, hatta sınır ötesi kentleri karış karış dolaşmak niyeti Çelebi'nin. Delilik bu yaptığı. Kimi zaman han odalarında destanlar dinliyor, kimi zaman da çarşıların kalabalığına karışıp değişik diller konuşan insanlarla tanışıyor. Kaç defasında zengin konaklarına misafir olduğuna; yahut dağ başlarında, terk edilmiş kalelerde bir ateşin etrafına toplanmış başıbozuklarla dertleştiğine ben tanığım. Liman kentlerinde konaklamayı, yıkık surları adımlarıyla ölçmeyi ve kitabına öylece yazmayı çok sever o. Yeri gelir bin bir çeşit nesneyi elleriyle tartar, yeri gelir kervanlara katılıp hayallerinin ötesine yürür. Anadolu, Balkanlar, Karadeniz, Güney Rusya, Kafkaslar, Rukâl'imin ülkesi Mekril, Çeçen ve Kürt yurtları, Mezopotamya, İran ve daha nice diyarlar, iller, beldeler, coğrafyalar onun sabırla ve severek dolaştığı yerler arasında. Her milletten bilgi verdiği kitabını kâğıt parçalarına yazarak biriktirir, sonra onları birbirine ciltler halinde diker, yapıştırır ve satır aralarına yorumlarını katar. Pek çok diyarın insanlarına, sosyal hayatlarına, kültürlerine ait menkıbeler anlatır. Buralarda yaşamış çağlar öncesinin kralları, sultanları sanki onun arkadaşlarıdırlar; onların öykülerini dillendirip kendisini dinleyenlere kıssadan hisse verir.

Ben, Hz. isa'dan sonra Roma Hıristiyanları arasında uzun müddet tartışılan teslis inancından sonra keşişlerin ortaya çıkış serüvenleri ve ruhban sınıfının oluşmasıyla devlet din ilişkilerinin nasıl iç içe geçerek halkı etkilediğini, Roma devletine tabi memleketlerde insanların mezhep kavgaları yüzünden bilim veya esnaflıkla uğraşmak yerine dağlara çekilip münzevi hayatlar yaşamalarının nedenlerini, hatta insan olma vasıflarını bir yana bırakıp vahşi hayvanlar derecesinde bir hayat sürmeye başlayarak giyinmeyi bile nefsin emrine girmekle tefsir edip çırılçıplak dağlarda, derelerde, tenha yerlerde yaşamayı neden tercih ettiklerini, nefsini aşağılamakla ünlü olmuş bu münzevi keşişler içerisinde adı ölümsüzleşen

Tepeli Siemon'un Suriye'de çobanlık yapan onüç yaşlarında bir çocuk iken manastıra kapanıp melankoli geçiresiye kadar ibadet ettikten sonra Antakya'ya yakın bir dağ ağılında kendini zincirle bağlayarak vaz, kış demeden tam otuz yıl, günde 2222 kez eğilip doğrularak ibadet ettiğini, bu derece dindar olduktan sonra kendisine Hindistan'dan Frengistan'a her yerden pek çok ziyaretçi gelip karşısında secdeye kapandıklarını, Iran ve Arap kralları ile Rum hükümdarı Theodos'un bile kendisine gelip hürmet ve ikramda bulunduklarını, ölümü üzerine de Antakya patriği, şark valisi, altı ünlü metropolit, yirmi hâkim ve altı bin askerin na'şını dağdan merasimle indirip din düşmanlarının mağlubiyetine vesile olur diye uzun süre sakladıklarını hep ondan öğrendim. Dünyanın ne kadar ilgi çeken malumatı varsa Evliya bunları Şeyahatnâme'sine yazar ve okuyanları hayretten hayrete düşürür. Mesela Budizm'in kurucusu olan Buddha'nın Buddha Çak-ya adlı bir Hind kabile reisinin kısır hanımı Maya'dan yıllar yılı Allah'a yakarışlar sonucunda nasıl doğduğunu, o sırada Hima-laya'dan gelen bir münzevînin bu çocuğu görünce, ileride çok büyük bir din bilgini olacağmı söylemesi üzerine babasının bu haberden hoşlanmayarak Brahma meclisini toplayıp şehzadeyi tahta hazırlamaları için vezirlerine emirler verdiğini, ancak hayatın acı yönlerinin ondan gizlenmesine, özel köşklerde büyütülmesine ve zevk ü safa içinde yaşatılmasına rağmen sonunda bir cenaze alayını gördüğü vakit gençliğin, sıhhatin ve hayatın geçici olduğunu anlayarak hayatın sırrını çözmek ve içini dünya kaygılarından temizlemek üzere sarayını terk edip inzivaya çekilişini takip eden yedi yıl boyunca Himalaya'da çetin bir çile dönemi yaşadığını, bunun için ona Çakya-muni (yalnız adam) denilmeye başlandığını ve bir ağaç üstünde iki buçuk ay bağdaş kurmuş vaziyette nirvana hâlinde kaldığını, nihayet 36 yaşlarında, Ganj nehri kenarında bir gece dolunaya bakarak yine murakabeye girmiş iken kalp perdelerinin nasıl açılıp aydınlandığını ve aradığı sırra nasıl erip Budizm öğretilerini geliştirdiğini; islam mistisizmindeki İbrahim Edhem ile benzeşen bu hayatın dünyayı nasıl etkilediğini en güzel o anlatır. Hele bir Melek Ahmed Paşa'nın Bitlis hanı Abdal Han'ı mağlub ettiği vakit, Han'ın hazinesinden sandık sandık eşyalar yanında 8 büyük sandık da elyazması kitaplar çıktığını anlatışı vardır; sayfalar uzasa, satırlar bitmese dersiniz okurken. Kadızadelilerden riyakâr, ahlâksız ve dedikoducu bir herifin mezad-ı sultanîden 1600 kuruşa aldığı Firdevsî'nin ünlü Şehname'sinin sihir derecesinde güzel minyatürlerindeki insan tasvirlerinin gözlerini çıkarır gibi belindeki köylü bıçağıyla kazıyıp oyarak her yaprağı nasıl delik deşik

ettiğini ve Melek Ahmed Paşa'nın bu bağnazlığa karşı adamı taşlattığını; Karadeniz kasabalarından birinde, misafir olan beylere, kışlık odun diye ıslak bir kütüğü kırk kerre nasıl sattıklarını, Malatya'da hanımların her yıl elmalar henüz dalında büyümekte iken kâğıtlara yazdıkları beyitleri makasla kesip balmumu ile elmaların üzerine yapıştırdıklarını ve daha sonra topladıklarında elmaların üzerlerinde Allah vergisi gibi şiirler okunduğunu, Nasrettin Hoca'nın Timur ile hamamda geçen peştemal öyküsünü, Uludağ'da şifalı kar'kurtları ile İstanbul'a getirilen karların yazın şerbetlere konulmak üzere nasıl kar kuyularında saklandığını, Edirne darüşşifasında akıl hastalarının nasıl tedavi edildiklerini, paşaların nasıl güreş tuttuklarını ve ok yarışlarının nasıl yapıldığını, Domaniç ornıan-larındaki servilerden ok çıvgınlarının nasıl kesildiğini, Bolu'da eski çamların nasıl boduç ve bardak olduğunu, Kıbrıs taşından yapılan giysilerin yakılarak nasıl temizlendiğini, Divriği kedilerinin ve Erdebil farelerinin nasıl birbirlerini avladıklarını, Viyana'da akıllara durgunluk veren beyin ameliyatının safhalarını, Çanakkale Boğazı'nda top şenliklerinin nasıl yapıldığını hep onunla beraber gezerken öğrenmiştim. Şimdi ona sarılmış bekliyordum ve dışarıdan kadırgamıza yağdırılan ateşli okları savuşturmakla meşgul kırk küsur adamın koşuşturması arasında hazin dakikalar yaşıyorduk. Kalbini okuyabiliyordum; bir yandan kaçıp hayatını kurtarmak istiyor, diğer yandan bütün ömrünü bağladığı sandığını taşıyamayacağı için gözleri dola geliyordu. Gezi notlarını tomar tomar eyleyip kuşağına, serpuşuna ve donunun içine saklamaya çalışırken gözleri bir vakitler benim de aralarında bulunduğum kitaplara kayıyor, bir an gitmekle kalmak arasında tereddüt geçiriyor, esir olmakla kitapları gözden çıkarmak arasında bir tercih yapamıyor, sonra gemi ateş alırsa buzların üzerinden kayarak kaçmayı planlayarak yine çarığına iki tahta parçası bağlamaya çalışıyordu. Başlarına bu eşkiya belasının benim yüzümden geldiğini bilse beni onlara teslim eder miydi, diye tereddüt içindeydim. Çünkü o beni sevmiş, Efendim Fuzulî'yi hayırla anmış ve at sırtında, gece konaklarında, kervansaraylarda ve ordugâhlarda, yazda ve kışta, gecede ve gündüzde bunca yıl beni yanından ayırmamıştı. Rukâl'in kanıyla bağrıma işlediği gelincik yaprakları arasında onun da sıcak nefesinin hatıraları vardı artık. Az evvel, bağrım-daki gelinciği öpen altıncı dudağın sahibi olmuştu ve kara gözlü Leylâ'mın kömür isiyle dokunduğu alnımda bunca kişinin hatırası birbiriyle buluşmuştu ve bunca dudak izi üst üste dosyalanmış, bunca yürek çarpışı

aynı ritmi yakalamıştı, işte ben o dehşet anında, bir yandan da bunları düşünüyordum.

Güverteden gelen seslerin korkunç gürültüsüne kadırgamızın ateş alan grandi direğinin gümbürtüyle devrilişi eklendiğinde geminin buza oturan gövdesi oynamış, hatta bizim bulunduğumuz sintineye su sızmaya başlamıştı. Çelebi'm son kez olarak beni eline alıp bir fal bakmak istedi ve rastgele açtığı sayfamın ilk beytine gözünü dikti. Amacı bu beyitte Efendim Fuzulî'nin söylediğini yapmaktı. Kadırganın bahçeliğine açılan kamara kaportasına yönelmeden evvel okudu:

Can u ciğerinde kalmadı tâb

Terk etti fülk-i od niteki âb

Hayretler içindeydi. Çünkü beyit tam da onun istediği fala cevap vermiş, "Canında ve yüreğinde takat kalmayınca, su gibi hızla akarak ateşten gemiyi terk etti." demişti.

Çelebi'min arkasından ağladım. Beni de diğer kitapların arasına koyup sudan etkilenmeyelim diye muşambalara ve balmumlarına sararak gizlediği sandığın kapağını örttüğünde yüreğinin acısı yüzüne vurmuş gibiydi. En azından kadırgamız tamamen yanınca sandığın suda bir müddet daha yüzebileceğini düşünüyor ve aşağılarda bir yerde, ırmağın buz tutmayan kısımlarından birinde tekrar bizi bulabileceğini umarak soğuk sulara dalıyordu, önce boğulacağından, eğer kurtulursa zatür-re olmasından korkup onun için dua bile ettim. Bir de kadırganın benim yüzümden yandığını bilseydi...

Sarılıp sarmalanmış, kaderimi beklerken Efendim Fuzulî'nin öyküsündeki ceylana benzediğimi düşündüm. Ayağını tuzağa kaptırmış, avcının gelmesini bekleyen ceylana. Ateş ile su arasında sıkışıp kalan kadırgamızın buz kesen sintinesinde sıcak güneşleri ve doğduğum kerpiç evleri özlediğimden mi nedir, keşke Babil diyarına yaptığımız seyahatimizde "Nabukadnazar'ın Iştar Tapmağını ve Keldanileri Çelebi'min kulağına fısıldayabilmiş olsaydım!" diye tekrar hayıflanıyorum. Benim iyi kalpli Çelebi'm, şimdi dışarıda ya soğuktan ya Babil altınlarının peşinde gezen hırsızlarının eşkıyalıklarından ölecek olursa, hikâyemi hiç kimse bir

daha yazamayacak. O halde belki ben de Leylâ'nın ve Rukâl'in aşkını Tuna'mn sularına katıştır-malıyım. Buradan akıp denizlere ulaşsın, sonra bulut olsun, sonra yağsın bütün insanların üzerine ve aşkı öğrensin bütün cihan, aşkımı öğrensin. Bu benim, "Ah keşke konuşabilsem de otururken, at sırtında, konak yerinde, çarşı pazarda notlarını tutarken ilham olup onun kalbine girsem ve Efendim Fuzulî'nin başından geçenler dahil ona bütün hikâyemi anlatsam, taşıdığım sırları bir bir sersem önüne ve yazdırsam." diye yanıp yakıldığım saatlerin sonuncusuydu, biliyordum. Ama yine de Çele-bi'mle konuşmak istediğim kadar lıiç kimseyle konuşmayı arzulamadığımı itiraf etmeliyim. Kum fırtınalarının sesini yankılandıran ayaz gecelerde onun seyahat notlarını yazdığı defteriyle kucak kucağa sabahı beklerken, sayfalardaki boşluklara imrenerek baktığımın ve daha sonradan yazılmak üzere arada bıraktığı boşluklardan birine kendi öykümü yazması için kaç kere dua ettiğimin sayısını çoktan unuttum..

Şimdi ateşle su arasında, gözü yaşlı ve bağrı başlı, zalim avcımı beklerken Çelebi'ye dua etmedeyim hep. Ve şimdi fark ettim ki herkes onu çok severdi; herkes, dost, yahut düşman... Celali olup dağa çıkmış paşalara elçi olarak giden de oydu, Celali paşaların mektubunu saraya getiren de. ipek yolunun kurt yahut eşkıya masalları anlatılan; destan yahut şiirler okunan kervansaraylarında onun adı hürmetle anılır, hatırasından övgüyle bahsedilirdi. Dağda izde başı derde girse adını söyler, bağışlanır; evsiz ve çaresiz kalsa bey konağına gider çare getirir, aç doyurup çıplak giydirirdi. Ünü kendisinden çok uzaklara gitmiş, kendisinden çok insanla şöhreti tanışmıştı. Osmanlı coğrafyasında Evliya Çelebi bir efsaneydi, onu görenler saygı ve ikramda kusur etmezler, adını duyanlar sözünü dinlemeye can atarlardı. Osmanlı geleneğinin zamanı ve mekanı aşan hafızası olacağa benziyordu o. Ona ben ya Evliya'm, ya da Çelebi'm diyorum, adını ise hiç bilmedim. Zaten hiç kimse de ne bildi, ne telaffuz etti. O Çelebi'ydi, belki de Evliya idi.

Üç aydır kadırgamızda senli benli olduğumuz, İstanbul'un cumbalı ve kafesli evlerini, zarif hanımları ve buzlu nar şerbetlerini özleyen kırk iki adamdan kimisi Tuna'ya can veriyor, kimisi Tuna'da can alıyor şimdi. Son hatıraları arasında, baharla birlikte geride kalan sahil köyleri ve meyva ağaçlarının yarı baygın gölgeleri ile kızarmış balık kokusundan başka bir şey bulunmuyor. Bir de Tuna'nın öte yanından gelen köpek ulumaları ve

değirmen gemilerin yağlanmak isteyen çark gıcırtıları. Bunlar, aralarına çark bağlanmış çifte gemilerdi ve Tuna'nın coşkun suları çarkı çevirdikçe her iki gemideki değirmen taşları dönüyor ve sahillerdeki köylerin buğdayını, arpasını, mazısını öğütüp un ederek nehri bir yukarı, bir aşağı dolanıp duruyordu. Silistre kalesine getirildiğim gün de böyle bir değirmen gemisinde una bulanmıştım ve sayfalarımda yeni nakışlar oluşmaya başlamıştı. Keşke o günü göreceğime paramparça olsaydım. Çünkü peşimdeki adamların Eflak veya Avusturyalı altın avcıları olmadığını, Kale muhafızı Siyavuş Paşa ile anlaşmış bir alay serseri olduklarını görerek ihanetle sarsılmıştım. Birkaç gün sarhoş olmalarına yetecek ücretlerini alıp atlarını mahmuzlarken ince belli Eflak kızlarının raksları gözlerinde canlanmaya başlamıştı bile.

Silistre kalesi sırtını yüksek kayalıklara dayayarak burada büyük bir şiddetle akan Tuna içlerine yay gibi uzanmış bir şahin yuvasını andırıyordu. Burç ve bedenlerindeki kırk pare kolomborna, şayka ve balyemez toplarının tamamı Tuna üzerine çevrilmişti. Kapısında içi pamukla doldurulmuş, ağzına dil yerine kadife dikilmiş, hançer gibi dişleri olan Afrikalı Anibal'ın filleri kadar büyük bir aslan postu asılıydı. Bu aslanı kim, nerede avlayıp buraya getirmişti, bilinmiyordu, ama herkes tarafından kalenin tılsımı gibi korunuyor, bakımı yapılıp keçeleşen pamukları her yıl değiştiriliyordu.

Civardaki köy ve kasabaların bütün kıymetli malları saklanan Silistre kalesi yazın çok emniyetli, ama kışın Tuna'nın don-masıyla saldırılara açık bir konumdaydı. Benim kaleye satıldığım gün Avusturya içlerinden kırılıp gelen buz kütleleri 80 zira yükseklikteki kale duvarına çarparak parçalanmış ve sıçrayan buz parçalarından biri kalenin bedenlerini aşıp tahıl ambarının çatısını çökerterek buğdayları ıslatmıştı. Siyavuş Paşa ambardaki buzları arıtmak ve ıslanmaya başlayan buğdayları taşıtmak üzere askerlerine emirler yağdırıyordu. Bereket versin yağış yoktu ve güneş, bahardan kalma bir gün için cömert davranıyordu. Öğleden sonra kalenin cihannümasında, paşanın üşüyen elleri arasındaydım. Tuna^ın donmuş bir liman dur-gunluğundaki sahilleri üzerinde çocuklar ayaklarına bağladıkları aşık kemikleriyle buz oyunları oynayıp kayıyorlar, gençler ise öküzlerin kürek kemiklerini zımparalayıp ayaklan altına bağlayarak Tuna boyunca paten yarışları yapıyorlardı. Bazılarının buz üzerinde yapay engeller gibi yatırdıkları ağaçların üzerinden perendeler atarak geçmeleri, bazılarının

yüzleri seçilmeyecek kadar hızla fırdolayı dönmeleri daha önce ne görülmüş, ne işitilmiş şeydi. Ötelerde nehir üzerine dal salmış çınarların altında rengarenk fırfırlı elbiseleri içinde genç kızlar salıncaklar kurmuş, buzda düşmemeye çalışarak birbirlerini sallıyorlar ve şarkılar söyleyip eğleniyorlardı. İçlerinden bazılarının buzlarda delikler açarak oltalarla balık tuttuklarını, sahilde yanan küçük ateşler ile rüzgâr estikçe Siyavuş Paşa'nın iştahını kabartan ızgara kokularından anlıyordum. Bütün bu eğlenen insanların çevresinde kale dizdarının nöbetçileri duruyordu. Meğer ben kale imamı ile topçu ağanın oğullarının, Tuna'nın donmasından istifade Eflak köylerinden kaçırıp geldikleri kızlarla evlenmek için tertiplenen düğünlerine rastlamışım. Kalede mevcut yirmi hanenin insanlarının tamamı bu şenlik için buz tutmuş olan Tuna üzerine inmişler. Kale muhafızlarının nöbeti sahilde tutmaları bu yüzdenmiş.

O gün Siyavuş Paşa'nın, sayfalarım arasında bir öyküyü değil de bir ipucunu aradığını hemen anladım. îkindi güneşi çınarların yaprakları arasında erirken üç güvercin uçurdu, ayaklarına bağlanmış üç mesaj ile birlikte ve iki hafta sonra BC'nin ameliyat masasına yeniden yatırıldım. Anladım ki güvercinlerden biri Eflak Voyvodası Matei Besarap'ın veziri Şerban Mihali'ye, diğeri Rus kralı Petro'nun başmimarı Aleksander Dimitrov'a, sonuncusu da katolik dünyanın kalesi sayılan Avusturya'nın Habsburglu kralı Leopold'un saray orgcusu, Johann Jakop Froberger'e ulaşmıştı.

O gün Silistre kalesinin bedenlerini en yüksek noktadan gören burcundaki vezir dairesinin sedirlerinde oturan bu dört adamın bazı ortak yanları olduğunu fark ettim. Siyavuş Paşa ile Şerban Mihali kölelikten yetişmiş ve devletlerinin muhafız komutanlığını yapmışlardı. Bütün kölelerde olduğu gibi onların da kendilerinden başka insanlara karşı sanki gizli bir kinleri vardı. Her ikisi de cesur idiler; ama bu cesaret onların yalnızca zalimliklerini besliyor; köleliklerinden sıyırıp efendilik giysisine sokamıyordu. Bütün köleler gibi güvenilmez idiler ve küçük yaştan itibaren ezilmişliğin, horlanmışlığın, itilip kakılmışlığın acısı onları birbirlerine yakınlaştırıyor, planlarını haklı gösterecek mazeretler üretmelerine yarıyordu.

Johann Jakop Froberger ile Aleksander Dimitrov'un ise ortak sanatçı kişilikleri vardı. Bunlardan ilki, o yıllarda Avusturya'dan bütün Katolik dünyasına yayılan müzik akımıyla tanrısal güçleri dile getirmekle saygı görüyor, ikincisi de Rusya'da klasik mimari tarzının seçkin ustalarından sayılıyordu.

Altına mangal konulmuş yüksekçe bir sofra tablasının çevresinde, şal sofra örtüsünü dizlerine örterek ısınan bu dört adamın dördü de kendi kral ve hükümdarlarının itimatlarını kazanmış, ikbal ve geleceklerine umut bağlanmış adamlardı. Siyavuş, Silistre kale kumandanlığından sonra vezirlik bekliyordu, Şer-ban, Eflak Voyvodalığının kendisine ait olduğu duygularını içinde büyütüyordu. J. J. Froberger kral Leopold'un sırdaşı ve baş danışmanı gibi hükmediyor, Aleksander ise saraylı hanımlarla düşüp kalkarak devlet sırlarını devşiriyordu. BC'nin diğer üç üyesini ise o kadar önemli görmüyorlardı. Bunlardan biri Roma Kilisesi'nde rahip, bir diğeri Paris Fransız Akademisi'nde öğretim üyesi, sonuncusu da ispanya kralının terzisiydi.

Konuşmalarından Avrupa'da tek bir devlet kurmayı planladıkları, Macarlar ile Slovakları yeryüzünden sildikten sonra Transilvanya'da inşa edecekleri Babil Uzay Araştırmaları Merkezi'nden dünyayı yönetecekleri anlaşılıyordu. Bunlar Keldani mabedindeki tabletler kadar oraya gömülmüş olan altınların da peşindeydiler. Altınları harcayarak Avrupa devletlerinin bazılarında isyanlar çıkarmayı ve Kuzey ülkelerini ele geçirmenin planlarını konuşuyorlardı. Akdeniz'de dolaşan Cemiyet'e ait ticaret gemilerinin geliriyle kurdukları gizli haber alma servisinin bütün bilgilerini Dama kilisesindeki kütüphanede saklıyorlar ve güvercinlerden başka sayısız hafiye kullanarak bütün Avrupa'nın siyasi gelişmelerine yön veriyorlardı.

Dört korkunç çehrenin dikkatli bakışları altında sayfalarım bir bir elden geçmeye başladı. Daha önceki üstadlarm Roma'da daha önceki yıllarda çözdükleri şifreler ellerindeydi. Ressam Elsheimer ile Avusturyalı tüccarın o zaman neler konuştuklarının, aşk üzerine neleri tartıştıklarının bile kayıtları vardı ellerinde. Hepsi de 607, 617 ve 687 numaralı beyitlerimi ezbere biliyorlar, içlerindeki aşk ve gizlilik sözcüklerini yan yana getiriyorlardı. Bunların iyi hazırlık yaptıklarını ve hatta diğer beyitlerimi ve

o beyitlerdeki şifre rakamları kolaylıkla bulacaklarını düşünmeden edemedim ve geleceğimden endişeye düştüm.

"Evet, tarihin yeniden yazılacağı anın başlangıcındayız." diye söze başladı vakur bir eda ile Şerban Mihali, sonra da odanın taş zeminine kiremit taşıyla bir daire çizdi. Hepsi birlikte bu dairenin çevresine gelip ellerinin ikişer parmağını BC'nin kutsal yemini için yumdular ve tam merkezin izdüşümünde birbirlerinin üzerine koyup Keldani dilinden sözleri bir ayinde ilahi okur gibi hep birlikte söylediler. BC beni her defasında biraz daha hayrete düşürüyor, her defasında daha farklı bir ritüel icad etmiş olarak karşıma çıkıyordu. Daha önce böyle bir ayin yapan üstad görmemiştim. Demek insanların ihtirasları bilimi boğmaya başlayınca gerçeklerden ziyade kurallar öne çıkıyor, hakikat yoldan sapmaya başlıyordu.

Siyavuş Paşa okuyor, Şerban da Almanca ve Rusça'ya tercüme ediyordu. Aslında Cemiyet'in. üyeleri Keldani dilinden bazı ibareleri biliyor idiyseler de bu onların anlaşmalarına yetmiyor, ancak haberleşmelerindeki basit ifadeleri şifreliyor ve "geliniz, bende, buldum, tamam, gönder, yardım et, koru..." gibi sözcükleri karşılıyordu. Posta güvercinleriyle haberleşirken kullandıkları dil ve yazı, bu yüzden hep Keldani çağı çivi yazısının diliydi.

"îlk üç beyit üzerinde aşk ve gizlilik sözcüklerinin ortak olduğunu biliyoruz." dedi Siyavuş. "Şimdi isterseniz okuyarak gidelim ve bu iki sözcüğün yan yana geldiği beyitler üzerinde yorum yapalım." Diğerlerinin de kabul etmeleriyle öyküm okul yıllarından itibaren ağır ağır ve düşüne düşüne -belki araya araya demeliydim- okunmaya ve Silistre kalesinin mazgallarında kırılan şiddetli rüzgârların ıslıklarıyla Tuna'nın sahillerini titreten geceler boyunca karanlığa karışıp gidiyordu. Ne kadar sürdüğünü şimdi hatırlamadığım o uzun okuma gecelerinde ben bir yandan çok mutluydum, bir yandan çok acı çekiyordum. Mutluluğum, çoktandır Leylâ'mın hasretiyle yanarken, birdenbire okunmaya başlanan öyküm sayesinde sanki yeniden büyümem, âşık olmam, cananımla buluşmam, sahralara düşüp zincirlere vurulmam, eski dostlarım olan ceylanları ve güvercinleri hatırlamam ve nihayet bu yaban ellerde içimi Leylâ ile doldurmamdan kaynaklanıyordu. Gerçi bir şairin yahut bir âşıkm

okumasına benzemiyordu, ama yine de uzun süren ve bıktırıcı derecede kötü geçen günlerin tesellisi olmaya yetiyordu.

Siyavuş okudukça J. J. Froberger öykümden etkilenmeye ve gittikçe daha büyük bir dikkatle dinlemeye başlamıştı. Benimle ilgilenmeyi bir şifre çözmek için değil, gerçekten öykümdeki aşkı anlamaya çalışarak yaptığını sezebiliyordum. Zaten bir sonraki şifre beytimi de o buldu. Beyit benim Leylâ ile kırda buluştuğum sahneyi anlatan minyatürün hemen altında yer alıyordu ve orada bayıldıktan sonra çöle ilk gidişim sırasında söylediğim bir cümleyi içeriyordu,

Sevda siyah etti ruzigârım

Aşk aldı inân-ı ihtiyarım

Siyavuş bunu okuduktan sonra "Sevda günümü kararttı ve aşk bilinç dizginlerimi elimden aîdı." diye tercüme etmişti. "Burda biraz duralım!" demişti o sırada J. J. "insanın gününün kararması gece olması demektir. Bir aşk en çok geceyi sever; hem âşık da. Çünkü aşkın tekilliği ile ancak gecelerde baş başa kalır o. Bu durumda gece aşkın sırlarıyla dolu olacaktır. Nitekim gece, bütün kutsal metinlerde '(gizlilikleri) örten' olarak geçer. Hilleli şair elbette Kur'an ayetlerini biliyordu. Bu arada, bütün gizli işlerin gecelerde yapıldığını da unutmayalım. -"Tıpkı şimdi sizin yaptığınız gibi!" demek geldi içimden.- Belki de Hilleli Fuzulî gecenin örtüsünü, saklanılacak en güzel yer, sırların rahatça korunabileceği bir kale olarak almıştır, olamaz mı?!"

"Elbette olur ve olmuş da!..." diye atıldı Dimitrov. "O halde ebced karşılığını bir hesab edeyim ben." diye devam ettirdi konuşmayı Siyavuş, sonra da herkesin dikkatli ve meraklı bakışları altında Osmanlı alfabesiyle "siyah" sözcüğünü yazıp sıra ile sin'in altına 60, ye'nin altına 10 ve he'nin altına da 5 yazıp topladı: 75. "Evet burada yedi rakamı karşımıza çıktı, tıpkı Babil ilahlarının sayısı, yedi gezegen ve yedi gün orucu yahut yedi bitki şarabı gibi. Bir anlamı var mıdır, bilmiyorum ama bu yedi bana sanki önemli göründü." diye de ilave etti. "Yedi" rakamının bu ayaz gecede ve bu karanlık mecliste telaffuzu, içimde bir şeylerin eksildiğini hissettirdi bana. Nedense BC'yi eskisi kadar sevmediğimi anladım. Hele Arşiya Akeldan'a veya Efendim Fuzulî'ye sırrı teslim eden Süryani kütüphaneciye göre bunlar

ne kadar da seviyesiz insanlardı. Üstelik hiçbiri bilim-seHikten gelmiyor, siyasi yahut politik otoritelerini yalnızca BC'nin gizli gücü adına kullanarak güç birliği yapıyor, evrenin şövalyeleri gibi hareket ediyorlardı. Gerçi bu adamlar nasıl çalışacaklarını biliyorlar ve bilgi toplama işini çok iyi yapıyorlardı ama BUAM'ı yeniden kurabilecekleri konusunda şüpheli görünüyorlardı. Bazılarının içten içe "BUAM"ın canı cehenneme! Altınlara ulaşayım da..." diye başlayan planları olduğunu da ben biliyorum.

Ellerini iki şakağına dayamış düşünmekte olan Şerban Mihali atıldı bu sefer: "Dostlarım, sakın bu yedi rakamı beyitlerin sıra numarası üzerinde bir şifre olmasın?! Hele daha önceki beyitlerin sıralarına bir bakalım, ne dersiniz?!"

Daha önce buldukları beyitlerimin kaçıncı sırada olduklarını görmek için sayfalarımı baştan itibaren gözden geçirmeye ve söz konusu beyitlerin kaçıncı sırada yer aldıklarını saymaya başladılar ve bunların 607, 617 ve 687'nci sırada yer aldıklarını keşfettiler. Siyavuş Paşa saymaya devam ederek yeni bulunan beytin de 872'nci sırada yer aldığını söyledi iki gece sonra karanlığın sessizliğini yırtan bir sevinç çığlığı atarak. "Evet! Bizden önceki üstadlar, Babil tanrılarının altın heykellerine bizim şu anda olduğumuz kadar hiç yakın olmadılar. Bundan sonraki beyitleri sırayla numaralandırıp yalnızca içinde yedi rakamı geçen beyitleri incelemek bize zaman kazandıracak sanırım." diye ilave etti ve zaferini kutlamak üzere enfiye kutusundan bir tutam alıp burnunun sol deliğini kapatarak derin bir nefes çekti içine. Sonra da sofra bezi büyüklüğündeki peşkirini burnuna götürüp aksırmaya, tıksırmaya başladı.

Beyitlerimin sayfa kenarına sıra numaralarını yazma işini çivi yazısının rakamlarını en iyi bilen mimar Dimitrov üstlendi. Böylece her beytimin karşısında önce üç, sonra dört haneli rakamlar dizilmeye başlandı. Bunlardan içinde yedi rakamı geçenler sürh ile, diğerleri kara mürekkeple yazılıyordu. Herhangi bir okuyucu bunları bir çocuğun oyalanmak üzere yaptığı karalamalar sanabilirdi. Latin veya Arap rakamlarını seçmemelerinin nedeni, yabancı ellerde sırrın ortaya dökülmesini istemeyişlerindendi. Son beytimin karşısına çivi rakamlarıyla 3098 yazılmıştı. Varlığımın boyutlarını ve aşkımın genişliğini o vakit keşfettim. Efendim

Fuzulî benim öyküm için her biri diğerinden güzel, tam 3098 beyit söylemişti demek. Tanrı yarlıgasın Efendim'i!..

Geceler hep aynı yeknesaklık ile geçmeye başlamıştı. Kale muhafızlarının her yarım saatte bir '^Yekdir Allah yeeeekk!" diye sıra ile bağırarak tuttukları nöbet, müezzinin ahşap minareden okuduğu sabah ezanlarıyla karıştığı sırada dördü de çalışmaktan yorulmuş, enfiye ve anason kokusu salonun havasını ağırlaştırmış, mangalın ısı derecesi iyiden iyiye düşmüş oluyordu. Sonra Siyavuş Paşa abdest alıp camiye giderken diğer üçü derin bir uykuya dalıyorlardı ve öğleye kadar uyuyup akşama kadar burçlardan Tuna'yı seyrediyor, bazen kale dışında balık tutmaya ve yürüyüşe çıkıyorlardı..

O son akşamda kavrulmuş buğday, kuru üzüm, badem içi, ceviz ve leblebiden ibaret çerezler ile Tuna'da çerçi kayıklarından alınmış meyvalar gümüş tabaklara doldurulmuş olarak sofraya konulduğunda, Siyavuş Paşa'nın konukları için her zamanki gibi iki testi şarap yine hazır edilmişti. Kendimi çilingir sofrasında bir meze gibi hissettiğim akşamlardan sonuncusu olacaktı bu. ilk söz, Efendim Fuzulî'ye Bağdat ilimler Akademisi'nin âmâ kütüphanecisinin söylediği "Aşkı bilen biri için yedi gerçek sır vardır. Bu sırra sahip olan cihana hakim olur." cümlesi oldu. Karşısında yedi rakamı bulunan ve içinde aşk ile birlikte sır anlamına gelecek sözcüklerin geçtiği beyitlerim birer birer kendini ele veriyordu. Yedi rakamına rastlayan beyitlerimin hepsi sırayla yorumlanıyordu artık. Sulu sepkenlerin Tuna'nm gür sesine karıştığı o gece yarısına doğru Siyavuş Paşa 1117'nci beytimi de okudu:

Endîşe-i akldan cüda kıl

Aşk ile hemîşe âşinâ kıl

Bu beyit benim, öyküdeki Amiroğulları obasında aklımı yitirdiğimin duyulduğu vakit iyileşmem için Kabe'ye dua etmeye götürüldüğüm günleri anlatan bölümdeydi. Babam Kabe'de edilen dualar kabul olur diyerek elimden tutup beni Harem'e» götürmüş, ben de başımı o kutlu yapının eşiğine koyup şöyle dua etmiştim:

"Tanrım! Beni akıl endişesinden uzak eyle; ve beni her an aşk ile içli dışlı yap!" Siyavuş Paşa benim bu hareketimi delilik olarak nitelendirip arkadaşlarına böylece tercüme ederken ben, aşktan kurtulmak için götürüldüğüm Kabe'de aşka düşmek için dua edişimin hazzını yaşamaya başlamıştım en son umutsuzluğumla. O gün ve kutsal Kabe bütün ihtişamıyla gözümün önüne geldi. Beni diğer insanlardan ve tarihteki diğer âşıklardan ayıran işte bu aykırı davranışım olmuştu. Beni ben yapan, beni önce çıldırtan ve sonra yüzlerce yıl, binlerce akıllıyı gıbta ile peşimde koşturan, adımı hürmetle dillere destan eyleyen en kahramanca sözüm o idi. Kabe'nin eşiğinde gözyaş-larımın sicim sicim olup aktığını hâlâ dün gibi hatırlıyorum. Leylâ'nın hayali tam iki gözümün arasındaydı ve ben orada İlahî güzelliği bu hayalin içinde bulmuştum.

"Endişe ne demek?" diye sordu yine J. J., sakin bir sesle Siyavuş'a. "Düşünce ve fikir demek." cevabını alınca tatmin olmamış bir eda ile "Başka bir anlamı daha olmalı bu sözcüğün. Çünkü aşk ile yedi rakamı örtüşmüş durumda, ama ortada sır yok. Bu yüzden başka bir anlamı daha olmalı!" "Evet var!" diye cevapladı Siyavuş alaylı bir sesle ve devam etti, "Gam, keder, tasa, vesvese, merak, şüphe... Daha devam edeyim mi?" "Yeter dostum, yeter; aradığımı buldum ben. Vesvese de, şüphe de gizlidir çünkü. Hatta âşıkların gamının ve kederinin de gizli olması gerek."

Saray orgcusunun aşkı bildiği ve bu konuda hayli tecrübeli olduğu anlaşılıyordu. O anda içimi dolduran duyguyu tarifte zorlandığımı hissettim. Bir yandan sırlarım elden gidiyor, bir yandan sırrımı bir âşık çözüyordu. "Aşkı bilen biri için..." demişti âmâ kütüphaneci. Bu adam bendeki gizli aşkı anladığı için bütün diğer üstadlardan ve BC üyelerinden farklı gibi göründü gözüme ve o gece gizli bir hayranlık ile yakınlık duymaya başladım kendisine. Sanıyordum ki Keldani rahiplerinin uzaya ait sırları bu adamın elinde kötüye kullanılamaz. Dünyaya yeni bir şekil vermek için altın ilah heykellerinin parasıyla isyanlar çıkartılabilir, Avrupa kıtasının değişik ülkelerinde masum insanların hayatı yok edilebilir, hatta savaşlar icad olunup ordular beslenebilirdi; ama müziği sanat edinen bu adamdaki ince ruh, uzay bilgileriyle dolu tabletleri asla altınlara feda etmezdi. Şimdi bunu düşünürken, az evvel hepsine birden püskürttüğüm ithamlarım dolayısıyla kendimden utanır gibi oldum. Belki de işler benim düşündüğüm kadar kötü gitmeyebilirdi. Sonra azıcık rahatlar gibi oldum.

Benim fikir değiştirmemin üzerinden çok geçmedi, J. J. Fro-berger'in de içini bir endişenin kapladığını, diğerleri beytin anlamı ve şifresi üzerinde ebced hesapları yapmaya çalışırken onun güya konuşulanları dinliyormuş gibi göründüğünü, ama aslında içinde derin bir sorgulama sürecinin başladığını hissettim. Kale duvarlarına çarpıp kaybolan konuşmalar arasında salonda bulunan üç kişinin bilemediği gizli bir endişeydi bu: "Acaba BC bilimden sapıp paranın peşine düşmekle iyi mi yapmıştı?" Evet! Galiba iyi bir şeyler de kalmıştı benim için dünyada. Silistre kalesine bir kalebend gibi getirildiğim günden beri içimi kemiren bu endişe şimdi onun kalbinde de küt küt vurmaya başlamıştı çünkü. Froberger'in zihninde şimdi daha evvelki Cemiyet üyelerinin kimlik ve kişilikleri beraber şekilleniyordu. Her çağda yalnızca bir tek gönülde saklanıp bir tek dilden son anda güvenilir bir bilge kişiye emanet edilen bu büyük sır, acaba şimdi bu odadaki adamların mı elinde olmalıydı ve bu adamlar gerçekten bu yüce sırrı taşımaya yetkin mi idiler? Benim Roma'ya kaçırıldığım zamandan bu yana BC'nin Vatikan'daki hiçbir üyesi Papalık çıkarları için cemiyetin çıkarlarını feda etmemişti. Şüphesiz şu anda odada bulunan dört kişiye de ayrı ülkelerde yine aynı dürüstlükle davranmış üstadlar vermişti bu sırrı. "Nasıl bir çağda yaşıyoruz ki dörtbin küsur yıldır içine kötü düşüncelerin sızamadığı Cemiyet'in sadakat yemini artık parçalanıyor?" diye hayıflandı içinden ve derin düşüncelere daldı: Dünya gerçekten değişiyordu, iyi de, onu yeniden şekillendirmek adına masum insanların ölümü göze alınmalı mıydı? Dünyanın yeni şekli acaba insanları mutlu edecek miydi? Sirse'nin çiftliğinde hayvanlara dönüşen âşıklar sürüsü acaba yeniden insan olmayı isteyecek miydi? Cemiyet üyeleri başkalarının mutluluklarına veya mutsuzluklarına karar verme yetkisini hangi güçle kullanmaya kalkışacaklardı? Tanrı'ya ait olan kaderi değiştirme yetkisini hangi ölümlü isteyebilirdi? Ve bu doğru muydu? Şu anda Silistre kalesinde bulunan diğer üç kişi şifreyi elde ettiklerinde acaba nasıl bir güç elde etmeyi hayal ediyorlardı? Yedi yıl önce toplanan konsilde yenilenen sadakat yeminleri bu kadar kısa sürede nasıl değişmiş olabilirdi? Son yedi yılda yapılan savaşlar mıydı bunun nedeni; yoksa dünyadaki gelir dengelerinin değişmesi mi? Belki de insan nüfusunun çoğalması? Ama bunlardan hiçbirisi uzaya açılan kapıların insanlığa hükmetmek için kullanılmasına ruhsat vermezdi; vermemeliydi. Keldani bilge rahipleri tarafından galaksiler arasında yapılacak uzay yolculukları bütün insanlığı ve dünyanın tamamını kurtarmak için planlanmıştı. Peki bu sırların çözülmesi insanları

sevindirecek miydi, yoksa üzecek mi? Peki dünyaya ağlamaya mı gelmiştik, gülmeye mi?!..

"Biz ne yapmaktayız?! Tanrım!" sözleri o gece müzisyen Johann Jakop Froberger'in dudaklarından dökülen son cümleler oldu.

Ertesi gün Silistre kalesinin muhafızları burçların en yükseğinden Tuna sularına atlayan bir adamın parçalanmış cesedini çıkardılar. Kuşağının içinde yeni bestelemekte olduğu bir neşi-denin notalarından başka bir şey bulunamadı.

Ah Leylâ! Yokluğunda bunca acıya katlanmalı mıydım? Efendim Fuzulî sırrını korumak uğruna bunca acıyı yüklenme-a, mi ister miydi? Ben, ölümsüz aşkı uğruna hayatını ortaya koymuş bir âşık iken altın ve bilim neyime idi?!.. Seni çok özlüyorum Leylâaa! Nerelerdesin sevgilim?!..

23

Bu, Dil Bilmez Kuzey Ülkelerine Gittiğim ve Akıllara Ziyan Sihirler Seyrettiğimdir

Ettik o kadar ref'-i taayyün ki Neşâti

Ayîne-i pür-tâb-ı mücellûda nihântz

Neşâtî

Ey Neşatî! Kendimizi ruh iklimlerinde

öylesine yitirdik ki, artık gönlün parlak

aynalarında bile görünmez olduk.

Çoktandır kirli harvarının çiğ et kokan üçüncü göz torbasında diyardan diyara savrulduğum Molla Mehmet, her şehir ve kasabadaki adeti üzere paşanın huzurunda diz kırıp baş eğdi ve "Destur ya âsaf-ı devran ve yegâne-i zaman olan ulu vezir!" diye tantanalı bir eda ile yapacağı gösteri için izin istedi.

Önceleri ordusundaki askerler tarafından "Güzelce Müezzin" diye anılan elli yaşlarındaki bu ince uzun boylu, esmer güzeli adam, Purut bataklıklarında Deli Petro'nun dağlar gibi askerle yığılı ordusunu yendiği halde sulh masasında karısı Rus çariçesi Katerina'ya yenilerek yaptığı anlaşmadan sonra hakkında çıkartılan dedikodulardan yorulup bıkmış olan Baltacı Mehmet Paşa'ydı ve payitahta dönerken, o yıllarda sık sık başkaldırarak yönetime gaileler açan Arap ve Kürt beylerinin tenkili için Karadeniz'i doğudan dolaşarak yolunu uzatmak zorunda kalmış, görevini yerine getirmiş her sorumluluk sahibi insanın duyduğu huzuru duymak istediği halde Çariçe Katerina ile hakkında çıkartılan dedikodular yüzünden Haleb'in o güzelim sonbaharının bile tadını çıkaramadan hüzünlü akşamlara gömülüp gitmişti. Kenti kuşbakışı gören beylerbeyilik sarayında kalıyordu ve sur dışında karargâh kurmuş olan ordusunun tam üstünden seyrettiği gün batımının melali ile uzak hatıralara daldığı şu Eylül akşamında içinde bir

sıkıntı hissediyor, sanki kalbi daralıyor ve boğulacak gibi oluyordu. Bir paşa için çok ağır bir imtihandı, kendi ordusunun yine kendisi hakkında kötü sözler söylüyor olması. Şu anda gözünün önünde sıra çadırları, idman meydanı, başbuğlar alayı, ahırlar, tavla meydanı, okçuların menzil ve hedefleri ile göğsünü kabartan bu orduyu kendisi tertip etmiş, pek çoğunu evladı gibi emek verip yetiştirmişti. Yazık ki şimdi kendisine karşı hepsinin, hiç de hak etmediği bir itham ile kaşları çatık idi. Kendisini ihanete uğramış hissediyordu. Ordu içinde çekemeyenlerinin bu kadar etkili olabileceklerini ve askerin neredeyse yarısını aleyhine döndürebileceklerini hiç tahmin etmemişti. Biraz da bu gafleti için kendisine kızıyor ve vurdurulması gereken kellelere yaşama hakkı tanıdığından dolayı kendisine küfürler edip duruyordu. Yanındaki insanlar ve bezm için hazırlanan sofralar, şuh fıkralar ve hanendelerin kadife sesleri de üzerindeki bu melali atmaya yetmiyordu. Hatta kentin orasında burasında sayıları yüzleri bulan dokuma tezgahlarının, önceki akşamlarda bir aruz vezni gibi ahenkle dinlediği ritmik mekik sesleri, bu akşam beyninin duvarlarını, ömürlere küçük darbeler vura vura akan bir saatin rakkası gibi dövüyor, dövüyordu. Neyse ki karamsar darbeler uzun sürmedi ve İstanbul'dan kendisine hitaben yazılmış olan beylerbeyilik fermanının yola çıktığı haberini getiren güvercini okşarken buruk bir sevinç ile bir parça kendine geldi. Aslında bütün isteği azıcık bir gülümseme ve askerlerinin "Çariçeyi önce ipeklere yatırmış sonra da rüşvet almış; öyle olmasaydı yeryüzünden Rus adını kazıyacaktık!" diyen fısıltılarını unutmaktı. Güvercini okşarken duyduğu huzurda da aslında bu kurtuluş umudu vardı. Çünkü gelmekte olan fermana göre şehrin şimdiki beylerbeyi, dedikodularla çalkanan orduyu alıp İstanbul'a sevk edecek, fısıltıları da beraberinde götürecekti. Üstelik çok özlediği ailesi ile kendi belirleyeceği yeni yönetim kadrosu da aynı günlerde Halep'e doğru yola çıkmış olacaktı.

Şimdiki sahibim Molla Mehmet, Baltacı vezirden izin istediğinde beylerbeyilik sarayının yüksek duvarlarla çevrili geniş avlusunda, ordunun ileri gelen komutanları, Halep'teki devlet adamları, şehir eşrafından bazıları ile hanendeler, sazendeler ve şairler vardı, ama Baltacı vezir sanki yoktu. Molla Mehmet'in diz çökmüş durumda, o ağdalı sözleri üçüncü defa ezberden okuması üzerine paşa, önce "Ne?!" diye belinledi ve ardından başıyla işaret ederek Molla Mehmed'e destur verdi. Onun bu dalgınlığını meclisteki hemen herkes, o sıralardaki bunalımlarına verdi. Hatta ben de

önce bu dalgınlığın, imzaladığı barış hakkında, insanî kaygılara bağlı olduğu için sevinen , ama siyaset bakımından bin defa pişmanlık duyan bir paşanın her zamanki dalgınlığı olduğunu sandım ama sonra anladım ki Baltacı vezir bu sefer sevinç hülyaları arasına dalıp gitmişti ve güvercini son bir kez okşayıp salıverdikten sonra "Tamam! Biraz da eğlenelim artık!" diye silkinip Molla Mehmed'e gülüm-semiş, hatta ellerini sevinç ile birbirine vurmuştu. Ardından meclisin asıl sahibi olan beylerbeyi hizmetçilerine işaretler edip yanına çağırdı ve ortadaki yemek sinilerinin, tatlı tabaklarının, sofra örtülerinin toplanmasını emretti. Molla Mehmet'i de bu meclise zaten o çağırtmış, sadrazamı bu zor günlerinde bir parça neşelendirmek istemişti.

Molla Mehmet ile uzun zamandır beraberiz. Kendisi simya ilmini en ince ayrıntısına kadar bilen, sihirbazlığın bin bir çeşidiyle pek çok ilde ülkede şöhret bulmuş altmışlık bir Kürt'tür. Medresede okurken gizli bilimlerle uğraşmaya başlamış, acayip şeylere merakı yüzünden bütün ömrünü remilcilik, falcılık ile geçirmiş, derken mesleği sihirbazlığa çevirmiş; Osmanlı ülkesinde o yıllarda sihirbazlık yasaklandığı ve bu da icra-yı sanat edemediği için Kırım, Lehistan, Eflak, Boğdan, Alman ve isveç diyarlarında dolaşıp durmuş, nihayet şöhreti iyiden iyiye yayılınca geri dönüp Halep'te vatan tutmuştu. Silistre kalesinde Froberger'in intihar etmeden önceki gece beni "Aman yiğidim, bu kitabı ömrün pahasına koru ve Lützen'e götürüp Kraliçe Christina'ya teslim et. Ödülünü fazlasıyla verecektir." diye teslim ettiği Leh dönmesi çavuş Gustaf -Silistre kalesinde onu Mustafa olarak biliyorlardı- BC'nin büyük üstadı Marduk'u bulmak üzere İsveç'e gidecekken, Brandenburg'ta onunla karşılaştığında hayatının değişeceğini bilemezdi elbette. Nitekim daha karşılaştıkları gün Gustaf'ı etkisi altına alıp arkadaş oldular ve Gustaf, yaratılışına pek uygun düşen sihirbazlıkla ilgilenmeyi kuzeyin soğuk ülkelerinin Kraliçe'sine bir kitap ulaştırmaktan daha cazip bulduğu için Pomeranya'dan Moskova'ya, özi'den Krakov'a, Buhara'dan, Kabil'e kâh ıssız hanlarda, kâh alkışlarla dolu salonlarda, bazen sirklerde, bazen panayırlarda; kimi konaklarda, kimi saraylarda; bazen aç ve susuz, ama bazen işlemeli giysiler içinde, yarını düşünmeyerek dolaşıp durdular. Her gittikleri yere beni de sürüklediler tabii ki.

Belki de buna şükretmeliyim. Çünkü onlar sayesinde dünyanın pek çok yerini dolaştım ve BC'nin planlarını daha iyi anladım. Lehistan kralı Yedinci Vladislas ile Rus çarı Mihail Romanov'un şeref konuğu olacak kadar yakınlarında bulundukları zamanı veya tran şahı Safî ile satranç oynayıp onu yenecek derecede dost oldukları günleri unutmam mümkün değildir. Hem BC korkucuyla, hem de ilginç maceralar ve deneyimler adına heyecanlanıyordum, iki kafadar en büyük cömertliği Özbek hanı imam Kuli Bahadır'dan gördüler, orada en mutlu zamanlarını yaşadılar. 40-50 gün zifiri karanlık ahırlarda bekletildikten sonra Nevruz bayramının coşkusuna kendini teslim etmiş büyük kalabalıklar önünde güreştirilen atları seyrettiğim Semerkand ile Buhara'da tam sekiz yıl gönüllerince yaşadılar. Altaylardan itibaren yapılagelen otantik nevruz şenliklerinde çekik gözlü güzelleri seyrederek Leylâ'mı tekrar tekrar özlediğim bu sekiz yılda benim, Orta Asya'daki doğal hayatı da tanıma fırsatım oldu. Efendim Fuzulî'nin soyu olan Bayat boyundan buralarda insanlar tanıdım; ama hiçbirini artık ona benzetemedim.

Göçebe hayatımızda, cildimin iyiden iyiye eskidiği yıllara girdiğimde, Kuli Han öldü ve Halep beylerbeyi, gizemli olaylara ilgisinden dolayı bizi şehrine davet etti. Eski zamanlara dair küllenmiş aşk korlarının yeniden tutuştuğu ve küllerin savrulmaya başladığı yeni bir çağ işte o zaman açıldı önümde. BC'yi ve Babil hırsızlarını hatırladım. Ne onlarla, ne onsuz olamadığımı o vakit fark ettim. "Aziz dostum! Ben Silistre'den ayrılma-saydım belki Müslüman bir ülkede hayat kurabilirdim; ancak dünyanın bunca günahına battıktan ve artık altmışına geldikten sonra, hele de şu hastalıklı bedenimle tekrar Müslüman gibi yaşama ikiyüzlülüğüne katlanamam!" diye veda eden ve ayrılırken bir hatıra olmak üzere beni Molla Mehmed'e veren Gustaf'tan sonra birkaç aydır Halep'teyiz. Brandenburg'ta tanışıp dost oldukları yıl Gustaf Müslüman sarığı değil Leh baratası giyıyoruu. Silistre'den beni koynuna sokup yukarılara doğru kaçtığı gece Eflak köylerine yaklaştığı bir sırada karnını doyurmak üzere okladığı bir tavşanın kanını iç gömleğine, cepkenine ve serpuşuna sürüp Tuna'ya bırakmış, böylece hem Müslümanlığından soyunmuş, hem de Silistre önlerinde cepkenini bulanların Yusuf kıssasında olduğu gibi Mustafa Çavuş'u kurt yedi sanıp bir daha aramaya kalkışmamalarını sağlamıştı. Dostluklarının ilerlediği ikinci ayda Molla Mehmed'e beni gösterip hakkımdaki öyküyü ve Froberger'i anlattıysa da Molla Mehmet bu öyküye

hiç inanmadı ve Froberger'i hayali bir adam sayıp isveç kraliçesine gitme fikrini hiç gündeme getirmedi. Molla için bu gurbet illerde Türkçe bir kitap ile karşılaşmış olmak, içinde entrikalar bulunan bir öyküden daha heyecan vericiydi çünkü. Daha sonraki yıllarda Gustaf kendisini afyona ve sihirbazlığa kaptırınca Molla Mehmed'e yardım eden bir figüran olmayı, isveç sarayında asilzade olmaya yeğ tutmuş, yıllar yılı Froberger'i her hatırlayışta belki bir gün isveç sarayında da gösteri yapacakları umuduyla iç çekmiş, ama bu isteğini ustası -artık ona "Ustam!" diyordu- Molla Mehmed'e hiç açamamıştı. Yine de ikisi birlikteyken hayatlarından memnun yaşadılar ve itiraf etmeliyim ki ben de ilk defa sade bir ömür içerisinde heyecanlı serüvenler görerek mutlu oldum, ikisi birlikte bazen iplerde yürüdüler, bazen kılıçlarla kavga ettiler. Birinin diğerini ikiye biçtiği, diğerinin de ötekini fıçılara koyup uçurumlardan yuvarladığı zamanlar oldu. Birbirlerine canlı sıçanlar yutturdular, yılanların zehirli dillerine hedef yaptılar. Bazen üst üste koydukları şişelerin üzerine perendeler atarak çıktılar, bazen iki sırık üzerinde insanlara tepeden baktılar. İsfahan'da beş yılda bir kez yapılan sihirbazlar ve cambazlar panayırında diğer meslektaşlarıyla yarışıp ayaklarına bağladıkları keçe postlar ile iki uçurum arasına asılmış iplerde sırtlarına birer kuzu alarak yürüdüler, dişleri arasında taşıdıkları sırıklar üzerinde şarap dolu testilerle seyircilerin arasına koşup halkı birbirine kattılar ve alkışlar arasında tamamladıkları gösterilerinden sonra ellerindeki hindistan cevizi kabuğundan yapılma keşküle bırakılan paralarla kendilerine kuzu etleri, zencefilli pilavlar ve çeşit çeşit tatlılardan ziyafetler çekip form tuttular. Saçlarına bağladıkları makaralar ile uçurumdaki sicime asılı olarak boşlukta kılıç harbi yaptıkları cambazlık veya birinin diğerini görünmez yaptığı sihirbazlık gösterilerinden sonra yorgun ve tere batmış olarak akşamı ettiklerinde Gustaf şarap kadehi ve esrar kutucuğunu kucaklayarak orta malı bir kadının göğüsleri arasında; Molla Mehmet de abdest alıp namaz kılmak üzere oturduğu seccadesinin üzerinde dinlendiler, huzur buldular. Aralarına hiçbir kırgınlık ve din ayrımı giremedi, girmesine müsaade etmediler. Birisi Arapça ve Farsça'yı medresede okumuş, diğeri Leh, Alman ve Rus dilini çocukluğunda öğrenmişti. Yalnızken Türkçe konuşuyor, gittikleri yerlerde diğer dillerle iş buluyorlardı. Birlikte otuzbeş yıl derbeder bir hayat sürdüler.

Molla Mehmet, Osmanlı veziri Baltacı Mehmet Paşa'nın önünde tek başına yapabileceği gösterilere mahkum olduğunu hissedince can dostu

Gustaf'tan ayrı düşmenin acısıyla ilk defa yandı, "içkiyi de afyonu da artık bırakması gerektiğini kaç kere söylemiştim; belki de şu anda Buhara'nın en pis hanının sidik kokulu bir ahırında afyon yutmuş olarak can veriyor!" diye geçirdi içinden ve bu gösteriyi onun aziz hatırası için yapmaya karar verdi. Gustaf için yapılacak bir gösteri de ihtişamlı olmalıydı ve simya ile elde ettiği marifetlerin en büyüğünü göstermeye karar verdi. Böylece kendisini Baltacı vezire kabul ettirmek ve himayesine girmek geçiyordu içinden. Onun üzerindeki hüzün bulutunu dağıtabilirse belki kendisine gedikli dalkavuk bile olabilirdi. Bu yüzden işini çok iyi yapmalıydı. Önce huzurda diz çöküp herkesi selamladı ve "Hayye alessala, vezir ocağı daim ola, Baltacı Paşa kaim ola, Fisegor'un ruhu berbâd, Ibn Sina ile Ebu Haris ruhları şâd ola!" diye dualar etti. Ardından birkaç dakika ayakta bekleyip gözlerini yumarak mırıldanır gibi bazı cümleleri tekrarladı ve bir işaretiyle beylerbeyi hanendeleri kudümlerine ve dairelerine vurmaya başladılar. Zirgule makamından zil ve kudüm sesleri yükselirken her zamanki gibi kendisini seyredenlere bir uyarıda bulundu:

"Yârân u dostân! Bilin ve uyanık olun. Eğer cesaret sahibi yiğitler iseniz beni temaşa iderken korkup kaçmayın. Eğer kor-kacaksanız, şimdi meydanı terk edin!.."

Beylerbeyine ait sarayın avlusunu dolduran insanlardan bir tanesi bile bu uyandan dolayı yerinden kıpırdamadıkları gibi Molla Mehmet'in sözlerinden heyecan bile duymaya başladılar. Bunun üzerine Molla derhal üzerindeki esvapları en son parçasına kadar çıkardı. Üzerinde giysi namına hiçbir şey kalmayınca avluyu dolduran kalabalıktan uğultu halinde bir ses yükseldi. Molla Mehmet söze girdi:

"Ağalarım, beylerim! Ağa beylerim! Gördüğünüz gibi ben zekerli taşaklı bir adam değilim. Hatta dübürüm de yok. Böyle bilin, safânız olsun."

Molla Mehmet'in önünü ve arkasını düz bir deriden ibaret gören seyirciler, "Bre bu ne biçiirynsan. Hiç yiyip çıkarmaz mı, önü ardı tahta gibi deri parçaları?" diye düşünürken o meydanı üç tur dolaştı. Sonra, Semerkant'tan Halep'e kadar beni de içinde taşıdığı kirli çuvalından, Yemen hasırından incecik dokunmuş bir peştemal çıkarıp beline doladı ve karabataklar denizde yürür gibi birkaç adım sekerek koşmaya, ardından da

ayakları yerden kesilip uçmaya başladı. Avlunun yüksek duvarları seviyesinde uçarak turlar atarken orada bulunan insanların isimlerini "Ey âkılân, ey gâfilân, ey falanın oğlu falan, ey filancanın babası feşmekan!" diye sayıp hepsini teker teker selamladı. Ben bu gösteriyi daha evvel çok kereler seyrettiğim için artık Molla Mehmet yerine avluda toplanıp ilk defa uçan bir adam gören insanların şaşkınlığını izliyor, onların hayret dolu yüzlerinin şekilden sekile girmesine bakıyordum. Bu sihir ustası adamın bir yandan kanatlı kuşlar gibi kollarını sallayarak uçarken diğer yandan kendilerinin başlarına talih kuşu konar gibi ayağını değdirerek adlarını dosdoğru söylemesinden duydukları ürperti, dehşet ve heyecan, gerçekten de seyredilmeye değer şeydi. Molla Mehmet'in hemen herkesi selamladıktan sonra belinden peştemalını çıkarmasıyla avlu birdenbire şiddetli bir gulgule ile doldu. "Bre ayıp!" "Edep ya hu!" "Örtün gidiyi!" "Hani bunun zekeri yoktu!" gibi sesler arasında Molla Mehmet iki karış uzunluğundaki zekerini eline alıp birbirine giren insanların üzerine öyle bir işemeye başladı ki kaçan kaçana. Ben Molla Mehmet'in bu gösteriyi Rus sarayındaki asilzade hanımlar arasında da yaptığını hatırlayıp kadınların buradaki erlerden daha cesur davrandıklarını düşündüm. Biraz sonra avludakilerin pek çoğu paşanın ve beylerbeyinin, kilim döşeli sedirlere oturup kahkahalarla kumandanlarını ve Halep eşrafını seyrettikleri eyvanın altına kaçmak istedilerse de bir müddet sonra avlu Molla Mehmet'in tepeden serpe serpe işediği su ile çamur deryasına dönmeye başladı. Öyle ki halk sırılsıklam olup yalnızca koltuklarının altı kuru kaldı. "Bre bunun zekeri yoktu, şimdi elindeki ne ola, yahut üstümüze bu yağmur gibi yağan da nedir?!" diyenler çoğalırken Molla Mehmet paşaya dönerek "Efendimiz, emir buyurunuz, avlunun kapılarını sıkı kapatsınlar ve hatta anahtar deliklerini ve gedikleri tıkasınlar." dedi. Bunu söylerken elinde tuttuğu zekerini de paşaya doğru "Islatırım yoksa!" der gibi tehdit ile sallıyordu. Paşa bir yandan kahkahalar atıyor, diğer yandan "Bre kurşun ile vurun şu gidiyi!" diyor, ama emrini kimsecikler ne duyuyor, ne de itaat ediyordu. Nihayet avludaki deliklerin kapatılması için emir verdi. Molla Mehmet işedikçe işiyor, kaçışan insanların üzerinden bulut gibi dolaşarak onları kovalıyordu. Avludaki su yükselmeye başladığında herkes can derdine düştü. Yüzme bilenler soyunup su yüzünde durmaya, bilmeyenler de duvarlara ve kapılara tırmanmaya başladılar. Bir müddet sonra avluda yüzenlerin hali, okyanusta gemisi batıp da birbirlerine tutunmaya çalışan kazazedelerin haline döndü. Herkes Dicle nehri taşıp sel baskınına uğramış

gibi can korkusuna düştüler. Çığlıklar, imdat isteyenler, feryad u figan edenlerin haddi hesabı yoktu. Su yükseldikçe eyvanda oturan paşa da tedirgin olmuş ve "Bre açtır kapıları, askerlerim helak olacak!" diyordu ki beylerbeyi "Keder etmeyiniz paşa hazretleri, bu bir marifettir, bunda ziyan erişmez, bir parça sabrediniz!" diyerek onu yatıştırmaya çalışıyordu. Molla Mehmet paşanın tedirgin olduğunu görünce oyuna son vermek zamanının geldiğini düşündü ve bir martı suya iner gibi yere konup çuvalından çıkardığı bir çini kaseye işaret parmağıyla bir fiske vurdu. Avluya öyle bir çınlama sesi yayıldı ki herkes olduğu yerde Sodom ve Gomore halkı gibi donup kaldı. Molla Mehmet evvelki gibi zekersiz ve dübürsüz paşanın huzuruna gelip "Kusurumuz affola, serler def ola; dilimiz lal, akıttığımız zülal ola!" diyerek etek öptü ve bir yandan giyinirken diğer yandan, "İşte vezir-i dilîr! Askerlerinizin hâlini görün!" diye kimisi kapılara, kimisi duvarlara yarasalar gibi tırmanan, bazıları yerde kulaç atar, bazıları da boğulurken şahadet getirir gibi donup kalan adamları gösteriyordu. Paşa bu halden ürkmüş "Bre tiz kurtar bunları!" deyince elindeki kaseye bir fiske daha vurdu ve herkes kendine geldi. Artık avlu ayıp yerlerini örten, suda boğulmayayım diye üzerinde ne var ne yoksa çıkarıp yüzmeye başladığı için çıplaklığından utanıp bir köşeye büzülen, yahut da "Nerde benim esvaplarım?!", "Hançerim nerede?", "Yatağanımı sen mi aldın?" diye bağrışan bir alay insanla dolmuştu.

Paşa oyunu beğenmişti, ama anlı şanlı kumandanlarının böyle başıbozuk şehirli adamlar arasında küçük düşürülmesinden de alınmıştı. Emrine hazır bekleyen kollukçularına dönüp Molla Mehmet'i göstererek, "Yakalayın şu gidiyi, derhal sallandırın şu kapıda!" dedi. Bu sırada beylerbeyi araya girip aman diledi. Ben içimden "Eyvah!" dedim, "Kıyacaklar günahsıza!" O sırada Molla Mehmet "Paşa hazretleri! Eğer beni astıracaksanız, kanım size helal olsun. İlla son bir dileğim var; iki rekat namaz kılmama müsaade ediniz ve beni kendi sicimimle astırınız."

Paşa öfkeyle son sözlerini söyledi, "Molla Mehmet! Sen ölümü çoktan hak etmişsin; ama dediğin gibi olsun!"

Molla Mehmed'e çok alışmıştım. Şimdi ben ne olacaktım? Onunla birlikte dolaştığım yurtlarda Rukâl'in ve Leylâ'nın hatı-ralarıyla yaşamış, onların ayak izlerinde yürümüş, dağlarındaki çiçeklerin kokusunu teneffüs

etmiştim. Halep'e gelirken ikimiz de ne umutlarla gelmiştik. Burada yerleşecek, sihire ve simyaya tevbe edecekti. Ya sazlı sözlü Baykara meclislerinde, ya da Halep Mevlevihanesi'nin tennureli dervişleri arasında huzur arayacaktı. Üstelik yarın ünlü şair Urfalı Nabî Efendi ile buluşup şiir sohbetleri edecekler, benden ve Efendim Fuzulî'den de bahsedeceklerdi. Ben bunları düşünüp birdenbire ters dönen talihime hayıflanırken Molla Mehmet avlunun ortasında abdest almış iki rekat namaz kılmaktaydı. Son duasını gözyaşları içerisinde etti. Ellerini yüzüne sürüp çuvalının yanına geldi. Çuvalın içinde beni koyduğu ibrişim örme cüz kesesini elleriyle kimseye hissettirmeden yokladı. Beni içinden çıkarıp cüz kesesinin ipliklerini çorap, söküğü misali eline dolamaya başladığında yine bir oyun peşinde olduğunu anlayıp rahatladım. Cüz kesesinin erişleri çuvaldan dışarı çıkarken çözülüyor ve çözüldükçe Molla Mehmet'in elinde birer yağlı ingiliz urganına dönerek kelep kelep uzuyordu. Molla cüz, kesesinden elde ettiği on arşın kadar bir urganı paşanın kollukçu neferlerine uzattı ve merdane bir eda ile: "Varın bildiğinizi usulünce işleyin!" dedi. Herkes bu sefer Molla Mehmed'e acımıştı. Affı için aman dileyip aracı olmak isteyenler, paşanın yüzündeki dehşet ifadesini görünce geri çekildiler. Halep beylerbeyinin gözleri yaşardı. Az evvel oyununa düşüp intikam dolu bakışlarla onu seyredenler şimdi dualar okumaya başladılar. Öyle ya Molla Mehmet daha başından söylemiş, göreceklerine dayanamayacak olanları avlunun dışına davet etmişti. Bunda onun bir günahı yok idi. Nihayet eyvanda paşa ile birlikte olanları seyretmekte olan yetmişlik bir ihtiyar araya girdi: "Devletlu vezirim, bu garip kulunuzu bağışlasanız. Af zaferin zekatıdır denir, gördüklerinizi safanıza sayın!" dedi. Paşa, "Şair!" dedi, Zındanlarımın ırzını paymal ettirmem! Araya girmeyiniz!" Bu sırada ırzını koruduğu kumandanların her biri bir köşeye sinmiş, utanç içinde bekleşiyorlardı. Baltacı vezir bu kumandanlardan ikisinin aslında öyle kişilik sahibi insanlar olmadıklarını, hatta kendisi aleyhine dedikodu çıkaranların ele basılarından bulunduklarını da biliyor, ama öncelikle "Asker devletlû sultanımın askeridir!" diyor, sonra da arası açılan ordu ile belki buzları eritmeye çalışıyordu. Molla Mehmet son kez paşaya baktı ve avlu kapısının üst çengellerine asılan ilmeğe yürürken "Paşam, seni Yezdan'a ısmarladım. Hakkında hep hayır dualar edilsin, ömrün oldukça kumda oyna, götüne diken batmasın!" diye son duasını edip boynunu ilmeğe geçirerek şahadet getirmeye başladı. O sırada kollukçulardan hiç kimse ipini çekmeye yaklaşmıyordu. Birkaç dakika herkes bakakaldı.

Sonunda Molla Mehmet'in boynuna geçen halat birden şekil değiştirmeye ve rengarenk derisiyle koca bir yılana dönüşmeye başladı. O sırada Molla yılanın boynuna sarılıp bir ata biner gibi sırtına doğru kendisini sardı. Yılan gittikçe büyüyordu. insanlar yine kaçışmaya başlamıştı. Yarım dakika içinde yılan yedi başlı bir ejderhaya dönüşüp ayakları üzerine şaha kalktı ve herkesin gözü önünde kapıdan çıkıp tozu dumana katarak dağlara doğru uçarcasına yol aldı.

Başta paşa olmak üzere herkes bir rüyadan uyanır gibi kendilerini yokladılar, kimisi yanındakini çimdikleyip uyandırılmak istedi. Bu sefer paşa mahcup olmuştu. "Getirin şu gidinin çuvalını!" diye haykırdı. Çuvalı korka korka açan yeniçeri ağası içindekileri birer birer çıkarmaya başladı. Yıllar yılı kokularından baygınlık geçirdiğim türlü türlü eczalar, ölü akrep ve çıyan kuruları, yılan derileri, koyun ve keçi kelleleri, sirke, şarap ve katran şişeleri, deve yününden alaca ipler, eski kumaş parçaları, domuz ve katır ayakları, renk renk balmumları, kutularda canlı karınca ve hamam böcekleri, bir tomar kırtas, bir falçata ve makas, cilt kapakları, savaş sahneleriyle dolu minyatür levhalar, bir murassa hançer ve nihayet Tuşlu muhteşem yalancı Firdevsi'nin *Şehnamesi* ile ben, birer birer meydana döküldük. "Bre bu adam zındık mıdır ki şarap ve rakı taşıyor?" diye soran paşaya cevap beylerbeyinden geldi, "Hanım, vallahi iki haftadır bizimle beraber, gece namazda, gündüz oruçta bir adamdır. Bunlar hep simya ve sihir aletleridir; hepsini satsanız iki Abbasi altını etmez. Gördünüz, vücuduna bir yağ ile efsun eyledi, bize kendini dübürsüz ve zekersiz gösterdi; bir küçük şişede kırağı yağı süründü, zekeri çıktı, kumkuma ibrik ile adamlarınızın üzerine su döktü, herkes onu işiyor sandı, bizi güldürdü ama Allah için kötü adam değildi."

Baltacı vezir, ortaya koyduğu tavır ile zaten hedefine ulaşmış olmanın rahatlığı ile oturduğu yerden çevresindekilere bakarken "Doğru dersin efendi!" dedi, "Bir ipliği Hz. Musa mucizesi gibi ejderha eyleyip gözümüzden uzak oldu, varsın Allah selamet versin; halince eğlensin, dinince hallensin. İlla Molla Mehmet kitap da okurmuş, güzellikten de anlarmış. Hele şu Şehname'nin yazısındaki ve cildindeki efsunu seyret, saray hazinesinde bile böylesini görmedim ben. Ya şu resimlerin güzelliğine ne buyrulur?!.. Buyur bir de sen bak. Şu kitap da Bağdatlı Fuzulî üstadın

Leylâ ile Mecnûn mesnevisi. Bu da ancak *Hayriye* sahibine yaraşır; buyurunuz üstadım."

Beni verdiği yetmişlik ihtiyar, az evvel Molla Mehmet'in affedilmesi için yegâne cümleyi cesaretle söyleyen "şair" idi ve bir yandan paşaya teşekkür ederken diğer yandan satırlarımın baş taraflarına yazılmış çivi yazısı rakamların ne olduğunu anlamaya çalışıyor ve bunların böyle bir mesnevi içine neden yazılmış olabileceğini düşünüyordu. Hayalinde Fuzulî'yi rahle başında şiir yazarken canlandırmaya çalıştı ve mırıldandı: "Ne büyük şairsin sen ey Hilleli! Dünyanın bütün kitapları yansa, iskenderiye kütüphanesinin başına gelenler bütün kütüphanelerin başına gelse, edebiyat ve şiir adına senin bu kitabın insanlığın vardığı zirve noktayı göstermeye yeter! Ruhun şad olsun!.."

***

Benim ceylan bakışlı, sümbül kokuşlu sevgili Leylâ'm! Molla Mehmet'i son defa görmüştüm o gün. Seni özlediğim gibi olmasa da aramızda hukuk vardı, ony da özleyeceğim. Ferah ferah söyleyebilirim ki simya araçlarını Halep konağında bırakıp dağlara doğru uzaklaşırken gülümsüyordu ve içinde huzur vardı. Kim bilir şimdi hangi mevlevihanede Mehmet Dede olarak yaşamaktadır? Ve sen, şimdi kim bilir hangi aşk ülkesinin sultanısın Leylâ? Çok özledim seni çook!.. Ne olur, seher yeliyle kokunu gönder bana; ne cihette olduğunu bileyim hiç olmazsa.

24

Bu, Halep'te Şairleri Dinleyerek Mutlu Olduğum ve Hiç Aramadığım Bir Anda Leylâ'yı Bulduğumdur

Olmuş o kadar halk-ı cihan mekirde üstâd

Kim sabıka-i şöhret-i şeytan unutulmuş

Nabî

İnsanlar hile ve üçkâğıtçılıkta o kadar

ustalaşmışlar ki, şeytanın bu konudaki şöhreti

unutulup gitmiş.

Halep Beylerbeyi Baltacı Mehmet Paşa "şair" demişti ona. Başkalarının "Ekmel-i şuarâ-yı Rûm (Anadolu şairlerinin en mükemmeli)" dediğini daha sonra, evindeki şiir sohbetlerinde öğrendim. Yanık buğday benizli, yüzünde ruhunun haritası okunabilen bu yetmişlik adam, Efendim Fuzulî'nin aşk ile söylediklerini, nice zamandır tecrübe ile söylüyordu. Efendim'in gönlüne doğru yaptığı şiir yolculuğu bu adamda zihne doğru yapılıyordu. Efendim hissederek söylerdi, bu düşünerek söylüyor. Efendim sözü eksene doğru çekerken o muhite doğru yayıyor; Efendim içindeki duygu volkanını, bu ise dışındaki yanardağı anlatıyordu. Efendim insanı merkeze koyarken, o toplumu esas alıyordu. Divan şiirinin iç derinliği onun kalemiyle topluma yayılıyor, gittikçe daha fazla yozlaşan bir toplumun çoktandır aksayan yönlerine ayna tutuyordu. Anadolu şiiri, onun kaleminin ucundan yepyeni bir biçimde, hikmetle yoğurulup akıyordu. Halep'e gelip giden her kervan, Topkapı Sarayı'ndan donanıp yola çıkan her sürre alayı, hacc yolculuğuna çıkan her kafile ona İstanbul'da yeni yeni yazılmış olan şiirlerden bir tomar getiriyor, o da bunları okuyup eleştirdikten sonra şairlerine yol gösterici notlar yazarak geri gönderiyor, bu arada benim Leylâ ile konuşmalarımızı dillendiren gazellerimdeki bazı beyitleri örnek veriyordu. O bir şiir eğitimcisiydi ve işini artistik bir eda ile yapıyordu. Bu açıdan o bana, Bayezit Camii avlusundaki remilci dükkanında genç şairlere vezin ve üslup

öğreten Balıkesirli Zatî Efendi'yi hatırlatıyordu. Ben Süistre kalesinden Froberger'in yardımıyla kaçırılıp Osmanlı ülkesi yerine karlı kuzey ülkelerinde dolaşırken, meğer Osmanlı coğrafyasında ne kadar da çok şair yetişmiş.

Bunları düşünürken BC'yi hatırladım yeniden. "Marduk'un yahut üstadlardan birinin elinde olsaydım bütün bunları duyarak değil görerek öğrenebilirdim." diye geçirdim içimden. Şiir ile BC arasında bir gizli anlaşma var gibi geldi o anda bana. Birinden kurtulunca diğerinin kucağına düşmek istiyordum ama yazık ki o da terk ediyordu beni derhal.

BC bunca zamandır neden beni aramıyor ve sormuyordu; yahut arayıp soruyor idiyse neden bulamıyordu, şaşırıyordum. Acaba BUAM planlarında yolunda gitmeyen bir şeyler mi vardı? Yahut Babil ilahlarının altın heykelleri hırsızların eline mi geçmişti? En kötüsü de acaba artık bana ihtiyaçları mı kalmamıştı?! Ama daha sırlarımı açmamıştım ki onlara, daha okuyacakları aşk ve gizlilikle örülmüş beyitlerim vardı. Efendim Fuzulî onları özene bezene söylemiş, yerlerini düzenlemiş ve bağrıma yazmıştı. Bunca emek boşa mı gidecekti?

Neden şairler değil de BC üstadları sırrımın peşinde idiler ki sanki?!.. Eğer şairler uzay ile ilgilenselerdi kara deliği bulabilirler miydi ki?!.. Osmanlı ülkesinde şairler uzayı Babilli bilgeler gibi değerlendirmiyorlardı yazık ki. Onlar gökleri güneş sultanının idare ettiğini düşünüyorlar ve tam bir doğulu hükümdarın hükümet etme biçimini onlara yakıştırıyorlardı. Babil'in ilah dediklerine bunlar birer hizmetkâr gibi davranıyorlardı. Söz gelimi Ay o sultanın veziri, Utarit katibi, Merih başkumandanı, Müşteri kadısı, Zühal bekçisi, Zühre de çalgıcısı idi. Son tanıdığım şair olan Nef'î bunları çok iyi bilir ve şiirlerinde sık sık adlarını anardı. Meğer onun boğdurulmasından sonra Osmanlı ülkesinde göklerdeki güneş sultanlığını tekrar tekrar anlatan ama onların Babil ilahlarının sembolleri olarak altın heykeller halinde Babil zigguratmın altında beklediklerinden hiç haberdar olmayan pek çok şair yetişmiş. Üstelik pek çoğu da bütün saraylılar, paşalar, zenginler ve asiller arasında el üstünde tutulur olmuşlar. Sevinilecek olan taraf şu ki ben, karlı kentlerde simya seyreden hanımlar tarafından bile sıcak bir ilgiye muhtaç yaşarken bu sıcak iklimlerde şiir hiç duraksamadan yoluna devam etmiş ve birbirinden usta söz sultanları

yaşamış. Benim dolaştığım yurtlarda bencileyin âşıkların öyküleri "roman" adıyla ve düzyazı ile yazılırken buralarda romanların konusu iki dizelik beyitlere sığdırılmaya başlanmış. Halep şehrine şiir gönderen adamlar arasında birbirleriyle kâh atışan, kâh nazirelerle üstünlük çabası gösteren şairlerin rafine beyitleri bunlardandı, ince hayalleriyle Mustafa Naili, kimsecikleri hedef almadan yazdığı kasideleriyle şöhret olmuş Uncuzade Fehim, na'tlarıyla tanınan besteci Nazîm, sarayın iltifatlarına en ziyade nail olan Osmanzade Taib, *Hayriye*'ye benzesin diye şu günlerde oğlu Lütfullah Çelebi'ye adanmış Lütfiye adlı bir öğüt mesnevisi yazan Sünbülzade Vehbî, bir türlü kabına sığamayan Sabit Efendi ve daha başkaları...

"Sanatın gayesi yenilik ve güzelliktir." diyordu her gün biraz daha hayran olduğum bu adam ve Hicaz yollarında vahaları kıskandıran güzellikler yaratıyordu. Halep kentinin beyaz kireç boyalı, çatısız ve sıra sıra evlerini ayaklarının altına serümiş bir okyanusun köpüklü dalgalan gibi seyreden güzel malikânesinde her gün batımında meclisler kurarak kentin bütün eşraf ve ayanına şiirce konuşmaktan büyük haz duyuyordu. Yerli Arapların Bağ-ı Nabî dedikleri bu tepede vaktiyle Halep'in ilk kralı Yarim Lim oturmuş. Bilge rahip Arşiya Akeldan'dan birkaç yüzyıl önce bu malikânenin duvarlarını taşıyan temelleri Hitit kralı Şuppiluliuma koymuş yerli yerine ve üzerine o ünlü sarayını yaptırmış. Bağ-ı Nabî'de nesiller boyu soylular oturmuş, çağlar boyu güzellikler yaşanmış. Sazda ve sözde, zihinde ve gözde...

Güneş Mezopotamya ovalarının ekinlerini sarartmaya başladığında Bağ-ı Nabî'deki sıra meclisi, taze hanendelerin pürüzsüz seslerinden ruhavî şarkılarla açılıyor ve gönüller açmaya başlıyordu. Urfalı Yusuf Nabî Efendi, bir veba salgınında İstanbul'dan çıkıp havasını ve suyunu çok sevdiği bu kente gelirken ardından sultan Avcı Mehmet'in iltifatları da gelmiş ve bu malikâneyi kendisine devlet yurdu miri malı diye bağışlamıştı. Molla Mehmet'in cüz kesesinin iplerinden dönüştürdüğü ejderhaya binip gittiği günden bu yana Halep beylerbeyi olan Baltacı Mehmet Paşa en ziyade burada oturur, en çok onun sohbetlerinden lezzet alır, sık sık kendisini iltifatlara boğar, malikânenin masrafları ile şiir meclislerinin ikramlarını karşılamasına yardımcı olurdu. Bugün yine paşa hazretleri meclisteydi ve hanendeler onun sevdiği şarkıları seslendiriyor, Nabî Efendi'nin yeni yazdığı gazelleri okuyorlardı. Çerkeş cariyeler ikramlarda bulunurken ev

sahibi şairden şeref konuğu paşasına yeni bir kaside ithaf edilip inşad olundu. Nabî Efendi beyitleri bir notadan çıkmış gibi ahenkle söyler ve beytin anlamına uygun jestler mimiklerle mısralara heyecan katarken, paşa oturduğu mindere sığmayacak gibi oluyor, Halep'te böyle bir şair ile birlikte bulunmanın nimetine şükrediyordu. Övgü dolu beyitler kendisine sanki bir sarhoşluk vermişti. Nihayet kasidenin dua bölümünü de dinledikten sonra "Üstad!" dedi paşa, "Dillerin şeker olsun, ağzına pırlantalar doldurayım senin, dile benden ne dilersen?"

"Aman şevketlum, kulunuzu mahcup ediyorsunuz. Dostluğunuzu bağışlayınız kâfidir."

"Sana efendi, sana kim dost olmaz ki! Vardır bir dileğin elbet, hele söyle de emir buyuralım!"

"O hâlde şevketlum!" dedi Nabî Efendi fazla naza çekmeden kendini "Güzel sesli, yazıyı bilen bir halayık lutfetseniz de tomarlarda bekleyen şiirlerimi okutup yazdırsam."

"Daha iyisini yapayım, sana yarın bir cariye göndereyim."

"Gözümüz başımız üzre efendim, nurun âlâ nur olur."

Gün batımından sonra meclis daha da şenlenmişti. Hafız divanından, Ali Şir manzumelerinden, Yesevi hikmetlerinden şiirler okunuyor, şairlerin dereceleri tartışılıyor, Arapça ve Farsça beyitlerle meclise neşe katılıyordu. Halep eşrafından Arapça şiirler yazan Abdusselam Ağa "Eğer müsade buyurulursa..." diye başladı sözüne paşadan sohbet iznini almak için ve Nabî'ye dönerek "Anadolu şairlerinden bahsetseniz biraz; şiirin o bahtiyar illerde nasıl geliştiğini gösterseniz."

Bu teklif en fazla beni heyecanlandırmıştı. Neredeyse yarım asırdır ayrı kaldığım İstanbul'da, Rukâl'imi yitirdiğim o muhteşem kentte, kaldığım evlerde ve eskiden tanıdığım şairlerin yurdunda neler olmuştu, böyle bir sohbet açılınca öğrenecektim.

"Tıpkı Arap'ta olduğu gibi Anadolu'da da şairler güzele ulaşmak için hep yenilik peşinde koşuyorlar." diye söze başladı Nabî Efendi ve dizinin

dibinde duran testiden nakışlı kaseye doldurduğu hurma şerbetini yudumladıktan sonra devam etti: "Bikr-i mazmun ve bikr-i mânâ için taze fikirler arayıp durma-dalar şimdilerde. Hanlar hanı Kanunî Süleyman çağına kadar Anadolu'nun söz ustalan İran şiirini güzel kabul etmişler ve taklide yönelmişlerdi. Çünkü o zaman bu şiirler bizim için yeniydi. Edirneli Necati Bey ve Fatih Sultan Mehmet'in veziri Ahmed Paşa ile başlayan bu güzellik ve taze mazmun arayışı Kanuni çağında Zatî, Yahya Bey, Bakî, Hayali gibi ustalarımızın dilinde bir kat daha süzülerek şekil buldu. Ama hepsinden öte Bağdatlı Fuzulî üstadımız sanata yeni bir aşk kazandırdı. Artık derin hisler, ince hayaller, muntazam fikirler, zengin ahenk, ustaca söyleyiş ve kişisel üsluplarla Anadolu şiiri bütün Osmanlı coğrafyasını kapladı. Şiire ve şairlere özgü kitaplar yazılmaya başlandı sonra. Sehî Bey, Âşık Çelebi, Hasan Çelebi, Kastamonulu Latifi Efendi ve diğerleri sökün edip geldiler birer ikişer. Şiiri ve şairleri yazdılar yüzlerce sayfaya. Şiir ad oldu, şair bir sıfat, isimlerden evvel mahlaslarla anıldı yiğitler ve diviti belinde doğmaya başladı çocuklar. Evvelki şairlerin üstadınkine benzetebilme adına söylediklerini artık yarışırcasına söyleyenler yaşamaya başladı. Geçtiğimiz nesilde bunlar bir istiğna ile Iran şiirini de aştılar. Nef Tnin kasideleri ile Şeyhülislam Yahya'nın gazelleri muhayyileyi derinleştirdikçe derinleştirdi. Dil gittikçe güzelleşti ve süzüldü. Önceleri 'ay gibi güzel sevgili' yahut 'la'l gibi kırmızı dudak' denirdi. Sonrakiler 'ay sevgili' veya 'la'l dudak' demekle yetindiler. Şimdi şiire âşinâ her kulak, 'ay' deyince sevgiliyi, 'la'l' deyince de dudağı anlamaya başladı. Bugünkü şairler neden 'servi gibi uzun boy' desinler ki, 'servi' deyince herkes onu sevgilinin boyuna zaten benzetiyor. Dilin böyle kuyumcu titizliğiyle işlenmesi, dizelerin de dantela gibi örülmesini sağladı. Artık Iran modellerine iltifat eden yok. Gördüğünüz gibi Anadolu şairleri birbirlerini aşmaya çalışıyor, Türk şiiri kendisiyle yarışıyor."

"Peki birbirlerinden ayrı, seslerinden uzakta bunu nasıl başarabiliyorlar?" diye sordu bu sefer ağa.

"Hem kolay, hem zor bir sual!" dedi Nabî elini havada döndürerek.. "Kolay, çünkü Osmanlı medreselerinde bir ders olarak okutulmamasına karşın şiir, medreselerin duvarlarına sinmiştir. Öğrenciler aruz dersi okurlar ama Iran şiirini Farsça öğrenirken tanırlar. Derslerinin dışındaki zamanlarda şiir onların hem eğlencesi, hem konuştukları dil gibidir. Çorbaya kaşık

salarken, yahut hücrelerinde cebir ve geometri çalışırken şiir dillerinin altında bekler. Yataklarında vezinle dönüp uykularında kafiyeyle horlayacak kadar şiirle iç içe olanları vardır. Şiire hevesli ve yeteneklileri daha talebe iken okumakla yetinmez, yazmaya, başlarlar. Bunlardan şairane bir yaratılışı olanlar ise çok kısa zamanda kendilerini belli eder ve şair tezkirelerine adlarını yazdırırlar. Sualinizin zor kısmı da şudur ki, ilim olmadan şiir olmaz. Geniş bilgi ve kültür sayesinde güzel şiir yazılabilir. Aksi takdirde kendinizi yenileyemezsiniz, imdi, bir kişinin şairane yaratılışı olup bilgisi de varsa ona gereken tek şey üsluptur. İsterseniz buna kişisellik ve yaratıcılık diyelim. Büyükler içinde en büyük olanlar işte bu üslup sahipleridir. Bakî üstadımız rindâne üslup ile, Fuzulî üstadımız da âşıkane üslup ile diğerlerinden ayrılırlar. Herkes kaside yazabilir ama Nef'î gibi kahramanâne yazamadıkları için biz ille de onu sever, onu taklide çalışırız."

"Kendinize haksızlık etmeyiniz üstadım!" dedi Baltacı Paşa, "Sizin kasideleriniz ve hele de hakîmâne üslubunuz mülk-i Osmanî'de ne görülmüş, ne işitilmiş şeydir."

"Bana gelesiye kadar şevketlum, bu şiiri tasavvufun vecdi, devletin şevketi, zaferin feyzi ve şairlerin bereketi o kadar yüceltti ki, benim işim hem daha kolay, hem daha da zor oldu. Kolay oldu, örnekler önümde duruyordu. Zor oldu, sanki benden öncekiler her şeyi söylemişlerdi. Hind üslubunca söylemek de pek bana yakışır görünmüyordu. İçinden geçtiğimiz çağların siyasi ve toplumsal çalkantıları beni sık sık çözüm arayışlarına sürüklerken üslubum kendiliğinden belirmeye başladı. Derin tefekkürler ve ardından bunu veciz söylemeye çalışmak, bunun için sancılanıp bunun için dokuz doğurmak... işte benim gecelerimi dolduran sır. Kanaat ve tevekkül, içe doğru yapılacak seyr ü seferler, niçin ve nedenleri çok bir düşünce dünyasında çırpınarak geçen yıllar, görülen bunca haksızlığın çaresini düşünmek, yolsuzluklar, rüşvetler, isyanlar, yenilgiler, saltanatın sık sık el değiştirmesi, devletluleri Celali olmaya sürükleyen nedenler vs. hep birer sancı gibi bağrımdan kâğıtlara dökülmek istiyor. Hikmet dediğin nedir ki zaten şevketlum, bir derin acıdan başka."

Nabî sözlerinin burasına geldiğinde hayıflanarak başını sallıyordu. Kendi ömrüne veya gençliğine mi, yoksa devletin gittikçe güçten düşen durumuna mı böyle üzüldüğünü kimse kestiremedi. Meclise bir hüzün

çökmüş gibiydi. Sonra okunan şiirler hep bu hüznün kanatlarında yükseldi. Çok geçmeden, paşa hazretleri başta olmak üzere birer ikişer meclisi terk eden şiir meraklılarının hepsinin ağızlarında devletteki bu kötü gidişatın bıraktığı kekremsi tad vardı.

***

Ertesi gün Nabî Efendi erken uyanmış, malikânenin kameriyesinde, perhizine uygun olarak peynir, süt ve hurma reçelinden ibaret kuşluk kahvaltısını yapıyordu. Dışarıdan at kişnemeleri duyup kulak kesildiği sırada avlu kapısının tok sesli tokmağı vurulmaya başlandı. Kâhyanın açtığı kapıdan üç ulak girip atlarından indiler. Bunlar o yılın sürre alayını Hicaz'a götürmekte olan kervanın muhafızlarından idiler. Yüzlerinde üzgün bir ifade, tavırlarında bir tedirginlik vardı. Nabî "Bu geliş hayra alâmet görünmüyor; hayırlısı ola!" diye mırıldanarak üçünü de sofraya buyur etti. önce selam kelam edildi, ardından ulaklardan biri koynundan çıkardığı mühürlü bir saltanat kuburunu Nabî Efendi'ye uzattı. Nabî Efendi kuburun içindeki buyrultuyu çıkarıp okudu:

"Halep'te mukim Urfalı Yusuf Nabî Efendi'ye buyruldu ki,

Halen ikametinize tahsis kılınan malikânenin, devlet hazinesinde yapılan yeni tasarruf tedbirleri muvacehesinde hazine-i hassaya devri kararlaştırıldığından, yedi gün içinde münhal olarak anahtarının beylerbeyi hazretlerine teslimi hususunda emr ü ferman padişahımız efendimizindir.

FîRecebü'l-müreccb, sene 1122.

Sadrazam Ali Paşa"

Okuduklarının ağırlığıyla sarsılan Nabî Efendi bu fermanın Sultan III. Ahmed'den değil, onun mührünü kullanan Çorlulu Ali Paşa'dan geldiğini çok iyi biliyordu. Çünkü kendisi İstanbul'da bulunduğu vakit Sultan Avcı Mehmed'e, o vakitler himayesinde bulunduğu Musahip Mustafa Paşa'nın sadrazamlığı için iyi niyet mektubu vermiş, rakibi Çorlulu Ali Paşa da bunu daha sonra haber almış, bunu bir ihanet gibi görüp "Ben sana gösteririm ya şair! Felek neman bana fırsat vere!" diyerek içine atmıştı. Hatta bu

güçenikliğini ihsas ettirmek ve onu aşağılayıp intikam almak için vaktiyle kadılık yaptığı Üsküdar'da inşa ettirdiği helaya ebced hesabı üzere bir tarih kıtası yazmasını istemişti. He\a için tarih düşürmek gelenek olmadığı için Nabî bundan gerekli dersi çıkartmış ama düşürdüğü kıtada iadeli taahhütlü bir nükte yaparak başının çaresine bakmıştı. Yazdığı tarih kıtası o günlerde dillere destan olmuştu ki şöyleydi:

Kadım yaptı ayak yolu

Atıklar kalmasın tende

Dedi Nabîyâ tarihin

Sıçayım hayratına ben de

Bu tarihten sonra Nabî Efendi ile Çorlulu Ali Paşa'nın yolları tamamen ayrılmış, aralarında bir düşmanlık başlamıştı. Demek ki Çorlulu İstanbul'da sadrazam olmuştu da şimdi o eski hesabın intikamını alıyordu.

Nabî Efendi buyrultuyu getiren ulaklara üzüntüsünü belli etmemeye çalıştıysa da bütün gün içindeki ateşi söndüremedi. Çaresiz malikâneyi boşaltacaktı, iyi de, yetmişinden sonra nereye giderdi? Bir başına olsa neyse; yanında bunca adam çalışıyor, bunca aileye rızık çıkıyordu. Baltacı Paşa'nm bundan haberi olduğunda küplere bineceğini, ama sadrazamın emrine de karşı çıkamayacağını biliyordu. Akşama doğru avlu kapısının tokmağı yine vurulduğunda Nabî Efendi odasında bir gazelini bitirmek üzereydi.

Bağ-ı dehrin hem hazanın hem baharın görmüşüz

Biz neşâtın da gamın da rûzigârın görmüşüz

"Dünya bağında hem sonbaharı hem baharı gördük biz. Kederin de sevincin de rüzgâr gibi esip geçtiğini pekâlâ biliriz bu yüzden..." diye başlayan bu gazelinde Çorlulu Ali Paşa'nın tutulduğu bu makam sarhoşluğunun nasıl gelip geçici olduğunu, mazlumların ânını alanların elbette iflah olmadıklarını, bu meydanda nice hızlı binicilerin bir âh okuyla yere serildiklerini, gurura kapılanların da bir gün yere kapaklandıklarını ve

içinden murad badesini içtikleri kadehlerin bir dilenci kasesine döndüğünü, yetmiş yaşın tecrübesi ve zaten en iyi söylediği hikemî üslup ile uzun uzun anlatıyordu. Selamlık kapısı çalındığında henüz mürekkebi kurumayan gazelini yazdığı kâğıdı aceleyle nereye koyacağını şaşırmış ve masanın üzerinden beni alıp artık iyiden iyiye eskiyen cildimin zahriyesine titreyen elini koyarken "Giriniz!.." deyivermişti.

***

Allah'ım! Ne müthiş bir andı o!.. Yıllar yılı gördüğüm rüyalara ve daldığım hayallere benzemeyecek kadar gerçekti, işte karşımdaydı! Yaklaşık iki yüz yıldır her gittiğim yerde aradığım, her arayışta biraz daha özlediğim ve her özlemde biraz daha âşık olduğum, sevdiğim, ruhumda erittiğim ve zihnimde dondurduğum sevgilim işte karşımdaydı. Leylâ idi bu. Ta kendisiydi.. Dicle kıyısında ben bir çilek iken narin parmaklarına alıp, sonra dudağına götürecek yerde kazanda kaynayan hurma liflerinin arasına atan kara saçlı, kara gözlü, kara bahtlı sevgilim idi. Akşam Baltacı Mehmet Paşa'nın Nabî Efendi'ye göndermeyi vadettiği yazıcı kız Leylâ idi; benim Leylâ'm. Hille'den çıkıp yıllarca ve yıllarca, ülke ülke, diyar diyar dolaşarak aradığım Leylâ'm.

Ben, Efendim Fuzulî'nin muhteşem kölesi Kays... Leylâ'mı hiç aramadığım bir zamanda buldum. Umut kestiğim vakit sevindim. Öykümün içinde yaşayan Kays, ne kırda, ne de çölde karşılaştığı zaman Leylâ'ya bu kadar yakın olmuştu, işte yanı basımdaydı. Kalbiyle kalbimin arasında yalnızca Nabî Efendi'nin nefesi vardı. Zavallı ihtiyar!., işte o da benim gibi donakalmış, bu güzellik karşısında yorgun kalbi heyecanla çarpmaya başlamıştı. Nasıl çarpmasındı ki, daha önce hiç böyle güzel bir cariyesi olmamıştı. Üstelik yazı bilen, şiirden anlayan güzel sesli bir cariye... Nerelerde saklanmış, nerelerde yetiştirilmiş bu kız, diye düşündü. "Esmer bir gülün koynunda büyümüş olmalı!" dedi sonra ve kararını hemen değiştirdi, "Yok yok, Allah bu kızın hamurunu gül kokusundan yoğurtmuş olmalı." O anda içinden neler geçiyordu neler?!. Bir ara "Neden genç değilim; yahut ben genç iken neredeydi bu kız?!" diye hayıflandığını bile hissettim ve sonra dilinden şu beyit döküldü:

Geçirdi çaşnigîr-i felek ol denlü vaktin kim

Nevâl-i ârzû meydana geldi işteha gitti

Bu beytin "Feleğin lezzet tadıcısı o kadar vaktini geçirdi ki, tam yenilecek yemek sofraya gelince iştah kapandı." demeye geldiğini elbet biliyordu benim Leylâ'm. Yüzünün kızarması zaten bu yüzdendi. Gözlerini önce yere çevirdi, ardından da bir günde önce kötü, sonra iyi haber alarak iyice şaşkına dönen, dahası, karşısında böylesi bir güzellik gördüğü için eli ayağına dolaşan şaşkın ihtiyar Nabî Efendi'nin elinde beklemekte olan bana döndürdü. Hissetmişti sanki.. Nabî Efendi'nin tutulan dili yerine ben söyledim: "Evet o benim, aşkınla çıldırıp Leylâ adını bütün dünyaya duyuran Mecnûn. Benim o, ben Kays... Hani okula gitmiştik birlikte de, hani birbirimizi okumuştuk kitap diye. Hani mektuplarını bulutlar, kokunu seher yelleriyle göndermiştin bir zamanlar bana. Hani senin uğruna savaşlar çıkmış, benim olmanı isteyen Nevfel ile senin olmayı isteyen îbn Selam'ın bahadır yiğitleri kanlarını akıtmışlardı kızgın kumlara. Hani en sonunda hiç kimsenin olmadığı bir yerde, üzerinde kefen ile randevu vermiştin bana da, daha bedenin soğumadan gelip yetişmiştim yanına. Hani adımıza âşıklar yemin eder olmuşlardı. İşte o benim, Kays, senin mecnûnun, uğrunda çıldıran Kays! Yokluğunda geçen asırlar boyunca,

Ger ben ben isem nesin sen ey yâr

Versen sen isen neyim ben-izâr

deyip içimde yaşattım seni. Biliyordum, benim için yaşayacağını, benim için yaşatılacağını ve bir gün bana geleceğini biliyordum. Hoş geldin gözümün nuru, hoş geldin sevincim, ilkbaharım!.. Aşkım, ruhum ve gözyaşım, hoş geldin!.."

Elini uzatıp aldı beni Nabî Efendi'nin kucağından ve kapağımı açar açmaz "Kaaayss!" dedi ve ta Dicle kıyısındaki kulübede önce öpüp sonra kömür karasıyla örttüğü alnıma yeniden götürdü dudaklarını, buselerini tazeledi, asırları aşan kokumu kokladı, beşeriyetini kamçılayan bir içgüdüyle kaç göbek sonra kendi kokusunu tanıyıp bağrına bastı. Vaktiyle kömür karası ile yazdığı adımı okurken beni tanıdığını anladım. Heyecanından, kalbinin çarpışından, ellerinin titremesinden anladım. Evet, Leylâ'mın ellerindeydim. Aradan geçen bunca çağlarda kaç nesil sakladıysa kendini, kaç hücre değiştirip kaç gen zincirinden süzüldü ve kaç can

ipliğinden indiyse anlaya-mıyordum ama Leylâ'mın dudakları değmişti en eski dudak izine. Kömür karasına karışan kan rengi şakayık, Rukâl'imin masumiyet çiçeği, onun dudağından yeniden renk buldu. Bu dakikanın, ömrümü anlamlandıran bir bekleyişin vuslatı olduğunu, bu ânın bütün bekleyişimin gizemini taşıyan bir yeniden doğuş olduğunu anladım. Yarım hayatımın tamamlandığı o anda "Leylâaa!" diye haykırdım, tıpkı daha evvel uğrunda can verirken yaptığım gibi. Tıpkı Efendim Fuzulî'nin yazdığı gibi. Yeniden can vermeyi istedim bir anda bin defa ve bin defa dirilip yeniden son nefeste bin defa adını haykırarak adını son kez ayyuka çıkarmayı istedim. Dünya gözümden siliniyor, hayat çevremde bulanıklaşıyor, varlık kendini yok ediyor, bilinç göklere kanatlanıyordu; "Leylâaa!" diye haykırdım ve gözümde kalan son nakış Leylâ'nın kara gözlerinde gördüğüm suretimdi...

Başka hiçbir şey hatırlamadım, ne kadar zaman bilmiyorum, hatırlamayı unuttum. Uyudum ve uyanmayı sildim lügatimden.

Aaah, vuslat!.. Unuttuğumu hatırlat bana!...

25

Bu, Mehtaplı Gecelerde Leylâ İle öpüştüğüm ve Sadabad'da Hırsızlar Eline Düştüğümdür

Kimdir bizi men'eyleyecek bâğ-ı cinândan

Mevrûs-ı pederdir gireriz hâne bizimdir

Nabî

Cennet bahçelerinden bizi men edebilecek

olan da kimmiş!?.. O ev bize Adem atamızdan

mirastır, elbette gireriz.

Bildim ki nihan belâ imiş aşk

Bir dertli macera imiş aşk

"Altıncı şifre gözlerimin önünde!" diye sevinçle ellerini çırptı İbrahim Paşa beytimi okurken ve devam etti, "Bin üçyüz yetmiş beşinci beyit... İçinde aşkı-da var, nihanı ve gizliliği de. Müjde dostlarım, Arşiya Akeldan'ın sırrı da, Babil ilahlarının altın heykelleri de kendilerini sunmaya hazırlanıyor ayaklarınıza, müjde!"

Benim gördüğüm ve tanıdığım en ilginç adamlardan biriydi İbrahim Paşa. Ezdin voyvodası Ali Ağa'nın oğlu olarak 14 yaşında helvacı yamaklığı yapmak üzere geldiği İstanbul'da zekâsını vizyona, gayretlerini başarıya dönüştürerek adım adım ilerlemiş ve saray helvahanesinde başlayan yükseliş macerasına bundan on iki yıl evvel sadrazam olarak noktayı koymuştu. Vezirliğinin ilk yıllarında zarif, yenilik yanlısı ve aydın kişiliğiyle padişahı çok etkilemiş, itimadını kazandıktan sonra da yavaş yavaş yönetimi kendi avuçlarına almaya başlamıştı. Ona, "Devletinizi sizin adınıza korumak zorundayız!" diye çoğul ifadeyle güven verdiği

zamanlarda da aslında BC adına konuşuyor ve sultanın çıkarları ile BC'nin çıkarlarını örtüştürüyordu. Cemiyet adına yetkilerini kullanmaya başladıktan sonra gücünü bir tür baskıya dönüştürmüş, devletin dış ilişkilerinden, savaş kararlarına, barış andlaşmalarından ekonomik tedbirlere, görev atamalarından ulufe dağıtımına, hatta merasimlerden eğlence tertiplenmesine kadar her istediğini yaptırtır olmuştu. Devlet yönetimine getirdiği insanların pek çoğu kendi yakınları idiler ve Osmanlı'nın diğer devletlerde bulundurduğu hafiyeler, birtakım resmi görevlerine ilaveten ona çok özel bilgiler aktarıyorlar, o da bunları padişaha karşı, yönetime karşı, devlete karşı kullanıyordu. Hükümdarı öyle etkisi altına almıştı ki el-libeş yaşına bastığı yıl, kaptan-ı derya bir damadı ve ondan olma iki tane torunu var iken, henüz kırkdört yaşındaki hükümdarın onüçüne yeni basan kızı Fatma Sultan'ı eş olarak istemiş ve çaresiz hükümdar, vezirine hayır diyememişti.

Kâğıthane'nin dillere destan Sadabad sarayındaki şatafatlı salonunda "Damad" lakabıyla oturan vezir İbrahim Paşa'nın gerçek gücünü yeni yeni görüyordum. Macar krallığına aday Erdel Prensi Rakoçi, Avusturya kralı Eugen'in gözde generali Stefan, Tahmasb Kulı Han olarak bilinen Afşar çobanı Nadir Ali, Rus çarının gizli servis şefi olan Musevi Levian, Fransa kralı XV Louis'nin İstanbul maslahatgüzarı ve eski Bourbon dükü Martel Clovis ve yeniçeriler üzerinde hakimiyetiyle ün salmış Bektaşi babası Şeyh Abdülhay Efendi, onun çevresinde saygıyla oturuyor ve o izin vermeden hiçbirisi konuşmuyorlardı. Tamamen eğlence için muhteşem bir sanat eseri olarak yapılan bu sayfiye sarayın, su oyunları ve fıskiyelerle süslenmiş görkemli havuzuna bakan sadrazam onların arasında gerçek bir Marduk gibi duruyordu. Sarayın selamlık pencerelerine parlak Eylül güneşi vururken önlerine billur kadehlerde beyaz şarap dağıtılan bu adamların bazıları buraya kılık değiştirerek gizlice gelmiş, bazısı da İbrahim Paşa'nın ünlü eğlence sofralarının devamlı konukları olarak teşrif etmiş ve tıpkı Babil rahiplerinin bilge Akeldan'a yaptıkları gibi sağ ellerinin ikişer parmağını yumarak onu selamlamışlardı. BC'nin tam üyeli bir toplantısına ilk defa şahit oluyordum. Hepsi edebiyat, sanat ve müzik kadar politika ve siyaseti de iyi bilen bu yedi kişi, önce dünya devletlerinin konumlarını tartıştılar uzun uzun. Onlar konuştukça ben hayretten hayrete düşüyordum. Onaltı yıl savaştan sonra Osmanlı'ya imzalattırılan Karlofça Barışı ile artık Avrupa muhayyilesinden Türk korkusunun silindiğini, şimdiki Pasarofça

Andlaşması ile de ellerinden toprak alınabileceğinin, hatta mağlup edilebileceklerinin anlaşıldığını, artık parça parça olan Akdeniz site devletlerinin Roma önderliğinde birer birer ele geçirilerek Hıristiyanlaştırılabileceklerini, bu gidişin önünü açmak için Osmanlı'yı zayıflatmanın çarelerinin aranması gerektiğini, halen Üsküdar'da Iran üzerine yürümek üzere bekleyen ordunun elden geldiğince geciktirilerek hem askerlerin morallerinin bozulmasını, hem de Rusya'nın Iran üzerindeki etkisinin arttırılmasını, Akdeniz adalarındaki Rumların etkin konuma getirilmesi için Rum dönmesi paşalara devlet kademelerinde görevler verilmesini, Bender'de üçbuçuk senedir mülteci bulunan isveç kralı Demirbaş Charles'ın memleketine iadesini ve bunun için Rus topraklarından geçirtilerek kanlı düşmanı Çar Patro ile sulh masasına oturtulmasını, doğuda Afgan ve Horasan topraklarında Safevi etkinliğini arttıracak tedbirlerin alınması için Nadir Ali'nin Tahmasb Han yanındaki itibarının yükseltilmesini ve Eşref Han'a karşı galip gelmesinin sağlanmasını, Osmanlı sarayının gösterişe, modaya alıştırılıp rüşvet muslukları sonuna dek açılarak bilhassa saraylı hanımların israfa yönelik harcamalar yapmalarının özendirilmesini, sefirler ve gezginler ile elçilik görevlilerince Avrupa modasının bir an evvel bu hanımlar arasında yaygınlaştınlıp halka yansıtılmasını, medresede okutulan derslerin elden geldiğince sekülerleştiril-mesi ve Avrupalı devletlerin güzel semtlerde güzel binalar yaparak elçilik açmalarına önayak olunmasını, İbrahim Müteferrika'nın kurduğu Osmanlı matbaasının yasaklanması için yazıcı esnafının kışkırtılmasını ve BC'nin başarısı ile dünyanın Vatikan merkezli bir yönetime doğru hazırlanması konularını saatlerce enine boyuna tartıştılar. BC'nin şimdiki hedefleri beni ürkütmeye yetti. Meğer ben kuzeyin buzlu ülkelerinde gezerken buralarda anlayışlar değişmiş, fikirler değişmiş, yönetimler ve yönetim felsefeleri değişmişti. Zamanın acımasızca aktığını ve zayıfları zalimce yuttuğunu anlayabiliyordum.

İkindi güneşi kündekarî pencerelerden şebekelere ayrılarak salonda renk oyunları göstermeye başladığında kadehlerini yeniden dolduran cemiyet üyelerinden bazıları, dışarıda ayaklarını Kâğıthane deresinin serin sularında yıkarken öbek öbek oynayan çocukları, elçilik hanımlarına ait peremelerden yayılan cömert işveleri, gümüş koşumlu atlarla çekilen landoların pencerelerinden yaşmaklarını sanki açık unutmuşçasına davetkâr gamzeler ve uçarı mahmurluklar içerisinde geçip giden fettan dilberleri, güpürlü

seraser kumaşlardan özel terzilere diktirdikleri giysileriyle salıncaklara binen zarif hanımları seyrederken salona hizmetkârlar girip zengin sofralar hazırlamaya başladılar. Çok geçmeden hanende takımı yerlerini almış, pirinç sinilere dizilmiş billur kaplardaki çeşit çeşit reçellerin, peynirlerin, mezeliklerin, dut ve erik pestillerinin, cevizli sucukların; sülün etiyle yapılan pidelerin tepeleme yığıldığı murassa tepsilerle birlikte kehribar kakmalı sahanlarda getirilen balık çorbalarının, böreklerin, külbastıların; gümüş lengerlerdeki fıstıklı pilavların; fağfu-rî kaselere konulmuş zeytinyağlıların, şerbetlerin, helvaların, gülbeşekerlerin ve nihayet çini sürahilerde soğutulan çeşitli içkilerin leziz heyecanıyla titremeye başlamışlar, zevkin kollarında mest olacakları bir gece emeliyle aradan teklif ve tekellüfü kaldırmışlardı ki İbrahim Paşa az evvelki beyti tekrarlayıp "Aziz dostlarım!" demişti beni göstererek, "Kaybettiğimizi sandığımız hazine sayesinde dünya avuçlarımızın içinde artık. Yıldızlar üzerimize yağacak, Babil ilahlarının göksel gücü ayaklarımızın altına serilecek." Bunu söylerken hem Keldanilerin tapındıkları yedi gezegeni, hem uzay araştırmalarına ait tabletlerin içerdiği bilgiyi, hem de Babil hazinesinde bekleyen altın ilah heykellerini kastediyor ve gülüyordu.

Garip ama, dünyanın geleceğine ilişkin rotayı beyitlerim arasındaki gizli sırlarla belirlemeyi, satırlarım arasından çıkarılacak birtakım şifrelerin elde edilmesi konusunda gösterilecek başarılarla zamanı yönetmeyi düşünen ve düşünmekle kalmayıp aynı doğrultuda birbirleriyle gizli bir kenetlenme içinde olan bunca zeki adam arasında bulunmak, bana tarifi imkansız buruk bir lezzet veriyordu. Bu, yaklaşık beş insan ömrüyle ölçülebilecek uzun çağlardan sonra kavuştuğum Leylâ ile birlikte Nabî'nin Halep'teki malikânesinden İstanbul'a doğru yola çıktığımızda Baltacı Mehmet Paşa'nın bizi taşıyan ılgar atlarının rahvan seyrinden de, yol boyunca hicran dolu gözyaşlarının ve bir de mehtabın şahid olduğu öpüşler sonrası kucak kucağa uyuduğumuz Leylâ'nın yasemen kokulu göğsünün sarhoşluğundan da ayrı bir zevkti, İstanbul'a geldiğimiz senenin ertesinde vefat eden Nabî Efendi'den sonra konak konak dolaştığımız Leylâ ile beraber geçen oniki yoksul ama bahtiyar yılın ardından şimdi Kâğıthane deresi yamaçlarına kurulmuş sadrazam saraylarında birbirimizden ayrı ama birbirimizi hissederek hüzünlü bir hayat sürüyorduk. Nabî Efendi öldükten sonra Leylâ, o vakitler sadaret kethüdası olan İbrahim Paşa'nın konağına satılmış, o da kendisini, kaptan-ı derya Kaymak Mustafa Paşa ile iki yıl evvel

evlendirdiği kızı Huri'nin hizmetine vermişti. O günlerde Leylâ henüz 23, Huri de 12 yaşındaydılar. Aşkımın gücü Leylâ'dan hiç ayırmamıştı beni. Zaten onun hayatta değer verip sakladığı iki şey vardı. Birisi ben, diğeri de Halep'e bir esir olarak getirildiğinde başında bulunan iğne oyası yemeni. Ben ona yaşadığı yurtların hatıralarını veriyordum, yemeni de annesini anımsatıyordu. Onun en mutlu zamanları beni okuduğu saatler, benim en bahtiyar anlarım onun eline dokunabildiğim günlerdi. Bu öyle bir sarhoşluk idi ki ellerini hissettiğim her anda mutluluk ile birlikte bir de acı duyuyordum. Mutluluğum vuslattan, acım ayrılık düşüncesinden idi. Bazen bu ayrılık endişesinden vuslatın tadını bile çıkartamaz, azabım sevincimi kovardı. Aşk zaten bu demekti. Vuslatı isteyen âşık ayrılığa hazır olmalıydı. Bunun içindir ki ben, en mes'ud âşıkın, devamlı vuslatı isteyen ama hiç vuslatı yaşamayan âşık olduğunu düşünüyordum. Sevgilinin gelişinin ayak seslerini duyarak kıyamete kadar yaşanılabilir, ama vuslata erdikten sonra gideceğinin korkusuyla hemen can verilirdi. Sonunda vuslat olan bir ayrılık, dertleri bile zevke dönüştürür, ama sonu ayrılıkla bitecek bir vuslat sevinci kedere boğardı.

Bana göre, Leylâ ile Halep'ten İstanbul'a uzanan günlerimizin hepsi değerli, hepsi Allah'ın bir lûtfu idi. Öykümün içerisinde kavuşamadığım Leylâ'nın kalp atışlarını duyarak uyumanın dayanılmaz bir saadet olduğunu size nasıl anlatabilirim ki ben?!.. Yine öyküme göre Necid çöllerinde Leylâ'dan ayrı yaşadığım çılgın ve vahşi hayatımdaki en bahtiyar günümde ,büe bu derece kendimi şanslı hissetmemişimdir. Çöllerde ceylanlar ve aslanlar ile ortak hayatı yaşayan ben, şimdi sevgilimi ceylanları okşar gibi sevebiliyor; aslanlardan ürker gibi sevgisizliğinden çekmiyordum. Ya bir gün beni bir yerlerde terk ediverirse diye çektiğim kederi de anlatamam bu yüzden!.. Üstelik peşimdeki birilerinin de beni ondan koparacakları ihtimali her an zihnimi hırpalıyor. Ondan ayrı kalmanın ne demek olduğunu tattığım çeyrek yüzyılların sayısının neredeyse yediye tamam olduğu şu son yıllarda ben, gözlerimi ondan başka her şeye kapatıp yüreğimi yalnızca ona açtığım ilk günlerimi ve Efendim Fuzulî'nin kaleminden satırlara dizilip geldiğim o ilk aşk zamanını hatırlıyor ve ayrılığı kendimden o kadar uzaklara göndermek, beklediğim kadar olsun kavuşmayı sürdürmek istiyordum. Leylâ'nın tek ömürlük uykularını örümcek ağı kadar zayıflatan hatıralar, benim çağları aşıp geçen aşkımı potalarda eritip imbiklerden geçirerek iplik iplik ediyor ve çelik zırhlar gibi örüp sırtıma giydiriyordu. Böylece zamanın

her şeyi hızla değiştirdiği dünyada değişmeyen tek şey benim aşkım oluyordu. Yeniden açılmayacak tarih sayfaları her kapanışta, ölümün elinden kurtulan tek şey benim aşkım oluyordu ve yedi çeyrek yüzyılı böyle yaşadıktan sonra Leylâ'yı bulmanın, Tanrı'nın bir lûtfu olmaktan öte bir izahını yapamıyor ve bu lûtfunu esirgemesin diye durmadan yalvarıyor, Leylâ beni bir yerlerde bırakmasın diye rüzgâra tutulmuş söğüt yaprağı misali titriyordum. Bu yüzden yaşadığım mutluluk ile acı eşit idi. Azab çekiyordum ve azabın lezzet demek olan azb kökünden türemiş bir sözcük olduğunu biliyordum. Benim lezzetim azab içinde bile muhteşemdi bu yüzden. Değil mi ki Leylâ ile beraberdim, çektiğim azab olsa da ne gam!.. Ben azabımda ona sığındıktan sonra daha büyük mutluluğu kim bana verebilir?!.. Ama onsuz bir mutluluğun azabına dayanabilir miyim, bilmiyorum. Tanrı bana onsuz yaşayacağım bir mutluluk yerine onunla öleceğim bir azabı versin!..

Leylâ ile geçen günlerimizin en mutlu zamanları hiç şüphesiz baş başa söyleştiğimiz zamanlardı. Ama onun bazen paşa kızı Huri'ye de uzun uzun maceramızı anlattığı olurdu. Bu macerada ben nerede duruyordum, L&M hikâyesinin kahramanı olan Kays ile yollarımız nerede kesişiyor, nerede ayrılıyor kesti-remiyordum. Ne o benden ayrı, ne ben ondan farklıydım. Acısını acım biliyor, sevindiği zaman seviniyordum. Çılgınlığını istediğimin tanığı da Tanrı'dır. O kadar ki Kabe'nin eşiğinde başını yere koyarak yalvardığı o ünlü duasına kaç kez ben de amin dediğimi, kaç kez "Ya Rab belâ-yı aşk ile kıl âşinâ beni / Bir dem belâ-yı aşktan kılma cüda beni" diye sayıkladığımı, kaç kez bunu "Tanrım! Beni aşk belası ile içli dışlı eyle ve beni bir an olsun aşktan ayırma!" diye dilimde vird edindiğimi artık hatırlamıyorum, işte bu yüzden Kays ile kendimi farklı kişiler olarak düşünemez oldum. Hatta bazen onun, benim kadar aşktan nasibini alamadığına hükmediyor, sonra da haksızlık olur diye kendimden utanıyorum. Çünkü o Amiroğulları boyunun kara bahtlı kızı Leylâ ile hayatını sınırladığı halde ben Dicle'nin serin yamaçlarında yeniden bir Leylâ'ya âşık olmuş, gül üstüne gül koklar konuma düşmüş, üstelik aradan bunca yüzyıl geçtikten sonra onun kalp atışlarını hissedecek yepyeni bir nimete kavuşmuştum. Leylâ bunca zaman sonra karşıma çıkmıştı. Onun Amiroğulları obasından süzülüp Dicle'nin yamaçlarında şekillenen bir soydan geldiğini ve Dicle'de tanıdığım Leylâ'dan sonra altı göbek değişmeyen genlerinin yüreğine yansıttığı aşk ışığına aynı biçimde

gülümsediğini, tavır ve kimliğini oluşturan çizgilerde edasını ve huyunu Dicle'nin serin yamaçlarına özgü serinliğin şekillendirdiğini biliyordum. İşte bu yüzden benim aşkımda Leylâ üç defa yaşıyor ve ben her defasında ona yeniden âşık oluyordum. Ve şimdi, İstanbul'da yaşadığımız mutlu hayatımızda, sayfalarım arasındaki aşkımızı hisseder ve yaşar gibi, o eski maceramızı Huri'ye heyecan içerisinde anlatırken, benim ne kadar mutlu olduğumu bilse, belki de âşıkına vuslat hazzı bahşeden bir sevgilinin istiğnası ile okumayı istemez, beni başkalarıyla paylaşmanın ağırlığına katlanamayıp yüreğine bastırır, koynunda gezdirirdi diye düşünüyorum.

Huri, kaptanpaşa ile evlendiği vakit Leylâ ile beni de yeni evine birlikte götürmüştü. Ve bu yılın hıdırellezinde Kâğıthane'de Sadabad mevsimi açıldığı günün gecesinde, babasının sarayındaki yan daireye yerleşince, beni Leylâ'dan isteyip aşktan fazla anlamayan kocasına bazı bölümlerimi okuyarak "Dünyada ne âşıklar var!" demeye çalışmış, belki de yaz başlangıcında romantik bir gece geçirme arzusuyla ihtiraslı hayaller kurmuştu. Yazık ki o gece beni yalnızca mehtab gördü ve Huri, kaba şehvetin altında gözleri yumuk, yine hayaller kurmakla yetindi.

Olanlar ertesi gün oldu. Sadabad sarayının yan dairesinde kalan İbrahim Paşa acele bir görüşme için damadının odasına girdiğinde şamdan için ayrılmış elibelindenin üzerinde beni fark etti. Önce sıradan bir kitap gözüyle birkaç sayfamı çevirdi. Şiirden anlıyor, sözün güzelini biliyor, dizelerimi okurken Efendim Fuzulî'nin rânâ üslubuna gıbta ediyordu. Aslında iyi bir insan gibi görünmüştü bana. Gözlerinin altındaki halkalar, çöküк bir avurt ve kırçıl sakallar ile yaşına göre yakışıklı bile sayılırdı. Çevresinde pek çok şair ve sanatçı himaye görüyor, onların sanatlarına aferinler ettiğini herkes biliyordu. Beni okurken şaşırdığı konunun, önce damadının odasında böyle bir şiir kitabı görmek olduğunu zannettim. Çünkü damadının şiirden anlamadığını pekâlâ biliyordu. Ama 607. beyitten itibaren rakamlan-dırılmış sayfalanma gelince heyecandan kalbi duracak sandım. Çivi yazısı rakamları tanıyordu ve damadıyla yapacağı önemli görüşmeyi de unutarak beni alıp doğruca kendi dairesine geçti. O günden beri Leylâ'mdan haber alamadım. Korktuğum başıma gelmişti. Onun BC üyesi olduğunu tahminde yanılmadım. Öyle ya, emrinde hazineler bulunan Osmanlı devletinin koca sadrazamı, Babil ilah heykellerinin peşinde bir hazine avcısı olamazdı herhalde. Bu başıma gelenler benim kaçınılmaz

kaderimdi; Halep'ten İstanbul'a doğru yola çıktığımızda bunu kestirmiş ve kendimi hazırlamıştım da üstelik. Ama şimdi asıl üzüntüm, bir veda bile edemeden ayrıldığım Leylâ'mın durumu idi. Kim bilir o da beni bulmak için şimdi nasıl çırpınıyordur?!..

İbrahim Paşa'nın göz hapsindeyken öğrendiğime göre BC, Silistre kalesinden ölüme atlayan Froberger ile birlikte Tuna'nın sularında benim de mürekkeplerimin dağıldığını ve kâğıdımı balıkların yediğini düşünerek bütün çalışmalarını ellerinde kalan hançer üzerine yoğunlaştırmışlar, hazine avcıları da Efendim Fuzulî'nin matara kayışını, üzerindeki rakamları ve harfleri otantik bir süs gibi gösterip ucuz fiyata bedestende satarak umutlarını birkaç Venedik altınıyla değişmişlerdi.

Evliya Çelebi ile yola çıktığımızda bebek olan oğlu şimdi torun sahibi bir ihtiyardı artık. Bu kadar zaman kendi başıma bir hayat yaşamış, yalnızca Leylâ'nın hasretini kendime dert edinmiştim. BC'nin de, hazine avcılarının da gerilerde kaldığı yıllardı onlar, kimsenin benim varlığımdan haberi olmadığı yıllar, Molla Mehmet'in ecza çuvalında zamanı elediğim yıllar. Acaba benim için güzel bir kesit miydi o yıllar? Doğrusu hiç bunu kendime sormadım. Şimdi de buna cevap bulabileceğimi sanmıyorum. Unutulmuştum ve zaman içinde acı ile sevinci aynı anda duymaya başlamıştım. Garip bir ikilemdi bu. Kâğıdımın liflerine Keldani rahiplerin sırrını çözmek üzere artık kezzaplar dökülmüyordu, iyi de; peşimden âşıklar gibi koşan bilgeler de yoktu çevremde. Öyküm gönülleri tutuşturmaya devam ediyordu ama sırrım benimle birlikte yitirilmiş gibiydi. Bazen bir hamam halvetinde, bazen bir seyyar karpuz satıcısının kağnısında yahut sokak kedilerini peşinden koşturan bir ciğercinin sokak aralarında yankılanan sesinde hayatı damıtmaya çalışıyordum. Yağlı elleriyle beni torbasına koyup evine götüren kasaplardan, kasaba camisinin meşrutasında çocuklara öykümü ders olarak okutmak için satırlarımı önceden mütalaa eden imamlardan, ramazanlarda teravihten sonra ev ev dolaşmak üzere kiralandığım mahalle bezirganlarının kaba davranışlarından bıkmıştım. Sayfalarımın kenarlarına yazılan basit ve bazen anlamsız beyitler, son sayfamda yer alan okunuş tarihleri ve okuyucu isimleri, yüzüklerindeki mührü zahriyelerime bastırmaktan zevk alan yarı aydın ukalâların mürekkep lekesi gibi duran imzaları bu yıllarda çoğaldıkça çoğaldı. Kendimi orta malı bir fahişe gibi hissettiğim ve bir beyefendi aradığım

zamanlardı onlar; beni zarafetle sevecek, satırlarımı okudukça tatlı rüyalara dalacak, üzerime karpuz suyu değil de gözyaşlarını dökecek beyefendiler aradığım zamanlar.

İbrahim Paşa'nın ellerinde, kendimi Kâğıthane deresine kurulan yapay havuzların ejderha başlı fıskiyelerinden sıçrayan damlalar kadar çaresiz hissettiğim şu anda, BC'nin yeniden beni bulmasına işte bu yüzden sevindiğimi bile söyleyebilirim. Çaresizlik yollarımı kesmiş, beni eski hayatıma, aşkın dışına, sır dolu maceralara itelemişti. Şimdiki üzüntüm elbette sevgili firkatinden, aşk yoksunluğundandır. Yine de bir tesellim var ki Leylâ yakınımda bir yerlerde nefes alıyor; yüzünü görmesem, sesini duymasam da teniyle cildimin arasında aynı güneş doğuyor, aynı akşam oluyor. Yüzyıllara uzanan varlığıma Efendim Fuzulî tarafından bir süs olarak desenlenen sevgilim, aşkımın varlık nedeni olan Leylâ'm burada, yanıbaşımda yaşlanacak olduğuna göre onunla elbette bir gün yollarımız yeniden kesişecek diye umuyorum. Belki de bu teselli idi bana taşıdığım büyük'sırrı başkalarıyla paylaşma isteği veren. Kendimi değerli hissetmenin sarhoşluğuna kapılmış, kibir sahibi mi olmuştum, bilmiyorum, ama düşünüyordum ki hazine bilinmezse ne değeri kalır!.. Nitekim Kays da, ta başta aşka düşmüş, aklını yitirmiş ve öylece meşhur olmuştu. Şimdi ben de aynı aşkı taşıdığıma göre meşhur olmak, benim de hakkımdı. Aşk gönlün işiydi ve onun olduğu yerde aklın yeri olmazdı. Akıldan geçmeden aşk gönle girmezdi. Duygular düşüncelere hakim olunca başlardı aşk. Düşünceler duyguları yönlendirirken sevgiden bahsetmek kadar yalancılık da olamazdı.

Gönlüm bana Leylâ'yı işaret ediyor, iyi de, neden o halde aklım ona tekrar kavuşmanın yolunun sırlarımı ortaya saçmaktan geçtiğini söylüyordu?!.. Belki de hatayı burada işledim ve Kays'ın şöhretini kıskanıp şöhrete ermeyi istediğim için ömrümün geri kalan kısmını acı çekerek geçirdim. Ama ne yapabilirdim ki, benim Kays'tan daha büyük bir âşık olduğumu kıyamete kadar kimsecikler anlamayacaktı. Beni okuyacaklar ve okudukça Kays'm aşkını büyütüp beni hiç fark etmeyeceklerdi. Oysa içimde taşıdığım sırrı ifşa edersem şöhretim Mecnûn kadar artabilir diye düşünüyorum. Üstelik o zaman Leylâ beni daha çok sevebilir de. Şöhret elbette sevgilerin mıknatısıdır. Benim içimdeki tutkunun şöhrete değil de aşka yönelik olduğunu kimseye anlatamayacaksam ve hiç olmazsa

Leylâ'nın âşıkı olduğumu kendisine bildiremeyeceksem onun uğrunda çekeceğim acıların ne değeri kalır ki?!.. İşte bu yüzden içimdeki hazineleri BC üyelerine açmanın çok da kötü olmadığına karar verdim. Hem iki hazineyi birden taşımak iki ayrı hayatı yaşamak kadar ağır geliyor artık bana. Aşkımı anlatan şiir dizeleri pırlanta birer gerdanlık gibi sayfalanma dizilmişken, Babil bilgelerinin hazinelerinin dizildiği iplikler bende yalnızca bağlanmışlık, esir almmışlık hissi uyandırmaya başladı çoktan beri. Birileri eskisi gibi peşime düşsün, içimdeki sırrı alsın, böylece ben de yalnızca Leylâ'ma geri dönerek, onun sevgisini paylaşayım, gözünden akan yaşı tutayım, kalbine oturan acıya ortak olayım istiyorum. Sırnmı verirsem Leylâ'ya dönebilir, onun yaşlandığını görecek kadar uzun süre yanı-başında olabilirim. Onun saçlarında ağaran ilk teli tek başıma görmek isterken haksız olduğumu kimse söyleyemez bana bu yüzden.

Galiba kaçmak yerine kovalamak, saklanmak yerine görünmek istiyordum. Üstelik şu birkaç saatte bile Leylâ'mın parlak yanağını, salkım zülüflerini, yakut pembesi dudaklarını çok özlemiştim ve nereye baksam bana Leylâ görünüyordu. Sadabad'ı bu yüzden çok sevdim, bana hep Leylâ dolu hatıralar sunduğu için... Ve bir de Ahmed Ne^im Efendi'yi... O da sanki bütün şiirlerinde Leylâ'yı anlatıyordu, benim Leylâ'mı.

***

Eylül'ün hüznü sonbahar yapraklarıyla birlikte Sadabad'ı kaplamaya başladığı bu gece, BC'nin yedi yıllık olağan toplantısında, salonu aydınlatan Bohemya avizelerinin renkleri kadar coşkun ve belki o kadar bahtiyarım. Bu gece içimdeki bütün sırları ifşaya hazır hissediyorum kendimi ve bütün sırlardan kurtulmuş olarak yarın yalnızca aşk dolu hayatıma başlamayı umud ederek hayaller kuruyorum. Balmumu ışığında veya kandil islerinin kirlettiği loş duvarlar arasında sırrımı araştıran evvelki üstadlar, şimdi bu parlak salonun yüzlerce kandilinden çehrelere yansıyan renkleri görselerdi benim yalnızca sırrımı değil, aşkımı da araştırırlardı şüphesiz. Yazık ki şimdi beni okuyup anlayabilen yalnızca üç kişi var salonda. Sadrazam paşa, Şeyh Abdülhay Efendi ve Nadir Ali. Diğer dördü Hıristiyan dünyanın dilini konuşuyor.

İbrahim Paşa, "Bilge Akeldan'ın ve sadık dostlarının şerefine!" diye kadeh kaldırdı, sofra örtüleriyle ibrik ve peşkirleri toplayan son hizmetkâr

da salondan ayrılınca. Rus çarının gizli servis şefi olan Moses Levian, beraberinde taşıdığı küçük sandıktan çıkardığı cübbeyi mistik bir ritüel ile İbrahim Paşa'nın omuzlarına koydu. Ben daha evvelki üstadlarda böyle bir cübbe hiç görmemiştim. Keldani rahiplerinin giydiği türden bir cübbe olduğunu ve bunu eski Mısır hazinelerindeki resimlerden çıkarttırarak diktirdiğini, sırrın çözüleceğini sandığı bu oturumda giyilmesinin Keldani ilahlarına manevi bir bağış sayılacağını ve böylece sırrın çözülmesi için kendilerine yardım edeceklerini söyledi dinî bir vecd ile. BC'nin bilmem kaçıncı meclisini kuran şimdiki üyeleri yeniden selamlaşmak üzere üstadın çevresinde toplandılar. Masanın üzerinde ortak kaderi paylaştığımız o Siruş başlıklı murassa hançer, Efendim Fuzu-lî'nin sıcaklığını bana yeniden yaşatan eskimiş matara kayışı, iki karış eninde rulolanmış ne olduğunu kestiremediğim bir deri levha ve ben, Nabukadnazar'm son ayinde kurban etmek için ülkesinin dört yönünden getirttiği dört çocuk gibi çaresiz bekleşiyorduk.

Ulu Marduk'un omuzlarında selam ayini tamamlanıp onun izniyle masanın başına oturduklarında Martel Clovis önce deri ruloyu açtı. Merkezden itibaren yedi eşit üçgenin tamamladığı bir çizim vardı bu derinin üzerinde. Her üçgenin dar açı kısmında Keldani tanrılarını temsil eden yedi gezegenin sembolleri, genişleyen açıdaki beş üçgende sırası ile benim beyitlerimden elde edilen ebced rakamlarının çivi yazısı karşılıkları ve nihayet aynı beyitlerin metinleri yer alıyordu. Her üçgen ayrı bir renkte boyanmıştı. Altın rengindeki Şamas'a, gümüş renkli üçgen Sin'e aitti. Nebo'nun mavisi ile îştar'm beyazı birbirini takip ediyorlardı. Kırmızı üçgende Nergul'un adı yer alıyordu ve Marduk erguvanı, Ninip de siyah üçgende idiler. Bunların yanlarında da tanrıların simgeleri olan, balık, başak, aslan vs. motifler vardı. Her üçgen belli kadratlara ayrılmış, milyem ve santim hesaplan ile 360 dereceye bölünmüştü. "Ben Kuzey ülkelerinin karlı kentlerinde dolaşırken BC bir hayli yol almış!" diye geçirdim içimden. Şeyh Abdülhay Efendi daha önceki BC toplantılarında tesbit edilen beş beyti ayrı birer kâğıda yazmakla meşgul iken General Stefan, mânâsını hiç anlamadığı, ama âhenginden etkilendiği altıncı beyti içinden ezberlemeye çalışıyordu. "Hecelerdeki iniş çıkışlar, ritmik vurgu ve kesişler, uzunluk ve kısalık yönünden ilk dize ile bire bir örtüşen sesler, insanda, bu şiiri anlamasa da güzel olduğu hissi uyandırıyor, anlamdan öte ses yapısındaki

müzikaliteye hayran bırakıyor." diye düşünürken yüksek sesle ve aruz takti edercesine işaret parmağını masaya belli aralıklarla vurarak tekrar etti:

Bildim ki ni-han be-la i-miş aşk

Bir derd-li ma-ce-ra i-miş aşk

Şeyh Abdülhay Efendi, General Stefan'in hayranlığını arttırmak için olsa gerek, söylediklerini tercüme edip anlatması için Erdelli Rakoçi'den ricada bulundu: "Aşkın gizli bir bela olduğunu bildim... Hem aşkın dertli bir macera olduğunu da..." Sonra heyecanla devam etti sözlerine:

"Bizim hâlimiz de bu beyitte Fuzulî üstadın söylediği aşka benziyor. Keldani üstadlann uzay sırları bir aşka dönüştü hepimizde. Bütün aşklar gibi gizli ve bütün aşklar kadar belalı. Çalışmalarımızı herkesten saklayışımız bile âşıkların sevgilerini gizlemeleriyle örtüşüyor. Uzay tabletleri uğrunda yüzyılları aşan maceralarımız da birer aşk derdiyle dolu. Açıklamak kadar saklamak da tehlikeli. Dertli bir macera ki bizim dervişlerin Tanrı aşkıyla akıttıkları gözyaşları bile yanında muhallebi çocuklarının sözleri kadar masum kalır. Aşk, elbette gizli gerek. Yoksa sürekli olmazdı. Allah'ın kendini gizlemesi ki, kulunda sürekli bir arayış uyandırır. Baktığı ve gördüğü her şeyde Allah'ı arayan derviş gibi, uzayın sonsuzluğu içinde yapılabilecek galaksiler arası yolculuk da bizleri Keldani tarikatının dervişlerine döndürdü. Sevdiğinden başkasını görmeyen âşıkm gözleri gibi şimdi gözlerimiz. Nereye yönelsek eski üstadların şifrelerini görmek istiyoruz. Bir âşık için dünyanın en büyük nimeti ve en yüksek lezzeti sevdiğine kavuşmaktır ya hani, biz o sevgiye ulaşmak için yüzyılların aşkını birbirine eklemleyip durmaktayız. Bu uğurda bütün eski üyelerimizle birlikte çektiğimiz çile ve sıkıntılar; bedbahtlık ve kederlerin ölçüsü, elbette arzusuna ulaşan bir âşıkın sevinci kadar yücedir. Çünkü aşk ne kadar yüce olursa, aşk sahibini o kadar hasret ve ayrılık acısı çekmeye mahkum eder kader. Yahut âşık ne kadar acı ve keder yaşarsa aşkı da acısı oranında çoğalır. Ayrılık acısının büyüklüğüdür vuslatın sevincini kat kat arttıran. Vuslatın nihai zevki, ayrılığın doruklaşan acısı kadardır. Evvelki üstadlarımızın çoğaltarak günümüze taşıdıkları beş bin yıllık aşkların vuslat sevincini yaşamaya şimdi çok yakınız." Bu arada pencere kenarına yürüyüp herkese Çobanyıldızı'nı göstererek devam etti. "îştar'ın bütün beyazlığıyla parladığı bu gece, Şamas'ın kızıl ışıklarıyla aydınlandığında dünyanın

hakimiyetini ayaklarımıza serecek, bilgi ve altınlar bizim olacak. Kütüphaneci üstadın 'Aşkı bilen biri için yedi gerçek sır vardır. Bu yedi sırra sahip olan dünyaya hakim olur.' dediği sır bu gece bütün gizliliğini açığa vuracak ve dünya yuvarlağını bir elma gibi sunacak avcumuza."

Stefan "Evrende cisme baktığımız yer önemlidir!" diye başladı sözlerine ve "Iştar, bize göz kırpıyor bu gece." diye umutla konuştu: "Evrende devamlı bir gelişme ve genişleme olduğunu hepiniz bilirsiniz. Iştar sanki parlaklığının doruğundan zamana hükmediyor bu gece. Zaman varolurken hacim, sıcaklık ve yoğunluk birer boyut olmuşlardı hani, hani yükseklik, derinlik, genişlik ve en ortaya çıkmıştı. O vakit Tanrı kozmik evrenin içine bir esir maddesi koydu. Sıvı gaz biçimindeki bu madde gök katmanlarının birbirlerine karışmasını önlediği gibi her katmanın bir diğeri içinde farklı bir istikamette dönmesini de sağlar. Erken evrenden eski evrene ve şimdiki evrene geçen zaman bu sıvı ile dönüşünü tamamlayabildi. Yön duygusundan, gece ile gündüzden bağımsız bir ışınım ile evreni hareket ettiren Tanrı, böylece yüz milyarlarca yıldız kümelerinden oluşan galaksileri ve müstakil sistemleri yarattı. Yüce Marduk, Nebo ve Iştar o zaman birer karar verdiler ve biz ölümlülere kaderler çizdiler. Arşiya Akeldan'm tabletlerinde bundan ötesi yazılı şüphesiz. Orada ısı ve ışık yılı hesaplamaları ile kütle ve hacim hesaplamaları bulunmakta. Her galakside farklı kütle ve çap varolduğuna göre en yakın dünyaya gidilebilecek zaman ölçümünü bu gece bulacağımız şifrelerle kuracağımız BUAM'da kısa sürede hesaplayabileceğiz."

"O vakit ilk önce seni gönderelim istersen Stefan!" diye takıldı İbrahim Paşa ve "Feleğin yedi tabakasından sanki şuracıktaymış gibi konuşuyorsun!" diye hayretini belirtti. "Evet!" diye cevapladı General Stefan "Galaksilerin kümelenmesi de köyler, kasabalar, şehirler gibi irili ufaklıdır. Sayısız sistemde sayısız köyler ve şehirlerle karşılaşacağız orada, ilk giden ben olursam dönüşte size anlatırım."

"Elbette!" dedi Abdülhay Efendi, "Lagarı Hasan Çelebi de zaten Isa Peygamberin selamını getirmişti Sultan Murad'a. Ama o pek de uzağa gitmemişti."

Nadir Ali ile Levian bütün bu konuşulanları anlayabilmek için çok gayret sarf ettilerse de birkaç cümleden sonra konudan koptular. Hatta

Levian bunların küfre girdiklerini ve Tanrı ile alay ettikleri için tevbe etmeleri gerektiğini söyleyip durdu. O sırada ben, "Bunlar eğer Akeldan'm tabletlerine ulaşır da orada elektron, proton ve nötron hesaplarını okurlarsa, iksir dedikleri şeyin aslında %75 hidrojen ile 525 helyumdan oluştuğunu öğrenirlerse, evrenin enerji üreten rezervlerinin bitmesi halinde bir termal kıyamet yaşanabileceği gibi hesaplamaları görürlerse ve yapmayı hayal ettikleri uzay yolculukları için en yakındaki galaksi gezegenine ancak 10 üzeri 6 ışık yılı mesafeyi katettikten sonra gidebileceklerini arılarlarsa, herhalde akıllarını oynatırlar." diye düşündüm.

Uzayın derinliklerine ait ne kadar bilgileri var ise hepsi sıra ile ve sanki birbirlerinden daha fazla şey bildiklerini gösterme inadıyla anlatıp durdular. Kimisi Doğu mistisizminden, kimisi tanrıtanımaz teorilerden, kimisi eski Yunan filozoflarının fikirlerinden dem vuruyor ama hepsi de Babil bilgelerini haklı çıkartacak sebeplerle teoriler üretip kendisinin doğru bilgiye sahip olduğunu söylüyordu. Bu konudaki bilgileri bitip de sohbet konusu geleceğe yönlendirildiğinde dünyanın yeni çehresini hayal etmeye başladılar. Sözlerindeki gizli emellerden anladığım kadarıyla bundan yedi yıl evvel yapılan BC toplantısında önemli kararlar alınmıştı. Hepsinin o toplantıya katıldıklarını da yine konuşmalarından anladım, İbrahim Paşa ile Nadir Ali Han sayfalarım arasında şifre ararken Şeyh Abdülhay Efendi çubuğunu tüttürüyor, diğerleri de Babü'in kutsal kurban ayininde iksirli su yudumlar gibi şarap içiyorlar, yapacaklarını konuşup tartışıyorlardı. Konu Avrupa'daki siyasi değişikliklere geldiğinde Martel Clovis aldı sözü: "Yarından tezi yok, yüce kralım XV Louis'ye bir ulak gönderip Orleans dükü Philippe'in naipliği-' ne son vermesini ve sömürgelerinden gelen altınları gizlice harcayan kardinal Fleury'ye inanmamasını söyleyebilirim artık. Bu gece çözeceğimiz sırrın gücüyle Fransa'ya döndüğümde vezir olabilir ve dünya yeni şeklini alırken Fransa'nın yüce menfaatlerini Cemiyetimiz'in kutsallığı adına koruyabilirim."

"Elbette elçi hazretleri!" dedi Nadir Ali Han başını sayfalarımdan çevirip, "Elbette!" Şah Tahmasb'ın boyunduruğundan kurtulup Afşar Devleti'ni kuracağım günün hayali de beni mest ediyor. Kont Rakoçi'yi Erdel'e, General Stefan'ı Avusturya'ya gönderdik mi bütün Avrasya'da uzun bir barış dönemini başlatırız. Bundan böyle savaş için harcayacağımız işgücü ve parayı hep beraber uzay araştırmalarına yönlendiririz. Abdülhay

Efendi'nin yeniçeriler üzerindeki gücünü kullanarak şu günlerin modası kazan devirme fısıltılarını tersine çevirip Osmanlı askerini de barışa razı ettik mi iş kolaydır. Artık ver elini Balkanlar ve BUAM. Belki de sırrımızın gömülü olduğu Musul'da kurarız BUAM'ı ve ülkelerimizdeki bilim adamlarını oraya toplayıp insanlığın ortak çıkarı için çalışmaya sevk eder, önlerine yığınla altm ve Bilge Akeldan'ın parmak izlerini taşıyan tabletleri koyarız?'

"Dostlarım!" dedi İbrahim Paşa hakim bir ses tonu ile, "Şimdilik planlarımızı erteleyelim ve beytimize dönelim. 'Nihan' ve 'aşk' sözcüklerinin ebced toplamı 576 ediyor ve beytimiz de 1375'inci beyit. Şimdi bu iki rakam arasındaki ilişkiyi bulmamız gerekiyor. Ortak rakam olarak Babil tanrılarının adedi olan yediyi aldıktan sonra geriye kalan rakamların toplamı ilkinde onbir, ikincisinde dokuz ediyor. Şimdi soru şu: Onbir ile dokuzu toplayacak mıyız, yoksa küçüğü büyükten çıkaracak mıyız?"

"Bunların hiç birisini yapmayacaksınız! 1375 sayısının rakamlarını toplayacak ve elde edeceğiniz 16 sayısını yediye böleceksiniz ki arta kalan 2 rakamı sizin altıncı şifreniz olacak." deyivermek geçti içimden. Bu gece gün doğmadan bütün şifrelerimi bulmalarını ve beni Leylâ'ma iade etmelerini arzuluyordum çünkü.

***

O gece avizelerin parlak kandilleri Sadabad sarayının nakışlı duvarlarında gün ışığıyla buluştuğunda hepsinin yorgun gözleri ve şarap ile bulanan zihinleri derin bir sessizliğe gömüldü. Eylül'ün son gününde sert esen sabah rüzgârı İstanbul'da çalınan davulların sesini getirmeye başladığında ise hepsi birden bu sesleri duyamayacak kadar derin uykulara dalmışlardı. Oysa İstanbul surlarının içinde, vaktiyle tersanede gemicilik yaptığı için Patrona lakabıyla anılan hamam tel-lakı Halil ile zağarcı bölüğünden Muslu Beşe, yanlarına topladıkları onyedi kişi ile isyan bayrağını açmış, "Şer ile davamız vardır; ümmet-i Muhammed'den olanlar sancak altına gelsin!" diye bağırarak Bayezit Camii yakınından Sultanahmed'deki Atmeydam'na kadar gelmişler ve yüzlerce Istanbullu'yu sancak altında aynı cümleyi tekrar eder duruma getirmişlerdi. Ordu Üsküdar'da olduğundan şehir korumasızdı. Sultan III. Ahmed sarayda ne

yapacağının telaşında sadrazamı İbrahim Paşa'yı aratıyordu. Toplanan halk "İbrahim Paşa Tebriz'in Şah'a teslimi için gizli emir vermiş; orduyu burada o yüzden oyalıyor, şeriat isteriz!" diyorlardı. Bu "Şeriat isteriz!" sözünün anlamı, "Suçlulara cezası verilsin; kanun uygulansın!" demekti. Aslında halkın çoğu sadrazamın lüks hayata dalmasına, kendilerinden alınan vergileri kişisel çıkarlarına, eğlenmek üzere yaptırdığı köşklere, saraylara ve o güne kadar İstanbul halkının hiç tanık olmadığı eğlencelere harcayarak devleti batırdığına; bunun sonucunda da fakirin iyiden iyiye fakirleşip zenginin daha da zengin olduğu bir vurgun düzenini getirdiğine isyan ediyorlardı, İbrahim Paşa Sadabad sarayında sızmış yatarken İstanbul'da halk ayaklanmış, şehri ele geçirmeye ve kelle istemeye hazırlanmaktaydı. Öğleye doğru sayıları binleri bulan isyancıların önde gelenleri aslında dindar insanlardı ve gerçekten de devletin yoldan sapmış olmasını hazmedemedikleri için bayrak açmışlardı. Ama asıl kalabalığı yönetimden memnun olmayan fakir halk oluşturuyor ve gizliden gizliye "Neden pastadan bize de bir dilim verilmiyor!?" fikrini taşıyorlardı. Bunlara Baba Cafer, Galata, Rumelihisarı ve Tersane Zindanlarından salıverilen suçlular da katılınca olanlar olmuş, şehirde yağma ve cinayetler başlamıştı.

İbrahim Paşa ve BC'nin gizli toplantısına katılan üyeler öğleye doğru isyan haberiyle uyandırıldılar. Olan olmuştu, İbrahim Paşa akşam Şeyh Abdülhay Efendi'nin ayrı ayrı kâğıtlara yazdığı altı beyti birer birer BC üyelerine verip "Bunları koruyunuz ve dünyanın geleceğini uzaya taşımak üzere bir daha toplandığımızda beraberinizde getiriniz." dedi. Her biri kılık değiştirerek ayrı istikametlerden ve ayrı yollardan kenti terk etmek üzere dağıldıklarında Hilal-i Osmanî gizli teşkilatının hafiyeleri geç kaldıklarını anladılar. Sadabad sarayının geniş salonunda yalnızca yoğun bir anason kokusu ve kirli içki kadehleri vardı. Hançeri Martel Clovis, Efendim Fuzulî'nin matara kayışını da General Stefan alıp götürmüşlerdi. Keldani kesim cübbe ile Babil tanrılarının isimleri yazılı deri kartuşu da Bektaşi Babası Abdülhay Efendi hırkasının altına gizleyerek tekkenin yolunu tutmuştu.

İbrahim Paşa Sadabad sarayından çıkmadan damadı Kaymak Mustafa Paşa'yı çağırttı ve beni ona emanet ederek "Bu kitabı şehir oğlanı Nedim'e ver, iyi saklasın! Şu badireyi atlattıktan sonra emanetimizi alırız!" dîye tenbihledi. Bunu söylerken Nedim Efendi'nin o muhitlerde en gözde şair

olduğunu ve sayısı binleri bulan kitapları arasında benim rahatça gizlenebileceğim gerçeğini düşünüyordu.

Leylâ'mı son kez o gün uzaktan gördüm. Ağlıyor ve korkuyordu. Benim aşkımı bilseydi ve şimdi akıttığı gözyaşlarından yalnızca bir damlasını bağnmdaki igsi lekesinin üzerindeki şakayık resmine düşürsün diye içimden geçirdiklerimi hissetseydi, şüphesiz şimdi her şeyi bırakıp bütün tehlikeleri göze alarak beni arıyor olurdu. Rukâl'in kanıyla bağrıma çizdiği şakayık, onun gözyaşıyla sulansaydı eğer, kıyamete kadar solmazdı elbette. Beni ilk gördüğünde aynı yerimden, şakayık resminin üzerinden öpmüş dudak izleri kaçıncı göbekten annesi olan Leylâ'nın dudak izleriyle birbirine karışmıştı. Yazık ki o beni aynı yerimden öpmedi ve ben Dicle'nin serin yamaçlarındaki hayatım ve çölde yüzyıllar önce bıraktığım sevgilim Leylâ'nın dudağına değebilmeyi hayal ederken hurma lifleriyle kazana atıldığım günkü acıyı yeniden yaşadım. Şimdi onun soyundan ve onun torunlarından benim için yeniden yaratıldığına inandığım bu güzel kız, bu kara kaşlı, kara saçlı dilber, bana aynı acıyı ikinci kez yaşatıyordu. Efendisi Kaymak Paşa'nın elinde beni görünce almak üzere koşmuş, ne ki paşa beni ona değil Ahmed Nedim Efendi'ye vermişti. Nedim'in içki yüzünden iyice titremeye başlayan ellerinde Sadabad sarayından uzaklaşırken, saçları gibi bahtı da kararan Leylâ'mı bir daha göremeyeceğimi anladım ve içim nesiller önceki acıyla tekrar yandı. Öyküdeki kimliğime dönmüştüm. Leylâ'yı son kez kırlarda görüp aşkımı tekil yaşamak ve sevgimi çoğaltmak için ıssız çöllerin yolunu tuttuğum günü yaşıyor gibiydim. Hayatım öyküme kilitlenmiş, kaderim yine keder olmuştu.

Nedim Efendi'nin Beşiktaş'taki evinde sekiz gün bekledim. Şiirle dolu sekiz gün idi bu. Çapkın şiirler söylemeye alışmış olan Nedim Efendi artık korku içindeydi ve Efendim Fuzulî'nin beyitleri arasından kendi hâline uygun beyitler okumayı zevk edinmişti. Hatta bir gece Efendim'in bazı şiirlerine benzer şiirler bile yazdı. Hayrettir, Efendim'in dizeleri kadar güzel dizeler söylüyor ve onun platonik aşkını, hayal ettiği, yahut koynunda geceler geçirdiği güzellerin yahut oğlanların tensel zevkleriyle süslüyordu. Konağında bahçevanlık yapan Arnavut oğlanına tutkun olduğunu anlamakta gecikmedim. Arada sırada çağırtıp bir şeyler sorma bahanesiyle kendisini ona sunmak istiyor, ama delikanlı bu ellilik kart gulamparanın işvelerine kanmıyordu. Hele bu delikanlıyı elinden kaçırdığı vakit yazdığı birkaç

gazelinde Efendim Fuzulî'nin lirizmini aştığı bile oldu. Benim Efendim aşkın kendisine âşık idi; oysa Nedim Efendi âşık olduğu dilberi koynuna alıp aşk dizeleriyle zevkin doruklarını yaşatmak istiyordu. Divan şiirinin hayalî sevgilisinin onun dilinde ete kemiğe bürünmüş olarak yaşadığını hissedebilirdiniz. O hayal etmek yerine dokunmayı, sevgisini anlatmak yerine sevgilisinin mahrem yerlerini öpmeyi dile getiriyor, tam da yaşadığı çağın kalburüstü eğlence dünyasına uygun cinsellikleri anlatıyordu. Öykümü okurken aşkımın yüceliğine ve nasıl olup da Leylâ ile karşılaştığım zamanlarda ona sahip olmadığıma, bir kere olsun onunla beden bedene sevişmediğime, Efendim Fuzulî'nin neden böyle bir sahneyi de yazmadığına hayret edip durdu. Onun aşkı, Sadabad eğlencelerini şenlendiren sazların tellerinde hayat buldu, yazdığı şarkılar İstanbul hafifmeşrep kadınlarının dillerinde modaya dönüştü. Genç kızlara laf atan delikanlılar onun beyitleriyle konuştular, âşıklar sevgililerine onun dizeleriyle ilan-ı aşk ettiler. Efendim Fuzulî'den bu yana İstanbul semalarını dolduran asil aşklar, yerini cinselliğe bırakmış ve Nedim de bunun sözcülüğüne soyunmuştu. Ama öyle güzel söylüyordu ki o bunları!... Nedim Efendi'nin şiirlerini okuyup da aşkı inkar edecek bir tek fani bulunmaz şu dünyada. Saraydaki hadımağalara bile okutsanız, onun şiirlerindeki aşk ile yürekleri yanardı şüphesiz.

Sekiz gün boyunca Ahmed Nedim Efendi'nin bazı divanlardan şiirler okuyup iç geçirdiğine, defterine yazdığı bazı yeni şiirlerinde de hep o eski günlerin hasretiyle yandığına şahit oldum. Şehirde oluk gibi kan akıtıldığını biliyordu ama içki kadehlerinin dibini buldukça bahçevan oğlanı özlemekten kurtulup bir türlü olup bitenleri mantık çerçevesinde değerlendiremiyordu. Bu tavrından dolayı onu ayıplamıyordum, çünkü şehrin isyanı beni de yalnızca Leylâ dolayısıyla ilgilendiriyordu. Kim bilir şimdi neredeydi? Acaba bir kendini bilmez yeniçerinin eline mi düşmüş, bir kanun kaçağı tarafından mı kirletilmişti? Belki de ölüm çok yakınmdaydı ve ben burada sevgilim için hiçbir şey yapamamanın çaresizliğinde çırpmıyordum. Nedim Efendi ise günahlarını anarak yanıp tutuşuyor, ama son anda tevbekâr olmayı nefsine yediremiyor, Firavun imanını kabullenemiyordu. Yaratıcı'nın huzuruna kara bir yüzle çıkacağını düşünüyordu ama'yüzünü ağartacak hareketi yapmayı da kendine yediremiyordu. Ona baktıkça, belki değeri yüzyıllar sonra anlaşılacak bir deha görüyordum; heder olmuş bir deha. İstanbul'da konuşulan Türkçe'nin

dehası, İstanbul'da zevke dönüşen hayatın dehası, ince zevklerle yoğrulmuş bir sanat ortamının dehası. Çevresi kadar kendisi de zarif olan bu adam zarif bir mekanda, zarif zevkler içinde yaşamıştı. Bulunduğu çağın sosyal hayatı ne kadar kötü ise sanat ortamı ve zevki o kadar güzel ve iyi idi. Lâle bahçelerinde ve Sadabad'da rafine bir zevk halini almış olan sanatın ibresi şiirde, çevrecilikte, mimaride, musikîde, renk ve desen sanatlarında, cam ve kumaş güzelliğinde, mermer ve su damarlarında, düşünce ve bakışta estetiğin zirve noktalarına vuruyor, sosyal hayatın çirkinliğini örtüyordu. Bir devletin kronoloji ömrü oluştuktan sonra sanat ömrü beliriyor, çöküş çağları başladığında da sanatta zirveler kendini gösteriyordu zahir. Osmanlı devletinin iç ve dış yenilgileri ile bir gerileme başlayalı epey zaman olmuştu ama sanatta yükseliş hâlâ devam ediyordu. Ahmed Nedim'in, İbrahim Paşa'nın ve III. Ahmed'in çağında yaşayanlar işte böyle bir çatışmanın çocuklarıydılar.

***

Bir pazartesi günüydü. Şehirden gelen silah sesleri ve isyancıların bağırışmaları giderek daha yakından işitilmeye başlanmıştı. Kuşluk vakti Nedim Efendi evindeki son rakı şişesini de fondiplemiş, ama ölüm korkusunu yenememişti. Kuşağında taşıdığı afyon macunlan da bitmiş, hizmetkârlarını "Bana hap bulun!" diye tartaklıyordu... O sırada avlu kapısı hızla vurulmaya ve "Bre İbrahim dalkavuğu! Son duana hazırlan!" diye çatlak sesler gelmeye başlamıştı. Beni ve kendi şiirlerini yazdığı defterini iki kat muşambaya sarıp üst kat salon döşemelerinin gizli bölmesine, vaktiyle afyon ve esrar sakladığı taban tahtasının kirişleri arasına sakladı, isyancılar eve girdiklerinde Nedim Efendi'nin çatıdaki kiremitlerden bahçeye doğru süzülen son inleyişini duydum. Gelenler onun komşunun damına atlayıp kaçmak isterken düşüp öldüğünü söyledilerse de ben onun, canlı ele geçerse namusuna ve onuruna dokunulacağını bildiğinden canına kıydığını anladım. Üç gün süren sessizlikten sonra eve gelen bir cariye yağmalanmış konaktan birkaç parça giysi ile beni ve Nedim Efendi'nin divanını alıp Surdibi'ndeki batakhanelerin yolunu tuttu. Karaköy'deki ahşap köprüden geçerken Süleymaniye sırtlarında Leylâ ile kaç geceler koyun koyuna sabahladığımız Kaymak Mustafa Paşa'nın konağını gördüm. Çatısından hâlâ dumanlar tütüyordu ama artık eski konak değildi. Belli ki

içine şehir sergerdeleri yerleşmiş, eşyalarını yağmalayıp bekar odalarına döndürmüşlerdi.

Aralık ortalarında İstanbul'da lâle saltanatının sürüldüğü Sultan III. Ahmed devri tamamen kapanırken bu güzelim kent bir yangın yeri gibiydi. Ne çini ve kâğıt fabrikaları, ne kumaş ve çuha imalathaneleri, ne de Sadabad'daki kasırlar, köşkler, havuzlar ve lâle bahçeleri vardı artık. Müteferrika'nın matbaası da, açılan yeni mektepler de artık birer taş yığınından ibaretti. Halk kenti yağmalarken ben de beyitlerimin ve sayfalarımın yağmalanacağından korktum. Birkaç gün, sanki minyatürlerim çiğnenmiş, dize dize incilerim dağıtılmış, öykümün masumiyeti kirletilmiş gibi hissettim. Gerçekten herkes için acı dolu günlerdi, İstanbul, Bizans'tan beri böyle bir felaket görmemiş, halk "kutluluk yurdu" anlamında Dersaadet veya "emniyetin evi" anlamında Darüleman dediği şehirde hiç bu kadar korku ve dehşet yaşamamıştı. Leylâ'dan bir daha haber alamadım, yaşıyor muydu, kimlerin eline geçmiş, hangi kirli eller sırma saçlarına dokunmuştu bilemedim. Bütün yalnızlara dokunan kirli eller ona ne kadar dokunmuştu, onu da bilemedim. Kara gözlerinden kanlı yaşlar aktığı zaman yanında olamamanın acısı sonraki yıllarda içimden hiç çıkmayacaktı, öyle hissediyordum.

26

Bu, Galata'da Dervişler Gecesi ve Aşkın Bilinmez Bilmecesidir

Bir şu'lesi var ki şem'-i canın

Fanusuna sığmaz asumanın

Şeyh Galip

Can mumunun öyle bir alevi var ki;

gökkubbe denen fanusa sığmaz!..

Galata Mevlevihanesi'nin ıhlamur kokulu kameriyesinden Üsküdar'ın camlarına vuran gurubun kızıllığını seyrederken buradaki mistisizmin İstanbul kültür hayatındaki rafine zevke kaç yüzyılların birikimiyle ulaşılabildiğini düşünüyordum. Varlığının bütün hücrelerini şiire peşkeş çekmiş olan ben, bir yanı İstanbul'un en güzel manzarasına sahip olmakla hayata, diğer yanı sırtını mezarlığa vermekle ölüme bakan ahşap ile mermerin buluştuğu bu mistik kompleks arasında kıyamete kadar mutlu bir hayat sürebilirdim. Günler burada parke döşeli meydanın ortasındaki manolya ağacı etrafında toprak ile sevginin buluşmasında elenmekteydi. Üstü kütüphane, altı sebil ve mu-vakkithane olarak kullanılan müştemilat ile türbenin taş duvarlarını birleştiren kemerli kapıdan giren bir ziyaretçi sağda çeşmenin, solda çilehanenin ulvi sesiyle karşılanır. Hayatın şiire göz kırpan zevkleriyle musikînin ahenk tutkunu nağmelerinin birleştiği kuyulu kameriyenin karşısına hamûşânın -Buradaki dervişler ölülerine 'suskunlar' anlamında hamûşân, ölüyü gömmeye de 'sırlamak' diyorlar- yapılması, bu taşlık meydanda ölüm ile hayatın buluştuğu fikrini uyandırır zihinlerde. Üç katlı ahşap mevlevihanenin mermer basamaklar döşeli girişinden sonra gıcırtılı merdivenlerin, kafeslerin, sema meydanının, şeyh dairesi ve sazende mahfilinin hükmü başlar. Buradaki her bir nakşın üstüne asırlarca süren musikî nağmeleri sinmiştir. Meydanda dönen canların tennureleriyle ahenk bulan besteler buradan bütün İstanbul ufuklarına yayılır.

Benim şahane bir konuk edasıyla girdiğim Mevlevihane, o günlerde Galata'daki elçiliklerin ve kiliselerin arasında islam'ın güler yüzünü temsil ediyordu. Tekkenin her zamanki müdavimlerinden ayrı iki tür ziyaretçisi olurdu; ya meraklarını yenmek isteyen elçiliklerde görevli ecnebiler, ya da İstanbul sokaklarında yaşayan düşkünler. Birincilerin kalplerini, ikincilerin de karınlarını doyurup gittikleri bu dergah, sultanın geldiği ender vakitlerde ise zaten alışık olduğu mistik protokole bir de devlet protokolünü ekleyerek en rafine hayatını yaşamaktaydı. Böyle zamanlarda tekkedeki her bir hareket ve kıpırdanıştan bile estetik bir zevk duyar, sanki bu insanlar yaşamıyorlar da sanat değerlerine biçilmiş rolleri oynuyorlar zannederdim.

Surdibi'ndeki batakhanelerden Galib Dede'nin önüne dü-şesiye kadar İstanbul'un izbe evlerinde yıllarca savruldum durdum. Yedikule'den Ayvansaray'a, Galata'dan Eyüp'e bazen bir sandalda, bazen bir kağnıda taşınırken hep aklı göbeğinin altında çalışan insanlar tanıdım. Eyüp'teki helvacı dükkanlarının, Sulukule'deki hayat kadınlarının insan eti kokan odalarında kaç külhanbeyi ve sergerdenin kaba ve küfürlü sesini dinleyerek ne kadar zaman geçtiğini şimdi hesap bile edemiyorum. O yılları yaşayanlar İstanbul'un işsizlik, açlık, anarşi ve şehvetle imtihan edilmekte olduğunu sanabilirlerdi. Bereket versin kimse beni tanımıyor, peşimde uzun zamandır karanlık yüzler dolaşmıyordu. Arada sırada bir hayat kadınının karşılık göremediği aşkının gözyaşlarını yüklenerek uykuya daldığım ve kendimi Leylâ'mın koynunda görerek uyandığım kabuslarım artmıştı. Bir yandan Leylâ'mı görmeyi umut ediyor, diğer yandan onu buralarda görmekten korkuyordum. Çok sonraları, "Artık yaşlanmış ve bensiz ölmüştür!" diye ondan umudumu kestiğimde onunla karşılaşamamış olmaktan buruk bir teselli bile hissettim.

Özümün aşktan yaratıldığını en fazla hatırladığım ve aşka en fazla özlem duyduğum bir zamanda, bağrıma Hızır eli değmiş gibi, yolum bu mevlevihaneye düştü. Saçaklarda sarkıtların kılıçlara döndüğü bir gün batımında, kar boran arasında, Üvendire Veyis, sebilci dedeye "Şeyhe diyeceğim var!" deyip kapağı mevlevihaneden içeriye atmıştı. Akşam ezanından sonra tekkenin kapılarının kapatılıp, ne içeriden dışarıya, ne de dışarıdan içeriye geçişlere izin verilmediğini biliyordu Üvendire Veyis. Niyeti, ayaz alıp satmada olan kara bacaklarını sıcak bir postta uyuyarak dinlendirmek ve sıcak bir kap çorba ile midesine cila vurmaktı. Dün geceyi

koynunda geçirdiği dostu Rastıklı Anuş ile kavga etmiş, ona ders olsun diye de en sevdiği eşyasını, yani beni elinden zorla alıp sahaf esnafına okutacağını söylemiş, ama bu soğukta Zindanarkası'ndan ta Bayezid'e gitmeyi göze alamayarak salaş Galata meyhanelerinden birinde bir tanıdığa rastlayıp rampa olma hayali ile Beyoğlu'na çıkmış, ama uzun zaman gezinip de bir tanıdık bulamayınca, aklınca tekkeye sığınmayı düşünüp bu dar vakti kollamıştı. Sebilci Dede bu vakitte şeyhin kendisini görmesinin mümkün olmadığını, yarın gelmesini söylediyse de işinin önemli olduğunu, yoksa maraza çıkaracağını söyleyerek direnmişti.

Aslında babayiğit bir adamdı Üvendire Veyis. Kastamonu'da sevdiği komşu kızına göz koyan yan mahalle delikanlılarından birisinin,

Gül bülbülün sekiminden

Perçem zülüf takımından

Geçme mescit yakınından

Çok namazlar böldürürsün

diye türkü yakması üzerine saldırmaya davranıp kanlı olunca soluğu İstanbul'da alarak izini kaybettirmiş, batakhanelerde sürtmeye başlamıştı. Kaslarıyla tuz toplayıp kirpikleri üzerinde yürüyecek gayrette bir delikanlı iken kaderin onu buralara sevk etmesinden içi ezik, yüreği buruktu. Anuş ile yolları kesiştiğinde yalnız ve çaresiz, başını koyacak bir omuz arıyordu. Anuş ise Büyük Çarşı'da ıtır satan bir Endülüs Yahudisi'nin çarşı pazar dolaşan hoppa metresiydi ve Balat'taki konağın bu Kastamonulu bahçıvanı dikkatini çektikten sonra konağa daha sık gelip gitmeye başlamıştı. Aradan iki ay geçmemişti ki Anuş ile Veyis fındık kırmaya, gizli şeker çiğnemeye başlamışlardı. Hatta bunu bir oyun ve eğlenceye çevirmişler, sorumluluklarından sıyrılıp pervasızca birbirlerine yapışmışlardı. Bir defasında Anuş, ıtır bezirganıyla sabahladığı gecelerden birinin ardından hamama gideceğini söyleyerek âşığıyla kol kola, bir karı koca gibi evden çıkmışlar, Veyis de peşlerine düşmüştü. Niyetleri adamı savıp buluşmaktı. Ne ki Anuş hamama girdikten sonra efendisi onu karşı kahvede beklemeye başlamış, bu da Veyis'i telaşlandırmıştı. Daha aradan birkaç dakika geçmiş geçmemişti ki hamamdan çıkan bir kadın doğruca Veyis'in yanına gelmiş ve

"Civanım gel benimle!" diyerek koluna girivermişti. Bu, az evvel hamama giren Anuş'tan başkası değildi ve içeride yıkanmak yerine hamamda yedek beklettiği bohçasından elbisesini değiştirerek, sanki başka bir kadın gibi, Endülüs Yahudisi âşıkı-nın gözünün içine baka baka ve salına salına geçip Veyis'i köşe başındaki bir eve sokmuş, bir saat sonra yeniden önce hamama, orada eski kıyafetlerini giydikten sonra kendisini bekleyen âşıkına dönüp sanki hamamda yıkanmış da yorulmuş gibi bitkin adımlarla konağa geri dönmüştü. Hamamda bir bohça kıyafet bulundurmakla kotarılan bu kaçamak birliktelik birkaç hafta aynı plan üzerine devam ettikten sonra Üvendire Veyis onu Endülüslü efendisiyle paylaşmak istemeyince önce bir ev tutup yanına almış, sonra da masraflarına güç yetiremeyince pezevenkliğini yapmanın kârlı bir iş olacağını düşünerek bıçkın hayatın kollarına atılmıştı.

* * *

Sebilci dedenin haberini şeyhe götüren can, tekkenin merdivenlerini hızla inip yanlarına döndüğünde beraberce taş basamakları çıktılar. Üst kattaki şeyh dairesinin önünde beklerken içeriden "Buyurunuz!" anlamında iki kez el çırpma sesi duyulduğunda 'derviş can'ın yaptığı gibi o da kapının sövesine hafifçe dudağını değdirerek içeriye girdi. Beni kuşağının içine gizlemeye çalıştıysa da cildimin şemsesi açıkta duruyordu. Üstelik o gün üşüyen yalnızca o değildi; bazı sayfalarımın yazıları dağılacak derecede nem kapmıştım. Şeyh Efendi'nin dairesindeki sıcak hava bana da iyi gelecek diye sevindiğimi saklama-malıyım. Peykede oturmuş kitap okumakta olan Şeyh Efendi'nin, namını sık sık duyduğum Galib Dede olduğunu görünce Veyis'ten çok ben heyecanlandım. Otuz yaşlarında, orta boylu, yüzünden huzur yayılan seyrek sakallı bir beyefendi idi bu. Yere oturmuş kendisini dinleyen canlara, o günlerde bir iddia üzerine yazmaya başladığı Hüsn ü Aşk adlı mesnevisinden bölümler okuyor, fikirlerim alıyordu. Adını çoktandır duyduğum, Sultan Selim-i Salis'in kız kardeşi Beyhan Sultan'ın tutulduğu, şiirin merkezini bu tekkeye endeksleyen "Pamuk Şeyh" işte karşımda idi. Günün batmak üzere olduğunu düşündüğü için olsa gerek, Galip Dede hemen sordu:

"Buyur efendi, bir hizmet mi vardı?"

Ellerini önünde kavuşturmuş olan Veyis başını yerden kaldırıp önce Şeyh Efendi'ye ardından da çevresindeki dedelere bakarken kızardı, bozardı ve "Bu gece burada kalabilir miyim?" diyeceği yerde erkekliğe yediremeyip tarikat dilince: "Şeyhim, izin verin soyunacağım!" deyiverdi. Bu, mevlevile-rin özel terminolojisi içinde "Tarikatınıza gireceğim, size in-tisab edip bir sikke, bir tennure ile yetinecek ve İlahi aşk- şarabı ile sarhoş olacağım." demekti ama Galip Dede böylesine ayaz bir günde, bu yarı çıplak adamın tam da bu vakitte gelişinden, amacının ense yapıp aşa konmak olduğunu anlamış, gülmemek için kendisini zor tutuyordu. Önce biraz düşündü, sonra çevresindekilerin yüzlerine baktı ve: "Efendi!" dedi "Soyunmak kolay, ama önce seni bir giydir-meli!" Sonra da içeriye beraber girdiğimiz dedeye bakarak ilave etti:

"Götür bu canı. Üzerine bir kat urba verip giydirsinler ve bu gece yerini hazırlasınlar!"

Mevlevihanedeki ilk gecemi, alt katta, meydana açılan hücrelerden birinde, keçi postu üzerine serilmiş yün bir yorgan örtünen Üvendire Veyis'in yastığının altında geçirdim. Veyis, bütün gece şeyh huzurunda söylediği sözü düşünüp nefsiyle çatıştı. Bazen, sırf bir gece geçirmek için yalan söyleme zilletine katlandığı için kendisine küfrediyor ve ertesi gün buradan nasıl sıvışacağının planlarını kuruyor; bazen de çoktandır yaşadığı kötü hayata artık bir son vermek gerektiğini düşünüp "Bu yalanı bana Allah söyletti, bunda da vardır bir hayır!" diye kendini teselli ediyordu. Bense bütün gece Veyis'in burada yerleşmesi için dua ettim sayılır. Bunu onun için mi, yoksa kendim için mi istediğime şimdi bile karar veremiyorum.

Ertesi sabah hayat erken başladı. Herkes sabah namazı için ibrik ve leğen başındaydı. Ocak zabitam dolu ibriklerin sonuncusunu getirip kirli leğenlerin sularını da döktükten sonra cemaatle namaz kılındı, imamın ünlü müzisyen Hammamizade ismail Dede Efendi olduğunu ve o gece Veyis gibi onun da tekkede misafir bulunduğunu sonradan öğrendim. Müezzinlerin ise tekkenin bir önceki şeyhi müzisyen Ali Nutkî Dede'nin öğrencileri olduğuna şüphe yoktu. Bulunduğum hücrenin açık kapısından duyduğum ve hissettiğim bu ibadetin huşu ve ulviyeti beni çok etkilemişti. Kanun Koyucu zamanında, sarayda kılman sabah namazlarını hatırladım birden. Güzel sesli

imamlar, musikî bilen müezzinler, arada ilahiler ve tekbirlerle kılınan namaz, beni Rukâl'in dualara karıştırdığı gözyaşlarının hatıralarına götürdü. Sabah namazından Veyis de benim kadar etkilenmiş olarak hücresine döndü ve tekkedeki canlar sabah zikirlerini tamamladıktan sonra kuşluk vaktine dek uyudukları halde o hep ağladı. O gece hayatını değiştirecek bir rüya gördüğü her halinden belli idi. Gözyaşları onunla birlikte benim de üzerime sinen küfür sözlerini ve ucuz hayat kirlerini yıkayıp temizledi. Kuşluk kahvaltısına çağrıldığımızda ikimiz de arınmış, hazırlanmış, teslim olmuştuk.

Tekkenin dış kapısı kendisine açıldığı ve utandırılmadan sokağın yolu gösterildiği halde Veyis, Kazancı Dede'nin tarif ettiği şekilde matbah-ı şerif girişindeki saka postuna diz çöküp oturarak olup biteni seyretmeye ve kendisini sınamaya gönüllü olmuştu. Onun iri kemikli ellerinde, tam onsekiz gün boyunca ben de Mevleviliği öğrendim diyebilirim. Kâh muhib, kâh nev-niyaz diyorlardı adına ve herkes onu orada yokmuş gibi davranıyordu. Beni okuyamadığı ve içki parasına okutmak için yanına aldığı için arada sırada kimse yokken resimlerime bakıyor, bazen "Keşke satsaydım!" diye hayıflanıyor, bazen "Bunu sata-bilseydim yolum buraya hiç düşmezdi!" diye kadere boyun eğiyor ve ne olduğumu anlamak ister gibi çocukken kulaktan dolma duyduğu hikâyemi çözmeye çalışıyordu. Zaten Nedim Efendi'nin evinden sonra İstanbul'un kenar mahallelerinde beni gören herkes böyle yapmış, dilimi anlamak yerine renklerime hayranlıklarını belirterek yetinmişlerdi.

Matbah-ı şerif, yemeklerin pişirildiği bir mutfaktan ibaretti; ama gerçekte burası dergahın kalbi, bir tür idare karargâhı idi. Şeyhten sonra en yetkili kişi olan Aşçı Dede'nin sorumluluğundaki mutfakta ocak zabitam denilen dervişler hizmet ediyor, hizmete soyunan canlarla hiç konuşmadan gündelik işlerini yürütüyorlar, bazen alışverişe çıkıp bazen Mesnevi okuyorlardı. Veyis, beni okuyabilmeyi asıl onların bu damıtılmış zarafetlerini görünce çok istedi. "Okumuş insanın hali başka oluyor." diyordu içinden.

Onsekiz günlük bu afaroz dönemi tam bir çile idi. Kimse Üvendire Veyis'in varlığıyla ilgilenmiyor, vakti geldikçe önüne azıcık yemek ve dolu bir ibrik geliyor, bütün günü ya namaz kılarak, ya iç hesaplaşmaları, yahut

dua ederek geçiyordu. Daha birkaç gün evvel, Zindanarkası'ndaki evinde Anuş'un yanında ona birisi "Sus!" deseydi yatağan sıyrılır, "Burada oturacaksın ve yalnızca tuvalet için, o da izin isteyerek ayrılabileceksin." emri verseydi raconu bozmuş, külhanbeyliğin şanına leke sürmüş olurdu ki sonuç cinayete kadar giderdi; ama o burada, bu aşk ortamında kendisini susmuş ve oturmuş buldu. Burada hayatın daha alt perdeden ve çok yavaş ilerlediğini gözlemledim ben. Belki de Veyis'in yıllardır aradığı huzurun burada olabileceğini düşünmüştüm, insanlar var ile yok arasında yaşıyorlardı. Sessiz, huzurlu, gülümser, memnun ve razı. Bedenen var idiler de nefisleri mi başka yerdeydi, yoksa nefisleri hiç mi yoktu, kestirmek zordu. Mutfakta en neşeli geçen zamanlar, arada sırada mutrip heyetini idare eden kudümzen başı ile neyzenbaşı dedelerin gelip canlara ayin-i şerif ve mukabele meşkleri yaptırdıkları meclislerdi ve Veyis'in bildiği çilingir sofralarına nisbeüe bunlar muhallebi çocuğu beslemek kadar masum görünüyordu.

Onsekizinci günde muhibliği hak etmiş olan Veyis'e şeyhin tekbirlediği bir sikke giydirildi ve kendisine seyr ü sülûku öğretecek bir dede tayin olundu, ileride sema çıkaracak, yeteneğine göre ney üflemeyi veya Mesnevi okumayı öğrenecek, ardından kırk gün süren çileye soyunarak dedelerden biri olac'ak, matbah-ı şerifte hizmet görecek, onsekiz derviş hücresinden birisine yerleşecek, sabah namazından sonraki Ism-i Celal zikrine katılarak her biri yumurta büyüklüğündeki bin bir taneli teşbihe yapı-şabilecekti.

"Varlığın özü aşktır!" demişti dede ilk derste ve ben hücremin genişlediğini, daha çok genişlediğini ve dünyaya sığmadığını hissettim. Bu dede mecazi aşkın ilahî boyutundan bahsedecek diye bütün dikkatimi onun sözlerine verdim. "Ruhlarımız kâinatta varolan her şey gibi Mutlak Varlık olan Tanrı'dan çıkıp en sonunda yine O'na varır." diyordu. Sonra devam etti: "Tanrı bilgisiyle zuhur edince önce bir nur yarattı ve ona 'Mu-hammed ol!' dedi. Bu, yaratılan ilk akıl idi ve yaratılan her şeyin özünü teşkil etti. Nur bu hitap karşısında aşk ile terleyip 'Allah'tan başka ilah yoktur' diye gerçek Sevgili'yi ululadı. Bütün güzelliklerin kaynağı ve mutlak güzel olan Sevgili bu güzel söze 'Muhammed O'nun elçisidir' iltifatında bulundu. Sonra ruhlarımız yaratıldı ve bir araya toplanıp soruldu: 'Elestü bi-Rabbi-küm?' Bu, 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demekti ve ruhlar hep bir ağızdan 'Kalû bela' yani 'Evet Sen bizim Rabbimizsin!" dediler. Ruhlarımız böylece

söz verince o güzellik karşısında sarhoş olup daldılar. Sonra o nurdan Allah'ın tecellisi olarak galaksiler ve kâinat yaratıldı. Dokuz kat gök ve içindeki gezegenler ile yıldızlar hep bir dönüş ile varoldular. Birbirini çevreleyen veya kovalayan bu dönüşü anlamak için bizim tekkedeki dervişlerin dönüşlerini izlemen yeterlidir." Dede sözlerinin burasında eliyle dönüş işareti yaparak taze kokusu odaya yayılan kahvenin fincanını çevirip kulpunu tuttu. O sırada ben, içimde taşıdığım sırrı, BC'nin ideallerini ve BUAM ile dedenin bu anlattıklarının örtüşen kısımlarını düşünerek "Acaba?" demiştim, "Çoktandır uzak kaldığım BC ile karşılaşacağımın ilk işareti mi bu?!" Neyse ki dede bu bahsi çabuk geçti: "Sonra Allah evrenin içini dört ana öge ile süsledi. Bunlar toprak, hava, su ve ateştir. Bu dört anadan üç Çocuk doğdu. Ağaç ve sebze gibi bitkiler, mineral ve maden gibi cansızlar ve hareket yeteneği verilmiş hayvanlar. Hayvanların yalnızca bir bölümüne akıl verildi ve onlara insan denildi, işte ana rahmine düşen her insanda dokuz kat gökten süzülüp gelen bu öğeler mevcuttur. Varlık âleminin yer aldığı milyarlarca galaksiler içindeki milyarlarca yıldızdan biri olarak bu küçücük dünyamızda miyarlarca zamanların milyarlarca insanlarından her biri toprak, hava, su ve ateşin yardımıyla oluşturduğumuz bitkisel, hayvansal veya madensel gıdalardan beslenip bir anne de babanın bellerinden cenin olarak şekil bulur. Bu bizim, Tanrı'dan koparak kademe kademe beşeriyete bürünmemizdir ve cenin üç aylık olunca Ezel bezmindeki güzellik ile kendilerinden geçmiş olan ruhlarımız uyandırılarak sevgililerine kavuşmak ve o gün Rab Ta-ala'ya verdikleri sözlerinde durup durmadıkları sınanmak üzere bedene üflenir, insanın Tanrı'dan en uzak olduğu an, işte bu doğum anıdır. Kur'an'ın ifadesi ile 'yaratılmışların en şereflisi' olan insanın 'en aşağı derece'de bulunduğu dönemdir. Ergenlik çağına gelen her insanın bu uzak mesafeyi yeniden ve yine kademe kademe tersine doğru tırmanması için her sufı öğretisi ayrı bir mistik düşünce geliştirmiş, değişik yollar bulmaya çalış- • mıştır. Peygamberlerden filozoflara, budizmden tasavvufa vara-sıya kadar Batlamyus'un da, Aristo'nun da, Guathama Buddha'nın da, Geylanî ile Anadolulu Mevlana'mızın da aradığı hep işte o Yegâne Sevgili'dir. Tekkemizdeki her şey bu geri yolculuğun nasıl daha kolay yapılabileceği üzerine kurallara bağlanmıştır. Bunun ilk aşaması nefsi öldürmektir. Onsekiz gündür beklediğin saka postu bunun ilk örneğiydi. Şimdi bilgilenerek ilerleyecek ve çi-lehanede nefsini tamamen öldürdüğün gün gerçek Sevgili yolunda ilk adımını atacaksın. Çünkü sevgiliye aşk ile, gönül ile ulaşılır. Nefis ise aklı

ve dünyayı ister. Aklı terk etmedikten sonra gönül yolculuğu nasıl olası değilse nefsi öldürmeden de ruhun arınması ve yücelmesi olası değildir. Ölmek gerekir ki hayat bulalım. Nefsi öldürelim ki Sevgili'de yaşayalım ve bunun için de Sevgi-li'den uzaklaştıran her şeyi terk edelim. Bu da derece derece olur. Yıllar geçer. Aşk ile mest olmayınca bu yol yürünmez. Aşk ile mest ol da sonra ister Mansur gibi 'Ben Allah'ım!' diye haykır, ister Nesimi gibi 'Cübbemin altında Allah'tan başkamı yoktur!' de fark etmez."

Dede, heyecanla anlatıyor, Üvendire Veyis şaşkın ve hayran dinliyordu. Onun her cümlesinin ruhunda fırtınalar estirdiğine şüphe yoktu. Bu kallaş ve ayyaş adamı bu kadar munis ve boyun eğmiş olarak görseydi hiç şüphesiz Anuş da kendinden geçer, ayağına kapanır kul köle olurdu. Dede, sözlerini daha iyi anlatabilmiş olmak için bir örnekleme de yaptı:

"Bak şimdi Veyis can, hani meyhaneleri bilirsin. Oradaki meyhaneci pir-i muganı, meyhane miçosunu, kadehi, şarabı, esrarı, sarhoşluğu, ayyaşlığı bilirsin ya; bizim tekkeyi de böyle say. Galib Dede Efendimizi meyhaneci, onun dudağını kadeh, o dudaktan çıkacak yüce sözleri de şarap tut. Hani meyhanedeki şarap insanı sarhoş eder ya..." Veyis iki eliyle dedeye susması için rica işareti yapıp sözün gerisini kendisi getirdi, "Evet, anladım, burada da o aşk sözleri insanı sarhoş ediyor, kendinden geçirtiyor, içini önce boşaltıp sonra aşk ile dolduruyor. Aşk sarhoşluğu da, kadeh mestliği de buymuş."

"Yaşadığın aşkları düşün." diye sözü aldı dede, ortadaki mangalın korlarını eşelerken ve Veyis'e Kastamonu'da kanlısı olduğu sevgilisini hatırlatarak önce yüreğini sızlattı, sonra yüzündeki acıyı hissetmişçesine alelacele kurdu cümlelerini: "Sevgilin, Allah'ın güzelliğinden yalnızca bir zerre taşıyordu. Şimdi o zerrenin özüne ulaşma yolculuğu başlayacak; damla denize karışıp sevgide kendini bulacak, aslına döneceksin. Bedenimiz topraktan geldi, toprağa gidecek; ruhumuzsa Allah'tan geldi, yine O'na dönecek. Bu yolculukta seni aldatacak tuzaklar konulmuştur; seni sınayacak geçici aşklar da. Eflatun-ı İlahî diye bir dehri filozof bunu ide düşüncesiyle açıklamıştı. Varlığın gerçeği yerine gölgesiyle uğraşma, yani. Gerçek âşık aklıyla değil, gönlüyle bu yolculuğu tamamlayabilir çünkü. Aklın yalnızca bir araçtır. Onu nefsinin mi, yoksa gönlünün mü emrine vereceğin sana kalmış; ister masivaya, ister Allah'a ver. Birinde tuzaklar

seni hep yoklayacak, diğerinde yolun hep açılacak. Dünyaya aldanma, süsüne kapılma. Dünya insanın gölgesi gibidir; ona sırtını dönersen peşinden gelir de, peşine düşersen hep önünden kaçar."

Ne yalan söyleyeyim, dedenin anlattıklarından ben de çok etkilenmiştim, Veys'in ise kafası iyiden iyiye karışmıştı. Efendim Fuzulî bunları biliyordu şüphesiz, ama benim aşkımı beşer ile Tanrı arasında bir yerde platonik düşünceyle yazmıştı. Leylâ ile çölde karşılaştığımız zaman onu reddeden içimdeki duygunun nedenini bir türlü anlamamıştım. Bunca zamandır hep pişman olduğum bu reddedişte Efendim Fuzulî'nin insanlara ne anlatmak istediğini bir türlü keşfedememiştim; şimdi kavradım. Evet, benim için o dönemde Leylâ ile bütünleşmek ve ikimizi tek bedende hissetmek, biraz da Mevla ile bütünleşmek demekti. Leylâ karşıma geçip bütün güzelliği ile aklımı yağmaya verdiği zaman,

Ger ben ben isem nesin sen ey yâr

Ger sen sen isen neyim ben-i zâr

diye söyletmiş ve beni dünya tuzaklarından korumuştu. Efendim, benim aşkımı en ulvi biçimde saklayarak anılmamı, dillere destan olmamı sağlamıştı. Efendim meğer o vakit gerçeği bulmuştu. Bulmuştu da bunu bana söyletmiş, kaderini bana yaşatmıştı. "Kalû Belâ"da başlayan macerayı bunca bela ile devam ettirerek arınmamı istemişti, kendi adına arınmak için. "Demek bunca yıldır kirli vadilere düşen yolum bu sınanma içindi!" diyerek yakalamaya çalıştım gerçeği. "Ben bunca zamandır Leylâ'mı arayıp dururken acaba hep Mevla'yı mı aramaktaydım?" Ne ağır bir sual bu, ne dayanılmaz bir yük? Bütün varlığımı ve bütün zamanlarımı gözden geçirip kendimi incelemem gerekiyor ve ben şimdi kendimden ve aşkımdan da tereddüt etmedeyim.

Bütün gün ve gecelerimi Leylâ ile Mevla arasında gelgitlerle geçirir oldum. Galata'nın lodosa açık alnında, rüzgârların kün-dekâri cumbalarda kırılarak çıkardığı sesi dinlerken hayatın gerçekliğini sorgulamaya başladım, insanlığın kaderini Babil bilgelerinin sırları mı belirleyecekti, yoksa bu dervişin anlattığı aşk mı? Bilgeler akıllarını ortaya koymuşlardı, bu garip derviş gönül diyordu. Bu dayanılmaz çatışma belki de sufîlerle filozofların asırlar süren zihin mesailerinde binlerce aklı çılgına çevirmiş,

binlerce gönle gerçeğin ilhamını vermişti. Kendimi anlamını yitirmiş bir cümle, çağı geçmiş bir nazım gibi hissettim. Bilgelerin binlerce yılı aşıp gelen sırlarını taşımak mı daha huzur'Vericiydi, yoksa bu dervişin söylediklerini yaşamak mı, karar veremiyordum. Yahut bunca zaman BC'nin sırrıyla övünmek yerine aşkımı yüceltecek gönül yolculuklarını yapsaydım daha mı mutlu olurdum? Biri dışa doğru, diğeri içe doğru iki yol ayrıldı önümde. "Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak"mış gibi bir his geçti içimden.

***

Üvendire Veyis hayatını değiştiren ruhsal rüşde ermiş olmanın sembolünü, Mevlevi külahını başına giymenin anısına beni Şeyh Galib Dede'ye sunduğunda ruhum hiçbir vakit hissetmediğim kadar yorgundu. Belki yorgunluk değil, sarhoşluktu bu. Bütün benliğimi kaplayan bir sarhoşluk. Efendim Fuzulî'den bu yana ilk defa kendimi huzur duyacağım bir mekanda hissediyordum. Üstelik onun adı da sık sık anılıyordu bu çatının altında, şiirlerinden pek çoğu buradaki dedelerin dillerinde dolaşıyordu. O halde beni de anlayacaklar, belki gönlümden geçenleri okuyacaklar, Leylâ ile olan maceramı anarak ağlayacaklar diye Galib Dede'nin eline sunulurken kendimi bahtiyar hissettim. Buna sunulmak değil de kapılanmak demek belki daha doğru olacaktır bu yüzden.

Galip Dede kendi çağının şiir anlayışı üzerinde etkisini iyiden iyiye arttıran Hint üslubunun en büyüt temsilcisi sayılıyor, herkes onun şiirini hürmetle okuyor, müzisyenler bestelerini onun dizelerinde âhenge bağlıyor, meclislerde kudüm ve ney onun manzumelerini seslendiriyor, nakkaşlar ilhamlarını onun beyitlerindeki hayallerinden damıtıp kâğıtlara işliyorlardı. Zengin bir hayal gücüyle anlattığı ilahi aşk, tam da Üvendire Veyis'e anlatılan gibi muhteşemdi. Efendim Fuzulî kadar coşkun bir lirizm vardı dizelerinde. Yoğun tasavvuf görüşlerini anlatırken bile çağrışımlarının sarmaşık kollarıyla kucaklayıveriyordu okuyanları. Efendim Fuzulî şiirini aşk için yazıyor, âşıkı değil, bizzat aşkı anlatıyor, kitaplarında aşka âşık bir şairi yaşatıyordu. Galib Dede ise bir misyon sahibiydi ve şiirini ideallerinin emrine vermiş, tıpkı sikkesini giymekle övündüğü Mevlana gibi durmadan söylüyordu. Birinde amaç olan, diğerinde araç idi. Ve onun araç olarak terennüm ettiği şiirler kim bilir kaç yüzyıl, daha güzeli söylenemeyen

beyitler arasında yaşayıp gidecekti?!... Osmanlı şiirinin tasavvufa bakan yüzünü şimdi o resmediyor, kendi açtığı hazineyi yine kendi tüketiyordu. Kendisinden birkaç yaş büyük olan sevgili arkadaşı Esrar ile sohbetlerinden, Sütlüce'de oturan dostu Yusuf Sineçak ile halvetlerinden sonra yazdığı şiirlerin daha bir anlam hazinesi olduğunu bilmeyen yoktu. Okuyanları bir uçurumun kıyısına getirip orada gözlerini bağlayarak bırakıverir gibi. Dönmek mi; atlamak mı?!.. Atlayınca düşmek mi; kanatlanıp geçmek mi!?..

Beni eline ilk aldığında Esrar ile diz dize oturmuşlar, onun italyanca ve Latince kitaplardan okuduğu Yunan tarihini konuşuyorlardı. Sözlerine bakarak BC'ye yaklaştığımı hissettim diyebilirim. Ama olsundu, BC böyle bir aşk ile yakın ise ona feda olmak düşerdi bana. Ama yazık ki eline sunulduğum bu zarif adam bir müddet ne olduğumu merak edip kapağımı açmadı bile. Devletin tükendiğinden, birbiri ardınca gelen savaşlar ve yenilgilerin yarattığı moral çöküntüsünden, iç isyanlar ve ekonomik sıkıntılardan, Selim-i Salis'in geçen yıl yürürlüğe koyduğu Irad-ı Cedid adlı yeni vergi sisteminden, Moskof ile yakında patlak veren harpten ve askerin durumundan, Nizam-ı Cedid adıyla yeni kurulmak istenen ordunun problemleri çözmede işe yarayıp yaramayacağından, Hatice Sultan'ın modaya uyarak israf harcamaları yaptığından, sadrazamın haremindeki kavgadan, hikmet üslubunda Urfalı Nabî'nin şiirdeki etkisini silecek bir şair daha çıkmadığından, Mevlevihanelerin bakımsızlığından, yeni açılan Berr-i Hümayun ve Bahr-i Hümayun mühendislik fakültelerindeki Fransız ve İngiliz hocaların öğrencilere dinsizlik aşıladıklarından, yeniçerinin şehir eşkıyasına döndüğünden, ahlâkın bozulduğundan ve daha pek çok gündelik dertlerden uzun uzun bahsettiler. Meğer ben Surdibi batakhanelerini dolaşırken İstanbul'da neler olmuş da Osmanlı ülkesi ne hâle gelmiş!.. Acıdım!..

Meşkhâneden ney ve kudüm sesleri gelmeye başladığında konuyu değiştirmek için Galip Dede, yün şiltenin üzerinde eski hatıralara dalmış olan beni eline aldı. Bir müddet cildimi inceledi, yıpranan şemsem üzerinde parmaklarını dolaştırdı ve, "Dedem!" dedi Esrar'a, "Kitaba hürmet de kalktı artık; şu cildin saray işi olduğu asaletinden belli, ama bir saraylıya bunca eski püskü elbise yakışır, Veyis gibi bir eski külhan oğlanına reva görülür mü? insanımızın gitgide yozlaştığını bundan bile anlayabilirsin." Esrar

gözlerini üzerime dikerek "Nedir o şeyhim?" diye sorduğunda sınava girmiş medrese mollası gibi tedirgin hissettim kendimi. Pamuk Şeyh'in kapağımı açıp da benim hakkımdaki söyleyeceği ilk fikirlerini duymamak geçti içimden. "Ya beni beğenmezse!" diye korktum birden. Bereket versin o böyle yapmadı, önce önemsiz bir kitapmışım gibi iç kapağıma, ebrularıma, tezhibime ve kâğıdımın âherine baktı. Her yeni açtığı sayfamda bir kez daha hayrete düşüp sonraki sayfanın heyecanını duymaya başlaması için birkaç dakika yetmişti. Beyitlerimden bazılarını ve nakışlarımı gözden geçirdi bir müddet ve "Bir hazine bu Esrar, bir hazine!" diye yerinden sıçradı. O an, varlığıma şükrettim, Efendim Fuzulî ile gurur duydum diyebilirim. "Viranelerde hazine çok olur şeyhim!" cevabını verdi Esrar, Üvendire Veyis'in eski hayatını kastederek. Şeyh dairesinde üçümüzden başkası yoktu ve biz, saatlerin nasıl geçtiğini, meşkhânedeki musikînin ne zaman kesildiğini, Galata Mevlevihanesi'nde muhibbanın ne zaman istirahate geçip el ayak çekildiğini, mangaldaki korların ne vakit kömüre döndüğünü ve kar yağışının şiddetini ne zaman arttırmaya başladığını hiç bilemedik. Sabah namazı için tekkenin kandilleri yanmaya başladığında o kadar güzel sözler, hikâyem arasına dökülen onca gözyaşları, benim ve Efendim Fuzulî'nin tavırlarımıza ilişkin hayranlık dolu cümleler ve okunan onca dualardan zihnim duracak gibiydi. Yüzyılları aşıp gelen ömrümde hiç bu kadar kendimle gurur duymamıştım. Efendim Fuzulî'nin "Padişah gibi bir kul, muhteşem bir köleyim!" dizesini o gece hissederek yaşadım. Üzerimde, alnımda ve bedenimin her yerinde bu iki Hak adamının ellerinin sıcaklığıyla odada yalnız kaldığımda, müezzin hüseyni usul bir temcid okuyordu ve ben bütün gece boyunca duyduklarımdan bazılarını zihnime nakşetmek için hatırlamaya çalıştımsa da zirvelerde pek az şeyin hatırlanabildiğim anladım:

"Benim" demişti Galip Dede, daha ilk akşamda, o ilk heyecan ile, "kıskandığım en muhteşem mesnevidir bu. Bakma sen yazmakta olduğum Hüsn ü Aşk'ı Nabî'nin Hayrabad'ma inat kaleme aldığıma Esrar, ben asıl bu kitabı aşabilmeyi istiyorum, bu kitabı aşabilmeyi! Yüreğimdeki 'Ya başaramazsam?!' korkusu içimi parçalıyor her gece ve ben belki Fuzulî üstadın dizelerine yenik düşerim diye bu gizli hevesimi hiç dillendirmiyorum, Hüsn ü Aşk ile bu kitabı yan yana getirmiyorum. Bu kitap ki baştan sona elemi anlatır ve L&M biraz da îslam şiir medeniyetinin zirvesidir. Bu öyküyü yazmayı pek çok şair denemiştir, ama pek azı üstad

Fuzulî kadar güzel yazmayı başarabilmiştir. Ben eğer L&M yazmaya kalkışsaydım, belki de o Türkmen kocasını geçebilme kıskançlığı beni yolumdan alıkoyardı, bu yüzden mesnevimi yeni bir konuda, hiç kimsenin bugüne kadar düşünmediği bir öykü içinde vermeye çalışıyorum. Hüsn ü Aşk hiç olmazsa konu yönünden L&M'in gölgesinde kalmayacak." "Aman efendim!"diye sözünü kesti Esrar, "Hüsn ü Aşk'ın bazı beyitleri var ki L&M yazanlardan hiçbiri bu derece ince hayallere erişememiştir, kendinize haksızlık buyurmayınız! Hele o Sevgioğulları oymağını anlattığınız bölüm, hele o Aşk'ın mumdan gemilerle ateş denizlerinden geçtiği' bahis, hele o Kalp ülkesinin girift aşk söylemleri... Yok yok, siz bu konuda bir çığır açtınız ki evvel gelenlerin ruhları sizi kıskanacaklar. Siz aşkı sembollerle kuşattınız, alegoriyle süslediniz. Onlarsa aşkı çıplak duygularıyla anlamaya çalıştılar ve aşkları ölçüsünde anlatabildiler. Fuzulî duygu çağlayanıydı, Nabî hikmetle söylüyordu, ama siz hissediyorsunuz Dedem, siz yaşıyorsunuz. Şairin, güzeli ve güzelliği nerede ve nasıl gördüğü önemlidir. Bakî onu İstanbul'da, Fuzulî hayalinde, Nedim sokakta, Nabî de düşüncenin giriftliği içinde görmüştü. Siz onu kalbinizde buldunuz ve "Bir şulesi var ki şem'-i canın / Fanusuna sığmaz asumanın" diyebildiniz. Kendinize haksızlık etmeyiniz. Hem siz henüz otuzuna yaklaşırken, Fuzulî L&M'i yazdığında ellibe-şini; Nabî de Hayrabad'ı kaleme aldığında altmışını geçmişlerdi. Daha siz ne büyük kitaplar yazacak, ne muhteşem söz gerdanlıkları dizeceksiniz!.." O sırada içimden "İnşallah!" dediğimi hatırlıyorum. Bir ara da Galip Dede "Esrar'ım!" demişti, ilk sayfalarımı göstererek, "Beyitlerin kenarlarındaki şu rakama benzeyen işaretler de ne?" ve "Bilmem Şeyhim, galiba birisi bizim bilmediğimiz bir yazıyla numaralandırmış, bunu ancak bizim Halet bilir, gelince ona soralım!"

Ertesi gün Galata Mevlevihanesi, kuşluk istirahatinden "Yangın vaaar!" nidalarıyla uyandı. Gerçi bu sene istanbulluların duyduğu en tanıdık ses tulumbacıların ve çocukların bu çığlıkları olmuş, birer ay arayla Balat, Samatya ve Hasköy yangınları yaşanmıştı ama bu sefer alevler bütün İstanbul'un eteklerini de tutuşturmuştu. Balat yangınından Rastıklı Anuş'un bohçasında tesadüfen kurtulmuştum. Bilmiyorum kaçıncı sahibime satılmak üzere akşamdan beni yanına almış, kaçarken bohçasında tesadüfen götürmüştü.

Yangın bu defa Cibali'de başlamıştı. Manav Kirkor Efendi'nin rakı şişesini fondiplediği sırada mangal devrilip yorgan alev alınca ne yapacağını şaşırmış, hanımı da kundaktaki bebeği dışarıya çıkarayım derken alevler yayılmış, çamuru dökülmüş ahşap duvarlar birkaç dakika içerisinde çıralar gibi tutuşmuştu. Halic'in iki yanında gayrimüslimler çoğunlukta olduğundan ve onların evleri de bitişik nizam yapıldığından, ateş kısa sürede komşu saçakları yalamaya başlamış, esen poyrazın etkisiyle de bir anda Halic'in İstanbul yamaçları bütün bütün ateş denizine dönüvermişti. Galata'dan alevlerin seyrini kolayca takip edebiliyor, neredeyse semt halkının çığlıklarını duyuyorduk. Rengarenk dumanlar gökyüzünü bir eleğimsağma gibi kuşatmış, şehrin gürül gürül akan suları bile buharlaşmaya başlamıştı. Gökyüzünün tutuşabileceğim o gün ibretle gördük; alevlerin boyu şehrin dikili taşlarından ve kulelerinden yükseklere çıkıyordu. Bütün gün alevler gittikçe büyüdü ve gece de yıldızların yerini kıvılcımlar aldı. Ertesi gün ve daha ertesi gün İstanbul'da nice ateş yanaklı dilberler, nice aşk ateşine tutuşan âşıklar, kimi genç kimi yiğit, alevler arasında yığın yığın can verdiler. Üçüncü gün Haliç yamaçlarından Yedikule'ye, Kocamustafapaşa'dan Bayezid'e, Topkapısı'ndan Silivrikapısı'na kadar bütün şehir kül oldu ve kurşun alemleri erimiş kubbe ve minarelerden gayrı ev ve mesken adına hiçbir şey kalmadı. Bilenler, İstanbul'un Bizanstan bu yana, tarihinde hiç böyle yan-madığını söylüyorlarmış.

O günden sonra Galip Dede hep ateşten bahsetti, şiirlerini ateşte yaktı. Beyitleri arasında ateş ile bağıntılı öyle sözcükler, öyle hayaller, öyle duygular yer etti ki dıştan bakan "Bu adam baştan ayağa ateş kesilmiş yanıyor!" derdi. Aşkın ateşiydi bu, aşkın ateşte yanışı ve yakılışıydı. Hüsn ü Aşk mesnevisini tamamladığında İstanbul yangınlarının sırf bu kitaba konu olmak için bu kadar sıklıkla çıktığını düşünmeden edemedim. Sevgioğulları oymağının üzerine ateşler bu yüzden yağdı, oradaki insanlar bu yüzden güneşi giysi diye giyinip su diye ateş yalımlarını içtiler, kıvılcım tanelerini ekip paramparça kalpler biçtiler.

Bu yangından sonra Galata'daki günlerim bir ateş boyutunda geçmeye başladı. Leylâ'mın aşk ateşiyle Mevla'nın aşk ateşi birbiriyle kucaklaştı. Mutfaktaki ateş nasıl dervişlerin nefislerini yakıp ruhlarını temizliyorsa, semahanedeki ateş de yarım yüzyılı aşkın zamandır üzerime sinen şehrin

kirinden beni arıttı. Hatta Üvendire Veyis'in ilk defa sema çıkardığı gün, onun kirlerini de yaktı, yok etti. Yanan ile yakılanın da, yandıran ile yakanın da hep bir olduğunu o gün fark ettim.. Herkes kendi kaderini yalnız başına yaşıyordu ve ömür bir yanıştan ibaretti. Değil mi ki ezel gününde bütün âşıklar "Evet!" cevabını "Belâ!" diyerek dillendirmişlerdi, şimdi elbette belalar ile sınanacak, aşklarını bir gömlek daha yükseltebilmek için kalplerini kor alevlerde yakacaklardı.

Birkaç yıl sonra bu ateş, Efendim Fuzulî'ye gönül gönüle benzeyen Galip Dede'nin hayat çizgisini de tutuşturacaktı. Henüz Galata'da devran güzel devran idi. Ve o ateş benim de yandırılmama kapı araladı, dizelerim kor alevden gözyaşlarıyla ıslandı. Dergahta her dervişin tekil sevda nöbetlerine şahit oldukça içimde Leylâ'nın aşkı yeniden tutuştu, yeniden yandırıldım...

Leylâaaa!.. Bilmelisin ki bu tekkede benim bütün yangınlarım senden idi ve onları söndürmeye gözlerim durmadan su akıttı. Sana varacak yolculuklarda aşkını yüklediğim mumdan gemilerim ateş denizlerine çakılıp kaldıkça durmadan ağladım, eridim... Can ipliğim yandı. Basımdaki alevler, kenti tutuşturmaya hep yeniden yangınlar çıkardı Leylâaa!..

27

Bu, Dünyanın Devrimlerle Tanıştığı ve Sayfalarımın Birbirine Karıştığıdır

Ne kendi eyledi rahat ne halka verdi huzur

Yıkıldı gitti cihandan dayansın ehl-i kubur

Lâedrt

(Geçimsizliği yüzünden) ne kendi rahat

eyledi, ne de halka huzur verdi. Cihandan

yıkılıp gitti sonunda, şimdi öte dünyadakiler

dayansın (dayanabilirlerse)!..

"Aşkı bilen biri için yedi gerçek sır vardır." demiş rikâb-ı hümâyun kethüdası Mehmet Raşid Efendi son nefesini verirken ve eklemişti "Kim bu yedi sırra sahip olursa dünyaya hakim olur. Sen o aşkı L&M'de ara evlat, derya tercümanı Kalimaki Efendi sana gerisini anlatacaktır."

Musevi hekim Kalimaki Efendi'yi gördükten sonra hayatının değiştiğini söylüyor Mehmet Sait Efendi. O günlerde konağın mühürdar yamağı olarak çalışmakta ve bazı bazı yazdığı şiirlerde Halet mahlasını kullanmaktaymış. Daha sonra herkesin adını unutup Halet Efendi diye çağırdığı bu yakışıklı, güzel giyinmeyi seven, güzel konuşup düzgün yazabilen, okumaya susamış genç adamla bugün, kırk yaşlarının bütün olgunluğu ile tam bir Osmanlı entellektüeli olarak Sultan III. Selim'in elçisi sıfatıyla Paris'e gidiyoruz. Elçilik görevlilerinden oluşan kafilemize Fransa'nın İstanbul maslahatgüzarının katiplerinden Valentin Efendi refakat ediyor.

Ilgar ile yetmiş iki gün süren bu yolculukta ben farklı bir coğrafya ve Osmanlı ülkesindekinden daha mamur iller gördüm. Vaktiyle Roma'ya yaptığım seyahatten ayrı bir şeydi bu. Meğer Galata'daki mutlu zamanlan takip eden onbeş yıl içerisinde dünyayı saran devrimler buralarda farklı bir

hayat anlayışı getirmiş. Her şey değişip başkalaşmış. Hayatın akışı birdenbire hız kazanmış. Evliya Çelebi ile çıktığımız yolculuktan sonra gittiğim Kuzey illerinden farklı olarak Ortaçağ yönetim biçimlerinin ve derebeylik düzeninin değiştiği Batı Avrupa topraklarının insanlık tarihinin eksenine yerleşmekte olduğunu görebiliyorum burada. Amerika, irlanda ve ingiltere'deki halk hareketleri ve devrimler Avusturya Felemenk'inde, Cenevre'de, Polonya ve Belçika'da, Almanya ve italya'da halkın yönetime karşı hoşnutsuzluğunu doğurmuş, ama hepsinden daha güçlü olarak da Fransa'da Bastille hapishanesinin yıkılması ve ardından kral XVI. Louis ile kraliçe Marie Antoinette'in giyotine gönderilmesiyle doruk noktasına varmıştı. Devletin ve kilisenin otoritesine karşı aklın kudretini, ilerlemeyi ve insan haklarını savunan Fransız devrimi başarılı olunca monarşinin sembolü gibi görülen krallık Versailles'dan Tuileries'ye taşınıp kraliyet ailesi Paris'in içinde oturmaya zorlanarak Louvre'da gizli bir göz hapsine alınmıştı. Böylece halk katılımlı demokrasi idaresinin ilk gerçek tohumları Paris'ten Fransa'ya, oradan da bütün dünyaya yayılmaya başlamıştı.

Halet Efendi Paris'teki şehbenderlik konağına yerleştiği gün, arkasında Osmanlı devletinin gücünü hisseden, genç yaşlarda önemli devlet görevlerinde bulunmanın verdiği deneyimler ile dünya siyasetini özümsemiş bir bürokrat gibi davrandı ve gerektiği gibi karşılanmadığı için "papaz bozuntusu" dediği Talleyrand'a çıkıştı. O anda temsil gücüne hayran olmakla birlikte kişiliğini bir ihtiras anıtı gibi süsleyen bu adamın asla az ile yetinmeyecek bir kişiliğe sahip olduğunu anladım. Devlet ihtişamı kadar kendi çıkarlarını da düşündüğü, Paris'te bulunacağı yılları nimetleri devşirilecek hasat yılları gibi gördüğünü hissettim. Nitekim daha varır varmaz Paris'in en güçlü adamı I. Konsil Napolyon'un dikkatini çekmiş, diğer ülkelerin elçilerinden daha önemli bir konuma geçmişti, ama öte yandan kalabalık elçilik görevlilerini geçindirmekte parasal açıdan zorlandığı ve istanbul'daki dostlarının zırt pırt istedikleri armağanları gönderebilmek için başvurduğu çareler beni endişelendirdi. O yıllarda, gelenekleri alt üst olmuş ihtilal Fransa'sında her türlü kanunsuz iş dönmekteydi. Daha dün efendilerine hizmet için yaratıldıklarına inanan halk toprak köleliğine razı olmadığı için nüfuz ticaretine başlamış, birtakım hazır formüller arıyordu. Montesquieu'nun "şeref" dediği şey bir örümcek ağı hükmündeydi; küçük sinekler takılıp kalıyor, büyük sinekler delip geçiyordu. Dün efendileri tarafından insan bile kabul edilmeyen köylüler,

bugün kentlerin soylular için döşenmiş kaldırımlarını çamurlu çarıklar giyerek büyük bir aymazlıkla çiğniyorlardı. Dün, kralın kendilerine dokunmasıyla şifa bulacaklarına inanan hastaların toplandığı kilise meydanları bugün öfkeli kalabalıklarla doluydu ve artık kralın kutsal elinin şifa dağıtmadığını haykırıyorlardı.

Her gün sokaklarda cinayetler, meydanlarda hatipler gören Halet Efendi içinden çıkılmaz sıkıntılar içindeydi. Napolyon'dan gelen hediyelerin de, İstanbul'dan gönderilen maaşların da düzeni yoktu. Elçilik mensupları her şeyi ondan bekliyorlardı. Eşinin Parisli asil hanımlara özenerek kendisinden istediği elbiselerin, mobilyaların, takıların borcu gittikçe büyümekteydi. Teselli bulduğu tek şey, alışık olmadığı tarzda yaşamaya başladığı aşk idi. Talleyrand'm verdiği resepsiyonlardan birinde nazik bir reverans ile elini öptüğü dekolte kıyafetli Kontes Laurent idi aklını başından alan. İstanbul'da gizliden gizliye ve yavaş yavaş büyüyen aşkların burada insanı bir kasırga şiddetiyle dalgaları arasına çekiverdiğini gördü. Daha ilk gördüğü anda, "Bu gül benim için yaratılmış, ama başka bahçelerde açmış, yazık!.." dediği kontes, bir hafta sonra aniden elçilikte kendisini ziyarete gelince aklı başından gitmiş ve özel kâtibini izne göndermekte gecikmemişti.

Galip Dede'nin Galata Mevlevihanesi haziresindeki türbesine sırlandığı gün gizlice şeyh dairesine girerek cildimi koynuna soktuğunda, onun, bir arkadaş gibi gördüğü şeyhinden hatıra olarak beni seçmesinden haz duyduğumu ve aşktan anlayan duygusal bir ruha sahip olduğunu görüp kendimce biraz da gururlandığımı hatırlıyorum da, ne kadar yanıldığım şimdi ortaya çıkıyor. Esrar ile uzun sohbetler edip dizelerimi hatmettikleri gecenin sonunda Galip Dede, sayfalarımdaki rakama benzeyen işaretlerin ne olduğunu anlamak üzere beni ona ilk gösterdiğinde "Bilemedim Efendimiz!" cevabını vermişti ama ondan sonra tekkeye her gelişinde öykümün birazını daha okumak üzere sayfalarım ve nakışlarım arasında hayaller kurmuştu. O vakitler hiç anlayamamışım çok iyi rol yaptığını. Nitekim şimdi gördüğüm adam sanki o tekkede Galip Dede'yle şakala-şan, ona hediyeler getirip gönlünü alan, Selim-i Salis ile aralarında dostluk köprülerini kuran yumuşak kalpli Halet Efendi değildi. Onu tanıyamıyordum artık. Hani genç âşıklar sevgilileri hakkında güzel şeyler düşüne düşüne onlara aslında hiç olmadıkları biçimde birer kimlik ve kişilik giydirirler de sonradan sevgililerinin gerçek yüzleriyle karşılaştıklarında

"Benim sevdiğim o kişi sen değilsin!" derler ya; bu Frenk diyarında işte o duyguyu yaşıyorum. Halet Efendi benim gözümde bir hilal gibiydi, hakkında güzel şeyler düşüne düşüne dolunaya dönüştürdüğüm bir hilal. Ne ki Paris'teki davranışlarını gördükçe içimdeki dolunayın eksilmeye ve yine eski zayıf hilal şekline dönmeye başladığını hissettim. Korkum, bu hilalin de görünmez olacağı günleri görmekti. Galib Dede'den sonra geçen dört yılda, Mevlevi terbiyesinden üzerinde bir tek tavır bile kalmadığını, bütün güzel duygularını şeytanca ihtiraslara pazarladığını hissettim. Aşkımı her keresinde gözleri yaşaracak kadar heyecanla okuyan o adam yoktu artık. Şimdi karşımda BC'nin hem bilimsel sırrı, hem de altın ilah heykellerini düşünmekten uykuları kaçan bir hırs anıtı vardı. Üstelik Efendim Fuzulî'nin sırrını emanet ettiği yedinci beyit de neredeyse BC'ye yüzünü göstermek üzere iken.

* * *

Sen nehrinin küçük bir adası üzerinde kurulu bir kasaba iken önce Ortaçağ'da kralların başkenti, sonra da devrim ruhunun merkezi oluveren Paris, şimdi dünyanın en önemli kenti durumuna gelmişti. Sultan Selim'in Nizam-ı Cedid adını verdiği yeni düzen, vaktiyle yığınların topraklarla beraber alınıp satıldığı bu şatolar ülkesini çoktan kuşatmıştı. Bir avuç papazın imtiyazı olarak yüzyıllarca dokunulmazlığını sürdüren düşünmek ve yazmak, artık herkesin eşit hakkı olmuştu burada. Napolyon Bonapart'ın açtırdığı Rivoli Caddesi, Etoile Meydanı ve oturduğumuz üç katlı elçilik binasının terasından görülebilen mimar Fontain'in neoklasik anıtları, zafer takları ve tarihi sütunlar, farklı bir hayat felsefesini sunuyorlardı kente. Bütün sosyal ve mimari düzenlemelere rağmen Paris'i, kaybolan cennetin hasretini duyan yarım milyon insanın karmakarışık yaşadığı devasa bir köy olarak görmek de mümkündü. Dışarıdan gelip gidenin hesabı tutulmadığı gibi kapılarda belli bir kontrol de yapılmıyordu. BC'nin kim olduklarını bir türlü öğre-nemediğim, ama hemen hepsinin üst rütbeli subaylar ve kendi ülkelerinde etkin konumda bulunan devlet adamları olduklarını tavırlarından anladığım, şehre kılık değiştirerek girmiş altı üyesinin, kentin bu kontrolsüzlüğünden yararlanarak bir araya geldiklerine hükmettim. İstanbul'da bulunmayan biçimde, o güne kadar hiç örneğini görmediğim garip bir borudan uzanan doğal gaz ışığı ile aydınlatılan salonda Halet Efendi'yi o bildik törensel ritüellerle selamladıklarında BC'nin Avrupa ve

Balkanlar'daki bu siyasi ve politik karışıklıktan yararlanarak dünya düzeninde taşları yeniden konumlandıracak bir satranç oynamak üzere buluştuklarını hissettim. BC ile kovalamacadan yorulduğum 250 yıllık süre içerisinde üyelerin kimliklerini hemen her zaman bilirdim; ama bu sefer onlar birbirlerine kod isimler vermişlerdi. Halet Efendi'yi "Üstad Marduk" diye çağırıyorlardı. Mısırlı'ya benzeyene "Şeyh-i Aşk", Parisli olduğunu tahmin ettiğim mavi gözlü adama "Bay Bilen" demişlerdi. Voltaire, Rousseau veya Didero'dan süzülüp gelmiş bir asalet vardı üzerinde Bay Bilen'in. İtalya donanmasındaki gemiciler kadar serbest hareket eden şu adam "Bay Biri" idi. "Bay Yedi" dedikleri iriyarı adam II. Katerina'nın generallerinden olmalıydı, belki de kitabında sosyalizmi anlattığı için yazar Radiçev'i Sibirya'ya sürdüren general bu idi. "Bay Gerçek" diye çağırdıkları minyon tipli adamın giysilerinden bir Polonya Yahudisi olduğu anlaşılıyordu ve muhtemelen ya bir şair, ya da bilim adamıydı. Ve hayret, ilk defa BC'nin üyeleri arasında bir de kadın görüyordum, sarışın, güzel bir kadın. Ona "Kontes Sır" adını vermişlerdi ve ingilizce konuşuyordu. Aralarındaki bu kod isimler bana bir yerlerden tanıdık geliyordu. Vaktiyle Süryanî kütüphanecinin Bağdat İlimler Akadamesi'nde Efendim Fuzulî'ye söylediği o cümleyi hatırladım: "Aşkı bilen biri..." BC'nin bu sefer yolun sonuna yaklaştıklarını düşündüm ve BUAM'ı yeniden kurmak için dünyadaki bilimsel düzeyin yeterince yükseldiğine hükmettim. Üstelik bunlar işlerini çok önemsiyorlardı.

İstanbul'un bahçeler içinde ahşap evlerinde yaşamaya alışanların sevimsiz bulabileceği kirli görünüşlü bu bitişik nizam konut yığınları arasındaki elçilik salonlarında varlığımı yitirmek istemiyordum, İstanbul'da alıştığım şiirsel hayattan ve şiirin konuşulduğu o meclislerden uzakta içim daralıyor, çevremde asalarla dolanıp duran insanlardan sıkılıyordum. "Elinde murassa ve gümüş kakma asa taşımanın neresi zarafet olabilir ki?" diye kendi kendime soruyorum hep. Buna moda diyorlar ve Paris'te moda denilen şey gelir geçer bir hevesten öte bir asalet sorununa dönüşmüş durumda. Oysa daha birkaç yıl evveline kadar Galata Mevlevihanesi'ndeki nezih ve rafine hayatım ne kadar hoş idi. O günlerin burada birden kasvete dönüşmesinden içim yanıyor, acı ve gözyaşı dolu beyitlerime sığınarak teselli bulmaya çalışıyorum şimdi. Paris'e doğru yola çıkarken "İzini iyiden iyiye kaybettiğim Leylâ'm belki de Frenk diyarındadır!" diye boşa umutlandığımı ve Halet Efendi'ye duyduğum hayranlık hislerimin beni

aldattığını anladım. Galiba asıl üzüldüğüm de, Efendim Fuzulî'nin bana emanet ettiği sırrın bu gurbet ellerde çözülecek olması ihtimaliydi. Ait olduğum coğrafyada bilimsel ilerlemenin veya dünyaya hükmedecek gücün zayıflamasına, hatta yok sayılmasına üzülüyordum. İslam dininin bilime açık yüzü nerelerde kalmıştı? Hani o altın işlemeli kitapların yazarları olan Ibn Sina'lar, Gazzali'ler, Ibn Haldun'lar neredeydiler? BC'nin peşinde olduğu uzay yolculuklarını anlayacak öyle bilim adamları yerine bu varsayımı bile küfür sayan zihinleri kapalı bazı adamlar nasıl ortaya çıkmakta, pozitif bilimlere sırtını dönerek dünyanın yönetilemeyeceğini anlamayan şaşkınlar nasıl iktidar olabilmekteydiler? Doğu dünyasının bilimde gerile-mesiydi beni asıl üzen ve Keldani bilgelerinin uzay araştırmalarını anlayacak bakış açısının Paris'e gelirken geçtiğim topraklarda filizlenmeye başladığını görmekti. Şimdi bu salonda, yedi çift gözün uykularını yitirecekleri sayfalarıma eğilmeye başlamalarını beklerken tek tesellim, içimde taşıdığım sırrın bilime ait olduğu, bilimin de evrensel bir dünya birikimi kabul edildiği gerçeğiydi. Ne de olsa ben, bir yanımla kendimin dışında ve evrensel boyutta yaşıyordum. Ama bu, şu anda salonun duvarlarına çarpan Fransızca cümlelerin de, konuşanların benim coğrafyama ait kültürden âdeta nefretle ve kinle bahsetmelerinin de kalbimde açtığı yarayı sarmaya yetmiyordu. BC'nin toplantılarından hiçbirinde insanların buradaki kadar gergin olduklarını hatırlamıyorum. Odadaki yedi kişi tek taraf değil de rakip takımlar gibi duruyorlardı. Hepsinin üzerinde önceden planlanmış ve kurgulanmış menfaat hesaplarının tedirginliği vardı. Bu toplantının çok stratejik bir görüşme olacağı kesindi.

"Boulogne ormanları içinde yaptıracağımız BUAM gözlemevinden kâinatın kapılarını görür gibiyim." diye söze başladı pencereden uzak yeşilliklere bakarken Bay Bilen, ellerini gökyüzüne açarak. "Bu yalnızca bizim değil, insanlığın zaferi olacak." diye de ekledi. Kelimeleri telaffuz ederken takındığı jest ve mimikler ile ses tonundaki hakimiyetten onun sanki devrim kahramanı olduğu, bir sahipkıran rolüne soyunduğu sanılabilirdi. "Robespierre bu adam olmasın?!.." diye geçirdim içimden; hani nutuklarıyla bütün Parislileri ayaklandıran söylev ustası. "Acele etmeyin Bay Bilen!" diye itiraz etti Kontes Sır, "Belki Iskoçya'da gökyüzü Paris'tekinden daha açık görülür!" Aşk, "Gökleri kontrol etmek isteyenler hep Nil'den su içmeyi tercih etmişlerdir. Luxor veya piramitler bizim

araştırmalarımız için teleskoplara gerek duymayacak kadar elverişlidir." Bay Yedi'nin Şeyh-i Aşk'a alay eder gibi baktığını fark ettim o sırada. Bu tavır, ayrı coğrafyaların ezelden taşıyıp geldikleri bir bakış, Batı'nın Doğu'ya bakışını özetliyordu, içinden geçenleri daha uzun anlatmayı yeğlerken de karşısındakini küçük gören bir üslup takınması bundandı:

"Dünya yeni bir devreye girmiştir. Artık bölgeselcilik ve ulusalcılık önem kazanmakta. Bugüne dek ülkelerin kaderlerini din savaşları belirtiyordu, bundan böyle ulusların egemenliği belirleyecek. Mısır bir Osmanlı eyaleti iken asla orada bir araştırma merkezine izin verilemez."

Halet Efendi'nin kulaklarına kadar kızardığını, ama sabredip konuşmanın gerisini duymak istediğini fark ettim. "Uzun süredir Osmanlı merkezî idaresi eyaletlerde otorite gösteremez oldu. Dört ayrı cephede savaşıyorlar. Bilhassa Balkan Ortodoks kavimleri, Eflak ve Boğdan Voyvodalığında yaşayan Ulahlar, Karabağ Katolik grupları, Osmanlı yönetiminden huzursuzluk duyuyorlar. Samuel Klein'in, Ulahların Latin kökenli olduklarını söylemesini yabana atmayınız. Roma kilisesiyle temasa geçen genç papazların desteği ile o bölgede pek yakında Romen adıyla yeni bir devlet kurulacak, Osmanlı'yı onlar da didiklemeye başlayacaklardır. Rusya bunun için gerekli teşvik ve propagandayı yapmaktadır. Avusturya, şimdiden onların Romalı olduklarını kabul etti bile. Slavlar ve Cermenlerin de böyle bir gelişmeden memnun kalacakları kesindir. Eğer Türkleri bu bölgede zayıflatır, cephelerde de mağlubiyetleri için birbirimize yardımcı olursak gözlemevimizi Romen diyarında, gökyüzüne en yakın bölgede, ayaltı âlemde, Nebo'nun ayakları önüne sererek Karadağ'larda kurmamamız için bir neden yoktur."

"Bu işten millet olarak sizin çıkarınız ne olacak peki?" diye sordu üstad Halet Efendi ve ekledi: "Galiba güneye doğru genişlemek niyetinde Moskof çariçesi. Hani yani sıcak denizlere inmekten söz ediyorum. Geçen yıl piskopos Osep Aragot-yan'ın "Ararat Krallığı Projesi"ni de bu yüzden kabul ettiydiniz galiba, ha! Ne dersiniz? Rumeli'de Kırcaali ve dağ eşkıyasını ayaklanmaya teşvikinizi, Arap yarımadasında da Abdulvahab'ın müfrit Vahhabilik fikirlerini yaymasına çanak tuttuğunuzu ve Taif kuşatması için kışkırttığınızı, Mısır'da Tepedelenli Ali Paşa'ya sultanlık teklif ettiğinizi de İstanbul'da bilmiyorlar mı zannediyorsunuz? Napolyon'un askerlerini

Mısır'a taşıyan gemilerin sintinelerinde matbaa makinaları çalıştırıp Arapça risaleler, bildiriler ve broşürler bastırarak bütün Hicaz bölgesinde İslam düşüncesini baltalayıcı propoganda yaptığından da haberi var oradakilerin. Dahası Türkler aleyhine çevirdiğiniz dolapların..." Halet Efendi ses tonunu gittikçe yükseltirken, Bayan Sır, o güne kadar hiçbir BC üyesinin üstada karşı takınmadığı bir tavır ile araya girdi:

"Bay Yedi haklı saygı değer Üstad! Türkler değil Avrupa'da, Anadolu'da bile durdukları müddetçe Hıristiyan dünya huzur bulmayacaktır. Doğu ve Batı Roma imparatorluklarını yeniden inşa etmeden, Atina'nın felsefesini ve Roma'nın kültürünü yeniden bu topraklara hakim kılmadan sizin sultammza rahat uyku yüzü göstermeyeceğiz. Kabul ediniz ki şimdi güç bizim elimizde. Aziz Fener Rum Patriği'nin de desteğiyle er geç Büyük Grek Projesi ve Megalo Idea gerçekleşecektir. Şair Rigas'ın Fransız İhtilal Marşı Marseyyez'e nazire olarak Helen'lere ithaf ettiği marş Balkanlarda okunmaya başlamıştır." Halet Efendi'nin çıkışıyla sin miş olan Bay Yedi, bu cümlelerden cesaret alarak başım yerden kaldırdı ve inat olsun diye o marşı okumaya başladı:

"Haydi kalkın Helen çocukları! Şeref ve şan günü gelmiştir.

Meşhur ecdadınıza lâyık evlad olduğunuzu gösterin!

Helen Çocukları! Silaha sarılın!

Düşmanınızın menfur kanı ayaklarınızın altında seller halinde aksın!"

Salonun içini soğuk bir rüzgâr kapladığını hissettim ve bu rüzgâr acaba benim gibi Halet Efendi'yi de üşüttü mü diye merak ediyordum. Sessizliği, o ana kadar hiç konuşmadan bekleyen Bay Gerçek bozdu:

"İstanbul'da böyle durumlarda insana 'Dereyi görmeden paçayı sıvama!' derler, sizinki ona benziyor değerli üyeler. Hele biz önce kapıyı açacak anahtarı bulalım." Halet Efendi'nin öfkelendiğini elindeki terin cilt şemsemi nemlendirmesinden anlıyordum. Avcunun içinde biraz daha kal-saydım bütün varlığımı yitirecek, kâğıt hamuruna dönecektim. Beni masaya fırlatırcasına koyusundan anladım ki BC'nin o eski bilim ideali bitmiş,

yerine ülkelerin çıkarları gelmişti. Üstadın yedi dolunayda bir uçurduğu güvercinler demek artık kanatlarında dünya barışının idealini taşımıyorlar; yedi yılda bir bensiz toplanan üyeler uzay çağının dünyasını artık düşünmüyorlardı. Şimdi herkesin içinde hırs ateşleri yangın çıkarmaktaydı. Buna biraz da Fransız Ihtilali'nin dünyaya yaydığı milliyetçilik duyguları neden olmuş gibiydi. Bu salonda toplananlar BC'nin saygın üyeleri mi, yoksa Babil hazinelerinin peşinde koşan sefil hazine avcıları mı artık karar veremiyordum. "Bu adamlar bendeki yüksek sırra lâyık değil!" diye geçirdim içimden.

Bay Gerçek, uzlaşmacı bir adamdı ve salonda yükselen tansiyonu düşürücü olumlu bir konuşma yaptı. İnsanlık idealinden, dünyanın geleceğinden, evrensel barıştan, hedeflerinin yüksekliğinden ve kendilerinin milletler üstü kişiler olduklarından bahsetti. Burada kimliklerin değil bütün bir insanlık idealinin tartışılması gerektiğini, görevlerinin, filanca kral yahut filanca hükümdarın dalkavukluğu yerine evrenin şövalyeliği olduğunu, duyguları yerine akıllarıyla hareket etmeleri gerektiğini vurguladı. Bütün bunları söylerken bir yandan da birinci kalite Marsilya şarabını kadehlere doldurup yüzünde sıcak bir gülümsemeyle üyelere ayrı ayrı ikram ediyordu.

BC'nin daha önceki toplantılarından hiçbiri bu kadar tedirgin ve resmiyet içinde geçmemişti. Kâğıthane'de Leylâ'mı yitirdiğim o lâle kokulu toplantıdan bu yana üç çeyrek yüzyıl geçmişti ve BC üyeleri bensiz yapılan on toplantıda neler konuşmuşlar, Babil bilgelerinin uzay araştırmaları hakkında neler düşünmeye başlamışlar, diye merak ediyordum. Oysa ki bu toplantıda ne Martel Clovis'in alıp götürdüğü ve Efendim Fu-zulî'nin parmak izlerini taşıyan hançer, ne General Stephan'ın cebine koyduğu matara kayışı, ne de Bektaşi babası Abdülhay Efendi'nin götürdüğü deri kartuş ortalarda görünüyordu. Halet Efendi'nin sırtında da Üstad Marduk'un her zaman giydiği o cübbe yoktu. Kim bilir belki de aradan geçen bunca zaman içerisinde, BC üyelerinin açgözlü halkalarını teşkil eden birtakım adamlar bunları haraç-mezat satmış, yahut sıradan bir kilise yahut tekkeye süs diye koymuşlardı.

Beyitlerime çivi yazısı rakamlarla verilen numaraların bittiği sayfamı açtıklarında kimi koynundan, kimi başlığından altı beyit çıkarıp koydular masaya. Bunlar Abdülhay Efendi'nin Kâğıthane'de yazdığı beyitler idi.

Hepsi Frenk diyarının yetmişbeş yıllık macerasına yakından şahitlik etmiş bu yedi kâğıt parçası bu gece arka arkaya dizilirken yedinci ve son beyti aramak üzere Halet Efendi satırlarımı okumaya, okudukça da kalan sayıdan itibaren beyit hizalarımı numaralandırmaya devam etti. Halet Efendi'nin beni defalarca okuduğunu ve çok zaman bir şey arıyormuş gibi derin düşüncelere daldığını biliyordum; şimdi anladım ki o ne aradığını henüz bilmiyormuş. Cemiyet üyeleri ellerindeki beyitlere bakarak aradıkları şifrenin aşk ve gizlilik birlikteliği üzerine bina edildiğini biliyorlar, ama bana sahip olmadıkları için bunu devam ettiremiyorlardı. Halet Efendi ise Şeyh Galib'in öldüğü gün Mevlevihane'den beni alıp giderken aşk ve gizlilik kelimelerinin şifre çözümündeki anahtar olduğunu bilmiyordu. Marduk makamında birinin bunu bilmiyor oluşundan anladım ki BC üyeleri artık hepsi aynı bilgileri bilmiyorlar, daha doğrusu hepsi birbirinden bilgi saklıyorlar yahut sızdırmaya çalışıyorlardı. Gizli bütün teşkilatların ortak hastalığıydı bu. Fikirler ayrışmaya başladıkça bilgiler de ayrışır ve birbirlerine yöneltilen silahlar oluverir, birbirlerini kesen kılıçlara dönerdi.

Tespit edilen altıncı beytimin sayfa kenarına 1375 numarasını yazdılar ve yedinci beyit için bu yedi adam, tedirgin bir ortamda, saatlerce öykümü okuyup yorumlar yaptılar. Halet Efendi içinden "Keşke aşk ile gizlilik ilkesini daha evvelden öğ-renebilseydim!" diye söylene söylene okumaya ve Fransızca'ya tercüme etmeye devam etti. Efendim Fuzulî son şifreyi yazmakta hiç acele etmemiş, ta öykümün sonlarına doğru, Leylâ'nın beni çöllerde ziyaret edip ardından can verdiği bölüme koymuştu. Belki de BC'nin sırrını arayan kudret sahibi insanların öykümü iyice öğrenmelerini istemiş, evrenin aslında aşk ile döndüğünü anlatmaya çalışmıştı. Halet Efendi okudukça BC üyeleri dikkatle dinliyor, beyitte gizlilik ve aşkın ortak paydasını bulmaya çalışıyorlar, bu arada benim elem dolu aşk öyküme de hayret ediyorlardı. Uzun saatlerin ardından yorgun gözlerin kapanmaya başladığı sırada 2723. beytimi Halet Efendi heyecan ile okudu:

Ben aşk güzergehinde hâkem

El cümle bilir derûnı pâkem

Tercümesini de şöyle yaptı: "Ben aşk yolunda bir toprak zerresiyim. Herkes bilir ki ben bu yolda kalbi temiz biriyim." Buradaki "derûn" sözcüğünün "iç, gönül, ruhî ve manevî olan şeylerin mekanı" demek

olduğunu düşündü birden ve elinde olmadan "Mef'ûlü mefâilün feûlün" diye ölçüyü yineledi. Bütün bu anlamlar gizlilikle örtüşüyordu. İnsanın içindeki şeyler, kalbindeki sevgi ve ruhundaki iman gizli idi. Evet, aradıkları beyit bu olabilirdi, iyi ki tercüme ederken derun'u "kalp" ile karşılamıştı. Aslında bulduğunu bu adamlara hissettirmek istemiyordu. Ne var ki Bay Biri, onun sesindeki heyecandan ve beytin ölçüsünü de tekrar etmesinden işkillenmiş ve "Bu beyitte biraz düşünelim!" deyivermişti.

Üstad Halet Efendi içinden geçirdiklerini açıklamak zorunda hissetti kendini. Nasıl olsa rakamlar üzerinde onları yanıltabilir, bu sırrı kendine saklayabilirdi. Bu ihtiras kurbanı adamlara dünyanın geleceği teslim edilemezdi ya!..

"Tutalım ki aradığımız beyit bu olsun. 2723. beyit. Yedi rakamı ve aşk var içinde. Ancak derun sözcüğündeki gizlilik biraz zayıf gibi görünüyor. Ebced hesabına vurulduğunda da 260 ediyor ki bunun yedi bölümünden bir tam sayı elde edilemiyor. Diğer beyit numaralarında gizliliği gösteren kelimeler ebcede göre hep tam sayıları vermekteyken bunun kusurlu çıkması beni şüpheye düşürüyor doğrusu!" diye bazı açıklamalar yaptı. Aslında eski üstadlar böyle bir hesaplama yapmamışlardı. Ama orada ebced hesabını bilen biri bulunmadığı için onları inandırmakta zorlanmadı. Bayan. Sır müstesna. O, inanmış göründü ama bir şeylerin kendisinden kaçırıldığından şüphelendi.

Öykümün devamını okumaları iki saat sürdü. Leylâ ile son haberleşmelerimiz, annesinin çölde beni bulup Leylâ'nın vasiyetini bildirmesi, Leylâ'nın ölümü, Zeyd'in bu haberi bana ulaştırması ve benim mezarı başına gitmem, nihayet mezarımızın üstüne âşıklar türbesinin yapılması ve cennet hayatı, hiçbiri bu adamların katı yüreklerindeki hırs ve iktidar gücünün etkisini azaltmadı. Aşka inanmayan insanların dünyayı yöneteceklerini düşünüp ürperdim, insanların yüreklerinde titreyişler yoksa başkalarına karşı nasıl merhametli olabilirlerdi ki?!.. Sevgiden payını almayan yöneticiler ancak şiddet katabilirdi yaşlı dünyanın geleceğine. Bunca yıldır BC üyelerinden beni ölüme götüren aşkın tamamını okuyup hazin sonumu öğrenenler yalnızca bu yedi kişi idi ama onlar da sevginin merhamet pınarından bir damla bile su içmemişlerdi. O anda farkına vardım

ki daha önceki BC üyeleri öykümü okuyor ama işleri bitince sonumu hiç merak etmiyorlardı.

Halet Efendi'nin kabul salonuna güneşin ilk ışıkları girmeye başladığı sırada altı kişi, ertesi akşam buluşmak üzere ceple-rindeki birer beyit ile kapıdan çıkıp Paris sokaklarına dağıldılar. Hiçbiri diğerine güvenmiyor, şifrelerin çözümünde kullanılacak beyitleri ve üzerindeki hesaplamaları bir başkasına emanet edemiyordu. Belli ki hepsinin zihninden başka hesaplar geçmekteydi. Yalnızca Bay Yedi, kapıdan çıkarken, benim hazin hikâyemin etkisiyle, gençliğinde sevdiği ama ölümün ellerine teslim ettiği sevgilisini hatırlayarak gözlerinden süzülen iki damla yaşı gizlemeye çalışıyordu.

Ertesi akşam silahlar patladı, üzerime kanlar sıçradı. BC kan istiyordu artık. Dünyanın geleceği ideali de, evrensel barış da, uzay yolculuklarının bilimselliği de laftan ibaretti şimdi. Gerçi buradaki çatışma, dünyanın yakın geleceğini belirleyecek kadar keskin ve politikti ama hırs ve intikam evren şövalyelerini bir kez daha mağlup ediyordu.. İlk sayfamda yer alan Rukâl'in şakayıkına Kontes Sır ile Şeyh-i Aşk'ın kanlan damladı. Ben çatışmanın tam ortasındaydım. Ne Bağdat'tan İstanbul'a gelirken Erciş Beyi'nin Celali adamlarınca baskına uğradığımız karlı gecede Alacaatlı Mustafa ile Gökçe Ali'nin elinde, ne Girit açıklarındaki derya çenginde Murat Reis'in sesini duymadan evvel, yitmeyi ve yokluğu bu kadar yambaşımda hissettim. Bana sahip olmak için cildime uzanan, yapraklarımı çekiştiren, şirazemi koparan bunca elin BC üyeleri olabileceğinden şüphem vardı artık. Bunlar eski üstadlarına ve haleflerine rahmet okutacak adamlardı. Hepsinin cebinde birer beytim duruyordu ama onlar silahları çekmiş, birbirlerini tehdit ile beni istiyorlardı. Bugüne kadar pek çok vahşet gördüm, ama bilginlerin ve seçkin insanların böylesine vahşileşebileceklerine hiç şahit olmamıştım. "Demek dünyanın sonu yaklaşıyor!" diye geçirdim içimden, BC rahiplerinin uzaydan gelecek saldırılar için kaç bin yıl evvel hazırladıkları savunma planları ve uzaya açılan kapıları kullanma yolları demek ki boşunaydı. Onlar henüz kendileri birer saldırgan idiler. Demek ben bunca çağı aşarken, her yedi yılda bir dosyalanıp duran bilge insanların umutlarını boşa saklamış, onları aldatmıştım. Onlar bu manzarayı görselerdi şüphesiz kendi insanlık ideallerinin yalnızca bir hayal olduğunu, dünyanın sonunun uzaydan değil, bizzat kendi içinden getirileceğini düşünüp bunca gizliliğe,

bunca tehlikeye katlanmazlar, hiç olmazsa yılda bir defa uçurmak üzere güvercinleri hapsedip durmazlardı.

Seyisler elçilik faytonlarının hazır olduğunu Halet Efendi'ye haber verip de Kontes Sır ile Şeyh-i Aşk sedyelerde hastaneye gönderilirken cildim iki, sayfalarım da tam yedi parçaya bölünmüş durumdaydı. Bay Bilen ile Bay Yedi tabancalarını ateşlerken beni elde etmeye ne kadar kararlı olduklarını göstermiş, ancak aralarında anlaşamadıkları için salondan yalnızca iki yaralı çıkmıştı. Çakaralmazlarm sesleri duyulup da elçilikte görevli ne kadar insan varsa Halet Efendi'nin kabul salonuna koştuğunda Bay Gerçek, her zamanki soğukkanlılığıyla BC üyelerini yatıştırmaya çalışıyordu. Aslında bu görevi Marduk makamındaki Halet Efen-di'nin yapması gerekiyordu, ama bu bile güç dengelerinin artık değiştiğini, bundan böyle iktidarda olmakla muktedir olmanın ayrı kategorilerde değerlendirilmesi gerektiğini bildiriyordu. Halet Efendi adamlarına emir vererek benim bütün parçalarımı birer birer toplatıp cilt kapaklarımı, miklep ve hatta dağılan şiraze-mi bir araya getirttiğinde Bay Bilen, Bay Biri ve Bay Yedi'nin silahlarına çoktan el koydurtmuştu bile. Bay Gerçek zaten hiç silah taşımıyordu. Halet, elçilik görevlilerini dışarı çıkartıp BC üyelerine sert bir üslup ile tembihledi: "Şimdi baylar, ellerinizdeki beyitler ile gidiniz. Burada yaşananlardan ne Fransız hükümetinin, ne de BC müstakbel üyelerinin haberi olmasın. Umarım yedi yıl sonra görüştüğümüzde BC'nin aziz üyeleri gibi davranmayı öğrenmiş; ideallerinizi milletlerinize göre değil de dünya insanlık tarihine göre değerlendirmiş ve bundan dersler çıkarmış olursunuz. Toplantımıza ancak o zaman devam edebiliriz. Laila&Mad şimdilik yine bende kalacak. Onu yeniden ciltlettirip saklayacağım. Yaptıklarınızı protesto için de veda selamınızı almayacağım; onurlu BC üyesi olarak girdiğiniz bu safcnu sıradan bir insan acziyle terk ettiğinizi hiç unutmayınız."

Halet Efendi bütün bu yaşadıklarından sarsılan ve bunalan ruhunu dinlendirmek üzere akşamın alaca karanlığında gizlice Kontes Laurent'in, Sen nehri sahilindeki villasına giderken çantasında Mart rüzgârlarıyla renklerimi dağıtan ben, Efendim Fuzulî'nin kölesi Kays, Leylâ'dan, yurdumdan, şiirden ve gülümsemelerden uzak, paramparça ve perişanım. Devrimler kenti Paris'te her gün yeniden ölüyorum. Son iki gündür yaşadıklarımdan sonra etats-generaux'un özgürlükleri savunan în-san ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin aslında bir yalan olduğunu, insanlık onuru

için ölen Parislilerin de boşuna öldüklerini düşünmekle umutsuzluğum derinleşiyor, aşkların ve dünyanın istikbalinden ürküyorum.

Ve hasretine dayanacak gücüm kalmadı Leylâ!.. Gel, nerelerdeysen!..

28

Bu, Paris-Londra Hattında Bir Anıdır ve İstanbul'da Tanzimat Fermanıdır

İşbu mânâ-yı bedîhî görünen gün gibidir

Ömür bin yıl dahi olsa yine bir gün gibidir

Arif

Güneş gibi parlayan bir mânâyı size söyleyeyim mi?

- Ömür bin yıl da olsa, bir gün kadar kısadır.

Lyon tren istasyonuna bakan kitapçı dükkanının kapısından gireceğimiz sırada "Buyurunuz madam!" diye kapıyı açıp bize yol veren bu delikanlı yıllardır beklediğim bir heyecan ve vuslatın kokusunu saçıyordu etrafına. Gür siyah kaşları ve bıyıkları, redingotu içine bağladığı şal desenli boyunbağı ile yakışıklı bir Doğu insanını andırıyor ve sanki bir yerlerden bana da tanıdık geliyordu. Kontes Lourent'in kaderiyle birlikte gittikçe fakirleşen yarım yüzyıllık Paris hayatımda hiç bu kadar heye-canlanmamıştım. Bu genç adam beni tanıyacaktı, bunu garip bir biçimde hissediyordum. Hareket edebilsem, o anda kontesin çantasından fırlayıp kendimi önüne atacaktım. Beni tanısın istiyordum, ama onun gibi şimdi benim de kıyafetim değişikti, belki bu yüzden tanıyamıyordu.

Halet Efendi BC üyeleri izimi kaybetsinler diye beni kontesin avuçlarına tutuşturduğu gece "Sevgilim!" demişti, "Bu kitabın nakışlarına her bakışında aşkımızın ölümsüzlüğünü hatırla diye sana veriyorum." Gerçekten de takip eden yedili yıllar boyunca Kontes Laurent'in yalısında beni aramak kimseciklerin aklından geçmemişti. Elçilik binasında zaman zaman çekmecelerin, kitaplığın ve hatta yatak odalarının karıştırıldığını ve peşimdeki insanların her defasında elleri boş döndüğünü Halet Efendi'nin kontesi ziyaretlerinde yüzündeki ifadeden anlıyordum. Zaten gizli olan bir sevgilinin bilmeden sakladığı bir kitabı kim bulabilirdi ki?!..

Halet Efendi'nin Paris'ten İstanbul'a dönmesinden sonra kontesin yalısında müzmin veremliler gibi perişan geçirdiğim yıllarda sayfalarım karıştı, öykümün bütünlüğü bozuldu. Kontes, Halet Efendi'nin sıcaklığını özlediği gecelerde bana bakarak egzotik fanteziler kurduğu için çoğunlukla yatak odasında kaldım. İyiden iyiye dağılmaya yüz tuttuğum günlerden birinde gönderildiğim terzinin ceylan derisi kaftanımı söküp yerine camuş gönünden kaba bir palto giydirmesi bu hüzünlü zamanlarıma rastlar. Kapağımdaki ebruli içliğim yerine, yaldızlı bezden bir gömlek, miklebimdeki semce yerine de minyatürlerimden birine benzetilmiş bir resim işlenmişti. Bu hâlimle Doğulu mu, Batılı mı olduğum kestirilemiyordu artık.

Yıllar kontesin güzelliğiyle birlikte Bordeaux'daki üzüm bağlarının gelirlerini de azaltınca önce yalıdan St. Marcel caddesinde üç katlı bir konağa, ardından da St. Germain civarında küçücük bir daireye taşınmıştık. Bugün kontesin yetmişyedinci yaş günüydü ve şeref konuğu olarak Osmanlı sultanı Abdülaziz'in katılacağı Uluslararası Paris Sergisi için süslenen şehrin sokaklarında yürümek, sonra da Lyon garı bitişiğindeki kitapçı arkadaşıyla gençlik günlerinden söz etmek üzere aylardır kapanıp durduğu evinden dışarı çıkmış ve sohbet konusu olur diye de ilk kez beni çantasına almıştı.

Kitapçıya Notre Dame'ın çan sesleri eşliğinde girdiğimizi neden sonra fark ettim. Biz doğruca tezgahın arkasına ilerlerken o genç adam raflar arasında dolaşmaya başladı. Ben, kontes ile kitapçının neler konuştuklarından ziyade, rafları dolaşan müşteriyle ilgileniyordum. Tezgahın üzerinden her hareketini görebiliyordum. Edebiyat kitaplarına baktığını, şiir kitaplarından ayaküstü bazı bazı bölümler de okuduğunu izlemek heyecanımı arttırmıştı. Bir ara yelek cebinden çıkardığı köstekli saatini gördüğümde onun ancak bir istanbullu olabileceğini anladım. Tezgaha yaklaşıp aksanlı Fransızca'sıyla elindeki kitabı satın almak istediğini söylediğinde bundan emin oldum. Kitapçı onun bir yabancı olduğunu anlayınca nereli olduğunu ve Paris'te neyle meşgul bulunduğunu sordu. Adı Namık Kemal idi ve Mustafa Fazıl Paşa'nın himayesinde İstanbul'dan Paris'e gelmişti. Az sonra kalkacak tren ile de Londra'ya gidecekti. Kontes Laurent İstanbul adını duyunca heyecanlanmış, bu genç ve yakışıklı adamın konuşması ona Halet Efendi'yi hatırlatmıştı. Birkaç

dakikalık sohbetten sonra tam da benim istediğim şey gerçekleşti ve "Bu kitap nedir kuzum, lütfen biliyorsanız bana söyler misiniz?!" deyivermişti.

Namık Kemal Bey'in elinde sıcak bir İstanbul akşamının hazzını duydum. Öykümü henüz on yaşında iken okumuştu ve sayfalarımı çevirirken Efendim Fuzulî'den bahsetti. Sonra cildime bakıp hayret etti ve sayfa numaralarımın yanlış olduğunu söyledi. Leylâ ile kırlarda buluştuğumuz sahnenin minyatürlerini göstererek öykümden birkaç beyit okuyup tercüme etti. Kontesin gözlerinden yaşlar işte o anda akmaya başladı. Ben, kalbinin dayanmayacağından korktum. Çünkü bu kadar yıldır Halet Efendi'nin aşkına sadık kalmış ve pek çok evlilik tekliflerini geri çevirmişti. Namık Kemal Bey hassas bir konu olduğunu kestirip benim satılık olup olmadığımı sormaktan vazgeçti. Biraz konuşmadan sonra kontes ona Halet Efendi'den ve bu kitabı kendisine nasıl şartlarda verdiğinden söz etti. Sonra genç adama dönüp "Halet Bey'i tanır mısınız?" diye sormak istedi ama bundan gizli bir utanç duydu ve cesaret edemedi. Namık Kemal de onun yıllar önce İstanbul'da idam edildiğini söylemeyi gereksiz buldu.

Hayatımın akışını bir kez daha değiştiren cümleyi işte o anda söyledi kontes ve: "Bu kitabı size armağan etmeme müsade ediniz genç adam!" deyiverdi. Belki İstanbul'a götürülürse sevgilisinin hatıralarına ulaşır ve ona Paris'te hâlâ kendisini seven bir kalbin bulunduğunu anımsatır, diye yapmıştı bunu ve sonra da devam etmişti "İstanbul'u hiç görmedim, ama orayı görmekten başka hiçbir şeyi kuvvetle istemedim; artık benim orayı görmem hayal, belki bu kitap görürse mutlu olurum." Kontesin kalbinin çarpışından, bana ne kadar değer verdiğini anladım. Ben onun için Halet Efendi idim, sevgili idim. Ve şimdi kendisini ait hissettiği toprağa giderken beni de ait olduğum toprağa kavuşturmak istiyordu. "Sevgili kontesim!" dedim içimden, "Beni yatak odanda sakladığın, BC'nin kötü niyetli üyelerinden koruduğun ve sevgili diye her gece sevip okşadığın için seni hiç unutmayacağım. Belki de sen benim en müstesna Leylâ'm idin de ben bunu daha önce anlayamadım."

Namık Kemal Bey'i Londra yolunda tanıdım, ilginç bir kişiliği vardı, ilk gençliğinde din bilimleri ile Arap ve Iran edebiyatlarını okumuş, yirmili yaşlarını Şairler Derneği'nde Leskofçalı Galip, Hersekli Arif Hikmet,

Koniçeli Kâzım Paşa gibi usta şairler arasında gazeller ve münacatlar okuyarak geçirmiş, siyasi işlere bulaştıktan sonra Yeni Osmanlılar Cemiyeti adıyla kurulan gizli teşkilatın yeraltı faaliyetlerinde bulunmuş, devlet tarafından takibe uğrayınca da Mısır Prensi Mustafa Fazıl Paşa' nın çağrısı üzerine Bosfor vapuruna binerek gizlice Paris'e gelmişti. Bir Osmanlı hükümdarının ilk defa at sırtında olmadan Avrupa'ya gelişi demek olan Sultan Aziz'in Paris Sergi-si'ne şeref konuğu olması üzerine Fransız hükümeti, tatsızlık çıkmasın diye kendisine bir yazı gönderip geçici bir süre sınırlarını terk etmesini istemişti. O Fransa'dan Londra'ya gidecek trene binmek üzere buradaydı ve ben de onunla birlikte yola çıkmak üzereydim.

Namık Kemal ile birlikte Genç Osmanlılar'ın -ingiltere'de onlara Jön Türkler deniyordu- diğer üyelerini ve Ziya Paşa'yı Londra'da tanıdım, içlerinde en atak olan bu ikisiydi ve her konuda hem çok okuyor, hem çok konuşuyorlardı. Osmanlı aleyhdarı ateşli yazılar yazıyor, sonra da bunu matbaa dedikleri bir makinada büyük büyük kâğıtlarda çoğaltıp gizlice İstanbul'a gönde-riyorlardı. Ben Parisli kontesin evinde dünyaya kapalı yaşarken meğer her şey ne kadar kolaylaşmıştı! Eskiden dizi dizi yazıcıların günlerce göz nuru dökerek yazdıkları kâğıtlar şimdi çarşaf çarşaf büyümüş ve bir makinada yüzlerce, hatta binlerce kopya halinde çoğaltılarak gazete adıyla insanlara satılmaya başlamıştı. Kendi kopyalarımı düşündüm. Yaklaşık 600 defa kopyalandığımı varsayıyordum, ilerde kütüphaneciler bunu daha iyi bileceklerdir. Öyküm, en az 600 kişinin kalem tutuşunu biliyordu. Oysa şimdi kitapları kopyalamak için kaleme gerek duyulmuyordu. Üstelik şiir de eski itibarını kaybetmiş gibiydi. Nitekim ben, Namık Kemal ile Ziya Paşa'nın, iyi birer şair olmalarına ve şiiri çok sevmelerine rağmen daha çok düzyazı ile uğraşmalannı ve Hürriyet adını verdikleri gazeteleri tomar tomar edip ucuz paralar karşılığında birtakım insanlara satmalarını anlayamıyordum. Şiir varken insan neden düzyazı yazsındı ki?!..

Fikirleri ve hayalleri ifade etmede şiirin neden düzyazıya tahammül gösterdiğini Kemal Bey ile birlikte İstanbul'a döndüğümde anladım. Halet Efendi beni Paris'te bırakıp döndükten sonra çok şeyler değişmişti, İstanbul'da benim tanıdığım hayat yaşanmıyordu artık. Şehir gibi şairler ve insanlar da başkalaşmış, İstanbul'un yüzü eski dostlarına yabancılaşmıştı. Reşit Paşa'nın Gülhane meydanında okuduğu fermandan sonra devlet

kurumlarında da farklı bir yapı oluşmuştu. Benim tanıklık ettiğim üçyüz yılı aşkın sürede tıkır tıkır işleyen çarkların dişlileri aşınmış, yıpranmış, bozulmuş ve Batı dünyasının dev adımlarla ilerleyen düşünce ve teknolojisi karşısında etkisiz kalmıştı. Devlet iyiden iyiye güç kaybedince tarihinde ilk defa başka ülkelerden borç almaya bile başlamış, savaşlardan yenik çıkmaya ve toprak kaybına neredeyse alışmıştı. Namık Kemal'in de içinde büyüdüğü çağ benim şairlerimi ve Efendim Fuzulî'yi çok seviyor, ama yolundan gitmiyordu artık. Eski şairlerin okuduğu medreselerde şimdi başka dersler okutuluyor, haberleri posta tatarları yerine telgraf diye bir makina getiriyordu.

Son zamanlarda, akşamlan Kemal Bey'e misafir gelip eski şiirleri okuyarak mest olan şairler, Islahat Fermanı adıyla yapılan bir dizi yeniliğin gerçek hürriyetlere cevap vermediğinden dem vuruyor, Meşrutiyet'in mutlaka ilan edilmesi gerektiğinden söz ediyorlar. Meğer eski şairlere kıyasla bunlar ne kadar çok şey biliyorlar ve ne çok siyasetle uğraşıyorlarmış!.. Meşrutiyet dedikleri şeyin ne olduğunu tam kestiremesem de bu ateşli insanların iyi şeyler yapacaklarını düşünüyorum hep. Kalbimin incindiği tek nokta ise tanıdığım ve aramızda tuz ekmek hakkı bulunan bazı eski şairler hakkında kötü konuşmaları oluyor. Hemen hepsi Bakî Efendi'yi, Atâî'yi» Nef'î'yi, Nabî ve Nedim'i, özellikle de Gâlib Dede'yi çok sevdiklerini ama yazdıklarının artık çöjpe atılması gerektiğini söylüyorlar, bu da beni eski efendilerime karşı mahcup duruma düşürüyordu.

Şimdi sık sık kendimle çekişip duruyorum. Şimdiki şairlere göre roman, piyes, makale yazılmalıymış. Oysa Kontes Luarent'in yanında iken Fransız edebiyatının pek çok romanlarını dinledim; Moliere'in ve Shakespeare nam ingiliz yazarının piyeslerini tanıdım, hepsi birer ifşadan ibaret gibi gelmişti bana ve ayıplamıştım onları. Kendilerine göre düşkün konumda zavallı insanların öykülerini acımasız bir gevezelikle, hiçbir mahremiyet duygusu göstermeden anlatıyorlardı. Onları burjuvaya teşhir ile ne elde ediyorlardı bilmem?! Roman yahut piyes denilen şey eğer olayları anlatmaksa işte benim öyküm... Yahut *Hüsrev ile Şirin'*in*, Yusuf ile Zeliha'*nın*, Hüsn ile Aşk*'ın*, Gül ile Bülbül*'ün*, Mum ile Pervane'*nin*, Vamık ile Azra'*nın*, Kerem ile Aslı*'nın ve daha nicelerinin öyküleri... Eski şairler romanları ya mesneviler biçiminde uzun uzun, ya da bir roman konusunu bir tek beyitte

kısacık ama derinlikli anlatıyorlardı. Onların romanları da piyesleri de, ya bir cengaverin, bir kahramanın ölümsüzlüğünü anlatmak, ya da ibret alınacak bir öyküleme için var idi; insanların çatısını açıp evlerinin içine bakar gibi müzevirliklere tenezzül etmezdi. Rahmani iken beşeriliği tercih etmeyi aklım almıyordu. Ruh iken kalıp olmayı, mânâ iken maddeye kısılıp kalmayı, soyut var iken somutlaşmayı hazmedemiyordum ben. Bütün somutlar ancak soyut için olmalı, bütün maddeler mânâ uğruna harcanmalıydı bana göre. Zaten Efendim Fuzulî'nin de, eski efendilerimin de yaptıkları bundan ibaretti. Onlar soyut konulan anlatır, ama örneklerini somut olandan seçerlerdi. Böylece yaşanılan hayat veya elle tutulan dünya, hissedilen duygu ve görünmeyen düşünce için bir araç olurdu.

Gerçi ben bazen bu düşündüklerimin de yanlış olabileceğini düşünür, kendime gülerdim. Şimdi de öyle yapmam gerekiyor galiba. Çünkü toplum değişmiş, hayat değişmiş. İnsanlar daha da kalpsizleşmiş, duygularının yerini yavaş yavaş iştahları ve şehvetleri alıyor. Paris'te ve Londra'da kaldığım zamanlarda bunu daha iyi görebilmiştim. Şimdi İstanbul insanı da onlara benzediklerine göre isteseler de, istemeseler de bir dönüşüm geçirecekler. Ancak bu dönüşüm bir teslimiyet değil bir örnek olmalı değil midir? Bütün kurumları ve kurumlarının yapısı değişen devletin elbette şiiri de değişecekti, bunu anlıyordum ama eski efendilerime, kendi çocukları ve torunları tarafından topyekun küfürler edilmesini hazmedemiyorum. Namık Kemal Bey sık sık "Avrupa, Doğu'yu tanımaz!" diyor. Bana göre asıl bizimkiler Avrupa'yı tanımıyor. Çünkü onlar redd-i miras etmek yerine evrime inanıyorlar.

Kemal Bey ve arkadaşlarının, manzumelerini divan adını verdikleri defterlerde toplayan şairleri kötüler, onlar aleyhinde yazılar, kitaplar yazarken aslında devlet gibi şiirin de son vasiyetini yazıyorlardı. Altı yüz yıl ömür sürmüş bir adamın can çekişmesi de elbette elli yıl sürecekti ve onlar elli yıl boyunca hastaya bir tek ilaç vermediler. Bu arada hâlâ ona muhtaç olduklarını da fark etmiyorlar, hâlâ aruz ölçüsüyle şiirler yazmaktan vazgeçemiyorlardı. Gazel gitmiş, sone gelmişti; ama gazellerle birlikte bir medeniyet birikiminin de gitmekte olduğunun farkına varmadılar.

Diyâr-ı küfrü gezdim, beldeler kâşaneler gördüm

Dolaştım mülk-i İslam'ı bütün viraneler gördüm

diyen Ziya Paşa gözünü yummuş söylüyordu bunu; önceki yüksek medeniyet birikimine sırtını dönüveriyordu. Çünkü aynı yıllarda ben Batılı elçilerin ve seyyahların İstanbul'u bir rüya kent olarak tanımladıklarını biliyordum.

Efendim Fuzulî torunlarının kendisini inkar ettiğini bilseydi kemikleri sızlardı şüphesiz. Gâlib Dede de Hüsn ü Aşk'ı yalnızca yüz yıl okunsun diye yazmamıştı elbette.

Şiirin formu değişebilir, yapısı başkalaşabilirdi; kaside ve mesnevi ile bağdaşmayan bir hayat hüküm sürüyorsa elbette kaside ve mesnevi bir köşeye çekilmeliydiler; ama yeni şiir formunda onların ruhu devam edebilir, kültürel devamlılık korunur, yozlaşmadan uzlaşılabilirdi. Ben, gazete çağına geldiğimizde, romanlar ve piyesler yazılmaya başladığında bu hâlimle zaten kendimi yaşlanmış hissediyor, ölümümün yakınlaştığını düşünüyordum. Mürekkebin hokka yerine entertip haznesinden akmaya başladığını gördüğümde, eski yazıcılarla birlikte yazdıklarının da değişeceğini görebiliyordum veya bir köşeye çekilmeye, ya da BC için kendimi fedaya hazırdım, ama tozlu raflarda hapsedilmeye tahammülüm olamazdı. İsterdim ki benim de romanım yeniden yazılsın, öyküm piyeslere konu olsun, gazete tefrikalarında hikâyelerim okunsun, eskiden olduğu gibi yediden yetmişe herkesle tanışayım, herkesin yüreğindeki aşkın tellerini titreteyim, istiyordum ki yeniden üretileyim, genç şairler ve yazarlar beni anlatarak yeni kuşakları atalarıyla buluştursunlar. Belki de bu yüzden, BC'nin bir gün bütün bunları bana sağlayacağını düşünüyor ve o tatlı zamanlar için hayaller kuruyordum.

Namık Kemal Bey ve arkadaşlarının arasında Batılı edebiyat örneklerini taklitten dolayı iyiden iyiye dışlanmış, yaralanmış ve kendimi zor nefes alır hissetmeye başlamıştım ki, bir gece Mustafa Reşit Paşa'nın odasına uğradı yolum. Namık Kemal Bey yağmurlu bir Şubat akşamında beni setresinin iç cebine koymuş, fayton ile uzunca bir yolculuktan sonra, elindeki bastonla yokladığı gıcırtılı merdivenleri çıkarak Emirgan'daki köşkün selamlık dairesine varmıştı.

Reşit Paşa, robdöşambrını giymiş, büyük kestane ağaçlarının dallan arasından Boğaz'ı seyrediyordu, içeri girdiğimizde,

"Gel bakalım Kemal Bey!" dedi, "Şu mangalı biraz yaklaştır bana doğru, havalar iyice soğudu. Gel şöyle yakınıma otur. Uzun zamandır görüşemedik, seni hayli özlemişim."

Namık Kemal Bey, onun kesik kesik öksürüşüne ve çizgileri ruhundaki acıları gösteren yüzüne bakınca ölümün yüzünü gördüğünü sanarak ne diyeceğini bilemedi:

"Efendim!" dedi "Emir buyur: duğunuz gibi size Fuzulî'nin L&M kitabını getirdim. Hasta iken okumak için L&M'i istediğinize de şaşırdım doğrusu. Biz her şeyin yenisini isterken siz böyle köhne bir hikâyeyi neden istediniz ki?!"

"Otur Kemal Bey, otur!" dedi titrek bir sesle ve birkaç kesik öksürükten sonra devam etti "Derdim L&M'i yeniden okumak değil. Şimdi sana söyleyeceklerimi tekrar et bakalım."

Kemal Bey şaşkınlığını yenmeye çalışırken tane tane tekrarladı: "Aşkı bilen biri için yedi gerçek sır vardır. Bu sırra sahip olan dünyaya hakim olur."

Reşit Paşa iki saat kadar Namık Kemal Bey'e BC hakkında bilgi verdi, hedeflerinden, insanlığın şövalyesi olmaktan, hü-manizmadan, Keldani bilgelerinin yaptıkları uzay araştırmalarından, Arşiya Akeldan'dan ve galaksiler arası yolculuktan, yedi üyenin halen bulundukları yerler ile kimliklerinden, bir sonraki toplantının ne zaman olacağından ve bu toplantıya getirilecek şifre beyitlerin nasıl birleştirileceğinden, dünyanın yeni yapılanmasından, sanayi çağının yönlendirilmesinden, yaklaşan zamanlarda bazı devletlerin coğrafyadan silinip yerine yenilerinin kurulacağından, bunlar için yetkilerin nasıl kullanılacağından vs. uzun uzun bahsetti. Sonra da "Bugün Sultan Abdülhamit ile senin geleceğini konuştum, Şura-yı devlet (Danıştay) üyeliğine atandırılman için fezleke hazırlanmasını sağladım. Ben bu dünyadaki yolculuğumu tamamladım ve BC adma görevimi en iyi şekilde yaptım. Bundan böyle siruş başlıklı bu kutsal hançer sende duracak. Unutma, BC üyelerinin her birindeki şifreler ancak bu hançer üzerinde doğrulanabilir. Onun için bu hançeri canından aziz bil ve koru. Ölümünü hissettiğin veya böyle bir tehlikeyle

karşılaştığında bugünü hatırla ve emaneti en güvendiğin kişiye ver. Tabii sırrımızla birlikte."

Namık Kemal şaşkınlıkla neredeyse beni elinden düşürmek üzereyken Reşit Paşa uzanıp "Eveeet! Ver bakalım Kontes Laurent'in emanetini!" deyiverdi. Namık Kemal'in şaşkınlığı bir kat daha büyümüştü. "Kontes Laurent'i siz nereden biliyorsunuz?" diyebildi kısık bir sesle. "Bilmez miyim Kemal Bey, bu kitap onda kaldığı müddetçe kendisini hep koruyup kolladım. Daha doğrusu ben L&M'i koruyup kollamakla yükümlü hissettim kendimi. Fransa'ya neden gittim ve orada yıllarca neden kaldım sanıyorsun? İşte bu kitap yüzünden."

"Peki efendim bende olduğunu nasıl biliyordunuz?"

"ilahi Kemal Bey, saf olmayınız. Siz Paris'ten ayrılırken Lyon garında tesadüfen mi bu kitabı bulduğunuzu sanıyordunuz?" O gün kitapçının vitrininden kitap alan yalnız siz değildiniz. Bana neden Büyük Reşit Paşa dediklerini sanıyorsunuz Kemal Bey?!.. Bu gücü bize veren işte bu kitabın içindeki sırdır; bundan sonra da sana aynı gücü verecek. Yalnız dikkat et, bazı sefil hazine avcıları Babil ilahlarının altın heykellerine ulaşabilmek için peşine düşecekler, sen ne yapılması gerektiğini elbette bilirsin."

Namık Kemal Bey kadar ben de şaşırmıştım duyduklarıma. Demek onca yıl kontesin odasında BC adına beklemiştim. Namık Kemal Bey de Jön Türkler adma BC için Paris yolculuğu yapmıştı.

"Hep uzaktan takip ettiğim şu kitabı bir göreyim artık!" diyerek sayfalarımı çevirmeye başladı Reşit Paşa. "Yazısı da ne hoş bir ta'lik imiş!" diye ekledi sonra. Sayfalarım arasında dolaşırken yer yer beyitlerimi okudu, minyatürlerimi hayranlıkla seyretti ve çivi yazısı rakamlarımı inceledi. "Kaç BC üstadının parmak izi ve emeği var bu sayfalarda bilir misiniz Kemal Bey; kaç yüzyıllar insanlığın geleceğini taşıdı bu kitap!" işte senin sahip olduğun hazine:

Ben aşk güzergehinde hâkem

El cümle bilir derûnu pâkem

2723. beyit. Toplamı 14 ediyor. Yediye iki defa bölündüğü için artık hanesi sıfır, işte bu sıfır, sana verdiğim hançerin kab-zasındaki son şifre. Babil tapınağının kapısını açacak şifrelerin yedincisi. Diğerleri BC'nin öteki üyelerinde. Yedi kişi bir araya gelince açılabilecek bir kapı. Bu kapı aslında uzaya açılan kapı. Düşünebiliyor musun Kemal Bey, uzay gemilerinin yapacakları yolculukları düşünebiliyor musun? Doğrusu çok heyecan verici! O günleri yaşamak isteyerek gözlerini yuman yüzlerce üstad geldi geçti gökkubbenin altında. Ama bu köhne dünya o kadar yavaş dönüyor ve bilim adamları o kadar tembel ki, o günleri ben de, belki sen de göremeyeceğiz. Yalnız dünyanın sonu geldiğinde uzaydaki bir başka gezegene gidebilmek için elbette uzayın kapılarını açacak bir bilim adamı bulunacaktır. Belki de dünya insanoğluna yetmez olunca uzaya giderek kendimize yer arayacağız. Tabii uzaylılar bizden evvel gelip dünyamızı istila etmezlerse."

Reşit Paşa hep anlatıyordu...

Ve sevgili Leylâ'm! Nerelerde, kimlerle birlikte olduğunu bilmediğim şu anda...

29

Bu, Sırlarımın Ortalığa Saçıldığı ve Babil'de İştar Kapısının Açıldığıdır

Âvâzeyi bu âleme Dâvûd gibi sal

Bakî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş

Bakî

Sesini bu âleme Davut gibi sal. Çünkü bu

kubbede bakî kalan ancak bir güzel hatıra imiş.

Blankenburglu Robert Koldewey, Berlin Kraliyet Müzesi yetkililerine gönderdiği 1 Nisan 1896 tarihli raporunda "Burada bulacaklarımın çoğu Nabukadnazar'ın eserleri olacaktır, iki haftadan beri kazıyorum; her şey yolunda gitti ve yedi metre uzunluğunda kerpiçten bir suru ortaya çıkardım." diyordu. Koldewey'in görünürde aradığı Asurbanipal kitaplığı idi, ama bulmayı umduğu şey, şu pişmiş çamurdan örülü, 360 kuleli, dörder at koşulmuş iki arabanın yarışabilecekleri genişlikteki surun iç duvarlarının altındaki yedi tablet ile Babil tanrılarının altın heykelleriydi. Tabletleri BC adına, altınları da kendi hesabına istiyordu. Bir gezgin kılığında Almanya'dan yola çıkıp iki-yüz bedevi işçiyle kazmaya başladığı dağın yerini tarihçi Here-dot ile hekim Ktesias'ın kitaplarından okuduğunu söyleyip duruyor. Ama gerçekte çantasında ben olmasaydım ve Efendim Fuzulî'nin beyitlerini görmemiş olsaydı, bilge Akeldan'ın eski ülkesine hiç yolu düşmeyecek, bu durumda Fırat'ın sarı sularının yalayıp geçtiği bu duvarların arkasında ne olduğunu kimsecikler bilmeyecekti.

Koldewey, Magosa'da Namık Kemal'in kitapları arasından çalınmamı sağlayıp kendi kitapları arasına kattığı günden beri beni çok iyi saklıyor ve çok sabırlı hareket ediyordu. Hançeri Paris'te bulup günlerce üzerinde çalıştıktan sonra üyelerin ellerindeki şifreleri hep ayrı bir zamanda ve daima gözleri bağlı olarak denemiş ve Akeldan'ın kölesi tarafından Iştar tapınağının girişine yerleştirilen kartuşun şifrelerini aşağı yukarı çözmüştü. Kimseyi şüphelendirmeyecek kadar sakin davranmayı biliyor, BC'nin

dünyanın değişik ülkelerindeki üyelerinin sıkıştırmalarına aldırmadan işine devam ediyordu. Kazılara başladığının yedinci yılında artık Arap, Keldani, Sümer ve Kopt dillerini biliyordu ve Bağdat'ta, BC üyelerine kent duvarında bulduğu bir kitabede yazılı olanları Keldani dilinden Almanca'ya ve İngilizce'ye çevirerek okudu: "Ben krallar kralı, altın başlı Nabukadnazar; Babil'i doğudan dev bir surla çevreledim. Hendeğini kazdım ve şevlerini yer katranı ve tuğlalarla yaptım. Kıyısında dağ gibi yüksek büyük bir duvar yaptım. Buna geniş kapılar açtım ve bunlara seM ağacından üstü bakır kaplı kanatları taktım. Kötü niyetli düşmanların yanlardan Babil'i sıkıştırmamaları için, deniz nasıl karaları dalgalarıyla sararsa, öylece dev surlarla çevreledim. Bunlardan geçiş, tıpkı denizin, tuzlu suyun geçildiği gibiydi. Duvarları delemesinler diye önlerine toprak yığdırdım ve tuğladan rıhtım duvarlarıy-la çevirttim. Dış kaleyi sanatla sağlamlaştırdım ve Babil kentini kale haline getirdim."

O gün gördüğüm BC üyelerinin üçü Yahudi, dördü de Hıristiyan idi. Osmanlı devletinin iyiden iyiye zayıflayan gücünden yararlanmak ve en azından tabletleri bu sınırların dışına taşımak için kararlıydılar. Bu bana acı vermişti. Kendime ve eski efendilerime ihanet ediyormuşum gibi hissettim.

"Evrenin şövalyeleri, değerli üstadlar!" demişti sonra Marduk Koldewey, "İnsan elinden çıkmış kentlerin en büyüğü ile karşı karşıyayız. Arşiya Akeldan'ın kemikleriyle birlikte bulacağımız Babil Kulesi'nin kalıntıları için daha yedi sene kazmam gerekecek. Bunun için Hille kentinden gelen işçilerimin gündelikleri dahil her yıl ellibin Osmanlı altınına ihtiyacım var. Ve tabii bedevilerin dikkatlerini başka yere çekecek birtakım karışıklıklara da. Yedi yıl sonra yeniden toplandığımızda umarım size îştar tapmağının kapı röleveleriyle birlikte geleceğim ve her birinizin sahip olduğu şifreleri üzerine yerleştirerek dünyamızın uzaya açılan kapısını birlikte açacağız.

Koldewey sekiz katır, dört at ve altı muhafız ile birlikte günahkâr kent Babil'e döndüğünde, heybelerinde Strabo ile Diodor'un gezi kitapları, ellibin altın, Tevrat ve ben vardık. Fırat köprüsünün kalıntılarından antik kentin dış surlarına ulaştığımızda kendimi daima buraya ait gibi hissettim ve gurbetten yurduma dönmüşüm gibi sevinç duydum. Hayır bu, Efendim Fuzulî'nin hemen şuracıkta, kuş ucumu on dakikalık yerde yaşamış

olmasından ve her gün tapınağı kazmaya gelenler arasında belki de ı« torunlarından birinin bulunmasından kaynaklanmıyordu; bilakis burada Tufan'a uzanan bir tarihin zengin hatıralarını hissetmiş olmamdan yansıyordu, istenirse şu duvarın üzerinde Nuh'un oğlu Şam'ı çağıran şefkatli sesi yahut Gılgamış'ın haykırışı duyulabilir, devasa sütunların sıralandığı şu caddede Danyal peygamberin ayak izleri yahut Hammurabi'nin yasaları görülebilir, biraz ötede İbrahim peygamberin kırdığı putların parçacıklarına yahut gizemli melike Semiramis'in asma bahçelerinde dolaşan kelebeklere rastlanabilir, Yunus peygamberin sabırla imtihanına yahut Asurba-nipal'ın aslanları terbiye edişine şahit olunabilirdi. Binlerce ve binlerce yıl... İnsanlar ve insanlar... Tapınaklar, kurbanlar, şölenler, zaferler... Koldewey'in ortaya çıkardığı bu kerpiç ve pişmiş tuğla kompleksi arasında insanlık tarihi elenip durmada. Kim bilir kaç milyon esirin alın terinin damladığı şu duvarlar dile gelse, acaba insanlara neler anlatır?!.. Babil! insanlığın başkaldırısı. Kutsal kitap anlatıyor: "Ve birbirine, geliniz kerpiç keselim ve onları ateşte pişirdim, dediler. Ve kerpiç onlara taş yerine ve taş katranı dahi kireç yerine oldu ve sonra geliniz, bütün yeryüzüne dağılmamak için kendimize bir şehir ile tepesi semaya kadar bir kule bina edip kendimize nam kazanalım, dediler."

BC Koldewey'in işini kolaylaştırmak için Osmanlı'nın Mezopotamya'daki etkinliğini azaltmayı istiyordu. Bunun için Arap yarımadası başta olmak üzere büjün güney eyaletlerinde etnik ayrımcılığı kışkırtmayı amaçlarına uygun buldular. Babil surları arasında geçen yıllar boyunca duyduğum silah sesleri bunun içindi. Ve iki isimdi sık sık duyduğum: Arabistanlı Lawrens ve Vahhabilik.

Nabukadnazar'ın tanrı Marduk'a adanan kurbanların kesilmesi için yaptırdığı geniş tören caddesini bulduğunda, Koldewey, işçilerine bir hafta tatil ve çift yevmiye de ikramiye vermişti. Burayı yalnız başına incelemek istiyordu. Yaşlı dizlerinin ağrılarına aldırmadan günde bazen yirmi saat çalışıyor ve gizemler arasında kendi mutlu hayatını yaşıyordu. Aradan geçen yaklaşık on yıl boyunca buralara o kadar alışmıştı ki, aslında tabletlerin yahut altınların bulunması o kadar da umurunda değildi. O tarihin kucağında eski insanlarla dost olarak yaşıyor, bazen onlarla konuşuyor, dostluklar ve kinler güdüyor, seviniyor, üzülüyordu. Yeni bulduğu cadde söz gelimi... Kaç bin yıl önce, kaç bin insanın aynı anda

fener alayları ve sevinç gösterileriyle çınlamıştı kim bilir?!. Bunu yüzyıllar sonra yeniden yaşayan bir insan olmanın hazzını BUAM'ın bilimsel gerçekleri de, altın ilah heykellerinin ışıltısı da yansıtamazdı yüreğine. Neredeyse Bilge Akeldan'ın da ayak izlerini bile keşfedecek durumdaydı artık ve eski kültürlerin sırlarına ulaşmak kadar heyecan verici başka bir şey düşünemiyordu. Nitekim "Bu caddeyi bulduğuma göre..." diyordu, "Her yıl bahar başında Zagmut (yeniden doğuş, nevruz) bayramında en görkemli günlerini yaşayan Babil tapınağı çok uzaklarda olamaz."

Koldewey, caddede yer alan tuğla damgalarındaki yazıları çözebilmek için gündüzler yetmeyince eline meşaleler alıp geceleri de okumaya devam etti. Onu izlerken, "Bu adam kadar azimli başka bir insan tanımadım." diye düşündüğümü hatırlıyorum. Nihayet işçilere verilen tatilin altıncı gününde okumalarını şu cümleyle sürdürdü: "Babil'in caddesi Aibur-Şabu'yu büyük efendimiz Marduk'un alayları için toprakla doldurtarak yükselttim ve Ulu kapısından ta Iştarsakipat'a dek Turminabanda taşları ve Saba taşlarıyla döşeterek tanrının alaylarına yaraşır biçime getirdim. Ben, Esagile ve Ediga'nın bakımcısı Nabupolassar'ın oğlu Nabukadnazar, Babil kralı." Aynen böyle yazıyordu, emin olmak için iki kez, üç kez okudu. Sonra "Evet!" dedi yüzlerce kez "Evet!.. Evet!..." îçi içine sığmıyordu. Onbinlerce yıllık taşlardan, duvarlardan, abidelerden sahraya yayılan ilk ses Koldewey'in bu haykırışı oldu ve ağzına ellerini iki yandan perdeleyerek yaptı bunu: "Eveeett! Eveeeett! Eveeeeeet!"... Tarih onun sesini, Fırat'ın sularında Büyük iskender'in ordularının nal seslerinden bu yana kim bilir kaç bininci zafer çığlığı olarak kaydetti bilinmez. Bu "EveetL" içinde büyük bir zafer gizliydi. Çünkü tştar demek, Akeldan'ın gizemli mabedi demekti. Iştar'ın kapısı da Efendim Fuzulî'nin sayfalarıma serpiştirdiği şifrelerin bulunduğu kapı.

Koldewey, o gece hiç uyumadı ve caddenin bütün tuğlalarını tek tek inceledi. Turminabanda ve Şaba'dan getirilen taşlar hâlâ yakut kırmızılığında idiler ve caddenin güney yönüne doğru iki çizgi halinde ta işçilerin kazma ve küreklerinin olduğu yere kadar uzanıyorlardı. Saba taşlarının üzerinde fırtına tanrısının kutsal aslanının, Turminabanda taşları üzerinde de bereket tanrısının memelerinin, onun üzerinde de pul pul işlenmiş uzun boynu ve çifte dili ile bir yılan rölyefi yer alıyor ve gitgide bu iki figür birbirlerinden motifler alarak birleşiyorlardı. Cadde boyunca her

on metrede bir, bu iki figürün süslemeleri birbirine geçiyor ve gerek aslan, gerekse yılan dönüşüm geçiriyorlardı. Güneşin ilk ışıkları Fırat'ın sularında yangınlar çıkarırken Kolde-wey, "Bir motif sonra aslan ile yılan Babil ejderi Siruş olacak ve on metre sonra îştar tapınağının kapısına elimi dokundurabile-ceğim." dedi. Bu sevinç ile hiç olmazsa yarım saatliğine uykuya dalmadan önce avucundan iki güvercin havalandı. Her ikisinin de ayaklarında "Aşk gecesi için gelinimiz damadı bekliyor!" yazılı birer kâğıt parçası vardı.

Hilleli işçilerin tekrar işbaşı yapmalarından sonra benim de sabrım tükenmiş gibiydi. Üçyüzelli yıldır sakladığım sırların onbinlerce yıllık hazinesini görmeyUçok istiyordum. Koldewey'in izinli gönderdiği işçilerden bazılarının değiştiğini ve iri yapılı adamlar yerine cılız birkaç kişinin geldiğini ben fark ettiğim halde o hiç fark etmedi. Sanırım bunlar beş kişiydiler ve çalışıyormuş gibi davranıp molalarda veya Koldewey'in yemek ve diğer ihtiyaçları için uzaklaştığı zamanlarda ikisi üçü bir araya gelerek fısıldaşıp kaş göz işaretiyle mabedin değişik bölgelerini gösteriyorlar, sonra da güya çalışmaya devam ediyorlardı. Bunlar o civarda yaşayan bedevilere pek benzemiyorlar-dı. Belki de Hille'nin Efendim Fuzulî zamanındaki Türkmen ahalisinden idiler. Çünkü ben bu kasabada doğup, büyüyüp sonra yolculuklarıma başladığımda buralar daha bayındır, ahalisi daha bilgili idiler. Benim kadar Koldewey de bu adamların kalıpsızlıklarını fark etmiş olmalıydı ki onların işi savsakladıkları zamanlarda "Tanrım!" diyordu, "Acaba bu adamlar şu gözümün önündeki tapınakları yapan yüksek medeniyetin torunları mı?" Adam haklıydı, Efendim Fuzulî'den bu yana şimdiki torunları arasında kalite ve bilgelik ruhunun nasıl tüketilmiş olduğuna ben şahit idim.

Koldewey, bütün işçilerini bir araya toplamış, ünlü Babil Kulesi'ni ortaya çıkarmak üzere Iştar'dan hemen elli metre uzaktaki yığma tepeyi kazdırıyordu. Soranlara, Babil Kulesi'nin eski bir gözlemevi oluşunu, gezegenler kozmografyası ile yıldızların hareketlerini, Tevrat'ta ve tarih kitaplarında geçen zig-gurat efsanelerini anlatarak oyalıyor, burayı ortaya çıkarmanın hem peygamberler tarihi, hem de bilim tarihi açısından çok önemli olduğunu, tam bu bölge üstünden geçen meridyenin karaları ve denizleri eşit iki parçaya böldüğünü, bu mabedin taban çevresini yüksekliğinin iki katına bölünce "pi sayısı" diye bir sayının

bulunabileceğini, tapınağın içinde bir yerde dünyanın toplam ağırlığının yazılı olduğunu, toplam ikibuçuk milyon taşın üst üste konarak yapıldığını ve onbin işçinin her gün olağanüstü bir çabayla onar taşı üst üste koymuş olmaları halinde ikiyüz ellibin günde, yani 664 yılda tamamlanabileceğini, oysa kulenin yalnızca yirmi yılda tamamlandığını söylüyordu. Bunca bilgi ile işçilerin azıcık akıllarını hayrete düşürüp onların gözünde kendisini bir bilge kral konumuna yükselten Koldewey, nihayet herkesin ilgisini bu yeni tepeciğe çevirmiş olmanın huzuruyla işi yavaşlatmış, günde iki vakit çubuğunu tüttürüyor, çalışan işçilerini seyrediyordu, içinden de yüce üstadların gecikmeden gelmeleri için dualar okuyordu. Sonraki günlerde İştar kapısıyla hayat arasında kalan üç metre kalınlığındaki toprak tabakası önünde hiçbir işçi görmedim.

İşçiler kazdıkça Babil Kulesi'nin yedi kat terası andıran görkeminden geriye kalan parlak tuğlaları, çatlamış duvarları, hayvan ve insan kabartmalı kapıları ve Semiramis'in kemerlerle bitiştirilmiş asma bahçeleri yavaş yavaş ortaya çıkıyordu. Ziggurat ve kemerleri gördükçe onların Babil devleti zamanındaki ihtişamını hayal edebiliyordum. Efendim Fuzulî burada yaşasa bu kemerler ve kule için de şiirler yazardı şüphesiz diye düşündüm bir an.

Güneş, belki bazıları Efendim Fuzulî'nin torunlarından olan Hilleli işçilerin terlemiş çıplak omuzlarında ve göğüslerinde ışıklarını kırarken Koldewey kazmaların darbeleriyle kırılan silindir biçimindeki mühürleri birleştirmeye, sikke olarak kullanılan pişmiş çamurların damgalarını incelemeye, çanak çömlek parçalarındaki nakışlardan Babil'i anlamaya çalışıyor, bir yandan sağlam arkeolojik eserleri ayırmak, diğer yandan bunları depoladığı odanın muhafızlarını her gün birkaç kez kontrol etmekle günlerini geçiriyor, bazen muhafızları değiştiriyor yahut sayılarını arttırıyor, kendisini ziyarete gelen çevredeki bedevi reislerine bulduğu eserleri göstererek övünüyor, onların hayretlerini kabartmaktan, ortaya çıkardığı kentin sokaklarında dolaştırmaktan zevk alıyordu. En çok da Tanrı'nın Babil Kulesi'nin yapımı sırasında burada çalışanların dillerini nasıl ayırdığının ve insanların yeryüzüne dağılmamak için kendilerine bir şehir ile tepesi semaya kadar uzanan bir kule yaparak nasıl nam kazanmak istediklerinin öykülerini anlatarak küçük dillerini yutacak raddelere getiriyor, sonra da burada yaşayan çöl hayvanları, yaban köpekleri ve devekuşu yavrularının bu kentte Babilli sihirbazlardan, uzay bilginlerinden, takvim yapıp zamanı

ölçen rahiplerden daha uzun saltanat sürdüklerini söyleyerek hayatın geçiciliğinden bahsediyor, gündelik işlerden konuşarak onlarla dostluklar kuruyor, zaman zaman Osmanlı devleti hakkındaki görüşlerini alıyor, Lawrens'in haberlerini takip ediyor ve arada sırada da reislerine altın dolu keseler sunuyordu.

Koldewey'in seyyah Strabo ve Diodor'un kitaplarını tekrar tekrar okuyup Babil hakkında yeni yeni bilgiler aradığı yahut bulduğu eşyalar ve duvarlar ile bu bilgileri örtüştürdüğü gecelerden birinde çadırına altı konuk birden geldi. Bunlar iki yıl evvel Bağdat'ta tanıdığım BC üyeleriydi. Hepsini kendim kadar sabırsız ve heyecanlı gördüm. Paris'te, Londra'da, Roma'da üniversite adları söylüyorlar, tabletleri oradan gelecek yedi ayrı bilim adamına ve arkeologa inceletmekten, üzerindeki çizimleri ayrı ayrı çözdürdükten sonra Brüksel veya Cenevre'de kurulacak BUAM'da çalışmalara başlayacaklarından bahsediyorlardı. Ama bir problem vardı; işçilere sezdirmeden tabletleri nasıl çıkaracak ve nasıl sınır dışına götüreceklerdi?

"Tabletler için bunu dert edinmeyiniz saygı değer şövalyeler!" dedi Koldewey, "Bu adamların altından başka düşündükleri yahut tamah ettikleri hiçbir şey yok. Hele tabletler onların umurunda değil!" "O halde altın heykelleri nasıl götüreceğiz?" sorusunu da "Altınlardan hiç haberleri olmayacak ki saygı değer üstad! Üç gün sonra Müslümanların kutsal kurbanlar kesecekleri bayramları gelecek. O zaman bütün işçileri Hille'ye göndereceğiz. Onlar Fuzulî'nin Muhammed peygambere ithaf ettiği şiirlerini okurken, biz de onun L&M'ini okuyor, hazineleri okutuyor olacağız." diye yanıtladı. Çadırın ortasına koyduğu eski bir Babil sunağının üzerine, tulumlara bastırılmış peynirlerden, pastırmalardan, hurma ve yer fıstıklarından avuç avuç koyarken de "Yeter ki siz, üç gün sonra kazma ve kürekleri kuvvetle sallamaya hazırlıklı olun!" diye devam etti gülümseyerek. Çadırın kapısında bekleyen hizmetkârına da soğuşun diye sabahtan Fırat'ın sularında bitmiş palmiye kökleri arasına koy-durttuğu şarap testisini getirmesini söyledi.

O gece önce Babil tanrılarına kurban sunan bilge rahipler gibi dinsel bir ayin yaptılar, ardından da sefil ayyaşlar gibi içip sızdılar.

***

Çevre köylerin camilerinden kurban bayramı için okunan salalar ve temcitler uzaktan uzağa duyulurken BC üyeleri de çevrede kimse olmadığından emin, îştar tapmağının kapısına ulaşmak üzere kazmalarını vurmaya başladılar, iki gün boyunca lirik mavallar ile kazma sesleri birbirine eşlik etti. Ben hep yanlarındaydım ve daldıkları işten başlarını kaldırıp şu surların dendanlan arasından kendilerini gözetleyen beş kişiyi fark etmelerini istiyordum. Nihayet üçüncü gün Iştar'ın dama taşlarım andıran süslemeli kapısı meydana çıktı. Üstteki mermer kemerde tıpkı Efendim Fuzulî'nin Bağdat ilimler Akademisi kütüphanesini yöneten âmâ Süryani'den alıp medresedeki dut ağacının altına gömdüğü hançerin başlığındaki Siruş kabartması yer alıyordu. Kazma ve kürekleri bırakıp süpürgeler, bez parçaları, demir keskiler ve metal çubuklarla kapıyı tamamen temizlediler. Kapının üzerine kare biçiminde bir şebeke işlenmişti. Şebekenin içinde avuç ayası ölçüsünde birbirinden ayrılmış 7x7 kartuş bulunuyordu ve ilk satırdan itibaren "Akeldan: - lştar ve - Marduk'a - inanmış - efendim. - Siruş'un - aşkıyla" diye yazılıydı.

A K E L D A N

İ Ş T A R V E

M A R D U K A

İ N A N M I Ş

E F E N D İ M

S I R U Ş U N

A Ş K I Y L A

Akeldan'in ölürken sırrını emanet ettiği kölesi tarafından mabedin kapısına kazıldığını anladığım bu yazıların, sayfalarım arasına değişik zamanlarda ve farklı mürekkeplerle yazılan rakamların ve harflerin benzerleri olduklarını gördüğümde artık yolun sonuna gelindiğinden iyice emin olarak "Sevgili Leylâ!" dedim içimden, "Yalnızca senin aşkınla yaşayacağım yeni bir hayat başlayacak az sonra! Aç kucağını bana ve derin bir barbarlık içine gömülmekte olan dünyada beni teselli et!"

Koldewey, dördüncü günün sabahında BC üyelerinden sahip oldukları şifreleri istedi ve her birinden aldığı kâğıtları kapı girişindeki sunak taşının üzerine sıra ile koydu. Bunlar, Efendim Fuzulî'nin sayfalarım arasına serpiştirdiği aşk ve gizlilik üzerine yazılmış beyitlerin sıra numaralarını gösteren çivi yazısı rakamlardan yedi ve katları çıkarılarak elde edilmiş yeni rakamlardı. Koldewey onları birer birer okuyup rakamlarını yeniden hesaplarken ben Leylâ'mın aşkını yeniden bir kere daha yaşamaya başlayacağım umuduyla bahtiyar idim. Hatta eski günler gözlerimin önünde canlanmaya başlamıştı bile. Okuldaki günlerimiz, aşkımızın ortaya çıkışı ve annesinin Leylâ'yı azarlaması, aşk ile çöllere düşmem ve aklımı yitirmem, babam ile Kabe'ye gidişimiz, çevremde ceylanların, aslanların toplanması ve insanlardan uzak hayatımız, Leylâ'nın beni sahralarda ziyarete gelişi, annesinden vasiyetini öğrenmem ve mezarına kapanıp ağlayışım, hepsi daha dün gibi taptaze hatıralar idi. Koldewey sunak taşı üzerinde sayfalarımı çevirirken birden kendimi Nabukadnazar'ın Marduk'a kurban sunma ayinlerinden birinde görüverdim. Kays'ın kaç bin göbek önceki bir atası gibi hissettim kendimi ve Babil Zigguratı gözümün önünde bütün haşmetiyle kendini sergileyiverdi. Çırılçıplak binlerce insan meydanı ve zigguratın teraslarını doldurmuş ellerini gökyüzüne doğru açarak çığlıklar atıyorlardı. Yedinci terasta Nabukadnazar, mücevherlerle donatılmış bir kartal başlığıyla göründüğünde, sevinç çığlıklarından duvarlar yıkılacak zannettim. Yanında yedi bilge rahip vardı ve hemen sağ yanında Arşi-ya Akeldan'ı gördüm. Bana gülümsüyordu ve bütün ömürlerini adayarak ürettikleri bilgilerin kaç bin yıl sonra yeniden dünyayı kuşatmasını seyretmek üzere toplanmış gibiydiler. Birden o yedi bilge rahibi yanımda hissettim. Ne Koldewey ne de öteki BC üyeleri vardı artık. Şimdi lştar tapınağının kapısında sırma nakışlı cübbeleri, değerli taşlar hakkedilmiş keçe başlıkları ile birbirlerini selamlayan yedi bilge rahip duruyordu ve sanki aradan hiç zaman akmamış, dün gece kapattıkları kapıyı yeniden açmak üzere sabah olup toplanmış gibiydiler. Kapının üzerine uzanan elin Koldewey'e ait olduğunu düşünmek bile istemedim; sanki kapının dama şebekelerine benzeyen, el ayası genişliğindeki tuşları üzerine Akeldan bizzat kendisi parmağını bastırıyor ve bunu ezbere bildiği bir iş gibi yaparak kendisini bize göstermek istiyordu. Dokunulan her tuş birkaç saniye içinde biraz içeriye giriyor ve kapı eşiğine bir avuç ince kum akmaya başlıyordu. Akeldan'ın parmakları, kartuştaki rakamlar ve harflere, tıpkı Siruş başlıklı hançerin kabzasına Efendim Fuzulî'nin matara kayışını sarar

gibi sıra ile dokunuyordu. Harflerin olduğu kartuşlara dokunuldukça sırasıyla yedi notanın tınıları kaplıyordu loş koridorları. BC üyelerenin şifre sistemindeki kriptoyu çözmüş olduklarını ve Koldewey'in onları doğru tuşladığını o yedi notanın sırasıyla duyulmasından anladım. Akeldan'ın aynı zamanda bir müzisyen olduğunu hiç umut etmezdim ve adı sonradan konulsa bile notaların o zamanlarda bilindiğini de düşünemezdim. Koldewey, AKELDAN adını yatay tuşlarken, Efendim Fuzulî'nin beyitlerime yerleştirdiği rakamlar adedince de dikey tuşlara basıyordu. Böylece oniki kartuşu (Efendim Fuzulî iki rakamı sıfırla şifrelemişti) tuşladığmda bütün BC üyelerini ürperten bir arganon sesine, ortalığı toza dumana boğan bir gürültü karıştı ve kaç bin yıllık mermer kapı büyük bir gürültü ile aralanıverdi. BC üyelerinin heyecandan dilleri tutulmuş gibiydi. Kolay değildi, onbinlerce yıllık bir dünyanın kapısıydı aralanan. ,

Kapının gürültülü sesinden surların üzerinde bekleyen beş kişinin de heyecanlandıklarını hissettim. Koldewey, merakla birbirlerine bakan arkadaşlarına, "Düğün gecesi!" diye sevincini gösterdi ve tozların dağılmasını beklemeye başladılar. Şu dünyada böyle bir heyecanı kaç fani yaşamıştır acaba diye düşündüm önce ve "Hiçbir sürpriz, binlerce yılın gizemine açılan bu mermer kapı kadar heyecan verici olamaz!" diye geçirdim içimden.

Tarihin bütün hasarını özümseyen kapının bir insan geçebilecek kadar aralanması için yedi kişinin tam üç saat uğraşması gerekti. Binlerce yılın gizemi kadar yıkıntı ve harabeleri de olacaktı elbette, içerisi karanlıktı ve soğuktu. Beraberlerinde getirdikleri meşaleleri yakıp da korkak adımlarla narteksi geçtiklerinde geniş bir hol ve bu hole açılan yedi kapı gördüler. Burası Iştar tapınağının ayin salonu idi ve kapılar da sırasıyla yedi rahibin odalarına açılmaktaydı. Yazık ki kapılardan hiçbirisi yerinden oynamıyordu. Ellerindeki kazma küreklerle kapıları açmanın mümkün olmadığına inandıklarında gece iyiden iyiye ilerlemiş, hepsi yorgunluktan yere yığılmak üzereydiler. Zamanlarının azaldığını, ertesi gün Hilleli işçilerin bayramı bitirip çalışmaya geleceklerini düşündükçe dinlenmeye vakitlerinin olmadığını anlıyorlar, telaşlan bir kat daha artıyordu. Arkeolog olan Koldewey idi ve herkes onun bir çözüm getirmesini bekliyor. Gecenin ilerleyen saatlerinde meşalelerine yağ ve katran ilave edip yeniden çalışmaya başladılar. Bu sefer kapıların üzerinde herhangi bir işaret olup

olmadığını aramaya, boşluk olup olmadığını çekiçlerle vurarak anlamaya çalıştılar. Sevinçleri gittikçe moral bozucu bir sinir harbine dönmüştü. Hepsi burnundan solumaktaydılar. Artık birbirlerine karşı ses tonlarını da yükseltmeye başlamışlardı ki çekiçlerden birinin darbesi üçüncü kapının üzerindeki sıvayı döktü. Ortaya çıkan boşlukta bir yuva vardı. Siruş başlıklı hançerin girebileceği bir yatak idi bu. Ellerindeki bezlerle yatağı temizleyip hançeri haznesine koyduklarında kapı kendiliğinden açılıverdi.

BC üyeleri yüzyıllarca suren çalışmalarının, çağlar boyu elden ele devredilen mistik malzemenin ve zihinden zihine aktarılan ideallerin meyvelerini devşirmek üzere olduklarını düşünüp önce tanrıya şükrettiler. Bilimin ve dünyanın geleceğini bu kapının arkasındaki tabletler şekillendirecekti. Ve acaba önceki BC üyelerinden tevatür yoluyla öğrendikleri bu tabletler neye benziyorlardı; ağırlıkları, hacimleri, biçimleri nasıldı?

"Yüce üstad! Gelinimizin yüz görümlüğü şerefi sizin olmalı, buyurunuz!" diye yol gösterdi Koldewey. Eline meşaleyi alan bu Yahudi, sinirlerine hakim olmaya çalışan yedi kişi arasındaki en az konuşup en çok düşünen adamdı. Cin gibi biri olduğu gözlerinden belliydi.

Kapısı açılan Arşiya Akeldan'ın odasında her şey yerli yerinde duruyordu. Yüzyıllar bu tapınağı önce yıkmış, sonra üzerini tabaka tabaka toprakla örtmüş ama içini hiç değiştirmemişti. Ayin sırasında kullandığı başlık ve cübbe, beline kuşandığı sırma zünnar, duvarlarda ejder, aslan, kartal, karakuş ve kanatlı bebekler biçiminde çizilmiş tanrı tasvirleri, gümüş topuzlu bir asa ve daha pek çok eşya oradakilere bu odanın sanki daha dün terk edildiği hissini veriyordu. Gördükleri her eşyaya hayretle bakmakla birlikte bu yedi adamın gözleri elbette başka şeyler arıyordu: Çivi yazılı tabletler. Odanın görünen kısmında tablete benzer bir eşyaya rastlayamadılar. Yan duvarlardaki iki dolaptan birini açtıklarında bunun bir gizli geçit olduğunu keşfettiler. Burası Akeldan'm ayin için giyindiği özel odası olmalıydı. 3x3 ebatındaki odanın zemini, dolapları ve rafları sıra sıra dizilmiş irili ufaklı yüzlerce heykelle doluydu.. Bunca yıl saraylarda, kralların harem dairelerinde ve özel hazinelerinde bulundum, ama ben hiç bu küçük odadaki heykeller kadar kıymetli hazineyi bir arada görmemiştim. BC üyelerinden defalarca dinlediğim ilah heykelleriydi bunlar. BUAM'ın

yeniden kurulması için kullanılacak olan muhteşem hazine idi. Yarım metre boyundaki heykeller içinde şu som altından olan aslan, tanrı Şamas'ın tasviri olmalıydı. Gümüş bir külçeden ibaret olan şu büyük ayna Sin, mavi firuzeden yontulma ejder Nebo, pembe yakut külçeleriyle temsil edilen kartal Nergul, erguvanî taşlar kakılmış altın heykel Marduk ve kapkara bir elmastan yekpare yontulmuş yılan başı da Ninip'in temsilleri olmalıydı. Süt rengi gövdesine kehribarların hakke-dildiği insan başlı at da tanrı Iştar'ın yeryüzündeki temsilcisiydi mutlaka.

BC üyeleri bunca hazine karşısında bayılacak derecelere geldiler. Birini bırakıp diğerini seviyorlar, hepsini ayrı ayrı ok-şuyorlar, seviniyorlar, şakalar yapıyorlar, kendilerini kaybediyorlardı. Üstad "Değerli dostlarım. Gün ışımadan bunları taşımamız gerek. Yoksa yarın yalnızca bunları değil canlarımızı ve BUAM hayallerimizi de kaybedeceğiz. Tabletleri aramayı sonraya bırakalım, nasıl olsa tabletler bedevilerin işlerine yaramaz." dediğinde gerçekten dona kaldım. Üstelik bu yedi asil adamdan hiçbiri ona itiraz etmemişler, tabletleri altınlardan önce düşüneceklerine dair ettikleri BC yeminine sadakat göstermemişlerdi.

* * *

Tapınaktan ilk çıkan üyenin alacakaranlıkta gözlerine yansıyan son görüntü, yüzü mumya gibi sarılı bir adamın hırs dolu bakışlarıydı. Babil ilahlarını binlerce yıl sonra gün ışığıyla birlikte hiç tanımadıkları kurşunlar da karşılamıştı. Ve ertesi gün Hille'den gelen işçiler, Koldewey'in iki misafirini neden öldürdüğünü, geldiklerini duydukları diğer dördünün nerede olduklarını ve kendisinin de neden yaralandığını merak ettilerse de bunu sormaya cesaret edemediler. Yalnızca bu iki cesetten bölge valisinin haberinin olmaması gerektiğine, aksi takdirde buraya kolluk güçleri gelirse kazıyı durduracakları için işsiz kalacaklarına dair bir vaaz dinlediler.

Ben Kays, Efendim Fuzulî'nin kölesi, her şeyi gördüm. Yalnızca, Babil ilahlarının heykellerini çalan gizli servis örgütünün kimler olduğunu ve heykellerin hangi ülkeye gittiğini bilemedim, o kadar. Eğer Leylâ'mın aşk yolculuğu sona ermez, sırrını taşıdığım hazine gibi bir yerlerde darmadağın edilmezsem ve yine yolum kralların saraylanna yahut müzelere uğrarsa, bu gece Iştar tapınağında gördüğüm heykelleri elbet bir gün tanıyıp sizi meraktan kurtarırım.

Osmanlı hükümetinin valisi gelip de her şeye el koyduğu günlerdeydi, Koldewey'in tedavisi sürerken îştar tapınağına ilk giren kişi, tapınağa kimseyi sokmamak için tayin edilen muhafız oldu. Sonra dostları, ardından rüşvet veren yerliler ve nihayet işçilerin birkaç gün içinde kurdukları bir çıkar çetesi. Koldewey cinayetler gecesinde Siruş başlı hançeri de hazineye ait altm heykeller gibi gizli servis ajanlarına kaptırdığı için iyileşince diğer kapıları nasıl açabileceğinin çarelerini düşünüyordu. Siruş başlı hançerin yuvası boş olduğu müddetçe diğer altı kapının hiçbiri açılamayacaktı çünkü. "Tabletler hazineden daha önemli!" diyordu kendi kendine. BC'nin uzun kolları nasıl olsa hırsızlara cezalarını verir, heykelleri geri alırdı. Hem hazineyi almasa bile BC için paranın o kadar da önemi yoktu. Dünyanın yirminci yüzyılının ipleri nasıl olsa onların elinde olacaktı. Bunun için siyasi güçleri ve gizli bilgileri yönlendirmek yeterdi. Şimdi ona düşen görev, gelinleri uygun damatlarla evlendirmekti.

Bir hafta sonra ayağa kalkabilir duruma geldiğinde zihninde karabasanlar gibi dolaşan bütün düşüncelerinin boşuna olduğunu gördü. îştar tapınağının bütün odalarının kapıları balyozlarla kırılmış, bütün eşyalar boşaltılmıştı. Aradığı tabletleri ortadaki odanın döşemesinde un ufak edilmiş olarak buldu, öyle küçük parçalar halindeydiler ki, bir daha birleştirilmeleri mümkün görülmüyordu. Eline aldığı her parçanın üzerinde bir yıldız konumu, bir çizim, bir işaret, bir harf, bir rakam vardı ama hangisi hangisinin parçasıydı ve hangisi diğerinin devamıydı anlayamadı. BC'nin gözyaşlarını ilk o zaman gördüm. Dünyanın her yerinde hükmü geçen bir adamın da dayak altında kalmış çocuklar gibi yere kapaklanarak çığlık çığlığa ağlaması bana çok dokundu. Konuşabiliyor olsaydım, ona önce güvendiği muhafızın kendisine ihanet ettiğini, ertesi akşamlarda altın hırsının insanlara neler yaptırdığını, içerden eşyalarla çıkan hırsızları başka hırsız çetelerinin yollarda soyduklarını, açtıkları küçücük deliklerden karanlık odalara girerken tehlikelere aldırış etmeyen bu açgözlü fellahların birbirleriyle daha odada kavgaya tutuştuklarını, Babil bilgelerine ait eşyaların ve bu arada Arşiya Akeldan'ın giysilerinin hırsızlar arasında nasıl ucuz fiyatlara alınıp satıldığını, bazen binlerce yıl öncesine ait bir aşkın, bir hatıranın, bir tarihin nasıl ucuzlayabileceğini, adeta sonraki nesillere kafa yoracak bilmeceler bırakmak üzere yarışan bu cahil adamların asla Efendim Fuzulî'nin torunlarından olamayacaklarını ve nihayet tabletleri ilk bulan adamın bunların içinde mücevherler, pırlantalar, yakutlar saklıdır diyerek

onları nasıl duvarlara vurarak, çekiçlerle döverek parçaladığını, BUAM'ın binyıllara uzanan emeklerinin birkaç altın parçası için nasıl feda edildiğini ve daha pek çok şeyi anlatarak teselli etmek isterdim. Benim için Leylâ ne ise bu adam için tabletlerin o olduğunu biliyordum. Aradaki tek fark, benim aşkımın gönlümden, onun aşkının aklından fışkırıyor olmasıydı. Benim aşkım insanı, onun aşkı dünyayı kurtarmak üzere büyümüştü içimizde. Benim için en gerçek şey Leylâ, onun için BUAM idi. Yazık ki ne ben Leylâ'yı bulabiliyorum... Leylâaa!..

30

Bu, Gözümde Nem, Gönlümde "L&M"dir

İlim kesbiylepâye-i rif'at

Bir hayâl-i muhal imiş ancak

Aşk imiş her ne var âlemde

İlim bir kıyl ü kâl imiş ancak

Fuzulî

Bilimsel çalışmalar yaparakyüce makamlara erişmek,

asla olmayacak bir hayal imiş... Dünyada her şey

aşktan ibaret-/niş; bilim ise yalnızca kuru bir dedikodu...

Kays adını kim verdi bana, bilmiyorum; peki ya kim bana öğretti aşkı, bilmiyorum. Efendim Fuzulî'nin kölesiyim ben ve dörtyüz ellinci yaş günümden bu yana hep aynı yerde ayağı bağlı olarak bekliyorum. Zahirde beni yıpranmaktan, pörsü-mekten, yok olmaktan kurtarmak için ta doğduğum zamanların içine, Kanun Koyucu hükümdarın ve Rukâl'in hatıralarının arasına koydular, ama gerçekte ciğerlerini kurtlar kemiren, yaraları su toplamış bir mahkum gibi ışıksız ve havasız hücrelere attılar. Ben, sisli soğukların İskandinavya'sından, buz tutmuş ırmakların Rusya'sından, loş ve rutubetli şatoların Fransa ve italya'sından, parlak yıldızlı gecelerin Bağdat çöllerinden ta kutsal toprakların ötesindeki kulübelere kadar her yerde, altın parıltısıyla gözler kamaştıran İstanbul'u özlemle hayal ederken acaba şimdiki hapisliğimi mi özlüyordum, bilmiyorum. Sokaklarında son kez gezdiğimde, bu kentin, hatıralarımı taşıyan eski zarafetinden bir iz kalmadığını görmüştüm. Gerçi ne Kievli Rus prensleri, ne Venedikli doçlar, ne Notre Dam'in rahipleri, ne Sicilya Norman kralları, ne ispanyol denizcileri ve ne de Portekiz tüccarları bu kenti benim

özlediğim gibi özlemiyordur ama elimde değil, çıkıp havasını teneffüs edemiyorum ki!... Vatanın tam bağ-rındayım ama gurbet içimde durmadan büyüyen bir acı. Bir şehrin içindeyken ona hasret çekmenin ne olduğunu belki de bilmezsiniz siz. Ben bu şehre işte böyle hasretim. Bu şehir benim için biraz Rukâl demektir çünkü, biraz Huri demektir... Ama mutlaka Leylâ demektir... Bin kere Leylâ demektir...

Bu şehrin benim Leylâ'm olduğunu, bulunduğum hücredeki soğuk rafa konulunca anladım. Onca acıya, onca eziyete rağmen kendimi buraya ait hissedişim bundan. Hille uzak hatıralarımın kasabası, ama İstanbul aşklarımı büyüttüğüm kent.

İstanbul benim ezelden yârim idi; hâlâ da öyledir. Ne ki şimdi onun yedi tepesinden birinde, Süleymaniye Kütüpha-nesi'nde, sayfa kenarlarımda felaketlerin, yangınların, sahip-lerimce önemli görülen tarihlerin, doğum ve ölümlerin anıları kadar karın ağrısına, cinsel gücü arttıracak macun formüllerine, erkek çocuk doğurmak isteyen taze gelinlerin egzersizlerine varasiyaxkadar bir yığın lüzumsuz ve boş notlar taşıyarak; halk hikâyeleri, Kesikbaş destanları, Binbir Gece Masalları, alegorik aşk mesnevileri, tasavvuf ve bilim risaleleri, medrese ders kitapları, tefsirler, fıkıh ve hadis külliyatları ve daha pek çok konuda onbinlerce mahkum gibi alnıma rakamla yazdıkları demirbaş numarasını ad olarak taşıyarak, soğuk, rutubetli ve yalnız günlerimde beni ziyaret edecek bir dost bekliyorum. Ama hiç kimse gelmiyor ziyaretime. Efendim Fuzulî'yi de, Babil Uzay Araştırmaları Merkezi'ni veya Arşiya Akeldan'ı da hatırlayan yok artık. Hatta arka kapağımın iç yüzünde yazılı bulunan "Bu kitabı Şengül Hamamı yakınında oturan Takkeci Hüseyin Çelebi 1055 yılı Ramazan'mda, onbeş günlüğüne üç altına kiralayıp okumuştur. Bundan sonra okuyan canlar duadan unutmaya." notunu da kimse okuyamıyor. Acaba ben mi bir hata yaptım, yoksa Efendim'in torunları mı çok vefasız oldular, anlayamıyorum.

Ben Kays. Leylâ'nın ezeli âşığı. Bütün âşıkların özendiği Mecnûn yani. Efendim Fuzulî'nin kölesi Mecnûn...

Leylâ'mı bulamadım. Burada kaldığım müddetçe ne aşkımdan, ne de Leylâ'dan kimseciklerin haberi olmayacak üs- J telik. Şimdiki insanlar Leylâ'mın adını biliyorlar, hatta beni , de tanıyorlar, ama öykümü merak

etmiyorlar hiç. Arada sırada bir delikanlı benim kılığıma, bir genç kız da Leylâ'nın kimliğine bürünüp aşkımızı taklit ediyorlarmış, adına sahne oyunu diyerek.

Ben Kays, Efendim Fuzulî'nin kölesi. Arada sırada öykümü yazan birkaç kişi de olmasa....

ARKA KAPAK

Gökkubbenin altında insanın ruhunu soyan kötülükler ve giyindiren aşklar adına...

Doğu ak ejder yılında başladı yirmi üç bin yıllık gizem...

Uzayın sonsuzluğuna açılan kapıyı keşfe çıkmış bilge rahipler, uğruna topluca can verdikleri bir sırrın, binlerce yıl sonra, bir şair tarafından aşkın derin katmanlarına saklanarak korunacağını bilselerdi...

Siruş başlıklı murassa hançerin kabzasına parmak izlerini bırakanlar, daha avuçlarının sıcaklığı gitmeden hançer kınında kan biriktiğini bilselerdi...

Bağdat, İstanbul, Roma, Paris ve diğerleri; kıyılarına vuran yeni aşkın, bütün eski tarihlerini dolduracak yoğunlukta olduğunu bilselerdi...

Bilgeler, katiller, asiller ve sevgililer; ellerinde tuttukları kitabın alev almaya hazır bir aşk külçesine dönüşmek üzere olduğunu bilselerdi...

Şair, ipeksi dizeleri arasına hayaller gibi sakladığı şifrelerin hoyrat ellerde ihtirasla parçalandığını, sonsuzluk şarabına kadeh yaptığı gelincik yapraklarının kinle dağıtıldığını bilseydi...

Ve şimdi kim bilebilir neler olacağını, Babil uyandığı zaman?!..